

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

16

MIN MOR

*40 danske Mænd og Kvinder
fortæller om
deres Mor*

DE UNGES FORLAG

MIN MOR

40 KENDTE DANSKE MÆND OG KVINDER
FORTÆLLER OM DERES MOR

REDIGERET AF

Ernst Fr. Hansen

DE UNGES FORLAG
KØBENHAVN 1948

DEN DANSKE MOR

AF

ERNST FR. HANSEN

*Den spanske Forfatter Arturo Barea skriver et Sted i sit Stør-
værk, Trilogien „Smedjen“, „Den blodige Vej“ og „Oprøret“ om
Forholdet til sin Mor — et Sted, der vil huskes af alle, som har
læst Bareas Værk. Da Barea i Oprør er gaaet sin Vej fra Ban-
ken, hvor han møjsommeligt skulde trælde for en usikker
Karriere, søger han som altid hende, naar han er i Nød, og som
saa mange har søgt deres Mor, naar et eller andet ikke var, som
det skulde være . . . naar vi trængte til Trøst og til Opmuntring
eller til et godt Raad. Hendes Fingre legede med mit Haar,
skriver Barea, flettede og løste det igen. Lidt efter sagde hun:
„Hvor du dog er et Barn endnu!“ Genkalder ikke mange i Min-
det en saadan Situation? Oplever vi, der har den Lykke at eje
en Mor, vi kan ty til, ikke Gang paa Gang, at vi i Mors Øjne
stadig er B a r n e t — en Lykke, som en god Datter og Søn ikke
gerne vilde være foruden? Saadan er Mødre. Om saa Sønnen er
langt over de tresindstve Aar, kan man opleve en Mor sige,
som Bareas Mor sagde: „Hvor du dog kun er et Barn endnu.“
Jeg hørte for Aar tilbage en Mor paa godt halvfemsindstve Aar*

sige til sin over tresindstyve Aar gamle Søn — for mig at se en Olding —: „Min egen lille Dreng.“ Og Drengen, hvid og skaldet, bøjede sig kærligt og sønligt over sin Mor: „Tak, at jeg stadig er din lille Dreng.“

Det er ikke blot den spanske Mor, der siger, som Bareas Mor gjorde det. Det er den danske, den engelske, den franske — ja, alle Mødre i Verden, der siger saadan til deres Søn uanset Alder og hvide Haar: „Hvor du dog kun er et Barn endnu.“

Begrebet den danske Mor kan man vel næppe tale om. En Mor er Mor, uanset paa hvilken Del af Kloden, man træffer hende. Og dog synes vi, at der er noget særligt over den danske Mor. I dette Tilfælde er det da ogsaa, som Krohn siger i Forordet til den klassiske Bog „Peters Jul“, „den danske Mor hvem Bogen bliver bragt“. Bogen „Min Mor“ er danske Døtres og Sønners Hilsen til den danske Mor. Kvinder og Mænd har paa Forlagets Opfordring ydet Bidrag til den, og hver især har de tegnet et Billede af deres Mor, som hun staar for dem paa deres Erindrings Blade. Paa alle Danskes Vegne bringer de den danske Mor en stilfærdig Hyldest.

Da Forlaget overdrog mig den Opgave at samle Bidrag til en saadan Bog, tog jeg med Glæde mod den. Her var da en Ide med Mening i, og uden Tvivl, mente jeg, vilde det være muligt at samle Bidrag, der ikke blot vilde komme til at staa som et smukt Minde om hver enkelt af Bidragydernes mødrene Ophav, men som ogsaa vilde have noget at sige en videre Kreds — en Bog, man kunde være bekendt at overrække sin Mor med en Datters eller Søns ærbødige og hengivne Tak for mange Tusinde Timers Slid, for Godhed og Kærlighed, for aldrig svigtende

Omsorg og Udholdenhed, for Pligtfølelse og Opofrelse uden Ende.

Læseren maa selv dømme om, hvorvidt dette er lykkedes, men det forekommer Bogens Redaktør, at der her gennem disse Bidrag fra Mennesker af vidt forskellig Indstilling og i vidt forskellige Livsstillinger er samlet et Stof, der ikke blot fortæller noget om disse Mænds og Kvinders Barndomshjem og deres Mors Betydning for dem under deres Opvækst, men som ogsaa har en smuk Opgave: at pege paa — der er maaske dem, der nu og da kan være ved at glemme det — hvad en Mor er, og hvor stor den Indsats er, som hun daglig gør for sine tit utaknemmelige Børn. For det er jo desværre oftest saadan, at det først er langt paa den anden Side af Barneaarene og de første Ungdomsaar, at det gaar op for den enkelte, hvad en Mor er, og hvad hun betyder.

Man kan vist uden at sige for meget og uden, at det kan lyde som Pral, hævde, at der her rækkes den danske Mor og den danske Læseverden en Bog, der er uden Sidestykke i vor Litteratur. Digterne har ofte i deres Digtning sunget om den danske Mor. Men her er det en Flok, for de flestes Vedkommende ikke skrivende, Mænd og Kvinder, der har skrevet om deres Mor. De Mennesker, vi har rettet Henvendelse til, er med stor Glæde gaaet til Opgaven. Flere har skrevet, at de gjorde det med saa meget større Glæde, som de herigennem fik Lejlighed til at tegne et Billede af deres Mor, som de syntes hendes Minde fortjente. Det har været en Oplevelse at mærke, hvor stor Interessen for Opgaven, der blev stillet dem, har været. Naturligvis er der Mennesker, vi gerne saa i det brogede Selskab af travle

Mødre, som de kommer her fra Gaarde og Huse ude i det danske Land, fra Vesterbros triste, mørke Baggaard, fra det velstillede Skibsrederhjem, fra Lægehjemmet, Præstegaarden, Husmandsstedet og fra den beskedne Fiskerhytte, ja fra næsten alle Befolkningslag og Samfundskredse. Der var dog dem, der veg tilbage for Opgaven. Der var dem, der mente, at det vilde være imod deres Mors Ønske at stille hende og hendes Gerning saadan til Skue for Offentligheden. Vor Landsmand i Amerika, Kammersanger Lauritz Melchior, vilde meget gerne have været med. Men ak, skrev han, min Mor døde, da jeg kun var syv Aar gammel, saa jeg erindrer kun saa lidt om hende.

Forskellige er de fyrretyve Bidrag. Det kan ikke nægtes. Men det vil trods dette slaa Læseren, at der alligevel er noget, der binder disse 40 Mødre sammen. Der er den samme Kærlighed hos dem alle til Hjem og Børn. Der er den samme Utrættelighed. Men der er noget andet og mere. De har saa godt som alle haft den samme Kilde at øse af, naar de skulde hente Kraft til Hverdagens Slid og Livets Trængsler. Gang paa Gang kommer det til Udtryk dette, at de havde noget at takke Gud for — at de kendte en Kraftkilde, der aldrig kunde løbe tør. „Fromme stærke Kvinder“ — staar der i Sangen. Her er en Række af disse fromme og stærke Kvinder, som Nutidens Ungdom burde se sig i Spejl i. Her møder man Kvinder, der vilde noget, Kvinder, der tungt følte deres Ansvar, men som altid var inde under det, og som aldrig svigtede. Det er sandelig Kvinder, der fortjener at mindes. Det er ikke blot Faderen, der betyder noget for en Mands eller Kvindes Karriere her i Livet. Alt for ofte er Kvinden bag den højt fortjente Datter eller Søn blevet glemt.

I denne Bog har vi villet hædre hende. Og de, der ikke har faaet Lejlighed til at skrive om deres Mor, vil velsagtens paa mange af denne Bogs Blade finde en Hyldest netop til deres egen. At række hende Bogen er det samme som at hylde hende. Hun vil sikkert glædes og hviske: „Hvor du dog kun er Barn endnu!“

Kongens Lyngby i August 1947.

CATHRINE ANDERSEN, f. Reiff
* 1859, † 1932

HOLGER ANDERSEN, f. 1890
fhv. Præsident, Formand for Grænseforeningen

ET FORBILLEDE PAA VILJEN TIL DANSKHED

AF

HOLGER ANDERSEN

Naar jeg tænker tilbage paa mit Barndomshjem i Haderslev, gaar en Strøm af varme Tanker og dyb Taknemmelighedsfølelse gennem mit Sind. Dette Hjem blev en afgørende Faktor for hele mit senere Liv. Der herskede en helt igennem harmonisk Aand saavel mellem mine Forældre indbyrdes som mellem disse og os Børn, 2 Brødre og 2 Søstre. Fader og Moder satte hver paa sin Vis deres Præg paa Hjemmet og Børnenes Opdragelse. Begge havde de oplevet 1864, Fader som Elev paa Tønder Lærerseminarium, Moder som lille Pige i sin Fødeby, Haderslev. Et af de første Indtryk jeg har bevaret fra min Barndom er netop Moders Fortælling om de fremmede Soldater og deres Færd i 1864. Med Sympati mindedes hun den østrigske Soldat, der havde været indkvarteret i hendes Forældres Hjem og havde taget hende op paa sit Knæ og fortalt om sin egen lille Pige hjemme i Østrig, som han længtes efter at komme tilbage til saa snart som muligt. For ham var Deltagelsen i denne Krig en Tvangssag, noget fuldstændig fremmed. Han havde jo intet som helst udestaaende med Danmark — tværtimod — hans af Naturen glade og fornøjede østrigske Sind bevirkede, at han syntes godt om Befolkningen. Preusserne derimod var et ganske andet haardt og hensynsløst Folkefærd, og det var jo dem, der blev Herrer i Landet.

Moder havde Fødselsdag den 8. April, samme Dag som Kong

Christian den IX. Denne Dag kom ganske naturligt til at spille en særlig Rolle i Hjemmet. Moders Fødselsdag og Kongens Fødselsdag faldt sammen. Hengivenheden for Danmarks Konge blev dybt rodfæstet i vort Sind. Det var den Konge, der retmæssigt havde hersket over Landet, det var ham, der atter skulde komme til at herske over det, naar Retfærdigheden skete Fyldest. Beretningen om Kongens Besøg i Dybbølskanser gjorde et stærkt og uudsletteligt Indtryk paa et modtageligt Barnesind. Over min Seng hang et stort Billede af de paa Dybbøl faldne Officerer med disse Verslinier som Underskrift:

„Den Krans, som Fædrelandet gav,
den visner ej paa falden Krigers Grav.“

Alt dette bidrog til at gøre Dybbøl til en levende Virkelighed for os, der voksede op i dette Hjem. Danmarks Nederlag og Adskillelsen fra Moderlandet følte som et stadig aabent Saar. —

Over Moders Ungdom faldt det lyse Skær fra den begyndende Kamp for at organisere Modstanden mod de fremmede Undertrykkere og værne om dansk Folkelighed og Kultur. Moders Fader var trods sin tyske Afstamning — Slægten var i 1700 Tallet's Slutning indvandret fra Sydtyskland, — en varmtfølelse dansk Mand, som beklædte forskellige nationale Tillidshverv. Det Tryk, der til Tider fra de preussiske Myn-digheders Side lagdes over mit Barndomshjem — Fader var Lærer ved den preussiske Folkeskole — blandt andet for at formaa mine Forældre til at gaa over til tysk „Hussprog“, staa-satte kun Moders Vilje til sammen med Fader at holde fast ved det danske. Moder blev derved tidligt for os Børn Forbilledet paa Viljen til Danskhed, Legemliggørelsen af vort Folks bedste Egenskaber.

Men hvor stærkt end Moder følte sig knyttet til alt, hvad der

var dansk, glemte hun aldrig at indskærpe os, at man skulde vise Retfærdighed og Respekt over for anderledestænkende. „Hvad du vil, at andre skal gøre mod dig, det skal du ogsaa gøre imod andre,“ var en af Moders fundamentale Grundsætninger. Jeg havde i Latinskolen i Haderslev en Række udmærkede Kammerater fra tyske Hjem, og i enkelte af disse færdedes jeg meget. Det gjaldt navnlig Præstegaarden i Gl. Haderslev. Sognepræsten, gamle Pastor Dr. theol. H. Prah! , var Faders gode Ven og ydede ham megen Støtte i vanskelige Situationer over for de tyske Myndigheder. Hvad min Broder og jeg saaledes nemmede i Barndommen, blev bestemmende for hele vor senere Indstilling over for den Del af Slesvigs hjemmetske Befolkning, Pastor Prah! og ligesindede stod som Udtryk for. De var og blev vore Hjemstavnsfæller, rundne af samme Jord som vi, prægede af samme menneskelige Tankegang som vi, omend deres Sind drog Næring af andre Kilder end vort. Denne Indstilling vedkender jeg mig den Dag i Dag.

Moder havde det sande Tjenersind. Hun tjente først og fremmest sit Hjem, sin Mand og sine Børn, men dernæst sit Land og sit Folk. Hun var saa hjælpsom over for andre. At kunne yde Hjælp hvor det trængtes, og hun formaaede at gøre det, var hende en Glæde, og det skete stedse uden Tanke om Genydelse. Hun følte det som noget, der bar Lønnen i sig selv, og som noget, der var et Menneskes naturlige Pligt.

Med sin højt udviklede Retfærdighedssans forbandt Moder stor Taalsomhed over for andre Menneskers Synspunkter og Overbevisning, naar hun følte, at denne var ægte og sand. Intet var hende mere fremmed end enhver Form for Fanatisme og Ensidighed, paa hvilke Omraader denne end ytrede sig. Sans for Maadehold, Stræben efter at forstaa andres Opfattelse ud fra deres egne Forudsætninger — disse i Omgang med andre Mennesker saa værdifulde Egenskaber — lærte hun os gennem det Eksempel, hun gav Livet igennem.

Tidligt vendte hun mit Blik udad. I hendes Aarer randt sydlandsk Blod, og Grænselandets særegne Atmosfære skærpede yderligere hendes Sans og Interesse for den store Verden og dens Problemer. Med levende Opmærksomhed fulgte hun Udviklingen i fremmede Lande. Hun forstod Syntesen mellem national Følelse og internationalt Samvirke. Naar alt kom til alt er det kan hænde paa dette Punkt, jeg skylder hende mest.

Ikke for intet elskede hun det skønne tyske Digterord:

Im engen Kreis verengert sich der Sinn,
es wächst der Mensch mit seinen höheren Zwecken.

TIL MEGEN HVILE BLEV MIN MOR IKKE SKABT

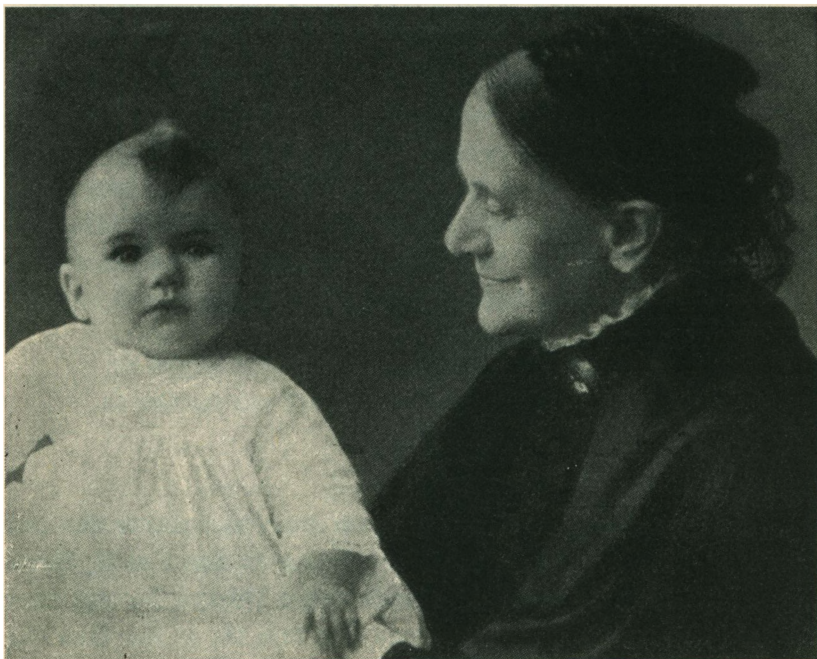
AF

ERIK APPEL

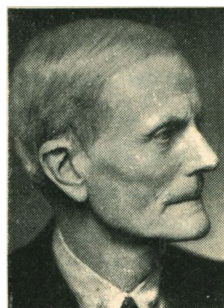
„Vil nogen slynge en Krans om min Stav, han plante den paa min Moders Grav,“ saaledes skrev engang en Søn i et Hyldstedigt til sin Mor. Jeg kan ikke finde bedre Udtryk for mit eget Forhold til min Mor, men jeg maa dog føje til, at saa maa der til sin Tid plantes endnu en Stav med Krans omkring paa min Hustrus Grav.

Min Mors Slægt har sin Rod paa Sønderjyllands Vestkyst, hun var altsaa Vestbo, som vi kalder Folkene der, og Vestboernes bedste Karaktermærker: Udholdenhed gennem Taalmodighed, Enfoldighed gennem Tro og Styrke gennem Uforfærdethed var stærkt fremtrædende hos hende. I gammel Tid var disse sjælelige Egenskaber Vestboernes eneste Værn mod Vesterhav og Vestenvind; i nyere Tid har Tekniken mindsket Kravene til dem. Men alle kender endnu Frasagn om de gamle Dage, da Stormflod skyllede Land og Folk ud i Vesterhavsdyb. Der var en Flok rædde Mennesker samlet paa den sidste Smule Højdedrag, da en gammel Vestbo rejste sig og raabte til dem: nu hjælper kun et Fadervor.

Naar jeg nu overvejer, hvad der bandt mig saa stærkt til min Mor, fornemmer jeg det, som var det hendes Forbundethed

SOFIA APPEL, f. Hansen
* 1851, † 1929

ERIK APPEL, f. 1880
Domæneforpagter,
Folketingsmand

med dette „kun“. Gang paa Gang maatte hun paa sin langt fra lette Livsvandring ty til det. Og det hjalp.

Uden en Tanke paa sin Fremtidsgerning vandrede min Mor en Dag nynnende ind i den. Det var paa et lille Vejstykke fra Udflytterbyen Brem til Cornelius Appels Hjem i Rødding. Det blev Begyndelsen til hendes Gang ad den Vej, som Verden ikke kender, men som for hende blev den Livets Vej, der ej er gjort med Hænder. Hvad der ellers staar i Salmen, hvorfra disse Ord er taget, har hun altsammen siden oplevet.

Fedder Hansens Sofie hed hun, da hun som 17-aarig Pige gik sit Besøg til den gamle Højskolegaard. Da hun naaede frem, fandt hun Hjemmet i stor Vaande, thi Husmoderen var blevet syg, men herom vil jeg lade hende selv tale: „Jeg kom snart af Tøjet og ind til den syge. Hun laa med feberglødende Kinder, og Lægen erklærede Sygdommen for meget alvorlig. — Saa begyndte de tunge Dage. Da mine Forældre kom om Aftenen og vilde have mig med hjem, bad jeg om Lov til at blive for at hjælpe at pleje den syge, og de gav gerne Lov. Saa blev min Plads i Sygeværelset baade Nat og Dag. Vi blev snart klar over, at det var Liv eller Død det gjaldt. Vi bad, at Gudfader dog vilde spare det dyrebare Liv, Hustruen og Moderen, som vi tyktes saa daarligt kunde undværes. Hun selv var hele Tiden rolig og stille og klagede sig aldrig, men var saa taknemlig for alt, hvad vi ydede hende af Hjælp og Pleje. — Onsdag Eftermiddag fødte hun sin lille Dreng, som straks blev døbt. Det var en gribende Daab ved Fodenden af den dødssyge Moders Seng. Jeg var saa betaget, at jeg fattede nyt Haab. Men det blev kun et kort Haab. Da Dagen brød frem, var det kendeligt, at der ikke var langt tilbage. Ganske stille svandt Livet bort; under Bøn og Sang lukkede hun sine forunderligt dejlige Øjne i Dødens Blund.“

For min Mor blev disse Dage Indvielsen til en lang og alvorlig Livsgerning.

Den 19. Januar 1869 bar nære Venner Rødding Højskoles unge Husmoder, Ane Kjestine Appel, op paa den gamle Kirkegaard. Sin lille Søn havde hun med i Favnen. „Bær hende varligt,“ sagde Pastor Sveistrup, da de gik med hende. Et Lys var slukt i den gamle Højskolegaard. „Herren gav, Herren tog, Herrens Navn er velsignet.“ Cornelius Appel stammede paa dette Ord, og hans Venner med ham.

Og Gud tændte nyt Lys i Hjemmet.

Aaret efter blev min Mor den ældste Søns, Mathias Appels Fæstemø, og 1875 stod deres Bryllup en Sen-Sommerdag, den 28. August. Det blev en af den gamle Gaards store Festdage, som de allerældste i Rødding Frimenighed husker endnu. Da gik Dansen let gennem Lunden, men Takkesangen lød dog stærkest til den Gud, som i Jesu Navn gav Fred til Bod for bittert Savn. Min Mor var da allerede i fuld Virksomhed som Husmoder, hendes Besøg paa Højskolegaarden blev nemlig aldrig sluttet. Hun var baade Højskolemor og Menighedsmor, Moder for fire moderløse Drengene og Madmoder for Avlsgaardens Folk.

De nærmeste Aar var lyse. Hun fik selv Børn, ialt syv, men det ældste blev ramt af en voldsom Sygdom i sit andet Aar, og Sygdommen tog Barnets Tankekraft, men lod Evnen til at give og modtage Kærlighed urørt. Af den sidste Grund vilde min Mor ikke give Slip paa hende, før hun efter sin Mands Død var saa opslidt, at hun ikke kunde mere.

Hvor kan et Moderhjerter vaande sig som her under Barnets Sygdom og dog bære nyt Haab frem i det Barn, hun bærer under sit Hjerte og endda have Kraft til overs til den daglige Gerning?

Cornelius Appels yngste Sønner voksede op til værnepligtig Alder og forlod dermed alle Hjemmet, den sidste 1883. Men de glemte ikke deres stedfortrædende Mor. Den yngste, Jacob Appel, skrev med en Gave et Rimbrev til hende, hvori det hedder:

„Grunden hvorfor
jeg Dig det giver
er dog denne:
Du er den bedste
Kvinde, jeg kender
med Hjerte stort og mildt og kærligt.

Ja, min kæreste
eneste Søster
og endnu mere
næsten min Mor
tag det som Gave
og som Tak
fra Sønnen den ældste og Bror'en den yngste.“

Det knob for Cornelius Appels Sønner at faa Lov til at besøge deres Hjem i Ferien. Af særlig Naade blev Tilladelsen i de første Aar paa skriftlig Ansøgning jævnligen bevilget, senere ikke. Saa sneg Sønnerne sig hjem. — Dette gav Spænding i Hjemmet. Mangen Aften har vi siddet ved det langt udtrukne Spisebord og vagtsomt lyttet til den mindste Støj udenfor. Og gik Dørklokken, der var nødvendig Varskoer, sprang „Farbrødrene“ op og gennem Sovekamret til deres Skjulested. Jeg ved ikke af, at de nogensinde blev taget af Gendarmerne. Men jeg ser endnu min Mors Ængstelse, der lyste ud af hendes Øjne sammen med Trods mod de urimelige Tilstandes Ophav. Hun var rede til at værne sin Rede. Mod havde hun, mer end de fleste Mænd. Jeg husker et morsomt Træk, det var en Sommerdag, vi Børn med nogle Kammerater legede i „den lille Have“; en Vædder med store Horn tog sig Forlov og gik ubuden med i Legen. Den uddelte Puf, saa de nærmeste dejsede, og de andre fo'r skrigende paa Flugt. Da saa jeg pludselig min Mor i Vinduet og derefter i Spring ned i den temmelig dybt liggende Have. Et Øjeblik efter havde hun Vædderen i Hornene og holdt

den fast, til en Karl hurtigt kom til og satte den paa Stald.

Hverdagen saa ofte Gæster baade Vinter og Sommer. Cornelius Appel var en søgt Mand. Min Mor bredte Dug for dem alle, men hun var samtidig opmærksom Tilhører og Deltager i Samtalerne. Cornelius Appel savnede hende, naar hun var hindret i at være til Stede. Saa nært var Samlivet, og saa megen Pris satte han paa hendes umiddelbare Dømmekraft.

1885 maatte Cornelius Appel opgive Pigeskolen*), da han var plaget af Sygdom, der senere viste sig at være Kræft. Det førte til Operation i København, det ene Øje gik tabt og en kunstig Gane maatte indsættes. Under denne Operation med paafølgende Sygeleje var min Mor stadig om ham, og hun blev hans daglige og omhyggelige Sygeplejerske til hans Død. Cornelius Appel havde daglige Smerter. Men de var ikke de værste, der fulgte sjælelige Anfægtelser med, de kom undertiden som et løssluppet Uvejr. Havde det endda været en Arm eller en Fod, der var gaaet tabt! Men Taleevnen var svækket, det syntes Vold mod Appels Gerning. Havde Gud ikke givet ham at bruge netop Ordet i sit Folks Tjeneste? Atter tog Herren en Gave fra ham som ved Hustruens Død. Der skulde ny Kamp til for ogsaa efter dette Tab vedblivende at kunne lovsynge Herrens Navn. Den Kamp kæmpede min Mor med ham. Paa sin Fødselsdag den 8. August 1897 fik hun følgende Tak:

„Du kom uden Tynge, Du kom med Fred,
Du kom mit Hjerte til Lise,
da Solnedgangen var lige ved,
og endt syntes Lykkens Vise.

Du blev mig en trofast Datter fuldgod
og ikke mindst udi Vaande;
naar Sjælen sig kvied, og Hjertet græd Blod,
saa kærligt Du gik mig til Haande.“

*) C. A. genaabnede Rødding Højskolemed en Pigeskole om Sommeren i 1865.

To Aar holdt Cornelius Appel ud som Præst efter Operationen, men saa tvang Pinen ved Talen ham til at holde op. 1889 brød han og hans Flok op for at drage over Grænsen. I Fyns Midte, i Danmarks Midte, byggede Landsmænd en Bolig for den lille Flok. Cornelius Appel kaldte Hjemmet „Folkely“. Han magtede Flytningen og havde stadig livlig Forbindelse med sin gamle Menighed, men han besøgte aldrig det gamle Hjem, skønt han ofte var det nær i Askov hos sin yngste Søn. Min Far magtede ikke Flytningen, han blev mer og mer en brudt Mand. Et medfødt Tungsind tog Fart.

Min Mor græd i Stilhed, for de to Mænd mer end for sig selv. Men hun lagde aldrig Hænderne i Skødet. Med sin sejge vestjyske Bondekraft tog hun fat paa sit ny Hjems Opbygning, og det lykkedes i sjælden Grad. — Og der blev snart Brug for hendes frodige Modernatur i adskillige Hjem i „Folkely“s Nærhed. I Hjallesø By laa en lidt ældre Pige syg, hun boede sammen med en Søster og Bror i en stor Gaard. I det Hjem blev min Mor og min Far kærkomne Gæster. Og da Sygdommen forværredes, og den stakkels Pige kom i Sjælenød, sendte hun Gang paa Gang Bud til „Folkely“. Mangen Nat — synes det mig nu — er jeg blevet vækket ved, at Broderen bankede paa Vinduet til Mors og Fars Sovekammer, og lidt efter saa jeg dem gaa ud i Natten. — Dalum Landbrugsskole laa lige overfor „Folkely“ og rundt om den byggedes efterhaanden unge Lærershjem. I dem alle kom min Mor og altid ved „bestemte Lejligheder“. — Det vil forstaas, at til megen Hvile blev min Mor ikke skabt.

1901 døde Cornelius Appel, og 1916 fik min Far udstridt.

Mor var ene tilbage. Da flyttede hun sine Teltpæle over til Grænsen, idet hun bosatte sig i Askov sammen med sin næstældste Datter, der var Lærerinde ved Højskolen. De to fik et hyggeligt Hjem, hvor de hver Vinter havde elleve unge Piger paa Kost, Elever paa Højskolen. Det var for min Mor som noget

af en Tilbagevenden til hendes Ungdomsarbejde. At holde Morgenandagt med de unge, være sammen med dem ved Maaltiderne og nu og da om Aftenen mindede om gamle Dage.

Verdenskrigen endte, og der kom en Oprejsnings Dag for min Mor, da hun med seks Børn i Følge i sin og deres Fødeby Rødding afgav sit Ja til Danmark, den 10. Februar 1920.

Hermed slutter jeg. Der stod ganske vist i Redaktionens Henvendelse til mig, at den ønskede jeg skulde fortælle noget om den Betydning, min Mor fik for mig. Det vilde føre mig ind paa selvbiografiske Optegnelser, som jeg ikke er oplagt til endnu. Jeg maa mene, at noget saadant heller ikke er nødvendigt. Hvad jeg her i frisk bevaret sønlig Kærlighed har fortalt om min Mor, vil kunne kaste Strejflys over min egen Livsførelse, over min Maade at tage Tingene paa.

Min Mor blev født den 8. August 1851 i Brem, hun døde den 28. Juni 1929 i Askov. Hendes Grav er paa Dalum Kirkegaard.

ET JÆVNT MENNESKE, DER FYLDTE EN STOR PLADS I DEN VERDEN, DER BLEV HENDES

AF

JOHS. BARKHOLT

Mor var af de fromme, stærke Kvinder, der efterlevede Ordene i Bjørnsons Sang: „Hvad Du evner, kast af i det nærmeste Krav“. Hun virkede mere ved sin Færd og sit Eksempel end ved Ord, og det er vanskeligt at tegne et Billede af hende uden samtidig at give et Rids af Livet paa en nordvendsysselsk Bondegaard og en Bondekones Hverdag, saaledes som det levedes i de første Aar efter Aarhundredskiftet, præget af en saare enkel Livsførelse og en Nøjsomhed, som vel var en naturlig Følge af Landsdelens barske Natur og hovedsagelig magre Jord, og af den Tids beskedne Indtægter.

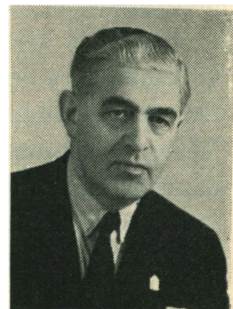
Med den Højkonjunktur, der fulgte den første Verdenskrig, ændredes disse Forhold stærkt. Med de øgede Indtægter svandt den isolerede Tilværelse og de enkle Levesæt.

Ogsaa mit Hjem, der kun laa 5 km fra Tannisbugt, og hvor vi kunde høre den beroligende Lyd af Vesterhavsbølgernes Rullen mod Stranden, var præget af Tidens og Egnens Levevis, og Vesterhavsdønningernes Utrættelighed var maaske ikke noget daarligt Akkompagnement til den arbejdsomme og nøjsomme Tilværelse, der her førtes.

Her fik Mor sin Gerning gennem mere end 30 Aar. Det var en krævende Opgave at være Husmoder i et Hjem, hvor der

ANDREA BARKHOLT, f. Lykkegaard
* 1858, † 1939

JOHS. BARKHOLT, f. 1897
Boghandler, Formand for Den danske
Provinsboghandlerforening

under økonomisk beskedne Kaar skulde skaffes Klæder paa Kroppen og Føde til en stor Familie, men det var sunde Forhold for Opdragelse af en Børneflok. Den Gang blev Landbruget ikke drevet saa intensivt som nu, og der spilledes ikke paa saa mange Streng. Dyrkning af Industriplanter, Frø og Sukkerroer var endnu ukendt, og de væsentligste Indtægter var fra Mejeri og Slakteri. Smør kostede ca. 98 Øre pr. $\frac{1}{2}$ kg, og en Gris ca. 37 Kr.

Naar det alligevel var muligt med disse Indtægter at skaffe Føden til de mange Munde, — jeg er den yngste af en Søskendeflok paa 11, — er Forklaringen vel den, at alle tog deres Del af Arbejdet, at Kravene til Fornødenheder var smaa, og at en saadan Gaard i langt højere Grad end nu var en selvforsynende Lilleverden. Selvforsyningen gjaldt ikke blot Fødevarer, der næsten udelukkende toges fra eget Opdræt og egen Avl. Kød-maden tilberedtes efter Hjemmeslagning. Brødet bagtes i egen Ovn. Der blev brygget Øl i Tønde, lavet Ost, og i mine Forældres første Aar paa Gaarden blev ogsaa Smørret kærn timer hjemme, baade til eget Brug og til Salg. I sine unge Aar kørte Far ofte om Natten den 35 km lange Vej langs Stranden til Skagen for at sælge Smør og Mjød. Men ogsaa adskillige andre Fornødenheder hentedes fra egen Bedrift. Brænde og Tørv blev hentet i egen Plantage og Mose. Der fandtes kun Petroleumslamper i de to Stuer og i Stalden. Udover disse Lamper havde vi ikke andre Lyskilder end de Tællelys, vi selv støbte.

Vi havde Uld fra egne Faar. Den blev kartet og spundet i de hyggelige Mørkningstimer, hvor Legemet afslappedes efter en lang og travl Arbejdsdag. I Vinteraftener og i ledige Stunder blev Garnet strikket til Strømper og Trøjer. Naar Mor ikke kunde foretage sig andet, havde hun altid et Strikketøj i Haanden. Mor vævede ogsaa, dog kun Lærred og andre enklere Arbejder. Drengenes solide Vadmestøj og Pigernes Kjoler blev syet i Hjemmet af omvandrende Skrædder eller Sypige. Vor

Fodbeklædning indtil Konfirmationsalderen var Træsko, og om Sommeren gik vi altid barbenede.

I Landsbyskolen, hvor vi gik, var der kun to Klasser med een Lærer, Skolegangen var derfor ret begrænset, og det var en Selvfølge, at vi udenfor Skoletiden deltog i Arbejdet allerede fra 6—7 Aars Alderen, men dette følte ikke som en tyngende Pligt. De skiftende Aarstider, Stald og Lade, Mark og Skov gav rigelig Afveksling i Arbejdet. Den Foraarsdag, Kalve og Ungkreaturer første Gang fik Lov til at tumle sig i det Frie, kunde for os sikkert maale sig med et Nutidsbarns mest straalende Oplevelse i Tivoli eller Zoologisk Have. Vi blev fortrolige med Naturlivet og kendte hver Fuglerede paa Markerne. I de første Aar jeg husker, blev Kornet endnu høstet med Le, Kvinderne bandt Kornet op, og der var altid Feststemning over Høstarbejdet og Kappelstrid mellem Gaardene om, hvem der først fik indhøstet. Naar sidste Læs var i Hus, blev der serveret Mængder af Æbleskiver til alle paa Gaarden.

I Fritiden havde vi Børn baade Sommer og Vinter ubegrænsede Muligheder for Leg og Beskæftigelse i al Slags Vejr. Far lærte os at arbejde med Sav og Høvl, og der var Hygge over Vinteraftenerne, hvor vi samledes om Lampens sparsomme Lys. Mor og Pigerne havde Haandarbejder, og der blev læst, baade de Børnebøger, der den Gang kendtes, og som næsten alle læses ogsaa af Nutidens Børn, og Zacharias Nielsen, Bjørnson, Thyregod og Blicher. Far lærte os at spille Skak og Whist, men Kortspil var kun tilladt mellem Jul og Helligtrekonger, dette gjaldt ogsaa de voksne, og Far overholdt dette meget strengt. Kortspil maatte ikke blive en Lidenskab. Kl. 8 skulde vi Børn i Seng, og ogsaa de voksne gik tidligt til Ro. Næste Arbejdsdag begyndte tidligt, og Morgenmalkningen skulde være tilendebragt inden Mælkevoغن kom.

Mine ældre Søskende kom alle paa Højskole, de trak ofte jævndrende til Huse, og der blev sunget meget i mit Hjem,

men udover Omgang med Slægt og nærmeste Naboer havde Mor og vi yngste Børn kun ringe Forbindelse med Omverdenen. Selv den Sognedel, der laa Syd for Aaen, var for os tildels ukendt Land, bortset fra Kirkestien og Vejen til Præstegaarden, hvor vi gik til Konfirmationsforberedelse. Min Farmor blev mere end 90 Aar gammel, men hun havde aldrig rejst med Jernbane. Den aarlige Køretur til Købstaden for at foretage Indkøb af de Varer, der ikke kunde købes i Landsbyen, Pinsemødet i Tolne Skov, Folkemøderne i vor egen Plantage, og Eftersommerens Udflugt til Raabjerg Klitter for at plukke Revling og Blaabær, var for os de væsentligste Afvekslinger i Hverdagen. Det var en Oplevelse at besøge de hjertevarme og nøjsomme Mennesker, paa hvis „Marker“ vi plukkede Bærrene. De boede helt ind til Klitternes inderste Rand. To Generationer levede her i lerklinede Huse, de selv havde bygget, en tilfreds og lykkelig Tilværelse under saa beskedne Former, at det nuværende Slægtled næppe kan forestille sig det.

Man havde den Gang ikke til Raadighed de tekniske Hjælpe-midler, der kendes i Dag, og den selvforsynende Husførelse for en stor Familie stillede store Krav til Husmoderen, der ikke blot sammen med Pigerne skulde passe den egentlige Husførelse, men ogsaa tre Gange daglig malke Køerne, række en hjælpende Haand ved Korn-, Kartoffel- og Roehøst og passe den store Have med mange Frugtbuske og Frugttræer, men Mor var opvokset paa Landet og var baade af Sind og Opdragelse godt rustet til sin Gerning. Hun voksede op i et Sogn, hvor der var stærk Brydning mellem Grundtvigianisme og Indre Mission. I hendes egen Familie- og Søskendekreds havde begge Retninger deres stærke Tilhængere, maaske dette var Grunden til, at hun selv blev saa tolerant i sine Synspunkter, skønt hun fuldt sluttede sig til den grundtvigske Retning, der stærkt prægede mit Hjem.

For Mor begyndte Arbejdsdagen Kl. 4—5 om Morgenen, og

sluttede først naar hun gik til Hvile om Aftenen, men trods sin utrættelige Flid var hun altid ligevægtig og tilfreds, der var Harmoni over Hverdagen, og Arbejdet bøjede hende ikke. Selv da hun var op mod 80 Aar, bevægede hun sig saa let og spændstigt som i sine unge Aar. Jeg mindes ikke, at hun har leget med os, dertil var der vel ikke Tid, men i sin Opdragergerning var hun mildere end Far, der i sine yngre Aar kunde virke streng. Der blev krævet Lydighed, men Mor brugte aldrig haarde Ord eller Tugt.

Den Børnelærdom, hvorpaa vi fra 14 Aars Alderen skulde forme vor egen Tilværelse, var Arbejdsomhed, Pligtfølelse og Ærlighed, og Barneaarenes nøjsomme Tilværelse har uden Tvivl gjort det lettere for os at indordne os under de Krav, Livet senere stillede til os.

Far tog stærk Del i Sognets offentlige Liv og i Arbejdet for Afholdssagen. Senere blev han ogsaa draget ind i det politiske Liv, og disse Interesser lagde efterhaanden saa megen Beslag paa hans Tid, at Mor maatte beskæftige sig en Del med Gaardens Drift, og dertil rakte hendes Kræfter ikke, hun blev syg, og Gaarden blev solgt. Mor laa i lang Tid paa Sygehus, alle mine Søkende var ude at tjene eller havde eget Hjem, og Far og jeg maatte tjene til nødtørftigt Udkomme, men der skabtes i de Aar, trods den store Aldersforskel, et Fortrolighedsforhold mellem mine Forældre og mig, som senere har været mig til megen Glæde og af stor Værdi.

Efter et Par Aars Forløb blev Far valgt til Amtsrepræsentant for Kreditforeningen, og mine Forældre flyttede til Hjørring, hvor de i deres nye og sidste Hjem fik en Række gode Aar under økonomisk trygge Kaar. Mor blev rask, og hun bevarede en nær Forbindelse med os alle, baade i vore unge Aar og efter at vi havde stiftet egne Hjem. Det var lykkelige Dage, naar Børn og Børnebørn samledes i Hjemmet, og jeg mindes ikke noget smukkere Billede af Mor, end naar man saa hende med

et Barnebarn paa Armen, hendes Ansigt blottede da de stærke Følelser, hun ellers ængstedes for at røbe, selv overfor dem, der stod hende nærmest.

Mor og Far kunde synes forskellige af Natur og Sind, og dog havde de dybest set det samme Livssyn. De bevarede hele deres Liv en ubegrænset Tillid til deres Medmennesker, et Lyssyn, som enkelte Skuffelser ikke kunde rukke. Ogsaa overfor os kom denne Tillid til Udtryk. De hjalp os alle til selvstændig Virksomhed ved Støtte, der gik til Grænsen af deres økonomiske Evne, og uden Forudsætning for at kunne bedømme Risikoen derved. For dem havde Penge kun Værdi som et Middel til at skabe Arbejde og trygge Kaar.

Paa Baggrund af Fars frie og utvungne Væsen kunde Mors Beskedenhed og Ængstelse for at virke fremtrædende tilsyneladende stille hende i Skygge, men hun havde sine bestemte Meninger og Anskuelser og en udpræget Sans for, hvad der var sandt og rigtigt. Højstemt Tale var hende imod, og jeg mindes ikke af hende at have hørt een eneste Udtalelse, der ikke følte helt ægte. Dette skyldtes ikke, at hun vejede sine Ord paa Guldvægt, men var Udtryk for et redeligt Menneskes inderste Tankegang.

Mor var et jævnt Menneske, der fyldte en stor Plads i den Verden, der blev hendes. Hun levede sit Liv i Godhed og Opofrelse.

CHRISTIANE MARIE BARTHOLDY, f. Gad
* 1857, † 1943

C. BARTHOLDY, f. 1889
Sognepræst, Formand for Kirkelig
Forening for den indre Mission i
Danmark

HENDES INDERSTE KRAFT VAR FRA GUD

AF

C. BARTHOLDY

Kommer der et Øjeblik i alle Drenges Liv, da de generer sig over at have en Moder? Jeg kan endnu tydeligt se Moder staaende udenfor Skoleporten og vente paa mig, og jeg kan mærke endnu den Ulystfølelse, hvormed jeg saa hende dér. Hvad vilde hun dog? Det er ganske sikkert kun sket den ene Gang i de ti Aar, jeg gik i Kolding Skole. Og jeg tror, Moder har mærket noget, og at det var ved den Lejlighed hun sagde: „Skammer du dig over, at du har en Moder?“ Jeg maatte i mit stille Sind indrømme, at det gjorde jeg i Grunden, jeg yndede i hvert Fald ikke, at Kammeraterne skulde se hende, men samtidig begyndte det at gaa op for mig, hvor latterligt det var at genere sig over, at man har en Moder.

Kommer det i alle Drenges Liv en skønne Dag til, at de ser ned paa deres Moder? Eller er det kun, naar man gaar i Latin-skole, man bliver saa dumstolt? Fader holdt meget af ved Bordet at komme ind paa belærende Samtaler, spørge til Skolen og hvordan det gik dér, og vi kunde spørge ham. Da jeg var begyndt at lære Latin, morede det naturligvis Fader at spørge om, hvilken Deklination vi nu var ved, og at lære mig den ældgamle Remse:

Sum, es, est,
vor Lærer er et Bæst,
sumus, estis, sunt,
det gør os meget ondt.

Og da begyndte jeg at blive mig bevidst, at nu skred jeg foran min Moder i Kundskab og Viden. Tysk og Fransk kunde hun ogsaa, men naar Talen faldt paa Latin, var hun udenfor. Det var ligesom jeg groede en Tomme, og hun svandt en Tomme. Jeg saa ind i Sammenhænge, hun ikke kendte, f. Eks. gennemskuede jeg, at Ordet Audiens kom af det latinske Verbum audio-audivi-auditum-audire, som jeg netop havde lært som Paradigma paa 4. Bøjning.

Nu var Moder uhyre optaget af Hus og Børn, vi var otte, og Madlavning til de femten daglige Mennesker, vi var i Seest Præstegaard, hvor Fader selv drev Avlingen. Moder bevægede sig altid i Løb. Fader sagde, at inde i sin Stue kendte han altid Moders Trin, Pigerne gik, Moder løb. Hendes Omsorg omgav en, det blev noget selvfølgeligt ligesom Vejret, som man jo heller ikke grublede meget over som Barn. Og hendes Omsorg var hyppigst for det ydre. „Er dine Ører rene?“ „Har du vasket Fødder?“ „Har du taget rene Strømper paa?“ „Du har da vel ikke smidt Uldtrøjen!“ „Hvem vil bære Brænde ind i Køkkenet?“ „Hvem vil hjælpe med Rullen? med at trække Snorene paa Tørrepladsen?“ „Har du nu igen Hul paa Bukserne?“ „Du maa ikke bruge den Tone overfor Pigerne, ikke drille de smaa, værsgo og spis op“ — — Og naar man nu var begyndt at læse Latin, naar ens Aand var begyndt at svinge sig op over Dagligdagen og bevæge sig i Kulturens højere Luftlag, saa kom det egentlig af sig selv, at man saa ned paa sin Moder, næsten ubevidst, hun hørte jo hjemme i Dalen, hvor Livet drejede sig om de smaa Ting, og holdt sig til det lave.

Hvor bevidst dette har været mig, tør jeg ikke sige, heller ikke om det var aabenbart for Moder. Men jeg husker min Forbavselse, da en tre Aar ældre Skolekammerat aflagde Visit som Student efter at have været et halvt Aar i København, og Moder, fordi Fader, som han vilde tale med, ikke var hjemme, gav sig til at udspørge ham i mit Paahør om alt, hvad der kunde

interessere en Student, Universitetet, Professorerne, Studenterforeningen, „Samfundet“, Georg og Edvard Brandes, — Ting, jeg intet eller saa godt som intet vidste om. Og mens jeg sad og lyttede til deres Samtale, gik det op for mig, at jeg havde været en stor Idiot og set ned paa min Moder, som vidste fra sine Ungdomsaar med mange studerende Brødre og deres Kammerater og Venner langt mere, end der kom frem i det daglige Liv med Børn og Tjenestefolk. Jeg sad der lige saa stille og skammede mig over mig selv og mit bevidste eller ubevidste Hovmod. Jeg kan se det for mig, Dagligstuen, og hvor Axel Buch sad og hvor Moder sad og blev mere og mere livlig, alt som den Verden, hun ogsaa som ung havde faaet Lov at kigge ind i, dukkede frem i hendes Erindring.

Det var for Resten saa underligt at tænke paa, at Moder havde levet, som det syntes en, et helt Menneskeliv i Grunden, før jeg kendte hende. Hun havde været Barn, som et Fotografi viste hende, en lille forlegen Pige i stivet Kjole og med disse komiske Bukser kaldet Mamelukker hængende langt nedenfor. Hun havde været en slank ung Pige, ikke træt og forslidt som hun nu tit var, men frejdigt seende Livet i Møde som Frøken Marie Gad, Datter af Stiftsprovst Gad i Aalborg. Hun havde lært Tysk omtrent samtidig med, at hun begyndte at læse. Som den ældste af en Børneflok paa ni havde hun haft en vis Autoritet overfor de syv Brødre, der fulgte efter hende, og naar disse Onkler besøgte os, sporede vi endnu et Genskær af den. Hvad havde Moder bestilt, mens hun var ung? Hun havde først og fremmest spillet Klaver, det vidste vi. Det var endnu noget af det bedste, hun vidste, men nu havde hun jo ikke saa god Tid. Men kom der Fremmede, gjorde hun det gerne, og særlig hvis Fru Glahn kom, saa spillede de firhændig, og saa forstod vi nok, at Moder havde en dejlig Aften. Mig kedede det nærmest. Men at sove ind i Kvistværrelset over Dagligstuen til Klavermusik var dog ganske hyggeligt. Saa havde Moder en

Gang i sin Ungdom, da hun havde tjent nogle Penge ved at give Musikundervisning, gjort en Udenlandsrejse og været i Harzen, paa Hexentanzplatz og andre mærkelige Steder. Vi fik somme Tider Lov til at tage de Billeder, hun havde fra den Rejse, frem og mere os med dem.

Men det interessanteste, Moder kunde fortælle os Børn fra hendes eget Liv, var fra „Løgumklostertiden“. I 1863 var Bedstefader blevet Præst i Løgumkloster, da var Moder 6 Aar. Øde og bart syntes det dem, der kom fra det skønne Sorø, hvor Bedstefader begyndte som Adjunkt ved Akademiet. Moders Farmoder havde grædt, da hun besøgte dem, over at hendes kære skulde bo paa saa jammerlig en Plet af vort Fædreland. Men det blev bevægede Aar. 1864 kom Krigen. Og de tysk-sindede, Hjemmetyskerne, en frygtelig Race, forstod vi, blev forfærdelig kæphøje, da Prøjserne kom. De slog Vinduerne ind i Præstegaarden, ja Nytaarsaften drev de det til at smide en Spand med Indhold Mage til det, vi kendte fra det lille Rum i Udhuset, kaldet „Huset“, ind i selve Præstegaardens Gangstue. Uha, som det lugtede! Moder fortalte, at Prøjserne taalte de ikke at se, men Østrigerne var pæne Mennesker, Officererne hensynsfulde og ridderlige; de var kun nødtvungent gaaet med paa denne Røverfærd mod et lille Land. 1864 var et ondt Aar. Nytaarsdag 1865 gik Hjemmetyskerne dog for vidt. Da vilde de gøre Gudstjenesten til en Festgudstjeneste, fordi de var kommet under Tyskland. Rygtet vilde vide, at de havde bredt et Dannebrog ud paa Prædikestolens Gulv, som Bedstefader saa skulde staa og træde paa, mens han prædikede. Om det var sandt, blev aldrig opklaret, for da Bedstefader gik til Kirke, saa han, at der var rejst en Allé af tyske Faner fra Kirkegaardslaagen op til Kirken, og saa vendte han resolut om og gik hjem, og der blev ingen Gudstjeneste den Dag. Og da det blev forlangt, at Præsterne skulde sværge Prøjsens Konge Troskabsed, tog han sin Afsked. I Vinterens Hjerte kørte saa Præstefamilien

i Hest og Vogn, Tog gaves ikke dengang, til Kolding og overnattede hos en Farbroder til Bedstefader. Dagen efter sejlede de i aaben Baad over Lillebælt fra Snoghøj og fandt Ly hos Bedstefaders Moder, Bispinde Gad, i Odense. — Se, det var noget, der var værd at høre om. Det var tappert af Bedstefader og dem allesammen, at de saadan havde trodset Tyskerne, og det var en levende Illustration til det, vi læste i Danmarks-historien i Skolen. Vi forstod, hvorfor Moders Øjne saa let blev vaade, naar Sønderjylland kom paa Tale, og naar vi tog en Tur over Grænsen for at besøge Kristiansfeld, eller den ene Gang vi var en længere Tur dernede, gik Moder med et Ansigt som om hun var i Kirke.

Bedstefader stod da i 1865 med en Børneflokk paa fem uden Hjem eller Embede. Men saa blev Hørsholm, hvor Bedstemoder, Moders Moder, var født, ledig. Bedstefader fik Audiens hos Kongen, da han søgte det. Og Kongen var saa god. Da han hørte, at der var saa stor en Børneflokk og at Bedstemoder selv var født i Hørsholm Præstegaard, sagde han: „De skal faa Hørsholm. Der, hvor Deres Hustru er blevet vugget som Barn, skal hun selv vugge sine Børn.“ Et Ord, der naturligvis aldrig blev glemt, og som Moder og hendes Brødre tit havde talt sammen om, idet de ikke kunde blive enige om, hvor vidt det kunde kaldes „et Kongeord“ eller maaske blot „en Konges Ord“.

Saa forstod vi tidligt om Moder, at hun holdt forfærdelig meget af Fader, og det havde hun gjort lige fra han som Studiekammerat og Ven med hendes ælste Broder Christian havde besøgt Stiftsprovstehjemmet i Aalborg.

Moder havde meget at bære paa. Først og fremmest at Fader saa tit ikke var rask. Men naar det Tryk, der derved kom til at hvile over Hjemmet, ikke fik os til at søge Befrielse og Glæder udenfor det, men tværtimod knyttede os stærkere sammen, skyldtes det for en væsentlig Del Moder. Hun passede alligevel Huset. Hun havde alligevel de daglige Skænd og de

daglige Smil til os alle. Hun var lille, men sund og stærk. Træt, som hun var, kunde hun lægge sig efter Middag paa den korte umagelige Sofa i Dagligstuen med Fødderne ud paa en Stol, og saa kunde hun sove et Kvarter eller en halv Time, som der nu var Tid til — og der var ikke engang fuld Stilhed, for Børn kom mange Gange og tog i Døren. Men hun sov som en Sten den lille Tid og rejste sig forfrisket og energisk til Dagens Ger-ning igen.

Ogsaa hendes Sind var sundt. Hun havde en stor Evne til at kunne tage fri, skønt hun sandelig ikke tog Livet let. Kom der Besøg, eller tog hun selv ud, saa var det daglige strøget af hende, og hun nød Livet i fulde Drag. Ligesaadan hvis hun kunde stjæle sig Tid til at læse en Bog. Hvor var hun optaget af den, af Personerne i en Roman f. Eks.

Hun tænkte altid paa andre. Hun levede med i andres Sorger og Glæder. Vi smilte lidt ad det, naar hun bestandig mindede os: „Har I tænkt paa Sofie i Dag? I kan tro, hun længes!“ Sofie havde som den første af os, der rejste langt af Led, taget Plads i Berlin. Eller: „I Dag skal vi tænke paa Faster Ida, der skal ud paa saa lang en Rejse.“ Og vi vedtog under Munterhed at tænke paa Faster Ida. Moders milde Sind viste sig ogsaa deri, at hun ikke kunde tale ondt om nogen. Overhovedet blev der aldrig talt om Folk i mit Hjem. Gjorde vi Børn som større Til-løb til at drøfte nogen, der havde besøgt os, sagde Moder blot: „Han saa saa rar ud.“ Det var hendes eneste Vurdering, der kom os for Øre. Hvad Fader og hun sagde til hinanden i En-rum, var vi ikke indviet i. Som lidt ældre bed jeg dog Mærke i de Gange, hvor hun ikke sagde noget om Udseendet, saa fik jeg Mistanke om, at der var noget galt.

Vistnok ret tidligt blev jeg klar over, at hendes saa vel som Faders inderste Kraft var fra Gud. Moder havde lært os at bede Aftenbøn. Fader lærte os at bede Morgenbøn. Men var vi først sat i Gang, blev vi ikke kontrollerede, der var jo ogsaa

hele Tiden en yngre, der krævede Moders Opmærksomhed. Men et af mine stærkeste Barndomsindtryk af, at det er alvorligt at have med Gud at gøre, har jeg fra min Moder. En Aften kom jeg sent hjem og fandt Moder siddende oppe alene, og hun græd. Jeg undrede mig over, hvad hun græd for i Ensomheden. „Hvad græder du for, Moder,“ sagde jeg. Hun svarede først ikke. Men jeg trængte ind paa hende. Endelig sagde hun: „Kan du ikke nok forstaa, at jeg maa ogsaa somme Tider græde, fordi jeg er en Synder.“ Det var aldrig faldet mig ind, at hun var en Synder. Ja, jeg vidste nok, at det er vi alle. Somme Tider syntes jeg ogsaa, hun skændte lidt rigeligt. Men jeg vidste jo ogsaa, hun havde rigelig Grund til det med saa mange smaa om sig, der sandelig ikke altid var lige søde. Og i det daglige talte Moder ikke til os om Gud. Men han var altsaa bagved. Jeg mindes ikke, hun har sagt noget, der særlig er faldet ved mig, af aandelig Art. Derimod mindes jeg fra de kritiske Ungdoms-aar hendes Blik. Det hvilte saa kærligt paa en, naar man kom hjem, men ogsaa undersøgende. Hvad bliver du til? syntes jeg det spurgte. Hvornaar vil du gøre Alvor af det og overgive dig til Gud?

Vi gik i Søndagsskole, hvad der var saa meget naturligere, som den holdtes i Præstegaarden, i en Sal i en Udlænge, der tjente som Mødesal, før Missionshuset blev bygget. Men der kom en Tid, da Søndagsskolen ikke trak længere. Man blev stor og kritisk. En Søndag Morgen sagde Moder til mig: „I Dag skal Fader prædike om, da Jesus var tolv Aar, og nu er du jo tolv Aar. Kunde du saa ikke have Lyst til at gaa med i Kirke?“

Det gjorde jeg saa, og Gud førte det saadan, at siden blev min Plads dér, og bliver forhaabentlig Livet ud. For det og for meget andet, som jeg ikke har Ord for, takker jeg min Moder. Min Fader og min Moder gjorde det let for mig at holde det fjerde Bud, selvom jeg er en Skyldner overfor det saa vel som overfor alle de andre Guds Bud.

Jeg havde den Lykke at beholde min Moder i mange Aar. Hun overlevede Fader i 17 Aar og naaede at blive 85, aandsfrisk og optaget af alt lige til det sidste, men naturligvis særlig af alt, hvad der angik Børn og Børnebørn. Naar man bliver ældre, bliver der efterhaanden saa faa, der siger du til en. Der er ingen mere til at sætte en i Rette. Moder kunde. „Du skulde nu ikke bruge de Udtryk i din Prædiken. Du kan jo sige det samme paa en meget pænere Maade.“ „Du er egenkærlig.“ „Du er vigtig.“ „Du skal nu læse det, du skriver, igennem et Par Gange, før du lader det trykke, sov paa det.“

Jeg savner hende, og jeg savner hendes Formaninger. Jeg savner hendes Øjne, der var saa milde og dog saa igennem en. Hun havde saa let til Taarer og saa let til Smil.

I de sidste Aar, hun levede, havde vi Lejlighed til at feste for og med hende adskillige Gange. Ved en af de Lejligheder takkede jeg hende, fordi vi, hendes Børn, kunde sige til Gud som David:

Paa dig blev jeg kastet fra Moders Skød,
fra Moders Liv var du min Gud.

Hun har bedt for mig fra før jeg blev født og indtil hun lukkede sine Øjne. Hvilken forunderlig Start i Livet!

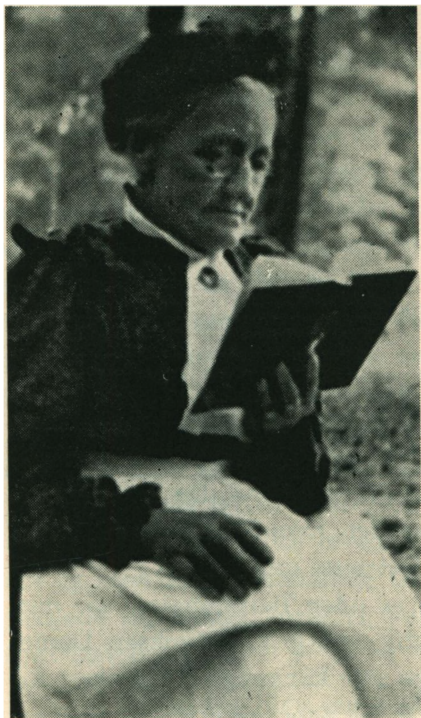
MINE MINDER ER GENNEMVÆVET AF HENDES KÆRE RØST -

AF

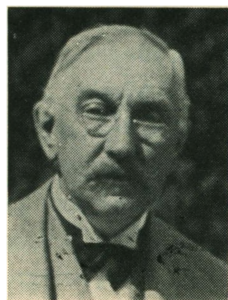
J. CHRISTIAN BAY

Fra Trolleborg rejste Jens Baggesen med sin unge Kone Sophie den 14. Okt. 1790 til Nyborg, men maatte dér blive nogle Dage for at afvente godt Vejr og gunstig Vind. De unge Ægtefolk opholdt sig paa Gæstgivergaarden, hvor Værtinden, Madam Rye, tog sig moderligt af den rejsetrætte unge Kone.

Denne Madam Rye, som ikke er uden Berømmelse, var min Moders Bedstemoder og en dygtig, energisk, velvoksen Dame, som med Anstand kunde modtage selv kongelige Herskaber. En af hendes Døtre, Helle Marie, f. d. 23. Februar 1798, lærte Hus-holdning hos Madam Schmaltz i Slagelse og var en Tid Lærerinde paa Trolleborg og i Orre, men blev i 1825 gift med Skolelærer Niels Christian Christiansen, f. 1803, som først var ansat i Svendborg, men fra 1837 til sin Død i 1870 Chordegner og Førstelærer ved Rudkøbing Borgerskole. Min Moder blev født i Svendborg (Skattergade) som den ældste af fem Søskende. Hendes Søster Lise (1838—1930) sagde ofte, halvt i Spøg: „Vi er en meget stolt Familie, for vi holder sammen“. Deres Moder, Helle Marie, var en høj, værdig Dame; hun levede i Rudkøbing fra 1837 til 1883 og min Moder sammested lige saa længe. Derfor er Svendborg og Rudkøbing os Kilder til utallige Familieminder, Traditioner og Historier, glade og sørgelige. Et af de mest dramatiske af Familieminderne har jeg prøvet at gengive i „Julegran“ for 1945 med lidt Tildigtning.

DORIS OLIVE JØRGINE BAY, f. Christiansen
* 1828, † 1908

Dr. J. CHRISTIAN BAY, f. 1871
Overbibliotekar ved The John Crerar Li-
brary, Chicago

Mine Bedsteforældre var stærkt knyttede til Rudkøbing, og denne By blev Baggrund for deres fem Børns hele Liv. Lange-land, Taasinge, Thurø, Svendborg og Omegn danner en god og venlig Ramme om Barndoms- og Ungdomsminder. Oppe i Skydebjerg sad Lærer Jørgen Nielsen, og han var gift med min Bedstefaders Søster Grethe, som en elsket Lærer — sé Fynsk Hjemstavn VI, 71; — han røg sin Merskumspibe efter Klokkeslet, og jeg har hans Fotografi med hans Paaskrift i alderdomsrystende Haand:

„Paa Klippen Jesus Christus jeg bygger mit Huus;
 Ei Vandenes Rasen det styrter i Grus.“

Min Bedstefaders Billede hang paa Væggene i mange Hjem i Rudkøbing i Aartier efter hans Død; han sang smukt og lærte sine Skolebørn det samme. Efter en Sangprøve med Børnene, hvor Frederik den Syvende var til Stede, blev Bedstefader Dannebrogsmænd.

Min Moder, født d. 26. Oktober 1828 i Svendborg, var altsaa Familiens ældste Barn. Hun arvede sin Faders Fryd over god Musik og blev tidlig, som Pigebørn dengang, vænnet til huslige Dyder. Hendes Karakterbog fra Skoletiden 1839—40 omfatter Tegning, Linnedsyning, Broderi, Opførsel og Flid, og i disse „Fag“ stod hun meget højt. Jeg ejer nogle af hendes Tegninger, aabenbart Kopier, i Sortkridt, fra disse Aar, det er Blomsterstykker og Landskaber, som indtil de mindste Enkeltheder er en udviklet Kunstner værdige. Underligt nok, at hendes musikalske Sind og hendes Formsans ikke blev udviklet, som de fortjente. Hun skrev smukt. Af hendes franske Broderier paa tyndt Lærred med haarfin Traad, er et enkelt Stykke bevaret, et sandt Kunstværk. Hvorledes Moder lærte Skrivning, Regning, Geografi, Historie og det tyske Sprog, aner jeg ikke, men hun kunde senere vejlede sine Børn i disse Fag uden at tage sin Tilflugt til Bøger. Med baade religiøs Følelse og Kristen-

domskundskab var man i hine Tider saa at sige født; Moder kunde gengive lange Stykker af Balles Lærebog og behøvede i min Barndom sjældent at sé i sin Salmebog: „Jeg var,“ skriver hun i sine — desværre faa — Optegnelser, „meget pertentlig, ordentlig og reenlig, men ikke helt fri for at være vrippen, naar nogen drillede mig. I mit fjerde Aar kunde jeg synge saa smaat, og dette glædede min elskede, flittige Moder. Vi fik en Søster, Valborg Adelaide; hun var meget fremmelig og havde hurtigt lært at tale, men hun gik bort, dog mindes jeg hendes Kiste, som var smykket med Sølvstraaler, Solens og Naadens Opgang.“

Min Moder, hvis fulde Navn var Doris Oline Jørgine, og hendes Søster Lise, gik en Tid i Privatskole hos Jomfruene Lorenzen; de underviste bl. a. i Dans og i „gentil Optræden“, som var nødvendig for at man kunde føre sig med Værdighed og Anstand. Men ved Sommertid drog hele Familien gerne pr. Smakke til Svendborg (over den frygtelige, altid stormende Lungebugt), hvor de blev modtaget paa Bjørnemose ved Kristiansminde og derfra pr. Vogn gjorde Udflugt til Hvidkilde, Skydebjerg og Gamborg. Sidstnævnte Sted havde Bedstefader en Søster, som blev Moder til Billedskærer Schrøder i Middelfart; dennes Søn Christian blev i min Tid en bekendt og skattet Skuespiller. Marsvinfangsten i Gamborg Fjord var en stor Begivenhed for baade Børn og Voksne. Ogsaa i Odense fandtes gode Venner, men det kære Svendborg blev dog Hovedstedet med trofaste Forbindelser i de gamle, store Købmandsgaarde Krøyer og Riber — og disse Venskaber blev fortsat indtil tredje Slægtled paa begge Sider. Saa gik Hjemturen over Taasinge. Dér hang paa Valdemar Slot Billedet af én af vore Forfædre, Kaptejn Wardinghausen, som havde udmærket sig under Svenskekrigen for Aarhundreder tilbage og maatte betragtes med skyldig Ærefrygt. Paa Vejen til Bregninge blev der „bedet“ hos en Gaardmand, som bakkede paa sin Pibe og sagde: „Naa-e, ja-e, saa-e, la vos gaa ind til Maren og faa vos en Kop Kaffe,

imens Børnene gaar ud og hugger i sig af Grønblommerne.“ Saa stod man tilsidst i Bregninge Kirketaarn og skuede ud over den herligste, mest frugtbare Egn i Verden og naaede omsider hjem over Langelandsbeltet med rige Minder i Behold.

Men en ung Pige er intet værd, med mindre hun lærer Hus-holdning udenfor Hjemmet, og i sit syttende Aar drog min Moder til Bjørnemose ved Svendborg som ung Pige i Gaarden. Det var vistnok svært for hende, men Aaret efter modtog Madam Leth i Svanninge Præstegaard hende med moderlig Omsorg og Venlighed. Pastor Leth blev Moder en god Vejleder efter det noget rationalistiske Rudkøbing. I Præstegaardens Bryggers stod et stort Skab, som efter Sigende var det, hvori man i længst henfarne Tider havde indespærret den bekendte Præst Hans Madsen, som derved hørte Svenskernes Krigsplaner og senere undslap og meldte sine Landsmænd, hvad han havde hørt. Møderne i Svanninge Præstegaardshave blev dyrebare Ungdomsminder for min Moder.

I Odense vinkede imidlertid Gæstgiver Strøms Hjem, og de var gamle Familievenner. Deres Søn, Gollik, blev senere Præst i Marslev; en Datter, senere Fru Korfiksen i Hvidkilde, var min Moders trofaste Veninde Livet igennem. Moder blev optaget i dette udmærkede Hjem, læste under gode Lærere og kvalificerede sig som Lærerinde. Imidlertid var hendes Broder, Carl Adolph, blevet ansat som Lærer i Stubbekøbing og overtalte min Moder til at overtage en Stilling ved Borgerskolen dér. Carl havde ligesom sin Fader faaet Uddannelse paa Skaarup Seminarium, men passede ikke i Forholdene, saa hans Søster maatte bære mangt et Kors i disse Aar, medens hun længtes efter Vennerne paa det venlige Fyn.

Imidlertid voksede hendes to andre Brødre op i Rudkøbing og kom efterhaanden ud i Verden, medens den muntre Søster Lise blev gift med Lærer (ogsaa Skaarup) Hans Chr. Olsen, som var ansat først i Hou, senere i Snøde paa Langeland. Olsen

havde tre Dyder eller Evner blandt mange; han var en Bogven og Bogorm, han var meget musikalsk og en paapasselig Have-mand. Der gik snart Ry af „Snøde Musik“. Præste- og Degne-gaarden, som laa Side om Side under Kirkebakken, blev efter-haanden Midtpunkter for et smukt og udviklende Selskabsliv, og Lærer Olsen stiftede med sin egen Bogsamling et Læsesel-skab, som vistnok var det første paa Øen. I disse Aar gik Moder til Haande i Rudkøbing Borgerskole, indtil der, da hun var 29, meldte sig en Bejler; det var Stephanus Andresen, Fører af Briggen „Baldur“, en baade velhavende og ansét Mand. De blev gift og levede lykkeligt i ti Aar — langtfra altid sammen, for rigtige Sømænd skal færdes paa Havet og i fremmede Havne. Der kom to Børn, Theodor og Elise — mine Halvsøskende, og nu er de forlængst borte; midt under deres Opvækst kom Fade-ren hjem fra en særlig anstrengende Rejse, blev syg og døde af en heftig Tuberkulose i sit 43de Aar.

Samme Aar døde ogsaa min Morfader, saa at Moder og Datter omtrent samtidig blev Enker.

I 1925 stod jeg paa Pladsen mellem Kirken og Borgerskolen i Rudkøbing, da en gammel Dame tiltalte mig ved Navn. Det var 56 Aar efter min Bedstefaders Jordefærd. Den gamle Dame for-talte, at hele Byen fulgte sin gamle Skolemester til Graven, „og da Ligtoget kom ud til Kirkegaarden,“ sagde hun, „stod de sidste i Følget endnu her paa Kirkepladsen. Men Pastor Steen ventede derude, indtil vi alle kunde være med“.

Moder sad Enke i to Aar i et stort Hus med Tjenestefolk, og Bedstemoder hyggede sig i sit Enkesæde. Da traadte min Fader, Lars Hansen Bay, ind i Billedet.

Fader var Sømand fra Ungdommen. I 1848 blev han indkaldt som Marinesoldat og var ombord paa „Gefion“ i Eckernførde Fjord, da „Christian den Ottende“ blev ødelagt ved en Eksplo-sion. Fader kom i tysk Fangenskab, men flygtede, kom vel-beholden hjem og pløjede efter Krigens Udgang atter Søen,

indtil han i 1851 sammen med en Ven besluttede at prøve sin Lykke i det højtpriste, rige Amerika. De fik Hyre med et Sejlskib. Fader var da Styrmand. I Baltimore blev en Mængde Emigranter spurgt, hvor de vilde hen, og Fader svarede, at han ønskede at komme til California. Der blev saa slaaet Brædder over en bedaget Floddamper, og 800 Mennesker blev indskibet. Kursen gik Syd om Kap Horn og op til Panama. Der landede 300; de 500 døde undervejs, mest af Kopper, men Fader var heldigvis blevet „inoculeret“ som Barn af Doktor Gebhardt i Rudkøbing.

I California blev Fader indtil 1866, da han kom hjem. Hans Barndomsven, Hans Lyst, blev der ude i hele 32 Aar, kom hjem, fik sin Fædregaard og en Kone og levede i Illebølle, som om han aldrig havde gravet Guld i det fjerne Vesten. Under sit Ophold i the Far West i de lovløse Aar blev Fader Frimurer og var 1853—55 Medlem af „the Vigilantes“, som rensede San Francisco og Omegn for Stimænd og Røvere. Seks og firsindstyve Aar senere fandt jeg hans Navn indskrevet i den gamle Logebog derude.

Min Moder blev i 1870 gift med denne noget tavse og inde-sluttede Mand, som var kommet hjem og blevet Skibsfører. Guld havde han ikke samlet sig i California, men han var blevet det, man nu vil kalde Demokrat, dog ingenlunde Socialist. Jeg vil hellere kalde ham folkevenlig. Abraham Lincoln var hans Ideal af Menneskelighed. I sin Færd og i sin Tale var han — eller syntes — ganske uberørt af Amerika, men talte ellers godt Engelsk.

I Vinteren 1870—71 led min Fader og hans Broder Stranding paa Læsø. To af Besætningen omkom; den ene var min Onkel Jens. Men de gik ud igen, disse Søens Mænd, skønt Byens Hjem var punkteret med Navne paa dem, som blev borte.

I min tidlige Barndom var en af mine hyppige Oplevelser, at min Moder, mest i stormfuldt Vejr, blev urolig om Natten,

stod op og satte sig med mig paa sit Skød i sin Stol paa Forhøjningen ved Vinduet og nynnede eller sang: Salmer og Sange som de faldt hende i Tanken. Hun kunde begynde med „Jeg gaar i Fare, hvor jeg gaar“, som er en af min Families Yndlings-salmer, og ende med H. C. Andersens Lovsang om Studenten: „Højt under Taget, hvor Svalerne bo, har ogsaa Studenten sit Kammer“. Hendes Sind var uroligt for dem ude paa Havet. Undertiden tog hun Fortvivlelsens Mod til sig og gjorde en Tur med Fader, — jeg mindes dunkelt Königsberg, St. Petersborg, Hull og Leith. Under en Storm i Nordsøen steg hun en Nat ud af Køjen og spurgte en Mand af Besætningen, som tumlede med noget udenfor: „Hvordan gaar det, lille Herman?“ Svaret lød: „Udmærket, Madam, nu sejler vi snart paa Overlæderet.“ Men efterhaanden tog hun en Beslutning: at faa Fader bort fra det forfærdelige Hav. Efter Bedstemoder Christiansens Død i 1883 lagde hun en ligefrem Plan, hvori Fader modstræbende tog Del. Hun vilde have os til København. Hendes to Brødre var dér blevet ansete og velhavende Mænd. Det var ikke let for Nogen dengang at løsrive sig fra en venlig Provinsby og søge til Hovedstaden, og vore Midler var ikke store. Men Moder fik det sat igennem; sent i 1883 sejlede en Jagt med al vor rørlige Ejendom fra Rudkøbing, og vort Liv tog i København en helt ny ydre Retning. Fader kom trods sin Alder (55) ind i flere Forretnings- og Administrations-Forbindelser — og jeg mistede Langeland og har aldrig fundet mig hjemme i København.

Men det var en Bedrift af min Moder, det der var sket. Mine Halvsøskende, som var meget ældre end jeg, var fløjet af Reden, og nu gjaldt det om at faa mig styret paa rette Vej. Men det er min Moder, der er Tale om.

Moder var aldrig klar over, om hun mest yndede Pastor Rindom eller Pastor Steen ved St. Johannes-Kirken. Jeg var blevet konfirmeret hos Rindom, og han betog mig ved sin stærke og positive Færd og Forkyndelse, hvis dybe Indtryk jeg stadig

vedkender mig. Moder fordybede sig i Mynster, naturligvis ved Læsning; hans „Betragtninger“ gjaldt for hende som absolut Sandhed. For god Musik og for det gode Theater interesserede hun sig i høj Grad. Hendes Udsigt var begrændset af den romantiske Tid. Baade hun og min Tante Lise skrev Vers. Fælles for dem var tillige den snurrige Evne at tage Folk paa Kornet. Ingen har vistnok nogensinde duperet dem, og Moder var i den Henseende aldeles uforfærdet. Saadan siges ogsaa hendes Fader at have været, og selv har jeg sagtens en Rem af Huden.

Alt dette er positivt og har været det i Overgangen til mig. Men jeg var kommet ind paa Naturvidenskabens og Bogkunds­kabens Vej, og mine Tanker søgte Amerika. Dette gav Anledning til mange og ofte bitre Overvejelser, navnlig fordi jeg tog Afstand fra de mange Omveje, som de fleste maatte gaa, før de kunde arbejde, som de vilde. Fader sagde ikke meget. Men Moder gik endelig lige til Sagen: „Saa skal jeg altsaa af med Dig!“ Jeg rejste.

To Aar senere, efter Faders Død, mødte jeg hende ved den gamle „Thingvalla“ i New York. I fjorten Aar derefter gjaldt hun som Bedstemoder for Mange, mest dog for sine tre Børnebørn, som ikke blot talte Dansk med hende, men taler det den Dag i Dag, og fra hende modtog de ubetalelige Traditioner, de utallige Erin­dringer, Synspunkter, Beretninger og personlige Træk, som holder en Slægt sammen.

Nu, da jeg selv er oppe i Aarene, savner jeg min Moder mere end nogensinde før. Der dukker op i min Erindring saa mange af hendes smaa Bedrifter, at jeg gerne atter og atter vilde bringe dem paa Bane med hende. Thi hun hævdede sin Slægt med Tapperhed, som hun ogsaa hævdede mig overfor mig selv, medens jeg møjsommeligt vandt fremad. Det skete med baade Kløgt og dyb Forstaaelse. Mine Minder er gennemvævet af hendes kære Røst; hendes aldrig svigtende Tiltro og Opmuntring vedbliver at følge mig. For et saadant Kærlighedens og

Hengivelsens Værk kan kun det Takoffer bringes, at vi fører Gerningen videre.

Moder døde i mit Hjem, som Sol i Høst gaar ned, i sit 80de Aar, 1908. Det var i Eftersommeren. Jeg vil altid mindes, at en Sværm af Sommerfugle strøg over den aabne Grav.

I hendes Salmebog ligger et lille Kort fra længst forsvundne Dage. Derpaa har hun skrevet, henvendt til mig:

Glem ikke:

*Ingen Smerte er spildt for Sjælen; hos nogle
vækker Prøvelsen kun Vrede og Bitterhed, hos
andre bliver den det Plovjern, som gennem-
bryder og frugtbarjør!*

ET LIV I SELVFORNÆGTELSE

AF

AXEL BECK

I berømte Mænds Livsskildring hænder det ofte, at den indfyldelsesrige Hustru sættes i Skyggen, hvad kun forringer Levnedstegningens historiske Værdi. Kun hvor Hustruen stilles i det rette Lys ved Mandens Side, faar Skildringen sin fyldestgørende Værdi.

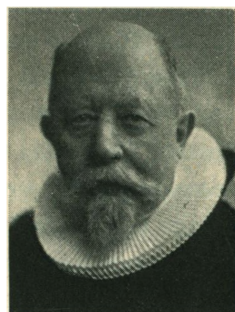
Dette sidste er Hensigten med mit sønlige Forsøg paa at skildre min Moders Liv, som det har fæstnet sig i min Bevidsthed gennem Breve og personlig Oplevelse.

Har man haft Lejlighed til at kende hendes Liv, opdager man let, at den røde Traad gennem hendes Livsudvikling fra Barn til voksen var Guds Indsats til at berede hende til den betydningsfulde Hustru ved hendes Mands Side, den aandelige og timelige Medhjælp, der ved sit sagtmødige og stille Væsen og sin Klogskab bidrog til, at Fader naaede frem til den fremskudte Plads i den danske Kirke.

Nina Charlotte Beck, f. von Staffeldt, som hendes fulde Navn var, var Datter af Kammerjunker Christian von Staffeldt og Hustru Charlotte Caroline, f. von Rømer. Faderen, der var Domæneinspektør ved de kgl. Godser i Holsten, boede paa Godset Drage ved Itzehoe, hvor Moder saa Dagens Lys 20. Marts 1834. Her levede hun sin første lykkelige Barndom, som dog pludselig afbrødes ved Faderens ulykkelige Død paa en Jagt.

NINA CHARLOTTE BECK, f. von Staffeldt
* 1834, † 1905

AXEL BECK, f. 1873
fhv. Sognepræst

Moderen flyttede da med sine tre ukonfirmerede Børn til Slesvig By, hvor de levede under smaa Kaar. Derved blev Moder tidlig opøvet i Nøjsomhed, hvad senere prægede hele hendes Liv. Hun lærte at fornægte sig selv til Hjælp for andre.

Det var nu langt fra, at disse Forhold nedtrykte hendes Sind. Af Naturen var hun et livsglad Menneske, der bragte Glæde til andre. Saaledes besøgte hun en Slægtning, der led af Tungsind; paa sin livlige og barnlige Maade fortalte hun om sine Oplevelser, læste og sang for hende, saa de tunge Skyer forsvandt for en Tid. Med dette tjenende Sind bragte hun som Præstekone Lys i mange Hjem, hvor Sorg og Savn var til Huse.

Tysk var dengang det daglige Sprog i Slesvig, men lærenem som hun var, tilegnede hun sig ogsaa rig Indsigt i andre Sprog, f. Eks. Fransk og Engelsk, hvad senere kom hende til stor Nytte ved Oversættelse af adskillige religiøse Fortællinger. Kun Geografi faldt hende vanskeligt. „Nina har kun naaet at være ved Siden af Geografien,“ bemærkede Fader.

Grundet paa de smaa Forhold i Hjemmet i Slesvig flyttede Moder senere til sin Bedstefader General Rømer i København, hvor hun kom i dansk Skole. I Begyndelsen kneb det med Sproget, og hun kunde ofte gøre sig skyldig i morsomme Fejltagelser, saaledes forvekslede hun en Gang det danske ö med det tyske ä i „Der er et yndigt Land“ og citerede: „ædle Kvinder, skønne Mär“, hvad naturligvis fremkaldte Munterhed, men hun kunde selv le med ad sin Fejltagelse. Det varede dog ikke længe, før hun var paa Højde med sine jævnaldrende, ogsaa i det danske Sprog, og tilegnede sig rig Indsigt særlig i klassisk Litteratur.

Opholdet i København fik stor Betydning for Moder. Om Søndagen fulgte hun sine Bedsteforældre i Garnisons Kirke, hvor Blædel dengang var Præst. Her oplevede hun sit aandelige Gennembrud, Livets Ord slog Rod i hendes Hjerte. Livet igennem bevarede hun Mindet herom, som hun skrev til Fader:

„Kan du forstaa, hvor megen, uendelig megen Tak vi skylder Herren, fordi han i vor Ungdom lod os høre saadanne Ord.“

16 Aar gammel kom Moder til sin Onkel, Provst Beck i Ubby, Vilhelm Becks Fader, hvor hun blev konfirmeret.

Med sit vindende Væsen erobrede hun snart de Gamles Kærlighed. „De kære Gamle,“ skrev Fader til hende, „omfatter dig som en Datter med Forældres Kærlighed.“ Selv følte hun dyb Taknemlighed til dem, hvad hun udtrykte saa ydmygt og skønt i Brev til Tanten: „Jeg vil holde saa meget af eder, det er den Tak, jeg kan byde eder for al den Kærlighed og Godhed, jeg mødte. Vi ved jo alle, at ingen Løn her kan opveje, hvad Onkel Beck har gjort for mig, havde han ikke taget mig til sig, hvad var der saa blevet af mig.“

Saaledes var Moder dengang og senere i højere Grad baade som Præstekone og Moder, den ydmyge Kvinde, der regnede ethvert Kærlighedsbevis for uforskyldt Naade.

Det var dog ikke alene sin Onkels og Tantes Kærlighed, hun vandt, men ogsaa deres Søn *Vilhelm Beck!* 1851 blev de forlovede, Moder 16 Aar, Fader 21. Denne Forlovelse var nu ikke ungdommeligt Sværmeri med Maaneskin og Bølgeplask, men en dyb og inderlig Kærlighed, som i den lange Forlovelsestid blev den tjenende Tilskyndelse til et sandt og virksomt Menneskeliv. Paa dette Felt var Moder forud for Fader, som dengang var en livsglad Student blottet for Kristendom, optaget mere af Studenterlivets Glæder end Studierne. Men erfaren som Moder allerede dengang var i Livets Alvor med dets Sorger og Vanskeligheder, blev hun en Hjælp for Fader ind paa det rette Spor, ja maaske den første Tilskyndelse for ham hen imod Kristendommen. Derom vidner hans Brev til hende efter et Besøg i Roskilde Domkirke: „Under disse gamle Hvælvinger, hvor saa mange Bønner er opsteget og bønørte, opsendte jeg ogsaa en Tak til Gud for dig og mig. — — Du lovede, naar du

samledes med din Gud, ikke at glemme din Ven, der trænger mere dertil end du.“

Hvor udviklet og maalbevidst Moders Gudsforhold var dengang, vidner følgende Brev om: „Naar man ret kunde fatte den uendelige Kærlighed, som har besjælet Frelseren, hvilken Rigdom vilde man da ikke optage i sig — — Vist er Kristus i Himlen, men lad os drage ham ned i vore Hjerter, hvor han saa tit banker paa, lad os drage ham ind i vort daglige Liv.“

Gennem disse Breve fik Fader en dybere Erkendelse af Moders Værdi for ham, som han skriver 1852: „Uden dig, kære Nina, har jeg ingen Kraft — — i alle mine Handlinger har du en Finger med.“ Eller: „Med hvor megen Klarhed og Fornuft, med hvor megen Fromhed og Gudhengivenhed overskuer du ikke ethvert Forhold, hvori vi findes. Lær mig saaledes at overskue alt, sæt mig paa dit Synspunkt. Men dertil kræves, at jeg først maa blive et ganske andet Menneske. — — Jeg vil takke dig, fordi jeg har dig, og lade dig se for mig; jeg hengiver mig trøstigt til min kærlige og fornuftige Nina.“

Gennem Moders Breve fik Fader ikke alene et dybere Indblik i hendes Karakter, men ogsaa i sig selv, naar han skriver: „Jeg har altid anset mig selv for at besidde en sund og klar Forstand, men hvor lille føler jeg mig ikke overfor dig; hvor megen Klarhed og Forstandighed indeslutter du ikke i dit Hoved, hvor megen sand Følelse indeslutter du ikke i dit Hjerte, hvor megen Styrke, Udholdenhed og Kraft indeslutter du ikke i din Vilje; hvor let er det ikke at føle sig lille ved Siden af dig.“ Af disse Breve forstaar man Faders Udbrud mange Aar senere: „Uden Nina var jeg aldrig blevet det, jeg er.“

Understrømmen i Moders Breve var at drage Fader hen mod den store Afgørelse i hans Liv. Dette skete i hans første Præstetid. En sørgelig Begivenhed havde grebet ind i deres Forhold, hvor alt brød sammen for ham. Moder vilde styrke ham med Ordet: „Vi er Guds Slægt;“ men først da Frelseren selv tog

Ordet: „Uden mig kan I slet intet gøre,“ veg Mørket for Naadens Lys.

Kort efter blev de viet i Gottorp Slotskirke, Indgangen til et lykkeligt og harmonisk Ægteskab.

Som sin Mands Hustru holdt Moder ham aldrig tilbage, men var hans daglige Tilskyndelse. Betegnende skrev hun i den Salmebog, hun skænkede ham til Brylluppet: „Den, som lægger Haand paa Ploven og ser sig tilbage, er ikke velskikket for Guds Rige.“ Hendes Kærlighed var aarvaagen, ogsaa naar hun saa sin Mands Fejl. Her blot et Eksempel. Paa de sædvanlige Søndagsspadsereture i Ubby, drøftede de Prædikenen. En Gang, hvor Fader var særlig tilfreds med den, var Moder imod Sædvane tavs. „Synes du ikke, min Prædiken var god, Nina? Jeg sagde dem dog hele Sandheden.“ „Nej, Vilhelm, der manglede Frelserens Taarer over Jerusalem.“ Dette Svar sank dybt i Faders Hjerte og lærte ham, at uden Evangeliet gavner Lovens Torden intet.

Under meget smaa Kaar begyndte de Præstegerningen i Ubby, fri Bolig og 300 Rdl. aarlig, men trods dette blev det snart et rigt Præstehjem. Ved det aandelige Livs Gennembrud blev Hjemmet et Tilholdssted for Guds Folk, og denne Gæstfrihed, der senere ytrede sig saa stærkt i Ørum og Ørslev, var Begyndelsen til, at Moder kaldtes „de helliges Værtinde“, eller som Johs. Clausen udtrykte det: „Præstefruen af Guds Naade“.

I Ubbytiden plejede Fader ofte Omgang med Grundtvigianere; at denne Bevægelse aldrig slugte ham, skyldes i væsentlig Grad Moder, der advarede ham med at „mange Præster har mistet deres Kraft ved at lade sig indfange af den“.

Ved Provst Becks Død blev Fader tjenstledig; et halvt Aar efter kaldtes han til Ørum og Ginnerup. I dette selvstændige Hjem fik Moder rig Lejlighed til at udfolde sine Evner som Præstekone og Husmoder, hvad Fader udtrykte i Brev til en Slægtning: „Hvor er hun en stor Kvinde, stor til at hjælpe sin

lille Mand, stor i sit Hus — — Folk aner ikke, hvor meget af Nina der er i den Størrelse, som hedder Vilhelm Beck.“

Den Gæstfrihed, der begyndte under smaa Forhold i Ubby, skulde nu udfolde sig i Ørum og i endnu højere Grad i Ørslev. Fader havde sagt i sin Tiltrædelsesprædiken: „Alle er velkomne i vort Hjem, blot I tager Hjertet med.“ Inden Tilflytningen til Ørum skrev Moder til ham: „Ved Guds uendelige Naade skal vort Hjem blive et Sted, hvor de troende elsker at komme.“ Og saaledes blev det. Moder blev „de helliges Værtinde“. Efter den store Vækkelse i Ørum blev det en selvfølgelig Sag, at Folk søgte hen til deres nye Præstefolk.

Moder saa nu ikke blot sin Opgave i den timelige Gerning, men vilde fremfor alt dele Livets Brød med alle i vort Hjem; derfor varetog hun ogsaa den daglige Andagt, naar Fader var paa Rejse. Hendes Omsorg gjaldt først og fremmest os Børn, hvor hendes fremmeste Maal var, at vi maatte blive i vor Daabsnaade, eller som hun udtrykte det: „Om mine Børn skal naa op paa de fremskudte Pladser eller ej, er mindre væsentligt, blot de bliver hos deres Frelser.“ Med dette for Øje ledte hun os ind paa Bønnens Vej og lagde os Biblen i Haand.

Moders Opgave som Præstekone var ikke begrænset alene til Hjemmet; særlig blandt fattige og syge fandt hun sin Gerning med aandelig og timelig Pleje, og her rakte dyb Alvor og mildt Sind, ofte med stille Lune, hinanden Haanden. Saaledes var der i Sognet en Krøbling, som særlig havde erobret Moders Hjerte. Hvert Aar var han Stamgæst ved vor Julefest. Ved en saadan Lejlighed forærede Moder ham, der var en stor Kaffeelsker, et Par Kopper med Indskriften „Lidt men godt“. Den rummede 6 almindelige Kopper. Ogsaa paa anden Maade blev der sørget for Skræder-Hans, som Invaliden hed, ugentlig hentede han en Flaske Øl af vort Hjemmebryg; saaledes ogsaa en 1. April. Paa Spørgsmaalet, om han var blevet Aprilsnar, svarede han, at ingen skulde narre ham. Moder fyldte saa hans

Flaske, hvorefter Hans traskede hjem paa sine Krykker. Dagen efter var han atter i Præstegaarden. „Hvorledes smagte saa Øllet?“ spurgte Moder. „Jeg lavede den dejligste Øllebrød af det.“ „Ja men, Hans, det var jo Kaffe!“ Hans blev en Streg mere skæv end sædvanlig. „Ja men, Fru Beck, den Øllebrød smagte nydeligt.“ „Ja,“ føjede Moder til, „og saa var det 1. April.“

Hans var nu Moders Kælebarn. Hver Julemorgen bragte hun ham en Flaske Kaffe med tilhørende Julekage. Et Aar var det faldet i med Isslag, saa det var farligt at færdes paa Vejen, men Moder fandt paa Raad, hun tog Faders Sokker uden paa sine Sko, og saa lykkedes Eksperimentet.

Som ofte sagt var Moder en Tilskyndelse for Fader. En Vintersøndag var det et forrygende Snefog, saa Fader opgav at tage til Annexet, men Moder bragte Ridestøvlerne ind med den Bemærkning, at Kusken ventede med Hesten. Det blev en drøj Ridetur, men Fader maatte takke Gud for sin Nina, da han ved Kirken mødte en stor ventende Forsamling.

Eftersom de forskellige kirkelige Virksomheder voksede frem, tog Moder Arbejdet op blandt Børnene, de unge og de gamle. Hendes rige aandelige Indsigt gav hendes Ord Vægt til megen Velsignelse. Særlig mindes jeg Børnegudstjenesterne, hvor forstod hun at male de hellige Sandheder for barnligt Sind.

Som Husmoder bar hun det tunge Læs. I Ørumtiden havde hun sat sig ind i Landhusholdning bl. a. ved en Tid daglig at lære Mejerivæsen paa en Herregaard. Hun forestod sit Hus vel. Al huslig Gerning deltog hun i, Slatgning, Mejeri, Ølbrygning o. s. v. Hun var aldrig forjaget, hendes medfødte rolige Væsen prægede hele hendes Færd. Den udstrakte Gæstfrihed satte særlig sit Præg paa Søndagene, hvor de mange samledes om Kaffebordet efter Gudstjenesterne, og de særlige Tider, hvor de 8 Gæsteværelser fyldtes af tilrejsende, altid velkomne, altid uden Personsanseelse.

Der bestod det smukkeste Forhold mellem Moder og Hus-

folkene, de ærede og elskede „deres Frue“. De blev hos os i mange Aar, og Moder har fejret Bryllup for adskillige af Pigerne. Kun en Gang kom der en Kurre paa Traaden; en ildelidt Kvinde, der gik til Haande i Huset, vilde de have fjærnet — paa en ret moderne Maade, idet de truede med Opsigelse. Moders korte Svar: „Kom igen i Morgen, skal I faa mit Svar.“ Den næste Dag kaldte hun dem ind og sagde: „Den Kvinde er lagt af Herren paa min Vej, saa jeg viser hende ikke bort; nu kan I selv vælge.“ De blev alle.

Blev den Gæstfrihed nu ikke misbrugt? Saa sjælden, saa det næppe er en Omtale værd. Dog et Eksempel skal nævnes. En ukendt Kvinde var paa Besøg. Under de 8 Dages Ophold var hun meget faamælt, men deltog i samtlige Gudstjenester og Møder, først den sidste Søndag „havde hun noget, hun vilde sige Fru Beck: „Det undrer mig, at De strikker Strømper en Søndag. Der staar dog skrevet: „Kom Hviledagen i Hu“.“ „Naa,“ svarede Moder, „jeg har ogsaa noget at sige Dem, før De rejser, De har været her i 8 Dage uden at have et Arbejde i Haanden, og der staar jo ogsaa skrevet: „I 6 Dage skal du gøre dit Arbejde“.“ Dagen efter rejste hun, og vi saa hende ikke senere.

Moder blev engang spurgt, hvorledes de kunde bestride den store Gæstfrihed. „Vi giver, hvad vi har,“ svarede hun, „og saa bliver der altid noget tilovers til os selv.“ Det var hendes Lyst at give til andre, som hun udtrykte det paa sin særlige Maade: „Giv altid det bedste til andre, saa kan du selv beholde det næstbedste.“

Et velsignet og lykkeligt Barndomshjem havde vi, selv naar Sygdom og Sorger kom til Huse. Men ogsaa her mødte vi Moder som den store Personlighed. Daglig styrket ved Guds Ord bar hun disse Byrder uden Klage, spejdende efter Guds Tanke med Prøvelserne. Det kom særlig frem ved min Broder Vilhelms Død; han var mine Forældres Hjertebarn. Tanken om Genmødet med ham i Herligheden traadte i Forgrunden, og siden

den Tid levede Spørgsmaalet om Barndomshjemmet hos Gud i hende.

De 4½ Aar, Moder levede som Enke i København, blev en Beredelsestid for hende til Hjemgangen, til Mødet med Jesus og hendes kære. Atter og atter kredsede hendes Tanker herom. Saaledes ytrede hun engang: „Jeres Tanker gaar til Faders Grav; jeg vil hellere lade mine Tanker gaa op til Gud; thi der lever Fader.“

Denne Tid var Aftenhvilen efter en lang og indholdsrig Livsdag. Træt var gamle Moder og næsten blind, indtil Gud 30. Januar 1905 skikkede Englebud til sin gamle tro Tjenerinde, og betegnende for hendes aandelige Indstilling sluttede hun sine Livsdage med de to Navne: „*Jesus — Vilhelm*“, de to, som hun havde skænket sit Hjerte og Liv.

Et Liv i Selvfornægtelse med et utrætteligt Tjenersind var sluttet, et Liv, som ikke alene fik Evighedsbetydning for Fader og os Børn, men for vort Folk, som Krst. Dagblad skrev i Nekrologen: „*Fru Nina Becks Liv tilhørte hele det danske Folk.*“

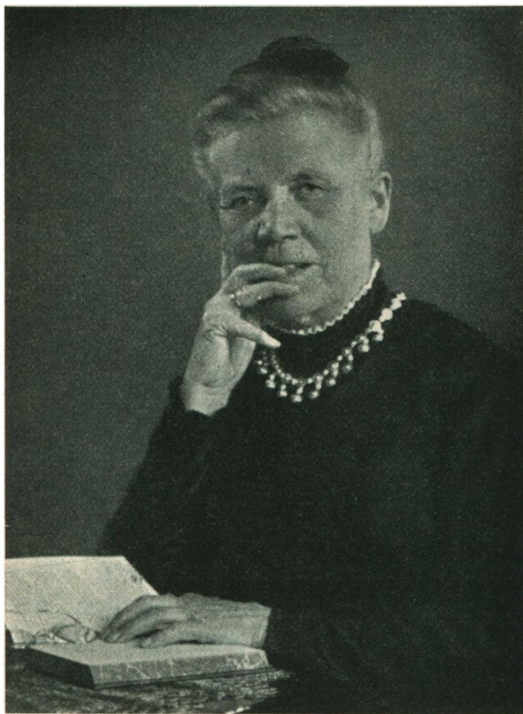
NATIONAL SELVOPGIVELSE VAR HENDE INDERLIGT IMOD

AF

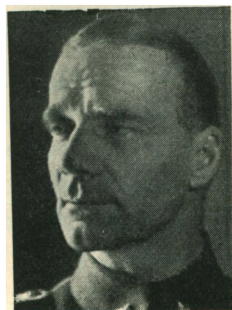
VAGN BENNIKE

Min Mor, *Estrid Bennike*, er født den 6. Januar 1860 i Rød-
ding i Sønderjylland, hvor hendes Far, den kendte Venstre-
politiker Sofus Høgsbro, var Forstander for Højskolen, hvis sær-
lige Opgave det var at støtte Danskheden i Slesvig. Sofus
Høgsbro var gift med Amalie Høgsbro, født Jürgensen, der
ligesom han selv stammede fra en gammel Præsteslægt. Alle-
rede 2 Aar gammel flyttede Mor med Forældrene til Køben-
havn, da hendes Far fra 1862 helt helligede sig Politiken. Hun
var Nr. 5 i en Børneflokk paa 15, hvoraf 12 blev voksne og efter-
haanden med deres Ægtefæller og Børn dannede en Slægt med
et stærkt Særpræg, der stammede fra det rige Aandsliv, der
levedes i Barndomshjemmet paa Vesterfælledvej, der ofte var
Samlingssted for Venstres ledende Mænd og hvor Grundtvigs
og Kristen Kolds Tanker og Lære var Grundpillerne i Synet paa
Kirke, Folk og Skole og hvor en Mand som N. J. Termansen
var en hyppig og velset Gæst, hvis Synspunkter Mor ofte op i
Aarene henviste til med Hengivenhed og Respekt.

Den 8. December 1882 blev Mor gift med min Far, da-
værende Premierløjtnant H. F. Bennike. De boede i København
indtil Far i 1905 forflyttedes som Oberstløjtnant til Viborg, hvor
de forblev indtil Far faldt for Aldersgrænsen i 1912. De vendte
da tilbage til København. Far døde 1920, og Mor levede derefter

ESTRID BENNIKE, f. Høgsbro
* 1860, † 1944

VAGN BENNIKE, f. 1888
Generalmajor og Generalinspektør
for Ingeniørtropperne

dels i København, dels hos min Bror, Pastor Holger Bennike, først i Skjold ved Horsens, senere i Lunde i Vestjylland.

Den Livsopfattelse, der var indprentet Mor i hendes Barn-domshjem, beholdt hun i alt væsentligt. Kirkeligt sluttede hun sig hele Livet til den grundtvigske Retning, først i Tilknytning til Københavns Valgmenighed, som Far og Mor var Medstiftere af, senere til Vartov og til Pastor Welding ved Helligaandskirken. Folkeligt havde den grundtvigske Højskole, navnlig saaledes som den virkede i Askov, Ryslinge og Vallekilde, hendes dybeste Interesse og Kærlighed. Dog maatte hun i de senere Aar tage stærkt Afstand fra den radikale Strømning, der kendetegnede de fleste gamle grundtvigske Højskoler; kun Rønshoved under Ledelse af Aage Møller beholdt hendes Tillid.

Med Hensyn til Opdragelse og Skole var hun hele Livet en varm Tilhænger af Kolds Tanker om en fri, personlig Undervisning i smaa Skoler, helst saaledes, at Forældrene selv underviste Børnene; men naturligvis indsaa hun Nødvendigheden af, at Eksamenskolen blev drevet efter andre Principper.

Alt, hvad der smagte af national Selvopgivelse var hende vederstyggeligt. Mor var en brændende Tilhænger af et aktivt Forsvar for Danmarks Frihed og Selvstændighed, og dette bragte hende i de senere Aar i et vist Modsætningsforhold til store Dele af hendes Slægt og tidligere Omgangskreds, der i hendes Øjne paa dette Omraade indtog en for vag Holdning.

Disse Synspunkter førte hun ud i Livet med maalbevidst Energi. Sine egne Børn, — vi var fire Brødre, af hvilke 3 blev Officerer, medens 1 blev Præst — underviste hun personligt i de første 6-7 Skoleaar, og som Elever havde hun yderligere, for at vi skulde faa Lejlighed til at faa Kammerater, Børn af nogle af sine Venner. Enkelte Fag, f. Eks. Matematik og Fransk kunde hun dog ikke selv undervise i, men disse blev saa overtaget af min Far. Gymnastikundervisning deltog vi i dels i Hans Gregersens, dels i Slomanns Skole. Mors store In-

teresse ved Undervisningen var Historie, Bibelshistorie og Sang. De to første Fag fik vi udelukkende ved Fortælling, og langt den største Del af min Viden paa disse Omraader stammer derfra. Vi husker, hvad vi hørte der, længe efter at det, vi senere lærte gennem Bøger og Terpen, er glemt.

Mor havde selv ingen Eksamen, hvorved hun havde tilegnet sig sin Viden, men hun forberedte sig med stor Omhu til Undervisningen. I Historie var det navnlig Bagges Nordenshistorie med Lorens Frølichs Illustrationer, hun brugte til Støtte ved Siden af Saxos Danmarkskrønike i Grundtvigs Oversættelse. Ved sin Undervisning forstod hun at indprente os sin egen brændende Fædrelandskærlighed og Trangen og Pligten til at kæmpe for Danmark uden Tanke om det formaalstjenlige deri.

Al Tale om „hvad kan det nytte“ var hende inderligt imod, og det var ganske i Pagt med hele hendes Personlighed, at hun paa Væggen i Skolestuen havde et ofte betragtet Billede af Luther paa Rigsdagen i Worms. Naar vi sang, og det gjorde vi meget tit, var det mest Fædrelandssange eller bibelske Sange og Salmer. Hun sang selv for med fuldstændig Hengivelse i Sangens Ord og Indhold. Tonerne var, tror jeg, for hende kun Bærere af Ordene; med disse elskede hun dem, alene interesserede de hende kun lidt. Naar hun, hvad hun ofte gjorde, sad for sig selv og spillede paa Klaveret, var det altid Melodier til Sange, som hun elskede, og jeg er sikker paa, at hun altid, om end kun i Tankerne, fulgte Tonerne med de kendte Ord.

Efterhaanden som vi blev saa store, at der maatte tænkes paa et Eksamensstudie, maatte vi jo i en stor, almindelig Skole, og for at kunne følge med der maatte Undervisningen, og da navnlig Historie, lægges om. Meget mod sin Natur maatte hun nu lære os Aarstal og Navne og Begivenheder, som hun ellers fra et Opdragersynspunkt ansaa for unødvendige eller endog dræbende for Aanden i Historien, og det var med en ikke ringe Bæven, at hun sendte os til Optagelsesprøve, for mit Vedkom-

mende paa E. Bay og Tr. Moltkes Latin- og Realskole, nu Østersøgades Gymnasium. Takket være den Grundighed, hvormed ogsaa denne Del af hendes Arbejde blev drevet, klarede vi os pænt, men hun var senere meget utilfreds med den Maade, hvorpaa vor videre Undervisning i dette hendes elskede Fag blev drevet. Den kæreste af hendes Elever var utvivlsomt nuværende Professor Svend Lomholt, der sammen med sin ældre Broder Vagn i 6 Aar læste hos Mor sammen med mig. Mange Gange har jeg hørt hende fortælle, at hun lærte ham at regne med Brøk, da han var fem Aar, og hun var stolt, naar hun af andre hørte, at han havde omtalt hende og hendes Undervisning med Hengivenhed og Agtelse. Hun følte det som en Art Belønning for sit Arbejde, da hun i sin Alderdom laa som Patient under ham paa Finsenshospitalet og blev helbredt for en ondartet Eksem, der med Mellemrum havde plaget hende gennem hele Livet.

Da hun selv kun havde Sønner, var det naturligt, at det mest var Drengene, hun underviste, men jeg tror næsten, at der, naar hun sang var endnu mere Varme i Ordene: Fromme, stærke Kvinder, det er Danmarks Maal, end i: Ynglinge i Plade, Drengene klædt i Staal, hvilket sidste naturligt nok greb os Drengene mest.

Ogsaa i politisk Henseende var Mor glødende interesseret. Det gamle Venstres Politik, præget som den var af uselvisk Idealitet, af Kærlighed til sand folkelig Frihed og til Danmark som vort Hjem og vor Histories Vugge, havde hun faaet indpodet i sit Barndomshjem, og hun — og Far — fulgte den gennem mange Aar. Hun var en brændende Tilhænger og Forkæmper for Kvindens politiske og øvrige Frigørelse og Ligestilling med Manden; men det var typisk for hende og for hendes Kærlighed til alt, hvad der var Hjemmets, at hun, da Kvinden havde opnaaet politisk Ligestilling, lidt paradoksalt udtalte: „Nu skal vi blot lære Kvinden ikke at bruge denne Ligestilling, saa hun glemmer sin fornemste Virkeplads, sit Hjem.“

„Den Haand, som rører Vuggen, styrer Verden“, var for hende mere end Ord. Hun følte Moderens Gerning som en uafviselig Pligt for enhver gift Kvinde og foragedes, naar hun saa nogen, der glemte det.

I sine senere Aar kunde Mor ikke længere følge Venstres Politik. Hun følte den for materialistisk og for klassebetonet, og Venstres Stilling til Landets Forsvar fandt hun uforsvarlig. Ved Valget 1929 tror jeg, at hun stemte konservativt, hvad hun jo i sin Ungdom vilde have anset for en Umulighed, men da Dansk Samling kom frem sluttede hun sig med stor Iver hertil. Ved Siden af Kærlighed til den personlige Frihed og til de smaa i Samfundet, hvad hun vel mente at savne hos Højre, indeholdt Dansk Samlings Program en positiv Indstilling overfor kirkelige Problemer og overfor alt, hvad der havde med Landets Forsvar at gøre, og hun lyttede med varm Interesse og ubetinget Tillid til Arne Sørensen.

Gennem hele sit Liv følte Mor det som en Pligt at udbrede Kendskab og Kærlighed til, hvad hun selv mente var det rette, hos alle, der kom til at staa hende mere eller mindre nær, og der blev i Hjemmet afholdt talrige Møder med Foredrag og Diskussioner om kirkelige, folkelige eller politiske Emner. Valgmenighedspræst Morten Larsen, Dr. C. N. Starcke o. m. fl. var Ledere paa saadanne Aftener, hvor Slægt og Venner, helst af de yngre Aargange, var indbudt.

Det vil være misvisende at afslutte disse Mindeord om Mor uden at nævne Far, med hvem hun levede i et meget lykkeligt Ægteskab. Far og Mor supplerede og støttede hinanden i usædvanlig Grad, og det bør nævnes, at Fars paalidelige, uselviske og redelige Færd altid har staaet som et lysende Eksempel for os Sønner, og at han derved, maaske i lige saa høj Grad som Mor, har paavirket og opdraget os.

Mor døde den 15. December 1944. Hendes sidste Aar led hun stærkt af Hjerneforkalkning og blev derved skaaet for rigtigt

at forstaa den Skændsel, der overgik Danmark ved Tyskernes Besættelse. Kun en af Sønnerne, min Bror Præsten, var til Stede ved Begravelsen. To var i Sverige, jeg var „under Jorden“ og erfarede først ca. 14 Dage efter, at Begravelsen havde fundet Sted, ved tilfældigt at læse i en gammel Avis, at Mor var død.

ANE LAURSEN, f. Nielsdatter
* 1827, † 1912

ANTON BERNTSEN, f. 1873
Forfatter

JEG VELSIGNER HENDES MINDE

AF

ANTON BERNTSEN

Min Moders Farmor, Ane Marie Christensdatter, var født i Assendrup i Engum Sogn i 1749, og hun blev gift med en indvandret Holstener, Jochum Poulsen, som havde faaet Arbejde paa Herregaarden Tirsbæk, hvor han fungerede som Gaardens Snedker. De fik et lille Bindingsværkshus i Assendrup i Fæste, og her flyttede de ind efter Vielsen i Engum Kirke. Men Huset var tomt, der fandtes hverken Møbler eller andet Husgeraad. Den unge Brud satte sig paa Skorstensskødet efter at have set sig om i Huset, og saa sagde hun: „De siger ellers, at der er noget i Vejen allevegne, hvor man kommer, men her er der da ikke noget i Vejen, for her er ingenting.“

En Søn af dette Ægtepar, Niels Jochumsen, som blev født i 1787, var Jæger ved det sjællandske Jægerkorps, og han blev gift med sin Broders Enke, Maren Jensdatter, som var født i 1790. En ret talrig Børneflokk voksede op i deres Hjem paa Assendrup Østermark, og blandt deres Børn var min Moder, Ane Nielsdatter, som blev født i 1827. Niels Jochumsen blev 71 Aar gammel, og da han laa i sin Kiste, var der ikke eet graat Stænk i hans sorte Haar. Maren Jensdatter mindes jeg at have set i min Barndom, men de sidste fem Aar af hendes Levetid laa hun i Sengen, og da hun døde i 1883, var hun omtrent 93 Aar gammel.

Om min Moders Ungdom ved jeg kun, at hun under Krigen i 1848—50 tjente i en Gaard i Assendrup, medens hendes Kæreste, Bernt Laursen, var med i Krigen. Her modtog hun de Breve, der med den Tids primitive Postbefordring kunde naa hende fra Krigsskuepladsen. Efter Krigens Slutning holdt mine Forældre Bryllup og flyttede ind i et nyopført Bindingsværkshus paa Assendrup Mark. Her levede mine Forældre deres Liv sammen i 49 Aar, og her blev en Flok Børn, tre Døtre og fire Sønner, født til Verden. En lille Datter, som blev født under Krigen i 1864, døde samme Aar. Egnen var besat af tyske og østerrigske Soldater, og en Dag, da min Moder sad ved sit syge Barns Vugge, kom en Flok Soldater farende ind i Stuen. Men da de saa det syge Barn, sagde de: „Das Kind ist todtkrank!“ og saa fjernede de sig stilfærdigt igen.

Jeg blev født i 1873, syv Aar senere end den næstyoungste af Børneflokket. Min Moder var vist allerede dengang noget nervesvækket, og Tanken om, at hun nu i en Alder af 46 Aar skulde føde et Barn til Verden, gjorde hende ængstelig og tung i Sindet. Hun har adskillige Gange senere sagt om mig: „Han var endda ikke velkommen, da han skulde komme.“ Det Tryk, der forud for min Fødsel hvilede over hendes Sind, gik i Arv til mig. Jeg mindes, at jeg i mine tidlige Barneaar havde Depressionsperioder, hvor jeg følte mig grænseløst ulykkelig. Det var et svagt og sygeligt Barn, min Moder nu havde paa sit Skød, og hun var bange for, at jeg ikke skulde blive et normalt Menneske som mine Søskende. Men hun tog sig omsorgsfuldt af sit svage Barn. Hun lærte mig tidligt at folde mine Hænder og bede Aftenbøn, og hun sørgede godt for mine materielle Fornødenheder. Men hun klagede undertiden over, at jeg var vanskeligere at opdrage, end mine ældre Søskende havde været.

Min Moder havde meget at bestille, og jeg har ofte senere maattet undre mig over alt det, hendes velformede Hænder kunde udrette. Hun lavede vor Mad og holdt Huset i Orden,

hun malkede vor Ko, og hun lavede Smør og Ost af Mælken. Hun bagte vort Brød, og hendes Rugbrød var anderledes vel-smagende end det, man kunde købe hos den Tirsbæk Bager. Hun bryggede Øl, slagtede Gris og klippede Faar, hun spandt Ulden til Garn, som hun senere strikkede Strømper af til hele Familien. Den hjemmeavlede Hør spandt hun til Garn, og naar det ved Væverens Kunst var blevet til Lærred, syede hun Skjorter og Lagener af det. Hun tog Del i Markarbejdet, bandt op efter min Faders Le og var med til at bringe Kornet i Hus. Hun syltede, farvede, vaskede, syede, lappede og stoppede, man saa hende aldrig ubeskæftiget. Hvordan hun har kunnet faa alle disse mange Haandværk lært, har jeg aldrig kunnet begribe.

Trods Travlheden med Husets daglige Arbejde forsømte min Moder ikke at dyrke sine aandelige Interesser. Det skyldtes hende, at vi stadig var Holdere af Den indre Missions Tidende og Dansk Missionsblad, og naar hun en Søndag Eftermiddag havde en ledig Stund, sad hun ofte og læste i Salmebogen. Hendes kæreste Salme var: Dig vil jeg elske, du min Styrke. Føljetonerne i Egnens Avis læste min Moder og jeg i Fællesskab med stor Interesse, og den aarlige Billedalmanak blev læst mange Gange.

Livet i min Barndom var præget af gammeldags luthersk Guds frygt; man gik i Kirke om Søndagen saa ofte som muligt, og man gik til Alters to Gange om Aaret. Skønt vi havde en lang Vej til Kirken, gik mine Forældre fastende dertil den Dag, de vilde gaa til Alters. Der maatte ikke jaskes med det hellige. Maaske tog de en Tvebak i Lommen, som de kunde spise paa Hjemvejen. Deres Kristendom var præget af streng Pligtfølelse og et fintmærkende Samvittighedsliv. Der taaltes ingen Usandhed af nogen Art, og man maatte ikke drage uretmæssig Fordel af andre. Hvad man ikke kunde betale kontant, maatte man undvære. Den eneste Regning, der kom ind ad vor Dør, var

Regningen fra den aarlige Skovauktion i Tirsbæk Skov. Noget af det mest nedsættende, der kunde siges om en Mand, var, at han var en „Spekulanter“. Det betød, at han vilde skaffe sig Fordel ved Spekulationer uden at yde samfundsnyttigt Arbejde for Pengene.

Det har ofte undret mig at tænke paa, hvor mine Forældre var selvstændigt tænkende og vurderende. De hørte ikke til nogen kirkelig Retning, men de havde deres egen Opfattelse af Tingene. Min Moder kom allerede i min Barndom til det Resultat, at Konfirmationsløftet burde afskaffes, og det omtalte hun lejlighedsvis til andre, skønt det dengang følte som en kættersk Tankegang. Det var efter hendes Mening ikke forsvareligt at lade Børnene paa Kirkegulvet staa og sige Ja til et Løfte, hvis Betydning og Rækkevidde de endnu ikke forstod. Og jeg husker, at mine Forældre engang drøftede Daabsritualet. De var betænkelige ved, at Præsten skulde gentage de samme Ord og Skriftsteder hver Gang et Barn blev døbt. Det kunde let blive til en Ramse, som Hjærtet ikke var med i, og saa var det ikke Sandhed.

Min Moder kunde en Mængde Ordsprog og Mundheld, og hun havde Evne til at anvende dem paa en vittig og rammende Maade. Der forekom sjældent en Situation, hvor hun ikke kunde faa anbragt et af sine Fyndord. Hvis en Mand var stortalende og pralede mere, end der syntes at være Grund til, kunde hun sige: „De sus i æ Avvild, såå han æ Mand, han hååd kons en Hylld, å den stod en hal Mil fræ hans Huws.“ (Det suser i Æbletræerne, sagde Manden, han havde kun en Hyldebusk, og den stod en halv Mil fra hans Hus). Naar jeg om Morgen var ved at komme i Klæderne, kunde det ske, at jeg følte mig sulten og bad om en Mellemmad. Saa lod min Moder, som om hun var meget bekymret for mit Velfærd, og saa sagde hun: „Åå, din Stakkel, do hå jo helder ett fåt sien i Gue, i Muen er et o æ triddi Daw!“ (Aa, din Stakkel, du har jo heller

ikke faaet noget siden i Gaar, i Morgen er det paa den tredie Dag.) Og hvis jeg agerede lidt fornærmet over et eller andet, sagde hun: „Hwoe ska wo Høns da så sed i Nat!“ Bag den djærve Humor havde hun et følsomt og noget tungt Sind. Og hun var god ved vore Dyr. Naar et Faar blev klippet, kunde det ske, at man kom til at nappe det lidt i Skindet med Saksen. Saa ømmede Dyret sig, og jeg kunde se paa min Moder, at det gjorde ogsaa hende ondt. En gammel sort Ko, som havde tjent os med sin Mælk i en Række Aar, blev solgt paa et Marked i Vejle. Da Køberen trak afsted med Koen, drejede den Hovedet og saa efter min Moder, idet den udstødte en klagende Lyd. Det gik min Moder nær til Hjærte.

Min Moders Helbred var ikke særlig godt, da jeg blev født, og det fik et skæbnesvangert Knæk ved en Ulykke, som skete i 1879. Hun blev da rendt omkuld af Koen ude paa Marken; hun fik sin ene Skulder af Led og blev slemt forslaaet. Der kom nu nogle Aar, hvor hun laa i Sengen hver Vinter, hun var legemlig syg og sjælelig nedtrykt. Efterhaanden rettede hun sig saa meget, at hun atter kunde paatage sig Husets Gerning, men jeg har dog det Indtryk, at det daglige Arbejde syntes hende at være over Evne. Naar hun følte sig helt overvældet af Træthed, kom hun ind i Stuen og satte sig i sin Stol. Naar hun havde siddet der nogle Minutter med lukkede Øjne, kunde hun tage fat igen.

Ved Aarhundredskiftet solgte mine Forældre deres Ejendom og flyttede op til Assendrup By, hvor de havde lejet et Par smaa Stuer. Da de den første Aften kom i Seng her, brast min Moder i Graad og sagde: „Nu maa vi saa aldrig komme hjem mere!“ Senere kom de til at bo hos min ældste Broder, som tog sig kærligt af dem, og her levede min Moder sine sidste Aar efter min Faders Død i 1905. Hun følte sig ensom; de gamle, som hun havde kendt, var borte; de unge kendte hun ikke, og de havde heller ikke Tid til at standse ved hendes Dør. Hun sad

i sin Stol ved Vinduet og saa Ungdommen fare forbi paa nikkelskinnende Cykler — Livet gik nu i andre Baner end dem, hun havde kendt. Hendes eneste Glæde var, naar Børn og Børnebørn kom og besøgte hende.

Den 19. December 1912 døde min Moder, 85 Aar gammel. Et gammelt Schwarzwalderrur, som gennem de mange Aar maalte Tiden for mine Forældre, hænger nu i min Stue. Det kan ikke gaa mere, men jeg holder af at have det at se paa. Jeg ved, at min Moder har fæstet sit Blik paa dette Ur utallige Gange, og naar jeg ser paa Urskiven med de sorte Romertal og den pæne kulørte Blomst, synes jeg, at jeg der møder et Genskin af min Moders varme og trofaste Blik. Saa føler jeg, at der endnu er en lønlig Forbindelse mellem min gode Moder og hendes svage Alderdomsbarn.

Og jeg velsigner hendes Minde.

HUN KOM ALDRIG TIL AT HOLDE AF HAVET

AF

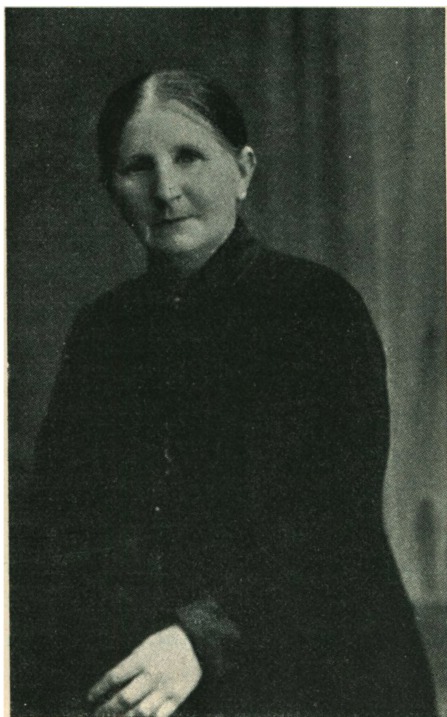
ERIK BERTELSEN

I en af mine Skrivebordsskuffer ligger der et langt Træfederal. Indeni er der et Lægetermometer, eller en Gradestok, som man før sagde. Efter Sigende er det et bedre Termometer, end man kan købe nu om Dage. Jeg bruger det dog ikke til noget, men gemmer det som Erindring, fordi det er nær knyttet til min Mors Historie. Det er engang skyllet i Land paa Harboørs Strand, hvor det blev fundet af en Redningsmand ved Navn Stinus Lilleøre, som saa forærede min Mor det.

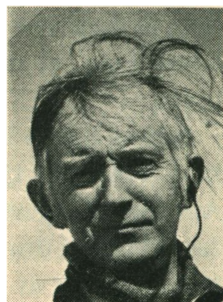
Mor er født i Ferslev, Hornsherred, den 8. September 1867, og ved Daaben den 1. Decbr. s. A. fik hun Navnet Kristine Louise Vilhelmine Jørgensen. Hendes Far var Snedkermester Jørgen Henriksen. Han var svagelig, og da der var otte Børn i Familien, blev Kaarene trange.

Allerede syv Aar gammel kom Mor ud at tjene hos en Moster i Kyndeløse. Manden var galsindet; men værre fandt hun det dog, at Rotterne løb oppe i Sengen hos hende om Natten. Det endte med, at hun en Dag tog Træskoene i Haanden og løb hjem.

Senere havde hun andre Pladser. Og da hun var konfirmeret, kom hun til at tjene hos en Moster paa Orø. Her var hun i tre Aar, de strengeste i hendes Liv. Om Sommeren maatte hun op før Klokken fire om Morgenen og ud i Marken for at malke. Hun var lille af Vækst og havde ondt ved at bære Aaget med

KRISTINE LOUISE VILHELMINE BERTELSEN, f. Jørgensen
* 1867

ERIK BERTELSEN, f. 1898
Forfatter

de tunge Spande. Efter Hjemkomsten maatte hun kærne Smør paa en stor Kærne med Haandsving, og Mælkebøtterne, som var af Træ og med blanke Baand, skulde skures og skoldes. Høsttiden var dog den værste for hende. Og hun lovede sig selv, at naar hun slap derfra, vilde hun aldrig mer have noget med Landarbejdet at gøre.

I Efteraaret 1884 blev hun Sygeplejeelev paa St. Hans Hospital ved Roskilde. Det gjorde jo en Del Indtryk paa hende at se de Sindssyge; men det vænnede hun sig snart til. Hun var der i seks Aar og oplevede meget, blandt andet — for at bruge hendes egne Ord — det største, et Menneske kan opleve.

I 1890 kom hun til Frederikssunds Sygehus, hvor hun havde det godt, om end der var meget at bestille. Hun var ansat ved Mandsafdelingen, hvad hun var glad for, da hun altid har syntes, at mandlige Patienter var lettest at gøre tilfredse.

I 1893 blev hun Menighedssygeplejerske i Skanderup ved Lunderskov. Hun kom dertil sent paa Aaret; forinden havde hun i fire Maaneder faaet videre Uddannelse paa Amtssygehuset i Odense. I Skanderup var der et stærkt aandeligt Røre, efter at Pastor Moe var kommet dertil fra Harboør. Mor havde kun været der i kort Tid, da der holdtes et stort Møde, og da var der mange Harboørboer med. Hun skulde paa den Tid vaage om Natten hos en lille Pige, der havde Hjernebetændelse, og kom derfor kun med til et enkelt Møde. Her saa hun da for første Gang de underlige Folk fra Vestkysten, som hun havde hørt saa meget om; det var jo lige efter den store Drukneulykke. Noget nærmere Bekendtskab med dem fik hun dog ikke stiftet; men Husmoderen i Missionshuset, som kendte dem godt, fortalte meget om dem bagefter.

Befolkningen i Skanderup satte Mor stor Pris paa; men Gerningen blev hende for streng. Lønnen var 25 Kr. om Maaneden, væsentligt paa egen Kost; det gav Tab, da hun sled meget paa Fodtøj og Klæder. Der var ingen Cykler den Gang. Hun maatte

trave vidt om, tit gennem store Snedriver; men det værste var, naar hun fik fast Pleje og skulde ligge i klamme Senge i kolde Gæsteværelser. Det gav hende et Knæk. Hun fik en slem Ischias og maatte efter et halvt Aars Tjeneste indlægges paa et Hospital i København.

Da hun blev udskrevet, tog hun til Frederikssund for at være en Tid hos sin Mor, der havde været Enke i flere Aar og nu var blevet Vaagekone paa Sygehuset. En Søndag var Mor i Kirke. Efter Gudstjenesten kom Præsten løbende efter hende:

„Kristine, Kristine, her er nogle Harboørfiskere; de siger, det er Djævelskab at sejle Kapsejls om Søndagen.“

„Naa,“ sagde Mor interesseret; „hvor bor de?“

Det fik hun at vide og gik saa ned til en Beværtning, hvor hun ogsaa kom i Snak med et Par af Fiskerne, dog kun ret flygtigt; de var vist lidt skeptiske over for det fremmede Kvindemenneske. — De kraftige Vestjyder vakte for øvrigt megen Opsigt i Byen ved deres slingrende Gang og deres store Hatte.

Efter ni Ugers Fravær kunde Mor igen tage fat i Skanderup. I Januar 1895 blev Pastor Moe meget syg af Bughindebetændelse, og Mor var da hos ham saa at sige baade Dag og Nat i seks Uger. Det var strengt for hende at se, hvor forfærdeligt han led; men hun paastaar, at han var den mest taalmodige og taknemmelige Patient, hun har kendt. Til Lægens store Forundring kom han over Sygdommen. Pastor Moe sagde selv, det var Guds Børns Bønner, der hjalp ham.

Samme Aar var Mor igen hjemme i Frederikssund paa Ferie. Hun og en Søster, der ogsaa var Sygeplejerske, var kendt med en gammel, troende Vaskerkone, Madam Phillipsen, der boede i et lille Hus ved Stranden. Hun havde det meget fattigt, kun een Stue med Lergulv, ikke andre Møbler end en Seng, en Slagbænk, et Bord, en Stol og to store Dragkister med buede Laag. Da de nu kom for at besøge hende, viste det sig, at Har-

børfiskerne, som om Sommeren fiskede der i Fjorden, ogsaa var blevet kendt med hende og holdt Møde i hendes ringe Hjem. En af dem hed Stinus Lilleøre. Denne Stinus, som var en stor, frejdig Karl, meget aabenmundet, læste nu en Prædiken af Pastor Moe, og saa stod Fiskerne der og sang, saa Mor aldrig havde hørt en lignende Sang. Siddeplads var det smaat med; men Harbørboerne kunde staa op og synge i Timevis; det var de vant til hjemmefra.

Imidlertid blev det ringere og ringere med Mors Helbred, og da hun var kommet tilbage til Skanderup, skønnede hun snart, at hun maatte give op. Udsigterne var mørke. Hun kunde ikke rejse hjem og være sin fattige Mor til Byrde. Saa var det, hun blev tilbudt Plads ved Harbør Friskole, hvor hun skulde læse med de mindste Børn. Hun mener selv, det var Stinus Lilleøre, der havde en Del med dette Tilbud at gøre.

Nogen særlig Skoleuddannelse havde Mor ikke; men hun tænkte, at det gik maaske nok, og den bitre Nød tvang hende til at sige ja. Med Sorg forlod hun Skanderup en Dag i November, og da hun kom til Harbør, var der Graavejr udenfor og endnu mere Graavejr inde i hende. Ganske vist fik hun en hjertelig Modtagelse; men hun tænkte: Her bliver jeg ikke længe! For trist og fattigt og koldt og øde var der, hvor hun end saa hen.

Den første Maaned blev streng. Det stormede. Havet var i vældigt Oprør; hun frygtede, det skulde bryde Dæmningerne. Hun havde den største Lyst til at flygte, men kunde ingen Steder komme; for Limfjorden var gaet over sine Bredder, saa Vejene stod under Vand.

Det var ved Søndre Friskole, hun skulde undervise. Ogsaa nu var hendes Løn 25 Kr. om Maaneden; men her kunde hun sagtens klare sig. Folk var gode mod hende paa mange Maader. En af de første Dage kom en Fisker til hende med en stor Havtorsk. Hun havde aldrig før set et saadant Uhyre og var i stor

Forlegenhed, men fik da med Besvær filet det mægtige Hoved af og kastet det ud paa Møddingen, hvor det laa for alle Folks Øjne. De gode Mennesker maa sikkert have undret sig over en saadan Ødselhed.

Kun een Mand i Sognet kom Mor paa tværs. Han vilde gerne være den største i Menigheden og regere paa alle Omraader, og han taalte ikke, at hun sagde ham imod, naar han kritiserede. Men naar Verden blev hende for gram, løb hun hen til Vejlby, og i Stinus Lilleøres Stue blev der fældet mange Taarer. Stinus trøstede hende og satte Mod i hende: Hun skulde ikke tage sig det saa nær; hun skulde heller ikke være bange for at sende Skolebørnene hjem, saa de kunde blive vasket og kæmmet. — Nogle af dem var hun ligefrem bange for at komme nær, da der krøb store Lus paa dem.

Den første Jul skulde hun efter Indbydelse fejre hos en af Fiskerne; men det blev en trist Jul. Manden laa syg; han var kommet til Skade i Havstokken. Og Konen havde en Mængde Fisk at skulle rense og var langt fra godt tilpas; for det frøs haardt. Mor tænkte: Fiskerkone . . . nej, ikke for alt i Verden! Men den, der spytter i Kaalen . . .

En ung Fisker begyndte at sætte sine Garn omkring Skolen, og Mor var ikke durkdreven nok til at vige udenom. Hun blev forlovet; men hun sang næppe om, at en Sømands Brud har Bølgen kær. Uvejrsnatten den 25. Januar 1897 var hendes Kæreste med en af de to Baade, der ikke kom i Land sammen med de andre. Først næste Dag fik Redningsdamperen hentet dem; men Redningsbaaden, der om Aftenen var gaaet ud for at søge efter dem, kæntrede, og alle tolv Mand om Bord satte Livet til. Mellem dem var Stinus Lilleøre. Mor savnede ham. Han havde altid støttet hende, hvor han kunde.

Den 8. November 1897 blev mine Forældre gift, efter at de havde faaet bygget et Hus i Vrist. De maa ogsaa ret snart have faaet anlagt en lille Have; for Mor har fortalt, at den Dag, jeg

blev født, i September 1898, duftede Resedaerne saa stærkt, at Jordemoderen bad om at faa en Buket. Samme Nat strandede et stort Skib vesten for vort Hjem. Næste Dag blev der en hel Folkevandring ud til Skibet, og saa benyttede man Lejligheden til ogsaa at kigge ind for at se Knægten. Det blev anstrengende for Mor, ikke mindst fordi det var en meget varm Dag.

Senere kom der endnu tre Drengene og til sidst en Pige. Mor fik meget at bestille; men hun var rask til sit Arbejde. Kun alt Roderiet med Fiskeredskaber forsonede hun sig aldrig med. Bedst som hun var faldet i Søvn efter Børneuro, kunde hun blive purret ud, fordi Fiskerne skulde paa Havet.

Denne Uro hørte dog kun Vinteren til. Om Sommeren var Fiskerne i fremmede Farvande. Det hændte da, at Konerne fulgte med. Da jeg var eet Aar, boede vi i Grenaa. Senere havde vi Sommerlejlighed i Esbjerg.

I flere Aar havde vi for øvrigt Tjenestepige i Huset, og det kunde tiltrænges; for Mor gik jævnlig ud paa Sygepleje. Der var nok en Sygeplejerske i Sognet; men hun kunde ikke overkomme alt, og jeg tror, at Mor var glad for at hjælpe — især da hun selv tit havde Brug for Hjælp.

Hun var ofte syg. Det hændte flere Gange, at hun maatte paa Hospital i København, og saa var hun maaske inderst inde taknemmelig over, at Sygdommen gav hende Anledning til at besøge det elskede Sjælland. Hun nød Stilheden i Naturen derovre, hvor hun var fri for at høre den evindelige Brus fra Havet, og naar hun rejste tilbage og mødte den barske, vestjydske Natur, kunde hun blive saa tung i Sind.

Hun kom aldrig til at holde af Havet og ønskede heller ikke, at hendes Drengene skulde gøre det. Men for mig var Havet det eneste, der var „Spil ved“, skønt jeg egentlig var en Splejs, der mindst af alt syntes skabt til Havkarl. Og Far var saa fornuftig, at han mente, jeg burde have min Lyst styret. I Marts 1914 skulde vi rejse til Lemvig for at sejle med Kutteren til

Esbjerg. Mor var saa fornærmet, eller ked af det, at hun ikke vilde sige Farvel til mig og langt mindre følge os til Stationen, som hun ellers plejede, naar Far skulde ud. Senere forstod jeg godt hendes Holdning. Fiskeriet havde været elendigt i mange Aar; det syntes at være den sikre Vej til Fattiggaarden. Men hvad tænkte jeg paa Penge. Jeg vilde gerne have betalt for at komme med ud, om jeg havde ejet nogle Kroner at betale med.

Sommeren efter rejste jeg til Lillebælt for at fiske med Drivkvase, fra Sønderskov, ved det smalleste Sted af Bæltet. Min Far besøgte mig engang. Han syntes da, det maatte være et mageligt Sted at fiske, og han havde i flere Vintre haft ondt ved at taale Kulden paa Havet. Det endte med, at mine Forældre i 1918 flyttede til Sønderskov. Det var om Foraaret, og da Mor saa Kongebroskoven ved den anden Side af det stille, blanke Bælt klæde sig i grønt, var det jo for hende, som om hun var vendt tilbage til det tabte Paradis.

I 1923 flyttede mine Forældre ind til Fredericia, hvor de stadig bor.

Om jeg nu ikke har noget særligt at takke min Mor for? Jo, blandt andet, at hun endnu ikke har vist sig sur, fordi jeg aldrig har ladet mig mærke med, at jeg kendte noget til den Form for amerikansk Pjank, som kaldes for Mors Dag og som efterhaanden har udviklet sig til en Landeplage.

HUN SKULDE IKKE HAVE HAFT MIG

AF

ANNA BLOCH

Mine Forældre boede, da de blev gifte, i min Bedstemoders, Enkefru Gyldings store, morsomme Gaard Nr. 32 paa Søndergade i Horsens.

Der havde min Fader, Dr. Lindemann, sin Praksis, og her døde først min Bedstemoder og ikke længe efter min Moder 36 Aar gammel — efter kun 11 Aars Ægteskab paa min (deres eneste Barns) syvaarige Fødselsdag.

Min Ankomst til denne mærkværdige Verden var Skyld i hendes Død. Hun skulde ikke have haft mig! Hun taalte det ikke! Blev aldrig mere helt rask, men levede dog — underligt nok — 7 Aar endnu. Jeg husker hende naturligvis ikke tydeligt, men kan dog skimte hende i flere Situationer og høre hendes Stemmeklang. F. Eks. husker jeg, at hun til min Forundring en Dag sprang op fra Middagsbordet og dansede rundt paa Gulvet, medens hun lykkeligt raabte: „Idag synes jeg, jeg har det godt, — nu tror jeg, jeg kommer mig.“ „Gudske lov,“ sagde Fader med et eget, glad-venodigt Smil. Men ak, en Time efter var Haabet slukket, og hun var daarlig igen. Fader rystede be-drøvet paa Hovedet.

En anden Gang, da hun laa paa Sofaen og hostede, og jeg sad paa Forhøjningen og strikkede paa en Støveklud, hørte jeg, hun hviskede: „Hvis Du ikke havde siddet der, lille Anna, havde

ANNA BLOCH
Skuespillerinde,
debuterede 17 Aar
gammel paa
Det kgl. Teater

jeg ikke ligget her og skullet dø.“ Dette sørgelige Udbrud rørte mig ikke videre i Øjeblikket. Hvad tænker et seks-syvaars Barn over Død og Grav! Men det har jeg senere gjort mange Gange, og der steg altid op i mig ligesom en egen Art af meningsløs Samvittighedskval ved Tanken om, at min Moders Liv sikkert havde formet sig lyst og lykkeligt, hvis jeg ikke havde været. Hendes gamle Læge havde altid sagt: „Margrethe maa ikke faa Børn — hun taaler det ikke.“ Og det viste sig altsaa at være rigtig, — han fik Ret.

„Hun var høj, meget slank, meget bleg, fin og sart,“ sagde min Fader, naar jeg spurgte ham om Moder, og saa tilføjede han altid: „Hun var rar,“ og gik saa straks alvorlig ind til sig selv igen. Det smertede ham at tale om hende. Da jeg kom til Skelsaar og Alder, vilde jeg naturligvis gerne, at Mennesker, der havde kendt hende, skulde fortælle mig om hende og fik ogsaa en hel Del at vide. Jeg trængte til det! En sagde: „Hun var en Dame,“ kan jeg huske! Andre fortalte, at hun var i den Grad proper, sirlig og ordentlig i alt, hvad hun foretog sig og et Unikum af Flid i Skolen.

Hun broderede de smukkeste Kraver og Lommetørklæder — fint fransk Broderi. En stor Kakkellovnsskærm, der forestillede en lille Pige med en stor Hund paa Skødet (den staar her inde i Stuen) var syet paa Stramaj, medens hun gik til Præsten, i brogede Farver, og hun vidste, hvor mange Sting, der var i dette store Arbejde. Sjældent smukke Sofapuder var Huset fuldt af; — hun elskede Haandarbejde. Om hun var særlig musikalsk, ved jeg ikke, men hun spillede meget Klaver, og hun malede rigtig nydeligt smaa Landskaber og Blomsterbilleder og tegnede med Tusch forskellige Buketter, som hænger paa min Væg og bliver almindelig beundret. Om hun var dygtig til Madlavning, ved jeg heller ikke. Hun havde jo ikke saa mange Kræfter, men gav Besked til Kokkepigen, der lavede og ordnede Tingene.

Smagfuldt var hun klædt, men i Reglen i douce Farver, sagde hendes Syerske.

En Gang gav hun mig en *velfortjent* Lussing, fordi jeg oppe i mine Grandtanter Have rev en *sjælden smuk* Rose af, skønt de udtrykkeligt havde bedt mig om ikke at røre den. Hvor var det modbydeligt af mig! Denne lille Situation erindrer jeg ganske tydeligt, vel fordi det gjorde et stærkt Indtryk paa mig. Jeg havde aldrig før faaet en Lussing! Jeg græd ikke — men stivnede nærmest af Undren og Skam over, at andre skulde være Vidne til min Revselse.

Om Morgenen paa min syvaars Fødselsdag sagde jeg meget alvorlig til min Fader, da han kyssede og lykønskede mig: „Fa'er! Mor *kan* da ikke dø paa *min* Fødselsdag? Vel?“ „Nej-nej,“ svarede han, „ikke Tale om — hun lever nok længe, skal Du se.“ — Men det skete alligevel, at hun netop den 2. Februar lukkede sine gode Øjne, og hendes eneste Barn blev moderløs. I mange Aar var den 2. Februar ikke en Glædes-, men en Sørgedag baade for Fader og mig, og „Børneselskabet“ blev altid holdt en anden Dag.

Naar jeg i Kaalunds dejlige Fabler læste om „Den dræbte Vildand“ og kom til Slutningen:

„men moderløs var de arme Smaa,
aa — har Du en Moder, saa skøn derpaa —“

græd jeg og følte stærkt Savnet af et kærligt kvindeligt Væsen til at tage sig af mig.

En omsorgsfuld, hjertelig Fader, som jeg elskede, havde jeg Gudskelov, — men en Moder at *betro mig til*, har jeg altsaa maattet undvære.

MEN STØVET KAN BÆRE –

AF

JØRGEN BUKDAHL

„O Verdeners Fader“,
saa sang jeg, „du Stærke, du Vise,
Gud, som Myriader,
som Himlenes Vældige prise!
Se, Støvet kan bære
din Rigdom, din Ære,
din Godhed, o Fader!“ Saa sang jeg, og Fryd
brød Læbernes bævende Lyd.

Johannes Ewald.

Det er saa sin Sag at skrive om sin Mor. Hvordan man end vender og drejer Sagen, bliver hun jo den nærmeste. Hun har under Kvaler bragt een til Verden, og hun har passet een i de Aar, man var værgeløs. Men alt dette vedkommer jo ikke Offentligheden. Ej heller hendes Kærlighed, Overbærenhed, Godhed eller Strengthed, Hjemmets Midtpunkt o. s. v. I hvert Fald ved jeg, at min Mor vilde have misbilliget det, hvis jeg offentlig røbede, hvad der strengt hører Privatlivet til. Ej heller hendes Fordele og Fejl kan man offentlig redegøre for. Det er jo umuligt at se nogenlunde objektivt paa ens nærmeste. Og at give et af de stereotype Glansbilleder vilde hun have foragtet.

ELSE MARIE PEDERSEN, f. Jørgensen
* 1857, † 1937

JØRGEN BUKDAHL, f. 1896
Forfatter og Kritiker

Nu er jeg ganske vist i det Særtilfælde, at der foreligger noget af en Litteratur om hende, en smuk Bog af en af hendes unge Venner, Børge Strandnæs, og et Par Hundrede Artikler i Anledning af hendes Død og i Anledning af denne Bog*). Der er givet et Billede af hende, saadan som hendes Skikkelse og Skæbne tegnede sig for hendes Samtid. Jeg selv vilde maaske hist og her se lidt anderledes paa Sagen, men stort set er dette Billede levende og sandfærdigt nok. Hun var noget for sig selv og noget i sig selv udover dette at være Moder, Madlaver og Ægtefælle. Og dette er for mig i denne Sammenhæng det afgørende.

*) *Børge Strandnæs*: En vestjydsk Kulturpersonlighed. Else Marie Pedersen (Dansk Hjemstavnsforlag, Ribe). Af Artikler i Tidsskrifter og Ugeblade har jeg ved Haanden: *Oscar Geismar*: En dansk folkelig Skæbne („Kirke og Kultur“, 1939, Oslo). *Harald Jansen*: En dansk Kulturpersonlighed („Urd“ Nr. 10, 1940, Oslo). *Poul Engberg*: Den folkelige Vaar („Bavnen“, Nr. 4, 1939). *Edv. Eller*: Else Marie Pedersen („Dansk Ungdom“ Nr. 14, 1939). *Holger Sørensen*: En vestjydsk Kulturpersonlighed („Studenterkredsen“ Nr. 8, 1939). *Villum Andersen*: Fra Venstres Ungdom. En Bog om Else Marie Pedersen („Dansk Folkestyre“ Nr. 8, 1939). *G. Andersen*: En dansk Kvinde („Tidsskrift for Husholdning“ Nr. 8, 1939). *Carl Hermansen*: En vestjydsk Kulturpersonlighed („Menighedsbladet“ Nr. 30, 1940). *Gudrun Hansen*: Kvinde og Kulturpersonlighed („Kvinden og Samfundet“ Nr. 6, 1939). *Peder Bukh*: Folkelig Vækkelse og Grænsekamp („Folkung“, Maj, 1939). Gymnastik og det folkelige Gennembrud („Ungdom og Idræt“ Nr. 15, 1939). *Cai Benzon*: Jørgen Bukdahls Mor („Kattolsk Ugeblad“ Nr. 9, 1939). *J. Petersen*: Ungpigen fra Bækbølling Mejeri („Mælkeritidende“ Nr. 26, 1939). *Peder Hesselaa*: En lille Bog om et stort Emne („De nye Bøger“ Nr. 13, 1939). *K. Kristensen*: Andelssag og det folkelige Gennembrud („Brugsforeningsbladet“ Nr. 9, 1939). *Jørgine Abildgaard*: Saa sejr Lysets den gode Sag — („Dansk Idræt“ Nr. 17, 1939). *Poul Engberg*: „Frisindet og det folkelige Gennembrud“ („Tidens Stemme“ Nr. 3, 1939), („Højskolebladet“ Nr. 49, 1937). *Olaf Skov*: Det folkelige Foraar („Kjøng Højskoles Aarsskrift“, 1940). *Chr. Nielsen*: Else Marie Pedersen og Norge („Rødkilde Højskoles Aarsskrift“, 1940). *Fr. Hansen*: Skolemoderen i Sundby („Folkeskolen“ Nr. 46, 1939). *Hans Løjmand*: Jørgen Bukdahl og hans Mor („Festskrift til Jørgen Bukdahl“, 1946). *Jørgen Bukdahl*: Barndommens Ø („Nr. Ørslev Højskoles Aarskrift“, 1931, og „Mellemkrigstid“ I. 1941).

Hun har lært mig meget og fastholdt mig i mere, og selvom der var flere Punkter, hvor vi var uenige, respekterede jeg altid hendes sikre Selvstændighed og sobre Dømmekraft og af Grunde, der ikke vedkom en Søns naturlige Pietet overfor sin Mor. Jeg ved, at hun ikke vilde skøtte om, at jeg fremdrog, hvad hun betød direkte som Moder og i Hjemmets Kreds. Men jeg kan ikke mindst gennem Litteraturen om hende give et Billede af, hvad hun var i sig selv, som *Personlighed*, *Karakter-type* og *Tidstype*.

Alt dette med Moderen, Hjemmet og Opdragelsen afgjorde hun en Gang i en Replik, der er blevet husket siden, fordi den i sin lapidariske Form er mættet paa en Gang med usentimental Viden og stort Perspektiv: Den eneste Opdragelse, der gives i et Hjem, og som der er Hold i, er Forældrenes Selvopdragelse. Ja, i sidste Instans er det afgørende ikke, hvad man er for Børnene, men hvad man er i sig selv. — Stejl Individualist var hun alle Dage. Og hun havde en vis medynksom Foragt tilovers for dem, der opgav sig selv, sine Interesser og aandelige Udvikling for at omkomme i Pligtfølelse overfor Mand og Børn, for tilsidst at ødelægge baade Ægteskab og Hjem paa Grund af det Hysteri, der altid er en Følge af, at Kvinden forlader sin aandelige Udvikling og Selvstændighed for at flyde paa det kvindelige og moderlige. Her saa hun ganske skarpt og gennemhullede ofte med skarpe Replikker det idealistiske Hykleri, der indhyller Begreberne Moder og Hjem. Hun hørte til dem, der i deres Ungdom havde læst Ibsens „Et Dukkehjem“ og Lies „Familien paa Gilje“. Det store Problem, der der var rejst, var altid brændende for hende. „Kvindens Underkuelse“ hed det med en Frase dengang. Men hun saa det ikke fra den sociale og politiske Side; hun syntes ofte, at Kvindeemancipationen forraadte Kvinden paa ny Maade, den anden Grøft igen; for hende var det først og fremmest et aandeligt Spørgsmaal, et Spørgsmaal om Selvstændighed, den Fortætning i og om egen Kerne,

der ogsaa hedder Karakter. Med dette begynder — og fastholdes — alle Ting. Det er Punktet *udenfor*, hvorfra Hjemmets Verden alene kan bevæges. Og for hende var det oftest Kvinden, der forraadte det, der for hende var Kvindesagen; enten ved at emancipere sig fra det Naturgrundlag, Kvinden nu en Gang aldrig kan emancipere sig fra, eller paa den anden Side at benytte Ægteskabet med dets Pligter som et idealistisk Paa-skud til at lade al Personlighedsudvikling fare. Alt det sociale og politiske var for hende *en Følge* af Personlighedsproblemet; uden dette var det hult og hysterisk Rummel.

Men dette medførte ikke, at hun oversaa de Pligter, der nu følger med Hjem og Ægteskab. Tværtimod. Som praktisk Husmoder var hun fortrinlig, ja, der er dem, der mener, at hun ofrede for meget her. Men med 12 Timers Husarbejde fik hun altid en Time tilovers til Læsning. Men det var jo ikke det, jeg skulde skildre, de private Opgaver, hendes Liv nu paalagde hende.

Men dog maa jeg give et kort Rids af hendes ydre Liv. Hun er født 1857 i Kalvslund ved Ribe, hvor hendes Fader havde en Gaard. Slægten var af slesvigsk Afstamning. I det gamle lukkede Sogn oplevede hun Almuekulturen i dens sidste Faser, og i flere af sine Foredrag har hun givet en Skildring af det vanskøttede Aandsliv i et saadant gammelt Sogn, hvor Almuekulturen var gaaet op i Frø. Saa kom 1864, Slesvigs Tab, og den nye Grænse kom til at gaa langs hendes Faders Jorder. Og saa sker det store og skelsættende; det folkelige Gennembrud, baaret af den grundtvigske Bølge, kommer til det gamle Sogn og sønderbryder alle gamle Fordomme og Vaner, og rejser et nyt Liv; Unge, der har været paa Rødding og siden Askov Højskoler, kommer hjem med nye Impulser og den nye Sang. Hun skildrer det siden saadan:

„Nu kom for Alvor dette nye Liv til det gamle Sogn, Kampen for Frihed og folkeligt Selvstyre bragte nye Sammenkomst-

former: de politiske Møder, Skyttedager, Dyrskuer; der blev bygget Mejerier; det var Folkeforaaret, der sprang ud iblandt os, et socialt Røre, hvor gamle Samfundsskranker smuldrede, og nye Former for Fællesskab bandt Menneskene sammen, men op af dette løftede sig Linier, der pegede udover Standen og det sociale, ind mod Folkeligheden og Personligheden. Det bar nu mod Opgangstider paa bred Front; i Bjørnson fandt vi et samlet Udtryk for dette, hans Sange og Fortællinger; i Hostrup, hans Lyssyn og Tro paa, at det folkelige kunde bære. — Og som Aarene gik, blev det gamle Sogn et andet, det var nu paa en ny Maade i levende Samhørighed med det hele Land, et helt nyt Danmark, der var ved at vinde indad det, der udad var tabt.“

Saa kort og saa vægtigt. Disse faa Linier er ikke mindre end en Nøgle, der lukker op til Forstaaelsen af, hvad der egentlig skete i disse store Gennembrudsaar, hvor en folkelig dansk Nationalstat rejstes op af det sammenbrudte dansk-tyske Monarkis Ruiner.

Det var den grundtvigske Bølge, der fik Folkeforaaret til at springe ud. Et andet Sted har hun skildret, hvordan Kimen ofte blev lagt til det vældige Værk i Danmark, det der forvandlede en konservativ Almue til et levende Folk. Det er i Skilddringen af en Juleaften i den gamle Gaard:

„Derefter sang vi: „Af Højheden oprunden er“. Grundtvigs Julesalmer var jo endnu ikke kendt af de ældre, men derimod havde vi længe sunget dem i Skolen. Det Øjeblik husker jeg tydeligt, da Far tog Salmebogen og rykkede Lyset hen, saa han bedre kunde se. Det var den evangelisk-kristelige Salmebog, selv om vi ogsaa havde Pontoppidans; vi havde jo hørt til Slesvig, hvor den havde været i Brug. Han bøjede Hovedet over Bogen for bedre at kunne se og sang med sin klare, rene Stemme, mens vi Børn stemte i med, saa godt vi kunde, uden helt at fatte de stive, knudrede Ord:

„Hvor saligt er mit Hjerte nu,
mit et og alt er Jesus du!
Den første og den sidste.
Du hente mig til Lov og Pris
i Himmeriges Paradis.“

Far lukkede Bogen i. Ja, saa kan I, Børn, sagde han og nikkede. Og saa tog vi fat paa Grundtvigs Julesalmer. „Dejlig er den Himmel blaa“, „Et Barn er født i Bethlehem“. Og Far sad og smilede og nynnede med. Den gamle Jul med den nye Tekst blev sunget ind i den gamle Gaard, den Jul, Grundtvig mere end nogen gjorde til Børnenes Fest. Det er gennem en saadan Aften, at Grundtvig fik den store Indflydelse i Danmark; han sejrede i Barnehjerterne og derigennem i Forældrenes. Og da vi blev voksne, glemte vi det aldrig. Gennem disse Salmer skinnede Skæret fra hans lyse Barndoms Jul i Udby og den ensomme Jul i Thyregod ude paa den jyske Hede. Nu skabte han Julens Barnefællesskab mellem os alle. Selv sad han nu som ældgammel Mand derovre i København. Det var underligt at tænke paa. Og naar vi som voksne uvilkaarligt søgte derhen, hvor Haandens og Aandens Gerning skete i hans Navn og Aand, saa ligger der dette Barneminde bagved, en Juleaften i en vestjydsk Bondegaard, hvor lyse Barnestemmer synger hans Julesalmer, saa det lave Loft løftede sig, saa vi ligesom kunde høre Gængerne gaa under Himmeriges Vugge...“

Da Moderen døde tidligt, maatte hun blive hjemme i sin tidlige Ungdom og tage sig af Huset og af sine mange smaa Søskendes Opdragelse. — 1886 kommer hun paa Askov Højskole, Aaret efter paa Ryslinge, og nogle Aar efter paa Vældegaards udvidede Fag-Højskole. 1893 bliver hun gift med Førstelærer *P. K. Pedersen* i Sundby paa Nordfalster. Han var en af Svendsens sidste Elever fra Jelling og dybt paavirket af Birke-

dal og Kold og en af Andelssagens Pionerer paa Falster. Her fandt hun saa sin Gerning i Skole og Sogn. I Ægteskabet var der kun et Barn. I 1913 tog Sundby-Læreren sin Afsked, og de flyttede til Askov. Far døde i 1921, og hun havde endnu 16 Aar at leve. I hendes sidste Aar tager de livslange aandelige Interesser ogsaa ydre Form, hun begynder at skrive og tale. Hun ligesom flammer op paa det sidste for ligesom at oprejse sin Aand et Eftermæle. Det første Sted, hun talte, var i Øster Lindet i Sønderjylland. Og da var det Ungdomstiden og hendes Forbindelse med det aandelige Gennembrud, hun talte om, Demokratiets Tilblivelse, ikke mindst til Advarsel mod Nazismen, der trueede fra Syd. Hun døde 1937. 1939 udkom Strandnæs' Bog om hende. I Oktober 1941 blev der holdt en Mindefest for hende i Øster Lindets Forsamlingshus, nu Sønderjyllands ældste, hvor hun havde talt første Gang. Og hendes Billede blev ophængt der. Saaledes kom hun da hjem til Slesvig, hvorfra hendes Slægt stammede.

Strandnæs' lille Bog fremkaldte en Strøm af Artikler, der for det meste var Erindringer om hende fra dem, der havde kendt hende eller hørt hende. Hun ligesom gled noget fra mig i alt dette og blev noget af hint folkelige Gennembruds Myte. Hendes Navn og Minde er nu forvaret i mange Sind. Jeg skal slutte dette Afsnit med de sidste Linier af en Kronik *Johan Mortensen* skrev i „Aarhus Stiftstidende“ lige efter 9. April 1940:

„Naar Bogen har vakt saa stor Interesse, skyldes det hverken dens litterære eller kulturhistoriske Egenskaber, men at en enkelt Skikkelse som Sindbillede helt dækker en lang Udvikling i vort Folk, tegner det i dets indre Uovervindelig, et lille Folk, der paa en udsat nordisk Post føler og fyldes af sin Opgave. Et indre Danmark har her faaet Mæle. En levende Røst fra Graven taler til os om det største i vor nyere Historie.

Else Marie Pedersen var over de 75 Aar, da hun begyndte at

tale og skrive. For mange var det et Mirakel og et Jærtegn at se denne gamle, hvidhaarede Kvinde blandt Ungdommen i Danmarks Forsamlingshuse. Personligheden fyldte Sindbilledet med en egen gribende Patos. For mig blev hun et levende Udtryk for et Vers i Grundtvigs Salme: „Giv mig, Gud, en Salmetunge“. Digteren taler her til Slut om dem, der plantes fra Guds Drivhus ud i den stormfulde Hverdag:

„Se fra dine Drivehuse
i det fri, hvor Storme suse,
Poder plantes ud!
Og naar de som Sne er hvide
finest Frugt ved Vintertide
bære de for Gud.“

Naar jeg nu saa mange Aar efter hendes Død ved denne Lejlighed gennemtænker hendes Skæbne, ser jeg maaske nu lidt anderledes paa den, end jeg gjorde, da hun døde. Da var jeg tilbøjelig til at give alle dem Ret, der skrev om de uudnyttede Evners Tragedie, en Aand, der aldrig naaede at realisere sine Muligheder. Man har i den Forbindelse hentydet til min Skildring af Ola Mosafinnen i „Det skjulte Norge“ og ment at finde min Mors Træk bag Skildringen af dette tragiske Musikgeni*). Og dette er ganske rigtigt. Jeg saa det saadan den Gang. Jeg fandt det oprørende, at disse Evner var blevet spærret inde eller hindret i Udfoldelse af sociale og andre Forhold og ikke kommet til at virke i det Plan, hvor jeg selv nu virkede, Litteraturen. Jeg ser nu, at der i denne ungdommelige Oprørskhed for tyve Aar siden stak en hel Del litterær Overtro paa Bøger, og hvad dermed hørte sammen. En Aand kan realisere sine Muligheder, uden at det behøver at sætte sig saadanne synlige

*) *Poul Engberg*: *Almuekultur og Folkekultur* („Janus“, Oslo, 1941) og *Margrethe Løbner Jørgensen*: *En Kvinde i Mindet og Eftermælet* („Slesvigske Kvinders Julebog“, 1943).

Spor, blot ved at *være*, udforme en Personlighed. Al sand Paa-virkning og Indflydelse er af indirekte, majevtisk Art, det vidste allerede Sokrates, der ikke spildte sin Tid med at skrive Bøger; det lod han Platon om. Han efterlod sig ikke noget System og nogle Sandheder. Han spurgte blot, saadan at Mennesker ved at svare til Slut forstod, at det var et Ekko fra dybere Anlæg i dem selv, der nu blev forløst. Gennem sine Spørgsmaal sønderbrød han de Illusioner — Ibsen kalder dem Livsløgne — som Mennesker indhyller sig i og overalt søger bekræftet. Saadanne Spørgere er farlige; man fik da ogsaa med Giftbægeret lukket Munden paa Sokrates

Paa sit Plan og indenfor sin Begrænsning var hun en sokratiske Personlighed. Hendes Arbejde med sig selv, hendes Omstøben af alle Konflikter og Misforhold til den Karakter, den Fasthed og Urædhed, der var hendes Personligheds Patos, havde skænket hende en Menneskekundskab, der var noget langt mere end det, man kalder psykologisk Sans. Hun blev en Ener gennem dette. Der kunde være en vis Kølighed over hende. Vel havde hun Temperament, men det var tøjlet af en bevidst Vilje; jeg mindes aldrig at have set hende forløbe sig eller komme ud af Ligevægt; først da haarde Sygdomme hjem-søgte hende de sidste Aar, hun levede, sprængtes nogle af de Baand, Viljen havde lagt hendes Følelsesliv i. Da anede jeg noget om det, der maaske var hendes Livs særlige Lidelse og Passion paa samme Tid: Viljeslivet og det intellektuelle Liv var stærkere end Følelseslivet, de impulsive Følelsers og Stemningers Verden, der ellers er Kvinders rigeste Grundfond. Hun havde den i rigt Maal, men den var overalt behersket af Intellect og Vilje. Det var maaske ud af denne Konflikt, hun især søgte til de patetiske Digttere, *Shakespeare*, *Carlyle*; her fandt hun Hvile, de udløste noget uforløst i hende; her følte hun sig baaret. Det var ogsaa her, hun søgte til Grundtvig; hun var ikke just saadan meget Grundtvigianer, men den Gamles

Sangværk og poetiske Skrifter elskede hun og for to Ting, som hun ofte indprentede: den Patos, der var et Udtryk for en Personligheds restløse Selvhengivelse i Synet eller Visionen, Udtrykkenes Dristighed og den ofte søvngængeragtige Sikkerhed, hvormed han fandt det ene dyre illusionstændende Ord, og samtidig en Virkelighedssans, der aldrig forlod ham. Han bliver aldrig lyrisk, som man siger, selv hvor han i Poesiens Fjederham stormer Himmelblaaet. Hele *Realismen* i Grundtvig havde hun et skarpt Blik for, det grundsolide, hvor han aldrig udgav i Stemning, hvad der ikke var Valuta for i Følelse; hun læste hans Sangværk og poetiske Skrifter som en aandelig Selvbiografi; den kunde paa en Gang mætte hendes Sjæl og fryde hendes artistiske Sans; alle de poetiske Dejligheder i Rytme og Rim, der dog er hos Nordens største Poet (selvom hun morede sig hjerteligt, naar han slog ved Siden af og drattede ned med et plat Ord fra sin Himmelflugt). Den store Profets særlige Meninger tror jeg ikke anfægtede hende stort. Folkelig var hun ikke i almindelig Forstand, dertil hørte hun for meget til Kierkegaardssiden i vort Aandsliv. Hun svøbte ofte sin Ironi om mange folkelige Foreteelser. I et Essay om hende i „Kirke og Kultur“ har *Oscar Geismar* givet dette Nærbillede af hende paa hendes gamle Dage: „I Askov fik Else Marie Pedersen sit lange Enkesæde, og det store Tal af dem, der mindes hende, har skiftet Ord med hende over Sybordet ved Vinduet ud mod Askov Højskoles Have. Under disse Samtaler blev vist de fleste, til at begynde med, en Del overraskede. Ogsaa Grundtvigianismen har sine Fabrikker for færdigsyede Klæder, maaske mest til Væsener af Hunkøn, og maaske mest af den ældre Generation. Havde de lagt Sølpilen i Kommodeskuffen, saa man den alligevel tværs igennem den magre Haarknude. Og svarende til dette Kendingsmærke et Aasyn, som røbede et stærkt bevæget Hjerte med kun faa Skridt til Smil og til Taarer. „Kvinden med det ømme Hjerte“, siger Grundtvig, og engang

imellem synes man jo, man saa det i Funktion udenpaa Kjolen. Der var i de indviedes Kreds en fast Tradition om, at saadan, og ikke anderledes, artede en Dannekvinde sig, og denne Tradition fik af og til Mennesker til at overskride Naturlighedens Grænser.

Nogle fik den til det, men ikke Else Marie Pedersen. Naturen i hende blev vist egentlig aldrig grundtvigsk. Da hendes Baad trængte til at faa Vand under Kølen, friedes den ud af Indsnævringen gennem den mægtige Springflod, Grundtvig rejste, og da hun mange Aar senere huggede paa den sidste Revle, beskuede hun fra Vinduet Askov Højskole. Men Sindet i hende blev alle Dage hendes eget. Nogen Alfavner var hun ikke, snarere forbeholden. Hjerte ejede hun, det er vist, men mere Hjerne, og mest Vilje. Sentimentaliteten var hende en Pestilents, og hun skal nok have smilet meget lyrisk Uvæsen ud af sin Søns Sind og endnu flere Falbelader og Baslemaner ud af hans Stil; nøgtern, som hun var, og saa uforsonlig en Forfølger af Embedshovmod, havde hun vist egentlig et lille Stænk af Aandsaristokrati i sit Væsen. Det danske Aandslivs Formskærere, Heiberg, Hertz, Paludan-Müller og Kierkegaard stod alle Dage hendes Hjerte nær. Vennelag var godt, men Ensomhed heller ikke at foragte!“

Ja, det er sikkert nok. Store Dele af mit Forfatterskab brød hun sig ikke stort om. Hun fandt det for lyrisk, for lidt konkret, derfor for lidt poetisk, saadan som hun forstod Ordet Poesi, en aandelig Virkelighed, Frugt af Koncentration, Inderliggørelse og Selvovervindelse, hvor Lyrikken er en Stemningernes Nødudvej. Hun var her fast forankret i Romantikens Syn paa de Dele. Det er 10 Aar siden, hun døde. Skal jeg her dølge, at eftersom Aarene ogsaa har indhentet mig, er min Beundring for hende som Kritiker steget.

Trods Forbeholden kunde hun være meget vennsæl og festlig; men der var i dette altid et Element af Ironi, der saltede

hendes Replik; i faa tilsyneladende lette Ord kunde hun stille Tingene paa rette Plads; i store Øjeblikke, hvor Harmen brændte i hende, kunde hendes Ironi blive frygtelig, da skar den og afskar enhver Diskussion. Men ellers elskede hun Viddet, denne Frugt af intellektuel Kamplyst og overbærende Menneskekundskab; og en af de faa Ting, der kunde oprøre hende, saa man kunde se det, var daarlige Vittigheder, som for hende var en Krænkelse af selve Viddets paa en Gang lette og faste Aand. Det var her hun — næsten daglig — søgte til *H. C. Andersen*. Hun saa ham og læste ham fra denne Side, som forøvrigt ogsaa er den egentlige: som Viddets og Ironiens Mester, det frigjorte og egentlige hos ham, der spiller paa en saa rig og medvidende Følsomheds Resonnansbund. Hun saa godt de Pletter rundt i hans Eventyr, hvor Følsomheden tog Overhaand og han pludselig blev naiv og sentimental; derfor søgte hun især til hans senere Eventyr, hvor han helt mestrer Kunstformen og som Artist helt er sine kunstneriske Virkemidlers Behersker. Med et Glimt i Øjet nød hun hans diskrete Skalkagtighed, hans træfsikre Symbolik, dette tindrende hos en Mand, der ved at han behersker sit Instrument og holder Dobbeltspillet fast i sin Haand: den barnlige Fabel og det ofte diaboliske Sigte.

Af samme Grund beundrede hun *Johanne Luise Heiberg*, hvis Erindringer hun pløjede atter og atter. Naar Brandes sagde om hende: at paa Scenen var hun en Svane, i Hverdagslivet en Gaas, fandt hun, at det var noget nær det mest forkerte, der kunde siges om bemeldte Dame. Det er sandt, lidt Bigotteri og Bornerness var der ved hende; men hun fastslog, at Fru Heiberg var en høj og straalende Intelligens, der i Menneskekundskab og Virkelighedssans langt overgik sin Mand. — Og hun pegede paa Stedet i Erindringerne, hvor Fru Heiberg skildrer sit Sommerbesøg paa Grosserer Suhrs Landsted og i det hele sit Forhold til denne Troubadour-Grosserer. Hvilken Balancekunst, hvilket fint Instinkt for at lægge Tingene saadan an, at Konen

ikke blev skinsyg, at Scener ikke opstod. Suhr tosser rundt i overvældende Elskværdighed, ser ingen Afgrunde, men Fru Heiberg har allerede læst i Konens Minespil og forstaaet alt, og hun spiller i dette Forhold, som hun aldrig har spillet paa nogen Scene; — dette er sand Overlegenhed, sagde Mor, og slog Bogen i.

Jeg fandt dette lidt overdrevent og mente, at hun var lukket inde i den senromantiske Nationalliberalisme og lyste af dens Politur. Og jeg pegede paa hendes Modstand mod Høedt. — Høedt, sagde hun, var en hysterisk Kværulant, der havde fat paa det rigtige, den nye Stil, Realismen; men som Natur var han ganske urealistisk; nej, da det nye Drama kom, Ibsen og Bjørnson, var det Fru Heiberg, der brød det Vej. — Jeg tænker, at vi her lader hende beholde det sidste Ord. — Det var i Fru Heibergs Tidsrum, hun følte sig hjemme. Da var Kvinder endnu Damer. Ja, jeg tror, hun havde en Svaghed for dette at være Dame i den gammeldags Betydning af Ordet. Og hun lagde noget mere i det, end det rent udvendige. Hun forbandt det med Ord som Takt, Stil, Holdning, Diskretion, Kultur, Kønnets Udtryk for Værdighed og Selvbevidsthed paa en Gang. Den moderne Kvindefrigørelse, især fra det kvindelige, vilde have været hende en Gru, og det hang vist sammen med, at hun i Kvindesagsspørgsmaal var mere radikal end de fleste og kun havde Foragt tilovers for dem, der vilde flyde paa „det kvindelige“, „det moderlige“ eller andre af Kønnets naturlige Grundforhold omsat i sjælelige Affekter. Det kvindelige var for hende forbundet med Kultur og ikke alene som en Hjertets Dannelselse, men som en Interessernes Verden skolet af Intellektet. *Takt* var hendes Grundord, og det er paa en Gang Finfølelse, Indfølelse, Diskretion og Forstaaelse. Det var her hun beundrede Fru Heiberg. — *Takt*. Det er noget mere og dybere end *Dannelselse*. Det kan være delvis noget medfødt, men er for det meste en Frugt af Opdragelse og Miljø. Derfor var al Sladder hende

forhadt; hun vidste, at det altid er en Frugt af Mindreværdighed og Misundelse, de undervægtiges Forsøg paa at komme i Niveau med Kulturmennesket ved at nedvurdere det. Jeg indrømmer, at hun paa dette Omraade var lidt af en Aandsaristokrat.

Jeg husker en Gang et Selskab, hvor der var nogle svært fine og svært oppudsede Damer, der havde „Slægt“, en vist noget med von et eller andet. De blev lidt irriterede over det Væsen, man gjorde af denne Fru Pedersen, Bondedatteren fra Kalvslund. I en Pause sagde en af dem med et syrligt venligt Smil: „Sig mig, kære Fru Pedersen, hvor stammer De egentlig fra?“ Mor opfattede straks Spørgsmaalets Hensigt og svarede uden et Sekunds Betænkning med et af de Smil, ogsaa jeg frygtede: „Kære Frue, Deres Nysgerrighed hædrer ikke Deres Forstaaelse i dette Tilfælde; jeg hører ikke til dem, der blot nedstammer fra nogen, men til dem, der nedstammes fra!“

Hvis Sladder var ved at naa hende, kunde hun med et af de farlige Smil citere Abigaels Replik i Molbechs „Ambrosius“: „Jeg sidder vel saa højt til Hest, at jeg kan ride over den Pyt Vand“. Hun tav og udleverede sig aldrig, lod Plebs larme, til det blev træt af det. Ogsaa her beundrede hun Fru Heiberg og hendes Kreds. Takt var her Bindemidlet. De mængede sig ikke, deres gensidige (diskrete) Beundring havde det Element af Selvrespekt, der gjorde Beundringen til en hensynsfuld Gave, let at modtage, fordi den ikke fratog Giveren noget. Takt: Indfølelse og Medviden omsat i et Haandtryk og et Smil! Det var for hende sand Dannelse. Hun overvurderede sikkert her Nationalliberalismen, men hun havde alligevel her fat i noget rigtigt, og her er Grunden til, at hun aldrig gik paa Parti med den Grundtvigianisme og Brandesianisme, der just vilde disse Dannelsesidealer til Livs. Realismen i den nye Litteratur blev hun aldrig fortrolig med og afskyede det litterære Bulder, Brandesianismen afstedkom. Dog læste hun gerne *I. P. Jakobsen* og *Drachmann*, fordi hun her, ofte i naturalistisk Forklæd-

ning, fandt den Senromantik, hun var hjemmehørende i; slidte er de Bind, jeg har arvet efter hende af Hostrups, Kaalunds, Richardts og Plougs Digte. Men *Schandorph* gouterede hun, mærkeligt nok; jeg har hørt hende læse hans lille Novelle „Valgtryk“, saa Taarerne trillede, saa morsomt gjorde hun det; ellers holdt hun sig til *Bjørnson*, *Lie* og *Ibsen*, hvad Realisme angik. Og hos *Ibsen* var det „Gengangere“ hun beundrede for dets urædde Virkelighedssans og hos *Lie* „Trold“, ja, selv „Lindelin“. Og saa naturligvis *Jakob Knudsen*. Men her følte hun sikker Grund under Fødderne. *Johs. V. Jensen* begreb hun ikke, og forgæves var mine Overtalelser og Forsøg paa at vise hans poetiske og stilistiske Fortrin. Ud af Senromantiken kom hun aldrig; og naar jeg sagde *Jakob Knudsen*, som hun læste med en vis Skepsis overfor den forskruede og paradoksale Handling, pegede hun paa „To Slægter“. Og det er rigtigt; her blotter *Jakob Knudsen* den senromantiske Grund, der ogsaa var hans Inspirationskilde. Han havde været hendes Lærer i sin Tid paa Askov Højskole, og hun havde hørt ham læse Folkeviser og Shakespeare, saa hun lod sig ikke forvirre af hans moralistisk-realistiske Forklædning.

Da hun blev ældre, brød der mere af hendes Ungdoms folkelig-grundtvigske Grundlag igennem. Om dette talte og skrev hun de sidste Aar opunder den nye Verdenskrig. Hun havde gjort hele Felttoget med, fra Almuekultur, over 1864, den grundtvigske Vækkelse til Folkekultur. Og denne Udvikling, der for os unge for det meste var Historie, var hende et Pant paa Danmarks Bestaaen og Fremtid. Med sine sidste svage Kræfter forkyndte hun dette Budskab i Jyllands Forsamlingshuse. Hun oplevede ikke, at Tyskerne overskred vore Grænser. Som sine Morbrødre i sin Tid paa Dybbøl havde hun ogsaa paa sin Maade været med til at yde Modstand mod Tyskhedens Fremtrængen. Den gamle Kvinde paa omkring de 80 Aar, der i et dansk Forsamlingshus taler til de Unge om, hvad det folke-

lige Gennembrud betyder, og hvad det forpligter til — lad det være det sidste Billede, jeg har af min Mor. Og skulde jeg, udover det private, i et Ord sammenfatte, hvad hun betød — og betyder — for mig, er det dette: Hun er mig et usvigeligt Pant paa, at Aand er Virkelighed. En Stjerne i Støvet, men Støvet kan bære . . .

HANSINE OSTENFELD CHRISTIANSEN, f. Ostenfeld
* 1860, † 1937

C. P. O. CHRISTIANSEN, f. 1887
cand. mag., Højskoleforstander

„SOM FØL FOR PLOV“

AF

C. P. O. CHRISTIANSEN

Min Mor var kun 17 Aar, da hun blev gift, og hun døde i sit 77. Aar. Vi Børn fik derfor den Lykke at opleve baade en Mor, der næsten var ung sammen med os og senere en Mor, som vi kunde dele og diskutere vore dybeste Interesser med.

Mors Billede fra det Aar, hun blev gift, viser en ung Pige af usædvanlig Alvor. En høj og bred, klar Pande og det fast granskende, ansvarsbevidste Blik — de mest usentimentale Øjne, jeg har set — tager helt Opmærksomheden fra det mere barnlige Underansigt med den smukke Mund. Saadan staar min Barn-doms Mor for mig.

Hansine Ostenfeld var af jydsk og sønderjydsk Slægt, men voksede op paa den skønne Proprietærgaard Bjerregaard, paa Valby Bakke. Den kristne Alvor var det inderste i Mors Væsen, en Arv fra hendes Hjem. I Faderen var Nøjsomhed og Guds-frygt i gammel luthersk Forstand forenet med et tungt men stærkt poetisk Sind. I hendes Mor, Hanne Skovgaard, var der en rig og varm Arv fra Christiansfeld, som gik videre til hendes tre Døtre. Morfaderen Jes Skovgaard fra Vonsild Syd for Kolding, har været under stærk Paavirkning af den kendte Pastor Salling, der igen stod Herrnhutterne nær. Tre af Jes Skovgaards Døtre — deriblandt min Mormor — har efter Familietraditionen været Elever paa Søstreskolen i den stille, næsten hellige, nord-

slesvigske By med de høje hvide Bygninger, de skønne Alléer og den Kirkegaard, der næst efter Katakomberne synes mig at være Verdens mest kristne Kirkegaard. I den store lyse Kirkesal har min Mormor siddet paa de lange smalle hvidmalede Bænke, og herfra har hun vel faaet den varme og glade Hengivenhed i sin Tro, som trods langvarig og smertefuld Sygdom altid lyste ud af hende, og som gjorde hendes Dødsleje til en Sejr over Døden, som aldrig glemtes af dem, der da besøgte hende, heller ikke af os Smaabørn fra Polyteknisk Lærestanstalt.

Familien Ostenfeld paa Bjerregaard søgte til Frederiksberg Kirke, senere til Jesuskirken i Valby, men min Far, der havde været paa Højskole som ganske ung, og som havde stor folkelig Forstaaelse, førte Mor til Vartov, og det blev som et Hjem for hende hele hendes Liv. Er det rigtigt at hendes Mors og hendes eget Trosliv har sin Hovedkilde i Christiansfeld betød hendes Tilknytning til Vartov intet Brud i Udviklingen. Der gaar usynlige og synlige Traade fra Herrnhutismen til de ældste grundtvigske Kredse. Peter Larsen Skræppenborg er et af Vidnerne herom og min Oldefar Jes Skovgaard i Vonsild havde som sin Yndlingssalme Grundtvigs „Fædreland ved den bølgende Strand“. I strenge Tider, da han kæmpede med knugende økonomiske Sorger, kunde han gaa op og ned ad Gulvet og synge: „Vi har endnu det bedste tilbage, thi end lever den Gamle af Dage“.

Min dengang ganske unge Mors Udvikling kan ikke forstaaes uden Kendskab til min Far, Christian Christiansen, Gaardmandssøn fra Holmsland ved Ringkøbing, vestjysk i Sind og i Sprog og med alle sine Slægtsrødder knyttet til en helt anden Befolkingskreds end min Mor, skønt de begge var fra Landet. Far var, da de blev gift, Docent, blev senere Professor i Fysik ved Universitetet. Vi syv Børn kom tæt efter hinanden, en herlig Ting for os, men for den unge Mor et ustandseligt og op-

slidende Arbejde, som krævede alle hendes fysiske og aandelige Kræfter, for hvor vi var, var der Liv og Uro. Docent- og Professorlønninger var ikke store og den Embedsbolig, vi flyttede ind i omkring 1890 — til venstre i Forhuset paa Polyteknisk Lærestanstalt, — var meget stor. Mor blev „et Føl spændt for Plov“, en tung Plov i ofte stenet Muldjord, men vi havde to Piger og ofte Konehjælp. Den ene Pige Agnes Andersen, kaldet „Ava“, et sjældent trofast Menneske, var hos os i 16 Aar, og takket være Fars og hendes Hjælp klarede Mor alt.

Ingen Far kunde have større Myndighed over sine Børn og samtidig være mere elsket. Men Far var Dagen igennem paa Lærestanstalten, i sit Laboratorium eller i „fysisk Samling“. Naar han var hjemme om Aftenen værnede Mor om hans Arbejdsfred i „Studereværelset“, der ved den store, fine Dagligstue med Plydsmøblerne var skilt fra Spisestuen, hvor vi Børn legede, naar vi ikke stormede rundt i Lærestanstaltens Trappeanlæg og lange Gange eller tumlede os i „Vildniset“ mellem Lærestanstalten og „Mineralogisk Samling“. Far var for Mor og os Børn den store og vise, Far kom til Taffels og hjem derfra med en Pose Konfekt fra Kongen selv, Far kom ind i Carlsbergfondets Direktion og han var Ven med Vilhelm Thomsen, Harald Høffding og Chr. Bohr, Niels Bohrs Far. Et bebrejdende Ord fra Far var nok til at bringe os til Graadens Rand, og et lille kort Brev fra ham — maaske hvert andet Aar — var et Klenodie. Men Mor var altid hos os og over os. Hun hjalp i de tusinde Tilfælde, hun vogtede vor Fod og hun straffede os. Det var hende, der skulde underskrive Karakterbogen hver Mandag Morgen — helst i sidste Sekund, før jeg skulde løbe til Skole. Da vor Karakter skulde formes i de første altafgørende Aar, da „den unge Gren skulde krøges“ og Vildskuddene beskæres, da vi skulde have „Sten i Palmetræets Top“, var det Mor med den stærke Pande og de graa, granskende Øjne, der maatte holde for. Saa uretfærdigt det end er, er det den straffende Mor, jeg

husker tidligst. Det er hendes dybt bekymrede Ansigt, naar jeg havde løjet, stjaalet en Tiøre, skjult noget for hende, jeg burde have fortalt, eller bragt mig selv og min lille Søster i Fare ved gale Streger. Det er Mor, som hun var, da hun før min første Skoledag tog mig afsides og sagde mig nogle stærke Alvorsord om det nye Livsafsnit, der nu begyndte. Ordene har jeg glemt, men Pladsen i Spisestuen og Mors Øjne husker jeg. Hun kunde ikke blot gribe mig haardt i Armen og mere end det — men hun greb mig samtidigt om mit Hjerte, saa jeg forstod, at der var Livslove, der aldrig maatte overtrædes, og Pligter, man aldrig maatte svigte. Mor lærte mig at elske og se op til de strenge. De har altid siden forekommet mig at være en højere Slags Mennesker end vi andre, Mennesker, der havde Maal, vi andre ikke kunde se, og som vilde føre os frem mod det rigtige, selv om vi endnu ikke forstod det. Gennem Mors stærke etiske Alvor oplevede vi Afgrunden mellem ondt og godt. Hun blev for mig Legemliggørelsen af det kategoriske Imperativ.

Men Mor hører ogsaa uadskilleligt sammen med de glade Minder. Det var hende, der gav os den festligste Lillejuleaften, hvortil hun indbød et Par Fattigfolk, der ogsaa skulde mærke Julens Glæde, — for selve Juleaften var vi altid hos Bedstefar paa Bjerregaard. Og Mor var Anfører paa de store Søndagsture, naar vi alle drog til „Vandfaldet“ ved Lundehuskroen, men særligt husker vi hende fra Arildslåge paa Kullen, fra vore lange Vandringer udover Højderne og fra hendes Husførelse i Ferierne i Fiskerhuset, vi lejede Sommer efter Sommer. Det var Mors eneste Ferie, denne dobbelt anstrengende Tid i de trange og fremmede Forhold.

Mest takker vi hende dog for hvad hun var for os under Maaltiderne, under Højtælæsningsaftenerne og under Aftensangen. Maaltiderne indledede hun med Bordbøn — da jeg var lille med Bibellæsning, og mens vi spiste udfoldede hendes djærve

Oprindelighed og hendes stærke Personlighed sig rigtigt blandt os 7 ivrigt diskuterende Børn. Endnu gladere var jeg for hende, naar hun Vinter efter Vinter samlede os til Højtlæsning, og vi lyttede til hendes eller Ava's Oplæsning af Ingemann eller Dickens, mens vi hver sad med vort Arbejde. Det dybeste Indtryk, jeg har af hende, er dog fra Aftensangen i Dagligstuen, naar hele Husstanden samledes, Pigerne ved Fløjdøren, Far i Husets eneste rigtige Lænestol med sin lange Pibe og Thomas a Kempis „Kristi Efterfølgelse“ i Haanden og Mor ved Klaveret med os Børn rundt omkring. Min Plads var oftest paa en Skammel ved Siden af hende, og naar hun da spillede og sang „Oh, Kristelighed, du skænker vort Hjerte hvad Verden ej ved“ og „Hil dig Frelser og Forsoner“, ja, da syntes jeg, at hun gav sig hen i sin Tro, som aldrig ellers. Da forstod jeg Verset „Oh Vidundertro, du slaar over Dybet din gyngende Bro“. Da gav hun mig den rigeste Arv i Eje.

I sit Gudsforhold var Mor nemlig meget stærk og især meget selvstændig, og vi Børn beundrede, hvordan hun her Livet igennem forblev tro mod sin egen Linje, og vi beundrer Far for det Frisind og den Respekt, han altid paa dette Omraade — som paa alle andre — viste Mor. Far havde jo betydet saa meget for Mors aandelige Udvikling, og da Mor fik mere Tid, fik hun en stærkt voksende Trang til at følge Far i hans humanistiske Interesser; men Fars Kristendom var meget forskellig fra Mors. Han var i en ret enestaaende Grad universel i sin Viden og Tænkning, fortrolig som han var med Homer, de store græske Tragikere, Platon, Cicero, Thomas Aquino, Macchiavelli, Spinoza og den senere naturvidenskabelige og filosofiske Tænkning. Han spændte fra George Fox til Voltaire, men Thomas a Kempis var hans Mand, og personligt var han stærkt forankret i „Kristi Efterfølgelse“. Mors Kristendom var som flere af hendes nærmeste Slægtninges engelsk eller indremissionsk paavirket, og havde sit Centrum i Tanken om Frelse og For-

tabelse. Hun har vist ikke oplevet det stærke, forløsende Gennembrud som hendes Søstre, men hun var fast i sin Tro, og der var en stadig Higen og Længsel i hendes Sjæl, et altid: „Nærmere Gud til dig“. Betegnende for denne Side af hendes Tro er det, at hendes Yndlingsbillede var Schwarz's Radering: Jesus i Gethsemane. Det stod paa hendes Skrivebord og var hende altid for Øje.

Fred fandt hendes Sjæl i Vartov Menighedsliv og i Grundtvigs Salmer og Altergangen her med Far og flere af os Børn var de store Højtidsstunder i hendes og vort Liv. Om den Kraft, de følte, naar de rejste sig fra Knæfaldet, har Far engang i Brandesianismens Højkonjunktur vidnet om, saa det huskes endnu af gamle Præster, der da var i Nød.

— Far og Mor forstod den sjældne Kunst at leve et langt Liv sammen i gensidig Beundring. Far beundrede og elskede Mors kernesunde, friske, djærve og oprindelige Natur, der var nøgtern og usentimental og dog saa fuld af Kærlighed til os alle. De kom aldrig til at ligne hinanden, og de hindrede aldrig hinandens selvstændige Vækst. Saa meget Mor end forandrede sig med de lettere Kaar, hun kom til at leve under, og saa mild hun end var sammen med sine voksne Børn og med Børnebørnene, der elskede hende, var Kraften i hendes Sind og Sjæl den samme, hendes Trosliv det samme, hendes Ansvarsbevidsthed den samme. Blot tog hun nu mod de Glæder, Familielivet og Samlivet med Slægt og Venner gav hende, med et mere aabent og mere glad Sind.

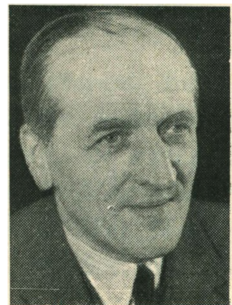
Far var den, der udvidede vort Blik, gav os Interesse for Kunst og Digtning, Filosofi og Historie. Han var som de brede Sejl paa Hjemmets Skib. Men Mor var som Kølen, der retter Skibet op. Billedet er uretfærdigt, for der var Sejl og Køl i dem begge, og dog er der en Sandhed deri. Min Mor var retfærdig Strenghed og dyb kristen Alvor. Hendes Yndlingsvers var

Paa det jævne, paa det jævne,
ikke i det himmelblaa,
Dér har Livet sat dig Stævne,
dér skal du din Prøve staa.

Vi syv Børn tror at hun menneskeligt set stod sin Prøve „som Føl for Plov“ som den alvorsfulde, ansvarsbevidste og dog mildtgivende Husmor i det meget store Hjem og som Kammerat med voksne Børn og Børnebørn.

ELISA DAHLERUP, f. Henning-Hansen
* 1863, † 1934

AKSEL DAHLERUP, f. 1897
Redaktør, Afdelingschef i Statsradio-
fonien

DET STÆRKESTE MENNESKE JEG HAR KENDT

AF

AKSEL DAHLERUP

Min Mor hed *Ton* — udtalt paa Fransk. Som Bedstemor kom hun til at hedde *Ton-Ton*, og det blev til sidst den fremherskende Form for Navnet. Selvfølgelig opstod dette Navn ved en Tilfældighed, som saadanne Navne altid gør; men at hun fik et specielt Navn, var ingen Tilfældighed. Ordet Mor var for udtryksfuldt til at kunne anvendes i den lette, lidt sarkastiske, Omgangstone, der benyttedes i Hjemmet. En særlig Form for Blufærdighed, som ofte findes blandt stærkt følelsesbetonede Mennesker, var Skyld i, at vi kun sagde Mor til hende ved meget højtidelige Lejligheder.

Det er 12 Aar siden, hun døde; men der gaar sjældent en Dag til Ende, uden at en eller anden Hændelse bringer mig til at tænke paa hende. Saa levende en Aand var hun. Selv udtrykte hun det paa den Maade: „Aa, søde Børn, hvor vil I have meget at grine af, naar jeg engang er død.“ Det lød saa let — og saadan *skulde* det lyde; men i Virkeligheden vidste hun, at hun havde sat sit Præg paa sine Børns Sjæl, saa stærkt, at de aldrig vilde frigøre sig fra hende.

En af mine Fætre sagde til hende, da han var en lille Dreng: „Ih, hvor *maa* du være en *sjov* Mor at ha!“ Det glædede hende meget. Senere husker jeg at have hørt en gammel Provst sige i en Tale ved en eller anden større Fest hjemme — henvendt til Børneflokkene, der altid var med til Bords ved Selskaberne,

skønt vi var seks —: „Der er mange, der har en *god Mor*, og en *kærlig Mor*; det har I ogsaa; men jeg kender ingen, der har en saa *festlig Mor*, som I har.“ Det var uhyre rigtigt set af ham. Min Mor betragtede virkelig Livet som en Fest — i Ordets gode Mening — og søgte iøvrigt at skabe en Fest over enhver tænkelig Anledning. Hun festligholdt ikke blot sine Børns Fødselsdage, men ogsaa Daabsdagene. Hun arrangerede stort Kobberbryllup i Hjemmet i Odense, hvilket dengang var noget meget ualmindeligt. Sølvbrylluppet (lige før den første Verdenskrig) blev fejret med en Middag i Hjemmet paa Østerbro i København, for hundrede Gæster. De kunde selvfølgelig ikke være der; men der var dækket i en Asyl-Bygning, hvortil de kunde gaa direkte gennem Haven. Og Aaret efter fejrede hun — ligeledes med stor Festivitas — sit 25 Aars „Moder-Jubilæum“. Og 50 Aar efter at hun havde lært min Far at kende (som 7-aarig Pige), fejrede hun deres „Guld-Venskabs-Fest“ — i Sorø, hvor de havde mødt hinanden. Da Krigsaarene kom, og Dyrtiden medførte, at kun Gullasch-Baroner kunde holde store Selskaber, blev Formerne væsentligt ændret. Gæsternes Antal blev mindre, Traktementet pauvert, men Festernes Række lige lang — og Festernes aandelige Indhold ikke det fjerneste forringet. Der var nemlig et Indhold. Festerne udsprang af en rig og levende Aand — et Livssyn, kan man godt sige.

Et forkælet Menneske, vil nogle vel tænke, naar de har læst dette. Men det er en forkert Dom. Hun havde til Tider nok at slaas med i Tilværelsen; men hun var simpelt hen ukuelig, fyldt med en urokkelig Tro paa det Godes Sejr i Liv og Død. Derfor det stærkeste Menneske, jeg har kendt. Kun Døden skuffede hende. Hun havde altid forestillet sig Døden som den store Højtid — en Fest, om man vil —, hvor hun havde sin Mand og alle sine Børn samlet omkring sit Leje. Hun vilde saa sige noget til hver især til Afsked — og gaa glad og fortrøstningsfuld ind til det, hun forud følte fuld Tryghed og Fortro-

lighed over for. I Stedet for kom hun til at dø paa et Hospital — uden den Skare ved Sengen, hun havde ønsket, og i høj Grad distraheret af de bedøvende Midler, man giver døende Patienter. Der er utvivlsomt noget galt ved det, man nu er kommet ind paa: at lade Menneskelivet begynde og slutte paa et Sygehus eller en Klinik. I hvert Fald bør gamle Mennesker, der ikke er ensomme eller nødstedte, have Lov at dø i deres Hjem. De sidste Ord, hun sagde til mig, lyder endnu i mit Indre som en Anklage: „Det er *forfærdeligt* — sig det til dem hjemme.“ Og ingen havde dog været mere villig end hun til at gaa Døden venligt i Møde.

Min Mor var født i Slesvig By. Som ganske lille blev hun med Forældrene forjaget derfra af Tyskerne i 1864. Faderen var Adjunkt ved Domskolen. De fik ikke Lov at tage nordpaa, men maatte køre gennem Nordtyskland i Vogn og rejse videre gennem Sverige hjem. Min Mors Far paadrog sig ved den Lejlighed en Lidelse, som han aldrig kom af med igen. Men en levende Følelse for Danskhedens Kamp i Slesvig kom til at præge vort Hjem, og for min Mor var det en stor Sorg, at hun ikke fik Lov at afgive sin Stemme for Danmark i 1920.

Selv om min Mor havde mange Børn, gjorde hun et stort Arbejde for at hjælpe fremmede, ulykkeligt stillede Børn — dem, der dengang kaldtes „vildfarne Børn“. Der lever sikkert mange Mennesker rundt i vort Land, som endnu mindes den korte Tid, da de, paa Vej til et Børnehjem, var optaget i min Mors egen Børneflok og der mødte Forstaaelse — og ikke For dømmelse, som de var saa vant til at møde. Hun smeltede helt deres Trods ved sin naturlige Venlighed. Hos hende mødte de ikke et eneste bebrejdende Ord — kun Forstaaelse. Og det var det, de trængte til.

Forøvrigt var der det ejendommelige ved hendes Forhold til Børn — noget, som mine Søskende og jeg først er blevet opmærksom paa nu, da vi selv er Forældre — at hun aldrig

„skældte ud“. Den knugende Fornemmelse af altid at være skyldig i et eller andet galt, havde vi aldrig over for hende.

Hun havde med alle sine store levende Følelser et nøgternt Syn paa Tilværelsens Praktik. Aldrig vilde det falde hende ind at docere det *absolutte* Sandhedskrav for sine Børn. Vi fik allerede som Smaa at vide, at Konventionen stiller Krav, der er i Strid med Principet: Tal altid Sandhed! — Der kræves af enhver, at han selv kan bedømme, hvornaar Sandhedskravet træder i Kraft — og *saa* skal det respekteres fuldtud — og hvornaar det maa forlanges af ham, at han *fortier* Sandheden . . . eller fordrejer den lidt. Det er jo faktisk saadan, at den absolutte Sandhed i mangfoldige Situationer er malplaceret — maa virke som en Paatrængenhed eller en direkte Næsvished. Denne Livsvisdom er der vist meget faa Mødre, der har Autoritet nok til at kunne bibringe deres Børn.

Og tænk, hvad Barmhjertigheden kræver af os i denne Forbindelse. Det viste hun os ved sit Eksempel. Hun forstod al menneskelig Svaghed, selv i dens groveste Skikkelser. Overfor Synderne var hun streng, men aldrig fordømmende; men over for Omverdenen gik hun personligt i Brechen for dem, selv om de stod hende ganske fjernt. Jeg tror ikke, jeg har set en Morder i mit Hjem; men ellers har der været Mennesker, som repræsenterede omtrent alle Afskygninger af Synd — i bogstaveligste Forstand. Og det var altid hendes Hjælp og Trøst, de søgte. Hun havde en utrolig Styrke, naar hun stod over for Menneskers Ulykke. Og jeg har det Indtryk, at hendes Betragtning var den: naar man vil hædre og opmuntre det *gode*, kan det ikke nytte at ville fornægte det *ondes* Eksistens. Og ved i Praksis at lære de ulykkelige Skæbner at kende bliver man klar over, at det oftest er Menneske-Værdigheden, der er slumret ind, og som maa forsøges vakt igen.

Om sit Ydre sagde min Mor selv: „Jeg har i Grunden aldrig været køn; men som ung var jeg meget sød.“ Hun lod sig uhyre

sjældent fotografere — og kun sammen med et Barn eller med sin Mand, aldrig alene. Men hendes Hænder var saa smukke, at ingen kunde undgaa at bemærke det. Og hendes Stemme gjorde det til en virkelig Nydelse at høre hende tale. Hun elskede at tale og skaffede sig altid rig Lejlighed til det. I mange Aar var hendes Forum en Forsamling paa et Par Hundrede ensomme Gamle, som hun og min Far skaffede lidt Oplivelse i Tilværelsen Vinter efter Vinter. Hver Tirsdag Aften var der Fest for alle dem, for hvem Livet var blevet graat og trist; og min Mor havde en fænomenal Evne til at overtale Landets ypperste Kunstnere til at komme og glæde hendes Gamle. Og naar de først var indfanget, svigtede de hende aldrig; for hun forstod tillige at gøre disse Aftener til en Oplevelse for Kunstnerne selv.

Et lille Træk til Belysning af min Mors Personlighed maa jeg endnu tilføje. Hun havde digteriske og dramatiske Evner, men var egentlig ikke i Besiddelse af særlig boglig Lærdom, kun almindelig litterær Dannelse. Alligevel virkede hun forbløffende i sin Konversation ved at benytte en Mængde latinske Citater, som hun anbragte med stor Elegance og udtalte med samme Vivacitet som i de levende Sprog. Hun kunde faktisk ikke Latin, men følte saa intensivt med dette Sprogs skønne Udtryksform og Sentensernes kloge Indhold, at det faldt hende helt naturligt at benytte sig af dem.

Ja, der er meget at sige om et Menneske som min Mor. Lad mig slutte med at pege paa en af de kloge Ting, hun har lært sine Børn: I Afgørelsen af de store, betydningsfulde Ting i Livet kan man ikke opstille Forstand kontra Følelse. Der er i de store Afgørelser intet Alternativ; for Følelse og Forstand kan godt følges, naar det gælder. Min Mor havde en Rigdom af begge Dele.

ELISABETH MARIE SCHARLING, f. Tuxen
* 1842, † 1894

MARGRETHE SCHARLING DRAGSDAHL
f. 1883
Pastorinde

LÆNGSEL EFTER MOR TIER VEL ALDRIG –

AF

MARGRETHE SCHARLING DRAGSDAHL

Paa Strandvejen staar en ensom lille Pige udenfor en Have-laage. Hun ser mod Nord ad Rungsted til — ser intet uden den hvide Landevej, ser efter En, venter og venter — venter paa Far. Hun kan ikke finde ud af Livet. Alt er skæbnesvangert forandret. For mere end en Maaned siden rejste Far og Mor og den store Søster til Udlandet. Her ved Farbrors Sommervilla, Kenmore, saa hun dem sidste Gang. Hvor var de straalende glade! Tre rejste de ud sammen — men kun to kom tilbage. De voksne har fortalt hende, at Mor, hendes prægtige, sunde, glade Mor pludseligt blev syg dernede i Bayerns Bjerger. Og der døde hun faa Dage efter.

Siden er det, som Livet er gaaet i Staa, og den lille Pige kan ikke kende det mere. Hun ved bare eet: Far er kommen hjem til Danmark — og nu kommer han til mig. Hun venter, hun stirrer ud ad den hvide Strandvej; hun er meget ensom. Nu ser hun en Skikkelse derude — aa, det er jo Far! Hun sætter i Løb, lykkelig over at se Far — nu hurtigt ud imod ham — — men pludseligt sagtner hendes Fod. Hun ser hans Ensomhed, husker det hele, den dybe Sorg, og gaar langsomt ind til ham. Han har slaaet sit smaatternede, sortbrune Sjal om Skuldrene. Nu drager han sin lille Pige ind under det, lægger Armen om hende — og saaledes gaar de sammen under Sjalet tavse videre.

Det Barn, der altid var i Bevægelse og dansede, mere end hun gik, har nu lært at gaa langsomt.

Det var Afslutningen. Synligt var Moder aldrig mere med i den lille Piges Dage.

Begyndelsen, ja den taber sig for den lille Pige i et forhistorisk Mørke. Denne Lykke: at blive baaret til Verden af en saadan Mor, kendte hun ikke selv. En Moder, der var ude over Ungdomstiden, som stod midt i et stærkt, fromt, rigt Liv. En, der hørte til blandt Danmarks stærke, fromme Kvinder. Det er en stor Sum af Talenter at faa med til Livet; at blive baaret ind til et lykkeligt Hjem, hvor Far og Mor staar i Hjerternes dyre Forbindelse, med samme Livsmaal, i samstemte Tanker om Livets dybeste Værdier; et Hjem, hvor der leves glad og retlinet, hvor en elleveaarig Søster og en femaarig Broder tumler sig frit og med spændt Interesse vogter paa det lille brunøjede Menneskebarn, der titter op til dem fra Vuggen, beredt paa at dele deres Lege og hele Fremfærd.

Men hvor meget husker denne lille Pige om sin Moder og fra sit Hjem, dengang det endnu var helt og lykkeligt?

Hvorfor lever vi saa ubevidst i hele den første lyksalige, fredfyldte ansvarsløse Periode af vort Liv? Hvorfor er det saa lidet, der skrives ind i Mindet? Man stirrer tilbage, anstrenger Tanken, vil saa gerne huske — men ser kun Glimt fra den svundne Barndom, ser et kort Øjeblik klart og skarpt belyst af Mindet — og saa gaar Taagesløret straks atter for.

Dog stiger der Stemningsbølger frem — denne lyse, fagre Tilværelse, saa uendelig tryk, for Mor var der altid. Far kom, og Far gik til sin Gerning; Far legede med En og spøjte. Det var dejligt, naar han kom. Men for Mindet staar det, som om Mor aldrig gik. Hun lagde Ens lille Tilværelse til Rette; hun gav En Tøjet paa, naar man skulde ud; hun fortalte, hun hørte paa Ens smaa Meddelelser, og det gjorde ikke saa meget, om der var noget, man maatte fælde Taarer over, for man løb bare

til Mor, saa trøstede hun, og som Mor kunde fortælle — om sit glade Barndomshjem paa den gamle Dok; om Mennesker og Dyr, som færdedes der.

Da den lille Pige var fem Aar, tog Mor ABC'en frem. Saa stod hun hos Mor ved Sybordet, foran det store Vindue, hvor det gamle krogede Æbletræ stod udenfor, tydeligt husker hun endnu, hvor svært det var at klare disse Eenstavelsesord paa fem Bogstaver: Kudsk f. Eks. Det slemme Ord har da ogsaa eet Bogstav mindre nu om Dage! Saa fortalte Mor Bibelhistorie; men der bragte Barnet en Morgen Mor i Forlegenhed. Mor sad ved Spejlet og redte sit lange Haar. Barnet laa i Sengen, spekulerede og spurgte: „Mor, kan Dyrene tale?“ — „Det ved du da nok, de ikke kan. Det er jo kun i Eventyrene, de taler.“ — „Mor, er det da et Eventyr, at Slangen talte til Eva?“

Den Moder havde et godt Tag paa Opdragelse. Fader fortalte senere, at Bøger om Opdragelse eller pædagogiske Diskussioner ikke havde hendes Interesse, for hun havde et naturligt, lykkeligt Greb paa Børn.

Der er et Minde, der viser det: Pigen var stærkt hengiven til at klatre i Træer og kravlede med Drengene hjemmevant om i Havens høje, gamle Træer. En Dag, da hun just var højt til Vejrs, aabnede Mor Vinduet og kaldte. Saa ærgerligt! Just som Legen var allerbedst! „Mor, maa jeg ikke vente lidt endnu?“ — „Margrethe! du kommer straks!“ lød det tilbage, og Vinduet blev lukket. Pigen klavrede øjeblikkeligt nedefter. De andre Børn skuttede sig bag Løvet og sagde: „Uh, du har vist en streng Moder!“ Men alt som Barnet havde travlt med at finde de bedst egnede Grene til at sætte Foden paa under Nedstigningen, forsikrede hun med varm indre Overbevisning, at det havde hun aldeles ikke.

At komme i Skole var slet ikke rart. Sidde alle de Timer, naar man ellers kun var tilpas, naar man kunde tumle frit i Gaard og Have! Det er beklageligt, men det skete, at Barnet

om Morgenen opfandt en lille Kvalme, som bestemt gjorde Skolegang umulig. Mor sagde ganske rolig: „Nu skal Oline følge dig til Skole, saa gaar det nok over.“ — Men Oline fortalte senere, at Barnet tog det ilde op, naar man efter Hjemkomsten fra Skolen spurgte til Kvalmen.

En Dag stod der en Mand nede paa Villavejens modsatte Fortov og hostede, saa han var helt sammenbøjet ved det. Mor sagde: „Aa, Oline! gaa ned med lidt varm Mælk til Manden. Det kunde maaske hjælpe ham.“ Men næh! Det kunde Oline alligevel ikke tænke sig: rende paa Gaden med Mælk til fremmede Mænd! Oline var ellers en prægtig Pige, og vi Børn elskede hende. — Professorinden tog da roligt en Kop Mælk og gik selv ned paa Gaden. Manden var saa taknemmelig: „Varm Mælk er netop det eneste, der kan hjælpe mig,“ sagde han.

Fra Mindernes Skat drages endnu frem en lykkelig Sølvbryllupsmorgen. Tydeligt ser jeg for mig Fader og Moder staa ved hinandens Side i Spisestuen, og jeg ser det forunderligt straalende Udtryk over Moders Ansigt. — Det blev Hjemmets sidste store Højtidsdag i Moders Tid.

Ja. Hvor var Hjemmet dog trygt og godt, saa længe Moder var der. Det var som Søndagsfred, altid — en Fred, der følte, naar Mor sad ved Klaveret, og Tonerne fløj ud fra hendes fine Fingre, mens man selv stod ved Siden af og glemte alt andet for bare at lytte og leve i Tonerne. En Fred og Tryghed, der nu ved et Tilbageblik syntes at hvile over hele Tilværelsen, ved Dag og ved Nat.

Om Barnet nu ikke var sig dette bevidst, mens Mor var der, saa vidste hun det med usvigelig Tydelighed, da hun var borte. Det var jo saa godt, at Far var der — han holdt Hjemmets Linie oprejst. Men Mor manglede over alt i Barnets Verden. Hjemmet blev flyttet nu, ind til det gamle København, ind paa Universitetet — langt fra de stille Villaveje med de mange Kammerater, langt fra Skolen. Det følte saa koldt, naar man om Morgenen

skulde op, og afsted paa den lange Skolevej. Og naar man vendte hjem og bare lagde Skoletasken fra sig, uden at Moders Smil mødte En. Ensomhedsfølelsen, naar man besøgte andre Børns Hjem og saa en Mor hos dem. De lange Aftenstunder i Sengen, hvor man laa og græd efter Mor, hvad de voksne aldrig opdagede, hvor den eneste Trøst var den Moderlighed, man viste Dukkerne, som laa ved Sengekanten ind mod Væggen.

Og Tankerne gik til den sidste Gang, hun saa Mor — paa „Kenmore“ kort før den glade Udfart. Der var stor Farveltagen mellem alle de voksne, og fornøjede fulgte man de lykkelige Rejsende ned gennem Nøddealleen til Havelaaen. Barnet spekulerede over, hvorfor hun dog ikke var løbet med der. Var det, fordi Adskillelsen fra Far og Mor tyngede i Barnehjertet? Hun laa paa Knæ paa en Stol ved Spisestuevinduet og *saa* ud efter Mors ranke Skikkelse, der forsvandt for hendes Øjne i Nøddealleen, mens Barnet bedrøvet tænkte: „Hun sagde jo ikke rigtigt Farvel til mig.“ — Det *kan* jo ske, at en lille Pige overskygges lidt, naar mange voksne flokkes om hinanden.

Der, hvor en Moder forlader sit Barn, er en Livstone gaet i Staa for bestandigt.

Der var venlige Mennesker omkring dette Barn — men det var aldrig Mor. — Sin bedste Ven fandt hun maaske i Mormor. Hun var næsten 70 Aar ældre end Pigen — men Alder hindrer ikke et sandt Venskab.

Mormor fortalte Slægtshistorier fra sin Barndom i den gamle, rige Købmandsslægt Kjellerup i Aalborg.

Den 15-aarige Pige sad hos Mormor, saaledes som Mor engang som Barn havde siddet hos hende og hørt hende berette om den Slægt, hvorfra hun stammede.

Der var engang en lille Gaasedreng. Han sad paa en Høj paa Øen Gjøl i Limfjorden, og alt mens han holdt Øje med sine Gæs, læste han i en Bog. Præsten kom forbi og gav sig i Snak

med Drengen. „Vil du gerne lære mere?“ — „Jah!“ — „Saa kom du op til mig i Præstegaarden.“ Det var Indledningen. Pastor Thorning saa, at Drengen havde gode Evner, oplærte ham og sendte ham til København for at studere til Præst.

„Saa maa jeg have et Navn,“ sagde Drengen. „Du kan kalde dig Junger-Sohn,“ sagde Præsten, der havde Godhed for Drengen og gerne saa en ung Søn i ham. Jungerson blev senere til Jungersen.

Og Drengen læste og blev Præst, fik Embedet paa Gjør og fik Præstens Datter. Denne Dreng havde foruden sin gode Forstand en mærkelig Evne: han kunde se, hvad der skulde ske; han var fremsynet. Denne Evne gik i Arv til hans kønne og dygtige, unge Datter Regitze. Hun sad en Dag ved Vinduet i Præstegaarden og broderede. Da sagde hun: „Snart kommer der en ung Mand til Hest her forbi; han har Kravestøvler og gule Skindbukser paa og blaa Jakke.“ — Kort efter kom Rytteren, som hun havde beskrevet ham, sprang af sin Hest, gik ind i Stuen og saa Præstens Datter — og hende kunde han da ikke glemme igen.

Denne unge Laurits Kjellerup, der var Søn af Aalborgs rigeste Storkøbmand, hjemførte Præstens Datter, Regitze Jungersen, til den gamle Købmandsgaard paa Hjørnet af Maren Turisgade ved Havnen i Aalborg. Senere overtog han Forretningen efter sin Fader. Han var saa rig, at han kunde laane Staten Penge ved Statsbankerotten 1814. Man kaldte ham Kongen i Nørrejylland.

I Slægten gik der Rygter om, at disse Penge engang skulde vende tilbage til Familien. Men det var den lille Piges Mormor ængstelig for. Hun fandt, at mange Penge ikke er gavnligt for Menneskers Karakter.

Regitze blev en dygtig og myndig Kvinde i sit Hus, forestod den store Husholdning og tog i sit Hus unge Piger, som hun oplærte i Huslighed og gode Manerer. Hvis de gik indad paa Fød-

derne i Gaardens lange Gange, gik hun efter dem og traadte dem i Hælene for at minde dem.

Da en Søn af Klædehandler Gjødwad paa Torvet friede til Kjellerups unge Datter, der hed Judithe, varede det en Stund, før Kjellerup kunde give sit Minde. Den unge Mand var Officer, og det fandt Købmanden ikke var noget helt passende Parti for hans Datter. Omsider holdt han da Bryllup for dem, og de unge fik deres Hjem paa Hjørnet af Karen Poppes Gyde, overfor Budolfi Kirke.

Hjemme i Købmandsgaarden hviskedes der om Husfruens mærkelige Evne til at se, hvad Mennesker ellers ikke kan se. Men det maatte man ikke tale til hende om. Sikkert er det, at da hendes unge Søn, der studerede i København, pludseligt døde, — man sagde, at det skete, da han en Dag var meget varm og drak et Glas iskoldt Vand — da saa hun det. I tre Dage lukkede hun sig inde, talte ikke med nogen, men arbejdede med at skære Stykker til de fattige ud af sine store, hjemmenvævede Linnedruller. Men da Budet fra København naaede frem med Meddelelsen om Sønnens Død, svarede hun blot: „Jeg ved det.“

Var det denne Clairvoyance, der gik igen i Dokkebørnernes kunstneriske Evner?

Laurits Gjødwad var blandt de Officerer, der i 1807 stod paa Københavns Red og med Taarer i Øjnene saa Englænderne bortføre Danmarks Stolthed: Flaaden. Den Sorg forvandt han aldrig, og den bidrog vel til at lægge ham, Peter Willemoes gode Ven, tidligt i Graven. Efter Flaadens Tab tog han sin Afsked som Officer: Fædrelandet skulde ikke lønne sine Sønner som ledige Officerer. Ved hans Død var Mormor 12 Aar. Med sin Moder flyttede hun da hen i dennes Barndomshjem, den store Købmandsgaard, hvor hun voksede op hos sin Mormor.

★

Den lille Margrethes Minder om Mor blev ikke mange — men Længsel efter Mor fyldte Barndom og Ungdom — og tier vel aldrig.

Til Minderne slutter sig, hvad andre fortalte om den Moder — og her følger de:

Elisabeth Marie Tuxen fødtes ind i et lykkeligt Hjem paa Christianshavn, paa den gamle Dok, hvor hendes Fader var Direktør for Orlogsværfterne. Ikke ofte ser man et Levnedsløb, som i alle ydre Forhold er saa lykkeligt, saa lyst og godt lagt til Rette, som hendes. 26 Aar i et harmonisk og sjældent lykkeligt Barndomshjem — 26 Aar i eget Hjem med den Mand, hun elskede. En udpræget Sundhed, sjældent Sygdom, ingen store Sorger og en med Aarene stadigt stigende Livsglæde — indtil hun under et af sine Dages lykkelige Højdepunkter brat, næsten uden Varsel blev kaldt bort fra denne Verden. Men det, der dybest betinger et Menneskes Lykke, kan aldrig optælles i ydre Forhold, den afgørende Lykke eller Ulykke i et Menneskeliv stiger op fra Menneskers Indre. Elisabeth Tuxen bar en stor Lykke i sit Indre. Hendes Livstone var lys, glad, harmonisk. Hun var lykkeligt udrustet baade i Forstand og Hjerte. Det var hende naturligt at føle Sympati for Mennesker, og ud fra det voksede en forunderlig levende Deltagelse for andre Mennesker. Hendes Søster Nikoline glemte aldrig den lysende Glæde i Elisabeths Øjne, da Nikoline kom og fortalte, at hun havde faaet sit første Maleri antaget til Charlottenborg Udstillingen.

I sit smukke Hjem paa Dokken med det gamle hyggelige Hus, terrasseformet bygget i tre Stokværk, med de to Haver, som strakte sig ned til Søen, gik Elisabeth blandt sine 6 Søskende og hjalp sin Moder. Der var i hine Tider sjældent Tale om Erhvervsuddannelse for unge Kvinder. Tid og Kræfter kunde derfor bruges til en alsidig Udvikling. Ved Siden af sit huslige Arbejde dyrkede hun Musik, Sang og Klaverspil, saa Kunst-

udstillinger, gik i Teater, hørte Koncerter, læste Bøger paa fremmede Sprog, læste i det hele en hel Del og beskæftigede sig stærkt med religiøse Tanker. Om Aftenen, naar de yngre Søstre laa i deres Senge, kunde de se Elisabeth sidde ved Bordet med Bibelen opslaaet. Da hun var 20 Aar, havde hun gennemlæst Bibelen. — Hun levede sit Liv i Hjemmet og blev, hvad man i den Tid forstod ved en dannet, ung Pige. Kamp for og Pligt til Erhverv var endnu ikke sat ind i Kvindernes Række.

Der var i Hjemmet god Hjælp baade af kvindelig og mandlig Kraft. Men Huset var stort og Familien ligesaa. Elisabeth var sin Moder en god Støtte i Husgerning og i de yngre Søskendes Opdragelse. Haand i Haand med en alvorlig Grundtone i hendes Personlighed gik de lyse, venlige Drag i hendes Karakter; en lykkelig Harmoni prægede hendes Sjæleliv. Den lille Søster Julie sad en Sommerdag i Lysthuset og saa Elisabeth gaa forbi. Elisabeth gik i sine egne Tanker uden at se Søsteren; men da hun i det samme sukkede, tænkte Julie forbavset: „Kan hun ogsaa sukke! Er hun ikke altid glad?“ Hun var saa vant til altid at møde den sunde, venligtsindede Ligevægt hos Elisabeth. Maaske dette Træk ellers ikke var det mest udprægede i denne Søskendeflok, hvis Sind gennemgaaende var præget af en Kunstnernatur, som hos tre af Børnene gav sig Udtryk i Malerkunst: hos Laurits Tuxen, der blev en af sit Lands ansete Kunstnere (allerede i Elleveaarsalderen malede han Billeder, man lagde Mærke til), hos Nikoline, der særligt som Blomstermalerinde naaede en meget smuk Udvikling; hos Judithe, der dog ikke naaede at male meget, da en Tyfus bortrev hende i hendes fejreste Ungdom.

Naar Elisabeth med sin ranke, kønne Skikkelse og lette Gang gik hen ad Strandstræde, sagde Folk bag Vinduerne: Der gaar den smukke Frøken Tuxen. — Da hun naaede sit 25. Aar uden at have valgt en Livsledsager, tænkte hendes Moder med Be-

kymring: Hun bliver nok aldrig gift. — Men i Søskendeflokken havde man en anden Mening. De anede, hvor hendes Hjertes Slag bar hen. Julie, nu en halv voksen Pige, gik en Dag med hende over Kongens Nytorv. Da viste Elisabeth hende en Mand, der gik et Stykke borte, og sagde: „Der gaar en Digter!“ Men Digteren, det var Henrik Scharling, og hans Hjerte bar Navnet Elisabeth Tuxen indskrevet, efter at han havde mødt hende i et Selskab hos Brygger Jacobsen paa Carlsberg.

Mange Aar senere fortalte Mormor sit Barnebarn: „Den Dag, da Elisabeth blev forlovet, det var en af de lykkeligste i mit Liv.“ Det skete en blomstrende yndig Juniaften i Dokkens Søhave, at Henrik Scharling bad Elisabeth Tuxen blive hans Hustru.

I Breve fra de andre Søskende læser man om Henrik og Elisabeth, der straalende lykkelige traadte ind i Stuen sammen paa Besøg hos Slægt og Venner.

28. Maj 1868 ringede Holmens Kirkeklokker over et lysende glad og alvorligt Brudepar — og det Hjem, de to byggede sammen i 26 Aar, blev et sjældent lykkeligt Hjem — rigt, stærkt, fyldt af Sjælens Harmoni. De Ord, Elisabeth hin For-aarsaften i Dokkens Søhave i sin straalende Lykke sagde til sin Elskede: „Jeg tror nok, at jeg tør love Dem, at jeg skal blive Dem en god Hustru“ — det holdt hun helt igennem. Som teologisk Professor, som Forfatter, med sit stærke, kamplystne, idealstræbende Sind kom Henrik Scharling ud i mange Slags Strid blandt Mennesker. Klartskuende, ubestikkelig i sin Sandhedstrang, kærligt forstaaende stod hun trofast ved hans Side. Og om ham lagde hun alt et Hjems Hygge og Lykke, det, der giver en Mand Hjertets Fred, naar han vender hjem fra mangan Slags Strid i Verden. Med kyndig Haand styrede hun Husholdningen, tog sig dog efter hin Tids Skik ikke af Madlavning og grovere Rengøringsarbejde, men ledede sit Hus mønsterværdigt. En klog, varmhjertet Moder for sine tre Børn, vaagen overfor enhver Fejlretning i deres Karakterer — først og sidst be-

sjælet af et inderligt Ønske om, at de maatte blive kristne Mennesker.

Saaledes drog hun sit lysende Spor gennem sin Mands og sine Børns Liv — den Tid, der var beskikket hende paa denne Jord. Og da hun var borte fra dem, levede hun dog i deres Tanker og deres Hjerte. Faderen nævnede hende sjældent. Han kunde det ikke. Men da Datteren engang sagde: „Jeg drømte mærkeligt levende om Mor i Nat,“ fik han et stærkt grebet Udtryk, satte de Støvler fra sig, som han just havde taget frem for at gaa ud, og sagde med dyb Bevægelse: „Er det ikke underligt, at jeg aldrig drømmer om hende; jeg tænker dog paa hende hver eneste Dag.“ Og han satte sig i Gyngestolen og faldt i dybe Tanker.

LAURA HANSEN, f. Outzen

AAGE FALK HANSEN, f. 1895
cand. theol., Sekretær og Redaktør

MINDER OG TANKER PAA MODERS DAG

AF

AAGE FALK HANSEN

Som Aarené gaar, bliver Erindringen lang. Minderne smutter som smaa Lysalfer, der ikke kender til Forhindringer, ind i et Menneskesind, hvor ellers hver Sprække saa ud til at være tættet af rastløs Nutid. En Situation, der ligger Aar tilbage, genopleves pludselig og med hele dens oprindelige Stemning. Hvor er det mærkeligt. Man ikke blot oplever den igen, men man ligefrem sanser den, som man gjorde den Gang for længe siden. Og det, der gav Situationen dens egentlige Indhold, opfattes nu, mange Aar efter, paa dagklar Maade. Det er som med Eventyret, der underholder Barnet, men først afslører sin Hemmelighed, naar Barnet er blevet voksen.

★

Velsignet være alle glade Barndomsminder — ogsaa Mindet om Julen derhjemme hos Moder en Gang. Men det er dog Mindet om, hvorledes Moder ikke bukkede under for Sorgen, men bar Sorgen, der er det mest levedygtige Minde, og et Minde, som synes at rumme uudtømmelig Hjælp.

De havde staaet sammen, Moder og Søn. Det hvide Lomme-tørklæde blev stadig ført henover Moders Øjne, og endnu hører den voksne Mand Moderen sige til en stor Dreng: „Min Dreng, skal vi ikke sige det altsammen til Gud?“

Sønnen stod lidt flov og forlegen; men da Moderen knælede ned — ja, saa gjorde han det samme. Hvis hun mente, at det

kunde hjælpe, saa vilde han jo ikke gøre hende ked af det, for hun kunde jo have nok at være ked af i Forvejen.

Men dette Mindes gyldne Indhold blev det Øjeblik, da Modern rejste sig. Sønnen lagde Mærke til, at der endnu hang en lille Taare paa Øjenvippen, men med et Smil saa hun paa sin Dreng — og med en energisk Haandbevægelse blev Taaren fjernet af Lommetørklædet, og saa blev Lommetørklædet gemt, hvor det hørte hjemme, for nu var der ikke mere noget at være ked af.

En stor Dreng havde i et Øjeblik set ind i en usynlig, men virkelig Verden. Hvordan det saa iøvrigt gik til, ja, det kunde han ikke siden gøre Rede for. Han vidste blot, at hans Moders Gud var ogsaa blevet hans Gud. Og det maa jo siges at være Hovedsagen.

★

Det ene Minde kæder sig til det andet.

Nu er Far en gammel Mand, men Erindringen gør Vejen kort mellem *nu* og dengang, da han var en Mand i sin „bedste Alder“, da han gik for fuld Kraft og kunde overkomme saa meget. Han kom altid gaende med smaa raske Skridt og svingede med Stokken; og en lille Dreng maatte som Regel smaaløbe, hvis han vilde holde sig oppe paa Siden af Far. Men nu er Tempoet sat ned; og det gaar langsomt op ad Trapperne. Alderdommen har for længst indhentet Far.

Som Aarene gaar, faar Slægtsfølelsen mere Magt over Ens Sind. Ingen kan melde sig ud af sin Slægt. Man maa vedgaa baade Arv og Gæld. Og nu ved man noget om, hvad man har arvet fra sin Far og fra sin Mor, og hvad man selv har givet videre til sine Børn, og man overser ikke, at de har ogsaa faaet noget af det, som man ellers gerne havde set udgaa af Slægten — men godt at man tør tro, at der er En, der gør sin gode Gerning paa tværs af alle Arvelighedsteorier.

Lad hvem der vil lufte deres Slægtsstolthed, men vi vil nøjes

med at tale om vor Taknemmelighed over, at der i Slægten — saa langt tilbage, som vi har Viden om — var et Lønkammer, hvor Mænd og Kvinder vedgik deres Synd og Skyld, og hvor de fik Del i Slægtens hellige Erkendelse af, at de foldede Hænder er det bedste Forsvar i de Kampe og Fristelser, hvor et Menneske ellers vilde staa værgeløs.

En Far, der endnu staa midt i det travle Dagværk og ofte kun veksler Ord med sine Børn i Forbifarten, bliver nu og da af sine Minder belært om, at det er de smaa Ting, som lever længst og med skønnest Glans i Erindringen. Hvor tydeligt husker han ikke en Søndagmorgen, da hans Far kom hjem fra Nattetjeneste med en Pose Wienerbrød — og Mor dækkede et festligt Morgenbord! Og der var en anden Morgen, da Drengen kom ud i Køkkenet, hvor Far sad og læste i en lille Andagtsbog, som han havde faaet af Farfar, den hed „Gossners Skatkiste“ — den var hans daglige Læsning. Det kunde hænde, at Mor med et Smil spurgte, om den „Skatkiste“ dog ikke kunde give et lidt større Udbytte. Men Tiden viste, at den blev nu ikke læst forgæves.

*

Den midaldrende Mand skønner paa sit gamle Hjem paa en helt anden Maade, end da han var Dreng og ung. Det giver ham en Tryghedsfølelse, at han endnu har sit Barndomshjem i Ryggen. De gamle Forældre lever meget i Fortiden, men tillige med hele deres Hjerte i det Stykke Nutid, som repræsenteres af Børnebørnene; og naar Bedsteforældrene kommer paa Besøg, tilfører de det unge Hjem en ubeskrivelig Hygge.

Undertiden glemmer det gamle Hjem, at de havde saamænd ogsaa deres Mas med „Lømlerne“, og derfor kan de en sjælden Gang have lidt vanskelig ved at forstaa Børnebørnene, naar de pludselig opfører sig som kaade Føl paa en Foraarsdag. „Naa, men det maa de unge jo selv ordne!“ — Det gamle Hjems Bidrag til det unge Hjems Børneopdragelse er den trofaste For-

bøn, og det er et meget stort Bidrag. Naar alt en Gang kan ses i Evighedens Lys, vil vi faa at se, hvor meget de gamle foldede Hænder har udrettet.

Hvor gør det godt en Aftenstund at sidde i det gamle Hjem. Her titter Barndoms minderne frem alle Vegne. Det er de samme Møbler — med det gule Plyssesbetræk. Det er de samme Billeder, der hænger paa Væggene, og det samme gamle Piano. Og naar saa Mor tager de gulnede Noder frem og spiller kære, gamle Toner, da gaar Fortid og Nutid i eet.

En saadan Aften gaar hurtigt. Men oppe i Vinduet staar de gamle Forældre og vinker Farvel til de unge — og inden man drejer omkring Hjørnet, sender man dem endnu et langt, taknemmeligt Blik.

★

En Foraarsdag var der Konfirmation i det unge Hjem. Det var Hjemmets førstefødte, der nu var naaet saa vidt.

Præsten gik som en god Ven mellem sine Konfirmander og talte med dem om Guds Rige. Foraarssolen faldt gennem det store Vindue og ligesom kærtegnede hele den unge Flok, da den knælede ved Alteret — og Præsten lagde sin velsignende Haand paa hver enkelt af dem.

Ved Festen i Hjemmet sad den store Dreng Side om Side med Farfar og Farmor. De kære gamle Bedsteforældre havde jo elsket ham og bedt for ham — det første Barnebarn — fra den Dag, han kom til Verden. Og Faderen vidste fra sit eget Liv, at Forbønnen har lange velsignede Virkninger.

Og nu med Blikket vendt mod Sønnen og de elskelige Gamle saa Faderen Guds Trofasthed mod den Slægt, som hans Dreng tilhørte... Faderen nikkede glad baade til den unge Konfirmand og til Farfar og Farmor, for han vidste jo, at hans Søn gik Livet i Møde under en gammel, eviggyldig Forjættelse om Guds Miskundhed fra Slægt til Slægt...

JEG TAKKER GUD FOR HENDE

AF

V. FIBIGER

Det er en stor Glæde for mig at fortælle lidt om min udmærkede Mor, som døde allerede for 32 Aar siden; hun er nok værd at fortælle noget om.

Mathilde Nicoline Friederichsen var Landmandsdatter; hendes Fader ejede Skaarupgaard i Vendsyssel; men i de vanskelige økonomiske Tider for Landbruget, kunde han ikke klare sine Forpligtelser og rejste i 1868 til Amerika med sin Hustru og 5 Børn . . . Min Mor var da kommen i Huset hos Proprietær Nyby paa „Øland“ for at hjælpe sin Tante, der var Husbestyrerinde for Nyby i 50 Aar. Nyby og Tante syntes Mor skulde blive hos dem for at faa sit Hjem dér; hun blev der saa til hun var 26 Aar og blev gift med Provst Fibigers Søn Nicolaj. Provst Fibiger — min Bedstefar, var Præst i Haring Sogn, hvor „Øland“ ligger, saa det var jo en meget naturlig Forbindelse. Far og Mor blev Lærerfolk i Aarup Skole, $\frac{1}{2}$ Mil fra „Øland“; og dér fik Mor sin Gerning til hun døde i 1915. — Da Mor jo altsaa var som Plejebarn paa „Øland“, fik vi Børn vort andet Hjem der, hvor „Onkel Nyby“ var som en Bedstefar for os Børn; og det, at Mor blev hjemme i Danmark med Tilknytningen til „Øland“, kom til at betyde uhyre meget for min Udvikling, idet jeg paa Onkel Nybys Foranledning blev uddannet ved Landbruget og kom allerede som attenaarig ung Mand til „Øland“ som Forvalter for „Onkel Nyby“, og 5 Aar senere overtog jeg „Øland“

MATHILDE NICOLINE FIBIGER, f. Friederichsen
* 1849, † 1915

V. FIBIGER, f. 1886
fhv. Minister,
Folketingsmand

paa gode Betingelser, og min Livsgerning blev altsaa paa det stærkeste bestemt ud fra „Øland“ og Mors Ophold dér som ung „Datter i Huset“ i 10 Aar.

I Aarup Skole kom der efterhaanden 7 Børn, hvoraf de 2 første døde som smaa, men altsaa 5 Børn blev opdraget dér, 4 Søstre og jeg, som den yngste af Flokken.

Lærernes Kaar var ikke gode, hvad Pengelønnen angik; jeg tror Summen var 1150 Kr. og fri Bolig — og Pengene kom ind ved Højtidsoffer og Offer ved Bryllupper og Barnedaab, saa det var en lidt usikker og kedelig Maade at blive lønnet paa; men saa hørte der en „Degnelod“ til Embedet paa 4-5 Tdr. Land, og Far købte desuden 7-8 Tdr. Land, som han drev ved Siden af Lodden. Vi havde en stor jydsk Hest, 6 Køer og nogle Ungkreaturer foruden Svin, Høns m. m., saa foruden at passe Hus og Børn var Mor ogsaa „Husmandskone“. Hvor var Mor dygtig. Selvfølgelig havde hun Pige Hjælp; men Mor stod op hver Morgen og malkede, og hun kernede Smør og lavede Ost, bryggede og bagte. Mor staar for mig som et Menneske, der aldrig kunde blive træet, tidligt oppe om Morgenen, altid i Aktivitet, kun eet sørgede hun for: altid at faa en Middagssøvn paa $\frac{1}{2}$ Time. „Det lægger Aar til ens Liv,“ sagde Mor om Middagssøvnen. — Nu kunde man jo tro, at Arbejdet helt tog hende; men nej; der blev altid Tid til at tage sig af os Børn, og hyggeligere Sted end Aarup Skole fandtes ikke. Vinteraftenerne, hvor var det herligt, naar vi samledes om Lampen og Far læste højt af gode Bøger, og Mor strikkede eller spandt og vi fem Søkende hver med sit Haandarbejde i Virksomhed; jeg lærte ogsaa at strikke baade Uldtrøjer og Halstørklæder, ja syede endog et Par Sko paa Stramaj; jo, vi fik lært at bestille noget, og det gik altid med Sang og godt Humør. Mor var livlig, fornøjelig, egentlig anlagt efter en „noget større Alen“ end der var Raad til i et fattigt Lærerhjem; men „Øland“ var jo kun en halv Mil borte, og der kom mange gode Sager derfra til Aarup Skole; hver Gang

de bagte paa Øland, kom der Sigtekager og Julekage, og naar de slagtede, kom der en stor Kurv med Slagtemad, og jeg husker, hvert Efteraar kom der 2 Lam, som Mor nok kunde faa placeret i Saltkarret, saa der var noget at tage af i Løbet af Vinteren. Mor var meget selskabelig anlagt, og der kom uhyre mange Mennesker i Skolen; dér vidste Egnens Folk, at de altid var velkommen. Jeg husker, at der tit blev dækket op i den store Skolestue ved lange Borde; og Mor var altid i straalende Humør, naar hun saadan havde rigtig travlt; thi det var jo alligevel hende, der havde alt Sliddet. — Og hvor kunde Mor i det daglige fortælle os Børn Historier; jeg tror nok, hun lavede dem selv; og derfor kneb det jo noget, naar de samme skulde fortælles igen, med at faa dem ens; men der var to, der aldrig blev anderledes: Historien om „den lille bitte hvide Mis“, eller den om Drengen med de 5 Faar og det „stumphalede Føl“, og saa om Aftenen, naar vi kom i Seng, kom Mor og bad Aftenbøn med hver af os; baade „Nu lukker sig mit Øje“ og da vi blev større Fadervor; men den første slap vi aldrig, og saa sang hun den Sang, som blev vores „Godnatsang“ „Lyset slukkes, alt er stille, hør i Naade Gud den lille“, Mor havde under et Ophold i Viborg paa Sygehuset der faaet en lille sort Sangbog med gul Skindryg, og dér stod Sangen. Den hed aldrig andet end „Lysetslukkessangbogen“; og hvor husker jeg, at Mor, som den barnlig fromme Kvinde, hun var, kunde bede og tale med os om de evige Ting. Det kunde somme Tider slaa noget over i det komiske, hvis vi Børn kom op at slaas eller skændes, at Mor meget ofte i en deklamatorisk Tone og meget højtideligt fremsagde: „Hvor blev Guds Jord et dejligt Sted, naar Broderfred var overalt at finde“ o. s. v. — Hvor kom det dog frem Mors kærlige, vidtfavnende Væsen, da vi kom ud fra Hjemmet; altid skrev hun lange Breve til os og fortalte os alt, hvad der foregik derhjemme og formanede os til at huske vor Aftenbøn og holde os til Gud, og naar vi saa kom hjem i Ferierne, stod

Mor der altid med de udbredte Arme og favnede os med sit store og varme Moderhjerter; og der var altid Plads, hvor mange vi end kom; vore Venner var altid velkommen, og da mine Søstre blev gift, hvor det strømmede ind med de smaa Børnebørn; Mor kunde godt have 14-16 Stykker ad Gangen i Uger; vi syntes da, det var saa rimeligt, at vi kom allesammen og boede der saa længe Ferien varede; jeg begriber ikke nu, hvordan Mor klarede det hele, og hvordan de økonomisk magtede det; men det gik altsammen; og vi spillede Komædie og vi sang Fædrelandssange og vi kørte Ture til Havet og Madkurven skulde Mor jo sørge for, jo hun var herlig paa alle Maader. Men saa kom der da ogsaa den Dag, da Kræfterne ikke slog til mere; Mor skulde ligge paa Sofaen midt paa Dagen, og hun var saa træt; vi forstod det knapt; Mor havde jo kunnet klare al Ting. De var $\frac{1}{2}$ Aar før flyttet ind i en lille Villa, vi havde bygget til Far og Mor lige ved „Øland“, for at Mor skulde have det godt paa sine gamle Dage; men det viste sig, at Trætheden stammede fra en stor Svulst i Underlivet og en Operation maatte til. Mens Mor laa derovre i Villaen og var syg, fik vi vor førstefødte Søn, og Mor skulde da se ham; han blev hjemmedøbt den 4. Marts paa Mors 66 Aars Fødselsdag; og efter Daaben kørte vi i den lukkede Vogn den lille Dreng over til Mor, for at hun kunde se ham og tage ham i sine Arme; Mor var lykkelig for den lille Dreng; igen saa jeg Mor, den trætte og syge Mor med de udbredte Arme for at tage ham ind til sig og ned i sin Seng; og Mor, der var meget letbevægelig, det Følelsesmenneske, hun var, græd; og saa tænker jeg i denne Forbindelse paa, at Mor, da jeg var knap 2 Aar og havde Lungebetændelse, og de troede, jeg var død, lagde sig i sin Seng, og tog mig, der var kold, ind til sit varme Legeme for at faa mig til Live; og Underet skete; jeg kom til Live og blev rask igen. Maaske var jeg derfor Mors Hjertebarn, fordi hun syntes, at hun først havde født mig og een Gang til faaet mig givet. En Mors Kærlighed er altid stor;

min Mors Kærlighed og Varme gav mig Livet paa ny — alt af Guds Naade.

Og saa blev Mor da opereret; det var en meget svær Operation, og Mor led meget i de 6 Dage før hun døde. Jeg var indkaldt til Sikringsstyrken, men kom dog hjem 2 Gange og saa til hende og talte lidt med hende. Det samme kærlige Smil, den samme gode Mor. Min yngste Søster var hos Mor paa Sygehuset de første 4 Dage efter Operationen; hun var meget for Mor de Dage. Døden mistede sin Brod, Mor blev helt rede til at slippe alt det, hun elskede her paa Jord: Mand, Børn, Børnebørn og Venner., Hun sagde den 4. Dag om Aftenen til min Søster: Skal vi saa igen synge: Jesus kom dog nær til mig; den sang de og bad sammen, og Moder sagde da til sidst: Nu maa du godt tage hjem til Far; jeg behøver dig ikke mere, Jesus er hos mig, og saa er det nok. — De sidste Timer var Mor ikke ved Bevidsthed; hun gik ganske stille ind til sin Herres Glæde. Ja, det er mange Aar siden, Mor døde; men Mors Skikkelse og hendes Gerning og hendes Omsorg og Kærlighed mod os staa lyslevende for mig. Mor var med til at præge mit Liv, min Gerning, og jeg takker Gud for hende.

.

ET LIV I ARBEJDE -

AF

H. FUGLSANG-DAMGAARD

Det var med hjertelig Glæde, jeg tog imod Opfordringen til at fortælle om min Mor. Min Mor er nu 82 Aar gammel. Vi ved ikke, hvorlænge vi faar Lov at beholde hende. Dette Bidrag til Bogen om den danske Mor giver mig en kærkommen Lejlighed til at bringe hende en Tak, ikke blot fra mig, men fra alle os syv Søsken.

Min Mor er den sidste til at forvente en saadan Tak, allermindst naar den fremføres overfor Offentligheden. Hele hendes Færd har altid været præget af Beskedenhed og en næsten sky Tilbageholdenhed.

Min Mors Verden har altid været hendes Hjem. Det varede længe, før hun fik den Oplevelse, som en længere Rejse betyder. Det skete først, da jeg fik min Gerning i København. Det er en af mit Livs største Glæder at have kunnet glæde min Far og Mor med Besøgene herovre. En væsentlig Drivfjer i alt mit Arbejde har været Ønsket om at glæde mine Forældre for paa den Maade at afbetale noget af min store Taknemlighedsgæld til dem.

Min Mor er vel ikke meget anderledes, end saa mange andre danske Mødre er det; men for mig er hun den enestaaende, som en Mor nok altid er det for sin Dreng, og saadan staar hun for os alle i Hjemmet.

BODIL MARIE FUGLSANG-DAMGAARD, f. From
* 1864

H. FUGLSANG-DAMGAARD, f. 1890
Dr. theol., Københavns Biskop

Vore Forældre har skabt et uforligneligt dejligt Hjem for os. Sjælen i Hjemmet var min Mor. Min Fødegaard er en gammel Slægtsgaard, som har været i vor Slægts Eje i snart 300 Aar. Min Mor er født og opvokset paa Nabogaarden.

Men da min Far og Mor overtog Gaarden, var den forgældet og forsømt, saa forgældet, at venlige Sjæle paa selve Bryllupsdagen raadede de unge til at give op lige saa godt først som sidst. Det var svære Tider for Landbruget i Begyndelsen af Halvfemserne. Kontante Penge var der ikke mange af. Det var dengang, man gik en lang Vej, blot man kunde købe en eller anden Vare nogle Øre billigere det ene Sted end det andet.

Men de gav ikke op. Jeg har aldrig set min Mor give op overfor Vanskeligheder. Det var simpelthen utænkeligt. Med sammenbidt Energi kæmpede hun sig igennem dem. Om min Mor gælder Salmistens Ord: „Vore Livsdage er halvfjerdsindstyve Aar, og kommer det højt, da firsindstyve. Deres Herlighed er Møje og Slid, thi hastigt gaar det, vi flyver afsted.“ (S. 90, 10).

Møje og Slid! „Et Liv i Arbejde“. Det kan staa som Overskrift over min Mors Liv. Aldrig skaanede hun sig selv. Hun var den første om Morgenen og den sidste om Aftenen. I sine unge Aar deltog hun i alt forefaldende Arbejde paa den store Gaard. Den Tanke laa hende fjernt at kræve noget for sig selv; det var næsten noget af en Begivenhed, naar hun fik et Stykke nyt Tøj. Alt skulde gaa til Hjemmet og Børnene. At glæde os var hendes Glæde, og hvor var der meget at glæde sig over, Hus og Have, Stalde og Lader, og saa det bedste af alt: de vidtstrakte Marker med det vide Udsyn til alle Sider, med Træer og Buske, Bæk og Skov, Blomsterne i Mark og Eng, og saa en Stilhed, en Fred, en Følelse af Sikkerhed og Tryghed som intet andet Sted paa Jorden.

Min Mor har altid ved Siden af Arbejdet haft mange Interesser. Bøger og Blade elsker hun. Hun fulgte altid levende med i alle Tidens Spørgsmaal. Hendes Realitetssans viste sig i

hendes udprægede Forkærlighed for historiske Emner, for alt, hvad der virkelig var sket og havde med Livets Virkelighed at gøre. Hun skelner skarpt mellem Digt og Virkelighed. Nationale og religiøse Spørgsmaal optog os meget; om dem har vi haft utallige Diskussioner, og selvom vore Synspunkter langt fra altid var de samme, har min Mor altid givet mig Lov til at danne mig min egen Mening om Tingene og at fastholde den.

Der var i et Hjem med en lang Arbejdsdag og en stor Børneflokk ikke Tid til at tage sig særlig af den enkelte; men vi havde det ligesom paa Følelsen, hvor meget hun holdt af os. Det talte man ikke om; det viste man ikke til daglig; det var en Selvfølge, at saadan var det. Min Mor var som sagt altid hjemme. Det var ganske utænkeligt, at vi skulde komme hjem, uden at hun var der. Kom vi fra Skole, var altid hendes første Spørgsmaal, hvordan det var gaaet os i Dag, og vi kunde omgaaende fortælle, hvad vi havde oplevet, og betro hende baade vore smaa Sorger og Glæder. Vi blev bundet med stærke Baand til vort Hjem. Det blev det naturlige Midtpunkt i vor Tilværelse, som vi altid vendte tilbage til. Jeg har aldrig, indtil jeg stiftede mit eget Hjem, tilbragt en Ferie andetsteds end hjemme paa min Fædrenegaard, og disse Ferier i Hjemmet rummer rige, skønne Minder, som jeg for alt i Verden ikke vilde være foruden.

Jeg kom allerede bort fra Hjemmet, da jeg var 14 Aar. Det sidste, jeg saa, da jeg gik ned gennem Haven, var min yngste Bror, der fra Barnepigens Arme vinkede Farvel til mig. Jeg tror, det er godt, at de unge kommer hjemmefra, for saa opdager de først for Alvor Hjemmets Betydning og Værdi. Ude i det fremmede kom saa Brevene fra Mor. Det var, som om hun bedre kunde give Udtryk for sine Følelser skriftligt end mundtligt. Min Mor har haft 7 Børn at skrive til, og hun har alle Dage været uendelig trofast til at skrive. Brevene til os Børn kunde fylde et helt Bibliotek. Hvor mange Pakker har hun ikke

sendt, og altid var der Brev med. Alt var skrevet med Kærlighed og Omhu. Hjemmet fulgte med. Min Mor har en Evne til at skrive om de smaa Ting, som netop udgør Hjemmets Væsen. Derfor har vi aldrig mistet Forbindelsen med Hjemmet. Ogsaa i det fremmede levede vi med i Hjemmets Liv, i Aarets Gang, i Glæde og Sorg.

En særlig Kærlighed strømmer gennem hendes Breve til mig i Krigens og Fangenskabets Tid. Hvor var hun tapper! Hvor var hun trofast! Hvor forstod hun at finde noget frem, som hun vidste kunde glæde mig; lige til det sidste, ogsaa da de næsten ingenting havde selv. Mange Breve blev klippet i Stumper og Stykker af Censuren. Men gennem dem alle gik som en rød Traad hendes stille stærke Tro paa Guds Kærlighed og hendes Tillid til, at han vilde bevare os. „Gud alene kan bevare Eder for os.“ Det var Omkvædet i hendes Breve. Vi vidste — min Bror og jeg — at hun bad for os, og hvad er vel stærkere end en Mors Forbøn. Det var kun sjældent, at Brevene lod noget skinne igennem af hendes Ængstelse og Uro for, hvordan det skulde gaa os. Men engang imellem skete det. Det var saaledes Tilfældet, da min bedste Ven faldt sammen med to andre Kammerater, og jeg var med til at bære dem tilbage gennem Spærreilden i den mørke Nat, for at de kunde blive begravet paa Kirkegaarden bag Fronten. Da sørgede min Mor med mig, som kun en Mor kan sørge med sin Dreng, og dengang, i For-aaret 1916, skrev hun til mig: „Hvor var det ogsaa for os et Sorgens Budskab, da vi modtog dit Brev om, at du havde mistet en af dine bedste Kammerater, maaske de to andre ogsaa stod dig nær. Hvor du, kære Barn, har lidt i disse Timer, at se Døden i al dens Haardhed paa en af dine bedste Venner. Vi blev saa bedrøvede ogsaa herhjemme; man tænker saa meget, jeg vil ikke skrive derom, blot det ene, det bliver næsten ikke til at udholde. Denne haarde Krig, denne Sorgens og Elendighedens Tid. Hvor mon saa det Hjem er, hvor der sørges over de tre

unge Mennesker? I bliver vel snart trætte derude i al den Jammer og Død, ja, det har I vel været for lang Tid siden, og ingen Udsigt til at hvile, undtagen for dem, der ligger i deres Grav . . . Kunde du ikke faa Orlov, hvis vi skrev herhjemmefra og gav en Ansøgning ind?“

Jeg fik Orlov, langt om længe. Jeg var atter hjemme. Vi faldt i hinandens Arme. En ubeskrivelig Lykke! Aldrig havde jeg oplevet Barndomshjemmet saa skønt og rigt. Men der laa en Skygge over det hele. Det var jo kun ganske kort, kun 10 Dage, saa skulde der siges Farvel igen. Afskeden var usigelig tung. Da Dagen kom, blev alt pakket sammen i Tavshed. Jeg satte mig ved Stueorglet og spillede ene for mig selv: „Herrens Venner ingensinde mødes skal for sidste Gang“. Min Mor var gaet op i Stuerne i den anden Ende af Huset. Saa kom det Øjeblik, da der skulde siges Farvel. Jeg gik ind til hende. Der stod hun og græd. Afskedstimen er kun for hende og mig. Hurtigt forlod min Far og jeg Hjemmet, det elskede, kære, som jeg maaske aldrig skulde se mere. Da vi var kommet et Stykke hen ad Vejen, og jeg vendte mig om for at kaste et sidste Blik tilbage, saa jeg hende komme løbende efter os, og saa stod hun og vinkede, saa længe hun kunde se os. Jeg vidste, at jeg skulde ud til Slaget ved Somme, men jeg havde bedt om, at ingen maatte sige hende det.

Tre Uger efter kom hendes Breve til mig tilbage med Paa-skriften: Savnet, og netop i de Dage maatte hun sige Farvel til min Bror, som da drog ud i Krigen.

Hvor har hun lidt og baaret det i Stilhed. Hvor har hun bedt. Vi kom begge hjem igen, og vi tror, at hun har bedt os hjem.

Saa kom der lykkelige Aar, da vi samledes i Ferierne hjemme paa Gaarden alle syv. Skønne Aar, de kommer aldrig mere, men hvad de har givet os, glemmes ikke. Det har bundfældet sig dybt i vort Sind, og det har været med til at forme os for Livet.

Nye Hjem blev stiftet. Børnebørn kom til, efterhaanden 21.

Men min Mor omfatter dem alle med den samme Godhed og Kærlighed og glæder dem med Breve og Gaver, som hun glædede os.

Det var en Hjertesorg for min Mor, da min næstældste Søster døde i Begyndelsen af dette Aar. Hun var den første af Søkendeflokken, som blev kaldt bort. „Nu har jeg ikke det kære Syvtal mere.“ Denne lille Sætning i et af min Mors Breve røbede hendes stille Sorg og dybe Savn. „Nu har jeg kun seks tilbage af de syv, som jeg maa sige jeg altid har været helt stolt af.“

Kære Mor! Vi er stolte af dig. Vi elsker og beundrer dig.

Tak for alt, hvad du har givet os; vi kan aldrig takke dig nok.

VIVI HAMMERICH, f. v. d. Recke
* 1864, † 1932

KAI HAMMERICH, f. 1894
Kommandørkaptajn, President for
Dansk Røde Kors

SLÆGT SKAL FØLGE SLÆGTERS GANG

AF

KAI HAMMERICH

Historien om en Mor er af gammel Dato og vil gentage sig, saalænge der er rigtige Mødre til.

Medens man har sin Mor, er der saa meget man tager som en Selvfølge — baade det, at hun er der, og at hun omfatter en med den Kærlighed, som kun en Mor kan have. Saa en Dag er hun borte, og det ene Minde efter det andet dukker op af Underbevidsthedens sære Dyb. Mærkeligt nok stiger Minderne i Styrke og i Klarhed alt som Aarene gaar, og det kan hænde for dem, der nu selv er blevet gamle og ganske ude af Stand til at huske nogenlunde tydeligt, hvad der skete i Gaar eller for et Aar siden, at de ganske klart kan se for sig Episoder helt tilbage fra deres Barndom. Og de Episoder er saa ofte knyttet til den Mor, der jo altid var der, medens vi var smaa, og som lærte os ikke blot at gaa de første Skridt og sige de første Ord, men som talte med os baade om alt det, der optager et Barn og om alt det, der betyder saa meget at faa lært i de unge Aar om Lydighed og Hjælpsomhed, om Venlighed og Taalmodighed.

Min lille Mor var et livsglad Menneske. Det sidste Aar maatte hun ligge næsten lammet hen af en frygtelig Leddegigt paa Københavns Sygehus, hvor hun maatte ende sine Dage.

Jeg tror bedst, jeg kan give et lille Indtryk af Mor ved at citere lidt af det, jeg sagde den Dag, hun blev begravet:

Den sidste Nattevagt hos Mor var en lysende Foraarsnat — rigtig en af de Nætter, hvor Vaarens Under fuldbyrdes. Den store Bøg ude paa Sygehjemmets Græsplæne var ved at springe ud. Vejret var saa mildt, saa mildt. Allerede ved 2-Tiden om Morgenen begyndte det saa smaat at lysne og de første Fugle fløj kvidrende fra Reden. Det var altsammen Livet og Lyset, der satte ind, drevet frem af den ukuelige Skaberkraft. Hvor havde Mor glædet sig til Foraaret i Aar. „Naar Solen faar Magt“ — det talte hun mange Gange om — „saa faar den maaske ogsaa Magt over min Sygdom.“ Og hvor lyttede Mor ikke til Fuglesangen, og hvor frydede hun sig ikke, naar hun sad med sin lille sammenkrøbne Skikkelse, og Solens Straaler om Eftermiddagen naaede ind i det lille Værelse mod Vest.

Men saa kunde hun jo ogsaa spørge: „Tror du, jeg skal dø?“ Og vi turde jo ikke svare andet, end at det troede vi. Og saa græd lille Mor, og syntes det var saa svært at skulle sige Farvel. Og det syntes vi andre jo ogsaa. Men den sidste Nat hos Mor, da syntes jeg det blev mindre svært.

Saa underligt at se Mor ligge der og drage saa hurtigt Aande, som kunde hun hvert Minut sætte fra Land — en underlig Kontrast til alt det frembrydende Liv udenfor. Paa Væggen hang hendes lille Træsvale med udspilede Vinger, men sømmet fast. Saadan var det ogsaa med Mor, hun var endnu bundet til Jorden, men Sjælens Vinger var ved at udfolde sig til Himmelflugt.

Under Svalen hang en K.M.A. Kalender, og den havde et dejligt Afskedsord til Mors Dødsdag: „Der er endnu Rum!“ Fra Dag til Dag havde Mor jo faaet en saadan lille Hilsen fra Kalenderen og glædet sig derover. Det sidste Ord fik hun aldrig. Men det blev os, der stod nær til stor Hjælp og Trøst, og det blev lagt paa Mors Bryst, da hun lukkede sine Øjne for stedse.

Og saa sad vi ganske stille den Nat og lod Takken vokse frem i vore Hjerter, — Gud lader det jo ogsaa spire i Menneske-

hjerter: Takken til og for en god og kærlig Mor. Hvor var det lykkeligt at faa det sagt til Mor selv, men det lykkeligste er dog at have den Tak i sig, som kan bære over Sorg og Savn.

Vi takker for Mor, saa langt tilbage vi kan huske og indtil den sidste Dag. Hvor var hun lys og glad. Der var Smil over hendes Gang. Hun havde slaaet Rod i sin Rede, og i denne lille Verden var hun Midtpunktet. Hun var et livsglad, syngende Menneske, og med sin Sang glædede hun mange. Og vi blev aldrig trætte af at høre Mor synge med sin smukke, dybe Stemme. Med den sang hun til det allersidste. I de unge Aar var det en god Hjælper, naar hun underviste hjemme og ude, saa hjalp det jo til at faa det hele til at løbe rundt med de smaa Indtægter. Og med den sang hun for syge og gamle. Og saa sent som i Efteraaret sang Mor derinde i Sygehjemmets Dagligstue ofte den Carl Ploug-Sang, som Far holdt saa meget af:

Vil du elske mig, naar disse Sange
 i hvis Bølgegang mit Hjerte slog
 og som derfor rørte Hjerter mange
 og som først din Attraa til mig drog — —
 — — Vil du vore Børn da trofast lære,
 hvem jeg var, hvorfor jeg altid stred.
 Vil du mig i kærligt Minde bære,
 til du ved min Side lægges ned.

Men Mor, hun kunde altsaa ikke synge de allersidste Maa-
 neder, og saa maatte vi andre, der jo slet ikke havde Mors
 Stemme, sidde ved hendes Leje og synge for hende. Saa sang
 vi ofte for hende: „Jeg er træt og gaar til Ro, lukker mine
 Øjne to . . .“ Men Mor, hun laa med et lillebitte, undseeligt
 Smil — for hun holdt saa meget af at høre os synge denne Sang
 — og nikkede saa stille for ligesom at fortælle, at endnu kunde
 hun høre os. Ja Mor, hun lyttede med Glæde.

Vi takker for Mor, som hun tog sine Lidelser de sidste 5 Aar og da ganske særligt det sidste. Hvor var lille Mor dog tapper og taalmodig. Nu endelig naaede Smerterne ogsaa hende. Hun var ligesom naadigt holdt udenfor gennem mange Aar, sund og stærk og glad som hun var, men nu saa Gud, at der var ingen Vej udenom for den sidste Lidelse — og saa blev Mor langsomt, men sikkert, ribbet for alt. Ikke et Lem kunde hun røre til sidst, ja, da Stemmen blev taget fra hende, saa blev hun 100 pCt.s Invalid. Da græd Mor meget. Jeg tror ikke, det var de forfærdelige Smerter alene. Vor naadige Gud havde større Ting for end at nedbryde et forkrænkeligt Legeme. Han lagde tillige Grundvolden til at oprejse et uforkrænkeligt.

Derfor siger vi først og sidst Tak, at Mor gik hjem til det lyse Land, hvor Engle synger Velkomstsang fra Paradisets Land. Og derfor var det godt, at Fuglene kvidrede i hin lyse Foraarsnat, og at Spirerne skød op af Jorden. Livet derude i Naturen brød frem samtidig med, at Mor lukkede sine Øjne og aabnede sit Hjerte for det evige Liv.

Saadan var Mor — Mor og Menneske i Medgang og Modgang, Fars livsbekræftende Livsledsager, sine Børns altid trofaste og oplagte Ven, med Alvor og Fest i een Harmoni, som gav Plads for Hjemlighed og Hygge, for Barnlighed og Dybde.

Baade Far og Mor var født i Flensborg. Derfor slog deres Hjerter for Sydslesvigs historiske Skæbne — den Kamp, der endnu bølger. I den levede Far og Mor, og den lever videre i deres Børn og Børnebørn.

Slægt skal følge Slægters Gang.

UFORGLEMMELIG OG UERSTATTELIG

AF

M. HARTLING

To Ting gør mig betænkelig. Min beskedne og stilfærdige Mor, hvis Liv var en jævn Bondekones, omtalt for Offentligheden! Vil det ikke være en Misforstaaelse, og vilde hun synes om det, hvis hun levede? Jeg ved det ikke, men jeg tror, hun vilde ryste paa sit hvide Hoved og sige: Hvordan skulde dog min stille og tilbagetrukne Tilværelse kunne være til Hjælp og Opmuntring for andre Mennesker. Det kan jeg ikke forstaa, men skulde det virkelig være Tilfældet, saa i Guds Navn.

Min anden Betænkelighed knytter sig til Spørgsmaalet, om det er muligt, naar man ikke ejer Digtningens Gave, at skrive jævnt og naturligt om noget saa intimt og uigennemtrængeligt for udenforstaaende som en Mors Betydning for sine Børn. Her maa jeg stole paa Læsernes Evne til — foruden at læse Ord og Sætninger — at kunne læse mellem Linierne, Evnen til at komme bag ved Ordene og forstaa noget af det, som ikke er sagt, og som i dette Forhold er uudsigeligt.

Min Mor, *Kristiane Nielsdatter* (som det dengang hed), blev født den 8. Februar 1862 i et lille Boels- eller Husmandssted i Vindblæs Sogn i Nærheden af Løgstør. Hun mistede tidligt sin Far, og hendes Mor giftede sig en Tid efter paany og fik en Mand, der blev Børnene en god Stedfar. Forholdene i Hjemmet var smaa og beskedne, gammeldags Gudsfrygt og Nøjsomhed prægede det og blev staaende som varige Træk i Mors Karakter. Hun kom tidligt ud at tjene, og som ganske ung Pige fik hun

KRISTIANE MADSEN, f. Nielsdatter
* 1862, † 1943

M. HARTLING, f. 1885
Undervisningsminister

Plads hos Gaardejer Mads Rasmussen (min Bedstefar), der ejede en mindre Gaard, Fløgaard, i Nabosognet Vilsted. Her maatte hun efter den Tids Skik tage fat paa al Slags Arbejde baade i Huset, paa Mark og i Stald. Tit har hun fortalt om, hvordan unge Piger i de Dage maatte slide i det, og at der ikke var noget Arbejde, de gik af Vejen for — ikke engang at sprede Gødning paa Marken. Jeg tænker mig, at hun befandt sig vel i Pladsen, og hertil bidrog nok ikke mindst, at den yngste Søn i Gaarden og hun kom til at holde af hinanden, og det blev en Kærlighed for Livet.

De blev gift i 1884, og da min Bedstefader døde, overtog min Far — Søren Chr. Madsen — Ejendommen, og Mor blev Kone i Gaarden, hvad hun med en Afbrydelse blev ved at være i op mod 60 Aar. I Ægteskabet kom der tre Børn, to Drengene og en Pige, hvoraf jeg var den ældste.

Fra min Barndomstid (jeg er født 1885) husker vi Søskende Mor som den blide og kærlige, der forstod at bære over med vore Smaaaforseelser paa en Maade, som gjorde os kede af, at vi havde bedrøvet hende, og hun udviste herved ud fra sit sunde Instinkt og sin Kærlighed til os en pædagogisk Forstaaelse, som jeg i min senere Gerning som Lærer har beundret, og som har lært mig, at det mere er Karakterens Renhed end teoretisk, pædagogisk Forstaaelse, der skaber den virkelige Opdrager.

Naar jeg tænker tilbage paa Barndommens Dage, staar en bestemt Ting særlig levende for mig: *Dette simple, at Mor var der altid.* Far, der var en dygtig og belæst Mand, deltog meget i kommunal Virksomhed, var med i Sognets Arbejde paa mange Felter og var derfor ofte borte fra Hjemmet. Men Mor var altid, hvor vi ventede, hun skulde være. Hun var Midtpunktet, hun var det faste og blivende for os, i hende var Hjemmet personificeret, og saadan blev det Livet igennem, saa længe hun levede.

Jeg husker hende fra Dagliglivet, fra Høstens travle Tid, hvor hun fulgte Far som Optagerske, og naar Høsten skulde i Hus, stod hun paa Læsset, mens Far langede Negene op, og samtidig med alt dette passede hun Husførelsen. Og hvad havde en Husmoder paa en mindre Gaard ikke at rive i dengang, Pige var der jo ikke Raad til at holde. Særlig levende staar Julen for mig med alle dens store Forberedelser. Mor bryggede og bagte selv alt, hvad Huset forbrugte, hun slagtede og støbte Lys, ja hun fabrikerede Kartoffelmel ved Hjælp af primitive Redskaber. Men hvilken Fest for os Børn at være med i dette Arbejde, og hvor var Mor udholdende og glad og taknemlig midt i Nøjsomheden, der aldrig blev til Fattigdom. Vi Børn lærte af hende, ikke ved Ord, men gennem Eksemplets stærke Magt Glæden ved at arbejde og Lykken ved at være tilfreds i sin Gerning, og denne Lære kom os senere til Gavn, naar Surhed og Misfornøjelse stundom truede med at bemægtige sig os.

Lykkeligt var Hjemmet ogsaa gennem det stærke Sammenhold og den levende Kærlighed mellem Mor og Far. Det forstod jeg vel ikke dengang, men senere har jeg forstaaet, at Ungdomskærligheden levede usvækket i deres Sind. Aldrig hørte vi haarde Ord mellem de to. De var stadig forelskede i hinanden, og vi Børn anede ud fra deres Samliv, hvad trofast Kærlighed betyder for to Mennesker, en Rigdom, som ikke kan maales, men heller ikke vindes uden Villie og Karakterstyrke.

Saa meget stærkere virkede derfor ogsaa Slaget, da det kom. Far blev syg, og efter et længere Sygeleje døde han i en Alder af knap 40 Aar den 30. December 1900. Jeg husker min Fars Dødsdag, som det var i Gaar. Den tunge Afsked, den dybe Sorg, der greb os alle om Hjerteroden, saa vi syntes, at Livet ikke mere var til at udholde. Og saa det at se Mors knugende Sorg, der en Tid nærmede sig til Fortvivlelse. Men jeg husker ogsaa min Fars Afskedsord til os Børn og særlig til mig, den ældste, om at hjælpe Mor med alting og aldrig svigte hende.

I den første Tid efter Fars Død var vi forskræmte og bange, forskræmte over Dødens Ubarmhjertighed og bange for Fremtiden. Men Arbejdet kaldte paa os alle, og midt i Ruinerne var det en Trøst, at Mor var der endnu, hvor hun skulde være. Nu viste det sig for Alvor, at hun i al sin Godhed og Blidhed ejede Mod og Sjælsstyrke og en sjælden sejt Udholdenhed. Ved fælles Hjælp kom vi over de første vanskelige Aar, saa Mor kunde blive ved Gaarden og dermed redde vort Barndomshjem fra at komme paa fremmede Hænder. Det er da ogsaa stadig i Slægtens Eje og indehaves nu af min Broders ældste Søn. — Hvad Mor betød for os Børn i den svære Tid, kan ikke fortælles i dette korte Rids, men det forstaas vel umiddelbart, ligesom det forstaas, hvilken Lære for Livet, vi høstede herigennem.

Saa gik Tiden. Vi Børn groede til og blev voksne. Trods betydelige Afsavn ogsaa fra Mors Side blev det ført igennem, at jeg fik Lov til at følge min Lyst og læse til Lærer, og det var en stor Glæde for Mor, da jeg stod med Eksamensbeviset i Haanden. Min Gerning førte med sig, at jeg kom til at leve langt borte fra Barndomshjemmet, men det svækkede ikke min Kærlighed og Ærbødighed, tværtimod, ude mellem fremmede lærte jeg dybere at forstaa, hvad jeg ejede i Mor, og jeg droges stadig tilbage til hende, saa ofte jeg havde Tid og Lejlighed.

Min Bror, der trofast stod ved Mors Side, giftede sig i 1911 og overtog saa Fødegaarden. Mor traadte tilbage fra Styret, og hun fik nu en halv Snes fredelige og rolige Aar. Hun boede stadig paa Gaarden og hjalp til derhjemme, men hun gik ogsaa ud i de af Sognets Hjem, der kaldte paa hende, plejede syge, passede Barselpatienter og gik til Haande, hvor der var Brug for hende, og blev elsket overalt. En Glæde for hende og endnu mere for min Hustru og mine Børn var det at faa hende paa Besøg i mit Hjem i København, vise hende den store By og opleve, hvorledes mine to Børn helt vandt hendes Hjerte. I det

hele taget var Børnebørnenes Forhold til deres Bedstemor en ny stor Oplevelse, ligesom det var en Oplevelse at se hendes Glæde over de smaa, der efterhaanden kom til i mine Søskendes og mit Hjem. Og alle elskede de deres „Bedste“ med den mest uskrømtede Kærlighed.

Imidlertid skulde denne lykkelige Periode ikke vare ved. Min Brors unge Hustru blev angrebet af Kræft og døde efter et længere Sygeleje fra fire Børn, i Alderen 10 Aar og nedefter. Og saa maatte Mor træde til igen, trøste min Bror i hans store Sorg, være Mor for hans Børn og igen overtage Styret som Kone paa Gaarden, og i næsten 20 Aar blev hun atter det gamle Hjems Centrum og Midtpunkt. Trods sine 60 Aar tog hun denne nye og krævende Opgave paa sig og gennemførte den paa sin rolige og stille Maade. I disse Aar, hvor vi og ikke mindst min Bror havde faaet et dybere Grundlag for at vurdere hendes Indsats, lærte vi paa en ny Maade at elske og beundre hende, og jeg tror at turde sige, at alle, der fulgte hende i denne lange Tid, saa op til hende med Ærbødighed. Selv følte hun sig ikke som nogen Heltinde; hun følte, at hun ikke kunde undværes, og saa maatte hun gøre sin Skyldighed. Mærkværdig længe holdt hun sig ung og frisk, og hertil bidrog vel, at hun fik en ny Børneflokk at opdrage, og at hun følte, at det var hendes bedste Lykke her i Livet at have en Gerning at gøre, at være uundværlig for dem, der stod hende nærmest. Hun blev skærmet for den tunge Lod, det er at blive overflødig. Men det kostede et stort Arbejde og krævede en stor Sum af Taalmod. Kom Trætheden stundom over hende, saa gav hun aldrig op, men stod trofast ved min Brors Side i disse mange Aar. Hertil hjalp ogsaa hendes Sindsligevægt og hendes Lune. Angaaende det sidste skal jeg meddele et enkelt Træk. Engang sidst i Trediveerne var jeg uventet kommet til Thisted paa en Tjenesterejse, og da jeg var saa nær, vilde jeg overraske Mor med et Besøg. Jeg ringede hende op og sagde: „Ja, jeg staa

altsaa i Thisted.“ Og Mor svarede paa sit jydsk Maal: „Naa, og hvor længe har du saa tænkt at blive staaende der?“

Sorger undgik hun ikke, men det tungeste Slag for hende var min Brors Død i en alt for ung Alder. De stod jo hinanden særligt nær, og det tog haardt paa hende, at han skulde gaa bort før hun. Skønt næsten 80 Aar holdt hun dog ud en kort Tid endnu, men da min Brors ældste Søn blev gift og overtog Gaarden, flyttede Mor op til min Søster, i hvis gode Hjem og under hvis kærlige Omsorg hun henlevede de sidste Par Aar af sit Liv, stadig arbejdsom og flittig, ivrigt optaget af Syning og Strikning, hvilken sidste Idræt hun stadig mestrede med Dygtighed. Hun døde den 12. December 1943, næsten 82 Aar gammel.

Hendes Liv var i egentligste Forstand et Liv i Tjeneste. Med en stille Enfold, der virkede betagende, hengav hun sig i Guds Villie. Hun tog paa en forunderlig Maade Livets Tilskikkelser af hans Haand, forvissat om, at han dog vidste bedre Besked og saa længere frem, end vi smaa Mennesker var i Stand til. I hendes sidste Brev til mig, skrevet den 12. Okt. 1943 til min Fødselsdag, skriver hun til sidst: „Hav det nu rigtig godt i det nye Aar, og gid vi snart maa faa Fred i vort gamle Danmark. Men vi maa jo sætte alt i Guds Haand, vi kan jo ikke noget selv.“ Denne sidste Sætning var maaske Hemmeligheden i hendes Liv. Hun kunde ikke noget selv, derfor kunde hun bruges til i Stilhed at udrette noget stort.

En naturlig, jævn og enfoldig Bondekone var min Mor. Hun henlevede næsten hele sit Liv paa en lille Bondegaard i Vesthimmerland. Hendes Horisont var ikke vid i menneskelig Forstand, og hendes Viden meget begrænset, men hun ejede det, der var tifold mere værd. Kærlighed, Offervillie, Uegennytte, Trofasthed og Nøjsomhed var de herskende Træk i hendes Karakter. Derfra hentede vi, der stod hende nær, Kraft og Styrke, og derfor blev hun den Mor, hun blev, uforglemmelig og uerstattelig, saadan som enhver rigtig Mor er det.

MARIE JACOBSEN, f. Laub
* 1860, † 1922

MARIUS JACOBSEN, f. 1894
Kgl. Kammersanger

GRØN VAR MIN BARNDOMS DAL

AF

MARIUS JACOBSEN

En Vintermorgen. Stuen er mørk. I Mørket høres rolige Aandedræt. Den velsignede Søvn, der gør alle lige og i Drømmenes Verden lige rige. En Tændstik stryges, og en Haand, der er rynket af det stadige Ophold i Herskabshusenes Vaskebaljer, nærmer sig Petroleumslampen, løfter Glasset og tænder Lampen, hvis Skær kastes ud over fem sovende Børn. Saa stilles der Kopper paa Bordet, og ved hver Kop lægges noget Wienerbrød, der tidligt om Morgenen er købt til halv Pris, fordi det er fra den foregaaende Dag. Kaffe og Wienerbrød — det var min Barndoms Vitaminer. Lidt efter hører man Lyden af en Dør, der bliver lukket forsigtigt, og de — allerede fra Morgenen — trætte Trin fortøner sig. Det var min Mor, der gik ud til en ny Dags Vask for at skaffe Føden til os fem Børn. Min Mor, der efter min Fars Død — han døde, da jeg, den yngste af fem Børn, var 1½ Aar — ombyttede de aabne jyske Vidder med en 1 Værelses Lejlighed i en vesterbrosk Baggaard, fordi hun vel syntes, at hun bedre kunde gemme sig i den store By og have sin Fattigdom for sig selv. Saadan husker jeg min Mor fra de allertidligste Aar som en overarbejdet Kone, der tidligt om Morgenen gik til sit Arbejde for først at vende hjem sent paa Dagen. Det har givet mig min store Respekt for ethvert ærligt arbejdende Menneske uden Hensyn til hvilken social Position, dette Menneske indtager. Nu var min Mor altsaa

havnet paa Vesterbro og var her i en forholdsvis ung Alder henvist til Arbejde, Arbejde, Arbejde for at holde sig selv og Børnene oppe. Født i det blide Maribo i en Familie, hvor de var 12 Søsken, kom hun i 14 Aarsalderen ud at tjene først i Provinsen, senere i København. Under et Landophold i Jylland med sit Herskab traf hun en gæv Nordjyde med sort Haar og sorte Øjne — en rigtig Tatertype. De forelskede sig i hinanden og blev gift. Det blev til et lille Husmandssted, og kunde sikkert være blevet rigtig godt, hvis ikke Ulykken havde været, at min Far allerede som ung var mærket af Sygdom, saadan at han i 30 Aars Alderen døde. Saa stod min Mor paa bar Bund med 5 Børn i Alderen fra 1-7 Aar. Hun kunde nu — som det vist hed den Gang — komme paa Sognet, altsaa faa Fattighjælp. Det kunde min Mor ikke tænke sig, men besluttede at tage ind til den store By, hvor man ligesom forsvandt mellem de mange Mennesker og maaske ogsaa havde lidt flere Chancer for at klare sig. Da vi blev boende i denne vesterbroske Gade til mit 13. Aar, har jeg et levende Indtryk af Forholdene. Igenem en lang snæver Gennemgang kom man ind i en Baggaard, hvis sorte Asfalt var fuld af Huller. Disse Jordhuller blev vore Sandkasser, og i Regnvej, naar de stod fulde af Vand, lod vi vore smaa Papirbaade sejle ud paa det store Ocean. Trappen var mørk, kun oplyst af svage Gasblus. Paa hver Afsats var der 4 Døre. Det var disse Et Værelses Lejligheder, hvor man dumper lige ind i Stuen uden først at træde ind i en Entré. Her i denne Lejlighed levede vi saa de første 6 Aar af min Barndom. Selv om meget var trist, var der dog ogsaa Lyspunkter, som for Eksempel da min større Broder var blevet syg, og vi blev nødt til at tilkalde Doktoren — en Person der stod stor Respekt om. Der blev gjort ekstra rent, medens man med Spænding og med Smaakaarsfolks Ærefrygt for de Lærde afventede „Medicinmandens“ Ankomst. Da Lægen havde set paa min Broder, og min Moder forsigtigt spurgte „Hvad skylder jeg Doktoren,“

svarede denne gode Repræsentant for virkelig Humanitet: „De skylder mig ikke noget, min gode Kone, det er godt, at De klarer Dem.“ Denne lille Episode har min Mor ofte med stor Taknemmelighed fortalt mig. Da jeg var seks Aar, blev jeg sendt i Skole — det gjaldt om at faa os anbragt, saa vi lavede saa faa Ulykker som muligt; og saa kunde det endda ogsaa give Besvær, som da en brutal Gymnastiklærer engang gav mig, det vi paa vesterbroesk kaldte, et blaat Øje. Saa maatte min Mor, hvor nødtigt hun end vilde, hen paa Skolen for at tale den Lilles Sag, vistnok uden større Resultat. Et stort Lyspunkt i Tilværelsen var det, naar Mor paa en eller anden Maade havde faaet samlet noget sammen, saa nogle Onkler og Tanter og Fætre og Kusiner kunde inviteres. Saa var der Liv og Glæde i den lille Stue, og der blev sunget og let. Jo, jo, grøn var min Barndoms Dal. I mit syvende Aar skete der store Fremskridt for min Mor, idet vi kunde forlade den Et Værelses Lejlighed og flytte til en anden Ejendom i Gaden, hvor vi fik hele to Værelser paa Kvisten. Vi følte os meget lykkelige. Min Mor maatte stadig slide, men hun havde en stor Hjælp i min ældste Søster, der var legemlig svag, men erstattede sin legemlige Svaghed med Klogskab og Kærlighed og følte sit Ansvar under min Moders Fraværelse saa stærkt, at hun næsten var moderlig over for os Drengene.

Hvor kan en Mor ofre sig for sine Børn. Jeg husker saa tydeligt, hvordan mine Brødre og jeg stod og ventede paa min Mor, naar vi vidste, at hun den Dag havde vasket et Sted, hvor hun fik sin Aftensmad med hjem i Kurven. Saasart vi saa min Mor, styrtede vi hen til hende, nappede Kurven, og saa gik det i fuldt Firspring op ad Trappen, ind i Stuen, og snart var vi i Gang med at fortære Indholdet — uden helt at kunne lodde Dybden af den Glæde, der lyste i vor Mors milde Øjne, naar hun saa vor Henrykkelse over Maden — og vist ogsaa uden at tænke over, at det var Mors Aftensmad, vi spiste.

Det gik ganske godt, naar der bare var noget at bestille, men det kunde ogsaa hænde, at der var Dage, hvor der intet Arbejde var. Men saa var der jo heldigvis de Fattiges Bank — det var Manden, der købte Flasker, Klude, gammelt Skrammel og lign. Saa blev der til lidt Middagsmad, og for min Mor gjaldt det i alleregentligste Forstand at tage en Dag ad Gangen. Naar man tænker paa, hvor anspændt Økonomien var, kan man godt forstaa, at jeg en Dag troede, at Kloden vilde styrte sammen, da jeg opdagede, at jeg havde tabt 5 Kroner af min Mesters dyrebare Penge. Fuldkommen fortvivlet — jeg var kun 11 Aar — opsøgte jeg min Moder paa det Sted, hvor hun arbejdede den Dag, og spurgte hvad jeg skulde gøre. Min Mor kunde ikke hjælpe mig, hvor gerne hun end vilde, saa jeg var nødt til at fortælle min Chef om min Ulykke. Det betalte jeg af ved 4 Ugers Arbejde à 1 Kr. 25 Øre.

En Mor med fem Børn maa bære mange Sorger, især naar Forholdene er smaa. Langt større end disse forholdsvis smaa Sorger, som bortkomne Femkronesedler, var den Sorg, min Mor havde, da hun mistede sin ældste Søn. Min 14-aarige Broder var — som man gjorde i vores Kreds, naar man var kommet hjem fra sin Byplads — om Aftenen gaaet ned paa Gaden for at lege med Kammeraterne. Deri var der ikke noget mærkeligt, men da Klokken blev 9, og den blev 10, uden at min Broder var kommet hjem, blev min Mor urolig. Vi Børn kom i Seng, min Mor lagde sig ogsaa — men uden Søvn. Jeg var 7 Aar, men husker tydeligt den Nat gennem Lyden af min Moders Skridt over Gulvet, hver Gang hun syntes at høre, at der blev banket paa Døren. Men der blev ikke banket, og hendes af Angst og Haab fyldte „Er det dig min Dreng?“ forblev ubesvaret. Seks Uger efter fandt man min Broder — han var druknet. Sammen med en Kammerat havde han lejet en Ro-baad. De var sejlet for langt ud i det lidt urolige Vejr. Baaden kæntrede og begge druknede.

Børn glemmer hurtigt, og mine to større Brødre og jeg, der ligesom min ældste Broder havde en voldsom Lyst til Søen, lejede om Søndagen Baad i Frederiksholms Kanal. Det var vor store Søndagsfornøjelse, men ganske naturligt ikke min Moders, og hun protesterede altid, naar vi vilde ud paa vores Sejlur. En Søndag, da vi vilde ud, sagde min Mor i sin Kvide: „Jeg skal gaa ned og sige til den Mand, at han ikke maa leje Baade ud til jer.“ Min Broder, hvis Kærlighed til Søen har holdt sig, idet han nu er Kaptajn i Ø.K., svarede med et Smil min Mor: „Saa siger han bare, pas du din Næringsvej, saa passer jeg min.“ Ak ja — sorgløse Børn.

Alt i alt gik det fremad for min Mor, selv om det var med smaa Skridt. Alle i Hjemmet arbejdede — jeg drev det endda saa vidt, at jeg en Sommer, i Stedet for at komme paa Landet som Feriedreng, tog Plads som Mælkedreng om Formiddagen og som Bogbinderbydreng om Eftermiddagen, og oven i Købet syntes, at det var „sjovt“. Naar saa min Broder, der paa det Tidspunkt var begyndt at sejle rigtigt, engang imellem kom hjem og viste min Mor, at han havde engelske Pund i rigtigt Guld paa Lommen, saa kan det nok være, at vi alle syntes, vi var kommet paa den grønne Gren. Hvad er det, der gør, at jeg føler min Barndom som en lykkelig Tid? Er det det sædvanlige, at vi Mennesker, naar vi tænker tilbage, altid forskønner Minderne? Jeg tror det ikke. Jeg tror derimod, at den Kærlighed, min Mor viste os gennem sit Slid og Arbejde, har gjort, at vi Børn blev saa stærkt knyttet til Hjemmet og følte, at vi havde en meget lykkelig Barndom.

Naar jeg tænker paa min Mor, har jeg tit med Vemod sagt til mig selv: „Hvor har hendes Liv været slidsomt og fuldt af megen Sorg,“ men som en Digter har skrevet, er Sorgen „en Engels dunkle Haand, der lutrer, hvad os kært paa Jord er vorden, og løfter mod det evige vor Aand“. Saadan syntes jeg ogsaa, det gik min Mor, og det gav sig Udtryk i, at hendes Søn-

dagsgang gik til Kirken. Særlig glad var hun, naar Børnene var med, og selv om jeg nok sommetider syntes, at det varede lidt længe, inden Præsten sagde Amen, saa hører dog denne Kirkegang med til mine smukkeste Barndomsminder — og er blevet mere end Minder — det er blevet Livsværdi. I min Mors sidste Aar var vi flyttet hen paa Vesterbrogade og boede her i et Baghus — næh, her hed det ikke Baghus, men Havehus, fordi der i tidligere Tider havde været en Have bag Hovedejendommen. En Rest af denne Have i Form af et pragtfuldt Kastanietræ havde vi megen Glæde af, fordi det stod lige udenfor vore Vinduer. Jeg var nu kommet i Malerlære og kunde som Følge deraf male fint derhjemme, og da der ogsaa blev Raad til lidt nye Møbler, følte min Mor sig lykkelig og tilfreds. Jeg husker ogsaa hendes Glæde, da hun overværede min første spæde Begyndelse paa Sangens Omraade, da jeg sang i hendes egen Kirke.

En Dag, da det store Kastanietræ stod med skønne, hvide, ranke Blomster, var min Moders Livsløb endt; og har jeg end ofte tænkt — da Forholdene forandrede sig for mig, og jeg i al Beskedenhed fik en lille Vogn — at nu kunde det være rart, om jeg kunde køre hen til Mor og sige: „Nu skal vi to køre i Skoven,“ saa trøster jeg mig med, at nu gaar Mor nok i en meget skønnere Verden og plukker Blomster paa Guds grønne Enge.

DEN MAGT, MORS NAVN HAR

AF

EDV. JENSEN

Naar man endnu en Menneskealder efter, at man til daglig var under sin Mors Indflydelse, og ti Aar efter hendes Død kan gribe sig selv i ved næsten alle vigtige Afgørelser uvilkaarligt at tænke paa, hvad Mor her vilde have ønsket og tilraadet, saa aner man lidt om den Magt, Mors Navn har, og den Styrke, der er i en Mors Paavirkning af sin Dreng.

Og dog var min Mor et almindeligt Menneske, ukendt af Offentligheden, en af de stille i Landet, hun har aldrig forsøgt at gøre sig gældende uden for Hjemmet, var aldrig Medlem af noget Raad eller nogen Bestyrelse, og kun en enkelt Gang mindes jeg at have hørt Mor tage Ordet ved et Samtalemøde i Missionshuset. Hjemmet var hendes Verden, og Børnene hendes Livsopgave. Hun var Bondekone, som Bønderkoner var flest dengang. Dertil var hun paa en Maade forudbestemt, idet hendes Slægt i mange Led havde været Landmænd og havde resideret paa den samme Gaard.

Mor blev født 1863 i Holmsø i Øster Han Herred. Holmsø er en Landsby, der bestaar af en Række tæt sammenbyggede Gaarde, der ligger under en Skrænt tæt ud mod Limfjorden. Holmsø, der laa noget afsides, var et helt lille Folkesamfund for sig, en Verden for sig, Mors lykkelige Barndomsverden. Utallige var de Historier, Mor kunde fortælle om Folkelivet der i hendes Barndom og Ungdom, om uskrevne Love og Skikke, der meget

LARSINE JENSEN, f. Pedersen
* 1863, † 1936

EDV. JENSEN, f. 1898
Højskoleforstander

nøje blev fulgt, om Overtro og Folkesnak og meget andet. Og Mor fortalte gerne Historier for os Børn, og det var noget af det bedste, vi vidste, naar Mor rigtig lukkede op for Kramkisten.

Mor voksede op i en aandelig fattig Tid. Hjemmet var vel præget af gammeldags Guds frygt, men mine Bedsteforældre havde i sig en aandelig Hunger, som de havde svært ved at finde Tilfredsstillelse for. Det gælder i hvert Fald Bedstemor; hun var utrættelig i at vandre rundt og deltage i de faa og spredte gudelige Forsamlinger, der blev holdt paa Egnen. Ogsaa Mor søgte rundt til de gudelige Forsamlinger som ganske ung Pige; sammen med en anden ung Pige, en Sypige, foretog hun mange Spadsereture til Møder i Torslev og Brovst, væsentlig Møder der var arrangeret af Frimission. Paa disse Ture var det, at Mor traf en ung Snedkersvend fra Torslev, som ogsaa søgte de gudelige Forsamlinger, og som hun siden blev forlovet og gift med. Imidlertid fandt hverken Mor eller Far i deres Ungdom den Troens Hvile, de saa ivrigt havde søgt, det skete først nogle Aar efter, at de var blevet gift.

Som nygifte startede Far og Mor i 1887 en Snedkerforretning i Kirkedal i Mors Hjemsohn, men ret hurtigt blev den lavet om til en Købmandsforretning. I de 7-8 Aar, de var Købmandsfolk, søgte de stadig ud til kristelige Møder, men deltog iøvrigt med stor Iver i Sognets Selskabsliv ogsaa. Først i Midten af Halvfemserne fandt det store Vendepunkt i deres Liv Sted. N. P. Madsen var blevet Præst i Kollerup, hvor han samlede mange Mennesker om sin vækkende Forkyndelse, og Peder Hedegaard var kommen hjem og havde overtaget Gaarden i Sønderøkse, efter at han var blevet omvendt i Vendsyssel, hvor han havde mødt det stærke Trosliv, der udgik fra Horne. P. Hedegaard rejste flittigt rundt og opsøgte de vakte og talte med dem, og han holdt ogsaa offentlige Møder. Det synes, som om det var i Kollerup Kirke, Far og Mor fik det afgørende Stød, mens det var P. Hedegaard, der ved sin Sjælesorg over for dem,

viste dem Vejen til en naadig Gud. Hans Middel dertil var især Brorsons Salmebog, som Mor blev ved at elske højt til sin Død. Der var endnu kun ganske faa, spredte, troende Mennesker i Han Herredernes Sogne, og Far og Mor fik den Lykke at være med i den første skønne Vækkelses Tid, da Livet fra Kollerup og Brovst og senere fra Lerup bredte sig ud over Sognene.

Omtrent ved samme Tid, som Far og Mor blev omvendt, ombyttede de Købmandsforretningen i Kirkedal med en Gaard i Bonderup. Det var nok især paa Mors Tilskyndelse, tænker jeg, for hun var udpræget Landmandskone. Dertil var hun født og opdraget og for Resten ogsaa uddannet, idet hun som andre fremmelige Gaardmandsdøtre havde været ude at „lære Mejeriet“ i sine unge Dage. Hun var Ekspert i at lave Smør, som iøvrigt i alt andet, der dengang naturligt faldt ind under en Landhusmoders Virkeomraade. Mor var rigtig i sit Es, naar hun kærnedede, bagtede, slagtede, bryggede, vævede og al den Slags. De tre ældste af mine Søskende er født i Kirkedal, vi andre fem er født i Bonderup, og Gaarden her blev vort lykkelige Barndomshjem.

Jeg ved ikke, om man kan sige, at vort Hjem var fattigt i vor Barndom, men Indtægterne var jo i det hele taget ikke store paa saadan en lille Bondegaard, og vi var mange Børn; der skulde passes paa, om det skulde gaa rundt. Jeg har Indtryk af, at det ofte kneb stærkt at faa Pengene til at slaa til. Men der blev slidt, og der blev sparet, og med begge Dele blev vi Børn tidligt fortrolige. Jule- og Fødselsdagsgaver kendtes ikke, og af Legetøj havde vi kun, hvad Far og Mor selv lavede til os, men der var heller ikke megen Tid til Leg, for som smaa gik vor Tid med at følge Mor og senere Far i deres Arbejde, og saa kom hurtigt den Tid, vi selv skulde til at arbejde med.

Mor var tidligt oppe, og naar vi Børn stod op, var Mor allerede i Gang med Væven. Saa gjaldt det om at faa Tøjet paa i en Fart og komme ind til Mor. Det var saa spændende med den

Væv, i Timevis kunde vi sidde paa Bænken ved Siden af Mor og høre paa Vævens Slag og se paa Skyttens Flugt. Og Mor havde meget andet for mellem Aar og Dag, der ogsaa optog os meget, f. Eks. Bagning i den store Bageovn, der blev fyret op med Lyng; sikken en Ildebrand at se ind i! Interessant var ogsaa Støbningen af Lys hen mod Juletid; hvor var det dog noget forunderligt Fedtværk at fingerere med, og hvor fik vi mange Tjat over Fingrene af Mor. De eneste Lejligheder, vi ikke havde Lyst til at følge Mor, var Slagtningerne. Mor slagtede selv Kalve, Faar, Høns, Gæs og Ænder i Massevis. Saa syntes vi, Mor var ubegribelig haard, og saa blev vi helst inde i Stuen. En Morgen husker jeg, jeg kom ned i Bryggerset og saa, der laa en lang Række Lam og Faar, der var slagtede, det gjorde et stærkt Indtryk paa mig, kun en stor Vædder, der engang i Sommerens Løb havde puffet mig i Bagen, undte jeg dens Skæbne.

Men selv om Mor havde travlt med de mange Ting, der skulde passes paa en Gaard i gamle Dage, saa havde hun dog god Tid til os Børn. Streng var Mor vist egentlig ikke i sin Børneopdragelse, jeg mindes f. Eks. aldrig at have oplevet en haandgribelig Afstraffelse fra Mors Side — og dog. Der var noget strengt over Mor, hendes Vilje var stærk, hendes Blik fast og manende og hendes Ordre knappe og klare, der var ikke noget hos Mor, der var til at tage fejl af. Det var bedst at bøje sig straks og søge at være gode Venner med hende. Blødgøthed og Sentimentalitet laa ikke for hende; var vi syge, var Mor grænseløs opofrende og god imod os, men ve os, om vi forsøgte at skulke eller pjække. Jeg husker en kold Vintermorgen, da jeg havde begyndt at skulle deltage i Malkningen, at jeg beklagede mig over, at det gjorde saa ondt i mine Arme fra Aftenen i Forvejen, og gerne vilde være fri, men Mor trøstede mig med, at det gik over med Øvelsen, og jeg maatte ud af Fjerene i en Fart.

Ogsaa paa en anden Maade var der noget strengt over Mors Børneopdragelse. Pludseligt og voldsomt havde jo baade hun

og Far brudt Broen af til det Verdensliv, de før havde deltaget i, og nu gjaldt det om at værne os imod Verdenslivets Tomhed. Og det blev gjort haardhændet og uden Skrupler. Omsider var vi klar over, hvor lang vor Aktionsradius var, og vi fandt os i det, ikke fordi vi var særlig fromme, men fordi Mor virkelig ved sin stærke og afgjorte Personlighed formaaede at give os sit Syn paa Tingene. Det hænger maaske ogsaa sammen med, at vi dagligt var Vidne til, hvad det kostede Mor af Kamp at fastholde Troen og staa i Naaden. Mor havde en tung Natur og led meget under Anfægtelse. Troens Liv var for hende en Fart over dybe Vande. Hun prædikede ikke meget for os, men hun tog os med ind i sit Lønkammer og sit eget Gudsforhold. Saa ofte har jeg hørt hende læse Brorsons Daabssalme „Du Folk, som kristne kaldes vil“ for at kæmpe sig tilbage til Sjælens Fred, at jeg endnu kan de fleste af Salmens 12 Vers udenad.

Pædagog i moderne Forstand var Mor slet ikke. Hendes Facon vil forekomme Nutidsmennesker helt ved Siden af. Hun tænkte jo alt for lidt paa, hvad Børn kunde forstaa og tage imod, vil man mene, især naar man hører, at en Søndag for os Børn ofte gik paa den Maade, at vi var i Kirke i Nabosagnet om Formiddagen, i Søndagsskole om Eftermiddagen og til Møde i Missionshuset om Aftenen. Naa, det var naturligvis ikke hver Søndag, vi naaede alt det, og der blev virkelig ind imellem Tid til adskillig Morskab. Andagtsbogen, der oftest blev brugt, var Gossners „Lille Skatkiste“, og som Aftensang sang Mor tit Brorsons Aftensang „Syng Hjerte, syng en Aftensang“, en Salme, der heller ikke kan siges at være særlig velegnet for Børn, men vi kom til at elske den Salme og elske den Mor, der med den sang sin egen Tryghed og Tro ind i vore Barnehjerter.

I andre Henseender viste Mor store pædagogiske Evner, især da vi blev større. Hun kendte os og vidste, hvad vi kunde taale baade af Medgang og Modgang. Især passede hun godt paa, at ikke Medgang skulde gaa os til Hovedet. Hvor kunde hun dukke

os og holde os nede. For Mor var Vigtighed vist langt den værste af alle Synder — hvad den maaske ogsaa er. Hvor var hun paa Vagt over for al Slags Forfængelighed. Jeg husker, jeg engang kom hjem med en fin Eksamen og var formodentlig noget højt oppe. Men jeg skal love for, at Mor snart fik mig ned paa det jævne igen. En lignende Medfart fik jeg nogle Aar senere, da Mor var kommen under Vejr med, at jeg havde forelsket mig i Provstens Datter, dette erklærede Mor simpelthen for „Sturhed og Skidt“ og henstillede til mig at se at komme paa andre Tanker. Det skal dog tilføjes, at hun senere gav Forlovelsen sin Velsignelse. Det var ogsaa i Begyndelsen Mor en Sorg og Skuffelse, at flere af hendes Sønner gav sig til at læse og dermed opgav Landbruget, men øve Tvang over for sine Børn kunde hun nu alligevel ikke tænke sig, vi fik Lov at følge vor Lyst her.

Mor holdt selv meget af at læse og var særdeles velbevandret i Bibelkundskab og Troslære. Mange af disse Spørgsmaal havde Mor gentagne Gange drøftet med Præster og Missionærer, der som Talere kom i vort Hjem, og senere fik hun rig Lejlighed til at drøfte teologiske Emner, da et Par af mine Brødre blev Teologer. Jo, Mor blev fortrolig ogsaa med „Læseriet“, og selv om hun maaske ikke forstod os i alt eller kunde følge os i alt, saa fulgte hun os i hvert Fald med sin trofaste moderlige Om-sorg for os og Forbøn for os paa alle vore Veje.

Ingen af os glemmer nogensinde Ferierne derhjemme hos Mor. Ved 9-10 Tiden blev Mor ked af at vente paa os, og saa kom hun med Morgenkaffen paa en Bakke. Der var to Senge i Gæsteværelset, og de var som Regel belagt begge to. Mor satte sig paa en Sengekant imellem os, og et saadant Morgenbesøg af Mor kunde trække længe ud, hun skulde først have undersøgt vort Tøj, og saa skulde hun have undersøgt os gennem en lang Samtale. Senere kunde Hjemmet være ganske overfyldt i Ferierne, nu var det ikke blot Sønner og Døtre, der kom hjem, men der var ogsaa Svigersønner og Svigerdøtre, og senere igen

Børnebørn. Nu fik Mor god Brug for de mange Dyner og Lagner, hun havde vævet i sine yngre Dage. Det var store Dage baade for Mor og for os Børn. Stille og forlængst opslidt, men aandsfrisk, myndig og klog sad Mor i sin Stol som det naturlige Midtpunkt i det store Hus og den store Familie.

En Vinterdag i 1936 blev vi, der boede nærmest Hjemmet, pludselig kaldt hjem, Mor laa for Døden. Da vi naaede hjem, var Mor allerede langt borte, vi bøjede os ned over hende en for en, og naar vi sagde vort Navn, trykkede hun vor Haand og smilte. Da Mor var død og lagt i Kiste, sad vi længe stille omkring hendes Kiste i Dagligstuen. Saa læste vi sammen Salme 90, og dernæst den Salme fra Brorsons Salmebog, der havde betydet saa meget for hende — Du Folk, som kristne kaldes vil — og saa bøjede vi vore Knæ omkring Mor, som vi gjorde som Børn, og sagde Gud Tak for den Mor, der gav os Livet, og som i dobbelt Forstand havde givet os sit Liv.

EN UNG MODER

. AF

KR. JENSEN

Naar man — som den ældste af fem Børn — mistede sin Moder, da hun var 45 Aar, og man selv var 23, er man gaaet Glip af meget og har ikke saa mange og saa præcise Oplevelser sammen med hende, som mange har, der har faaet Lov til at beholde deres Moder til de ældre Aar og kunnet dele det med hende, som den helt voksne Søn eller Datter har kunnet i fortrolige Samtaler. Tilmed kom jeg hjemmefra tidligt, idet jeg blev Student som sekstenaarig, og naar jeg ser de Breve igennem, som jeg har faaet fra hende, kunde jeg, dersom jeg ikke vidste bedre, fristes til at tro, at hendes Hovedinteresse var, at hendes ældste Søn huskede at sende sit Vasketøj hjem i rette Tid! Han maa aabenbart have været temmelig forsømmelig i saa Henseende efter de mange Formaninger at dømme. Og tilbøjelig til at opsætte til det sidste Øjeblik — som han siden hen i Livet saa ofte har været.

Men man kan jo ogsaa læse disse gulnede Blade paa en anden Maade. Saa ser man for sig en endnu ung Moder, som til de mindste Enkeltheder er optaget af Omsorgen for Mand og Børn, dertil adskillige Skoledisciple fra Frederiksborg Statsskole (vi havde vort Hjem i Hillerød), for hvem hun ogsaa blev som en Moder. Fader var Førstelærer i Nyhuse ved Hillerød, og hans Helbred var ikke godt — han døde af Tuberkulose et Aar efter Moder, saa man kan forstaa, at Moder tillige maatte være Syge-

AMALIE ELISABETH JENSEN, f. Ifversen

* 1854, † 1899

KRISTIAN JENSEN, f. 1876

fhv. Sognepræst, Formand f. Københavns Kirkefonds Repræsentantskab

plejerske. Naar saa dertil lægges, at hun gennem adskillige Aar led af Aarebetændelse, ser man for sig en tapper og energisk Kvinde, som ikke fik Tid til at tænke paa sig selv.

Dertil kommer hendes store Beskedenhed. Hun syntes, at hendes Ungdomsliv var noget saa ubetydeligt, at det ikke faldt hende ind at tale med os Børn om sig selv. Og som sagt — os faldt det heller ikke ind at spørge, dertil var vi ikke modne nok, da vi var i Barndomshjemmet. Men hendes egen inderste Mening om sig selv var ikke rigtig — hun var en betydelig Kvinde. Bagefter kan vi se, at hun sammen med sin Mand gennemgik ikke ubetydelige Prøvelser, og det er ikke tvivlsomt, hvorfra hun hentede Kraften til at bære dem. Hendes ældste Søn var desværre med til at forøge hendes Byrder, men ved Siden af de mange Formaning om Livets Smaating er det, der staar klarest for hans Erindring, hendes sidste Dag, hvor hun og Fader bad sammen, hvor hun bad mig læse et Guds Ord for hende — noget som jeg, trods min teologiske Embeds-eksamen, dengang kun var daarligt skikket til — og saa hendes sidste Ord til sin Søn: Lov mig, at du altid vil holde fast ved din Gud og din Frelser.

Hun var født i Vester Hjermitslev i Vendsyssel den 22. Januar 1854, Morfar var Kromand, men maa have haft temmelig meget Landbrug derhos, thi han blev regnet til det, man i hine Tider kaldte „udenfor Bondestanden“. Efter Billedet og en lille Drengs Erindring at dømmе (han døde 1884) var han i sine Kisteklæder, med det krøllede, kridhvide Haar og de buskede Øjenbryn en bøs Herre, dertil meget hidsig. Han var gift ind i de mest ansete Slægter i Vendsyssel, Borgenerne (min Mormors Pigenavn), Segelckerne, Quaaderne og andre. Morfar hed Andreas Hegelund Ifversen, saadan gammeldags stavet. Det var derfor ikke Meningen, at nogen af hans Børn skulde blive Kromand eller Landmand. To af Sønnenne gik til Handelen, af dem døde en ung, en arbejdede en anselig Købmandshandel op i Thi-

sted, og en blev Lærer. Min Mor, som var den yngste, var vist meget forkælet og sin Fars Øjsten.

Dels for at hun ikke skulde lide under Forkælelsen, dels fordi hendes Mor ikke ansaa en Kro for at være et heldigt Sted for et ungt Pigebarn at vokse op i, blev hun tidligt optaget i en Præstegaard, ogsaa i Vendsyssel. Vi Børn ved egentlig ikke noget om de Aar. Det maa have været et meget nationalt præget Hjem, thi hun maatte ikke lære Tysk, som ellers alle „bedre Folks“ Børn lærte i de Tider, ofte tillige Fransk. Det har været umiddelbart efter 1864. Hvor længe hun blev der, ved vi ikke, men der maa hun have lært Far at kende. Hun var da kun 16 Aar, Far var 22, nys blevet dimitteret fra Ranum Seminarium med Udmærkelse. Han var ogsaa fra Vendsyssel, Søn af en lille Gaardmand i Bjergby Sogn. Han havde da en hævet Forlovelse bag sig, og det betød jo mere dengang end nu. Derfor modsatte Mormor sig ikke uden Grund, at Forlovelsen blev deklareret, og i de første Aar maatte Far, som var Hjælpelærer hos Landstingsmand Madsen, Mygdal, vandre lange Veje, naar de to unge skulde kunne opnaa blot et kort Møde.

Mor var ikke til at formaa til at sige, hvor ung hun egentlig var, da hun blev forlovet, hun var bange for, at hendes Døtre skulde følge hendes Eksempel. Hun indrømmede egentlig kun, at Far og hun blev forlovede, da hun var 18 Aar — da blev det nemlig offentliggjort — men i hendes Forlovelsesring, som hendes ældste Datter fik ved hendes Død, staar Datoen. Nu maa denne hendes Genérthed ved en saa tidlig Forlovelse ingenlunde opfattes saadan, at hendes Ægteskab var mindre lykkeligt, tværtimod. Yderst faa Ægteskaber var mere harmoniske end Fars og Mors. Maaske saa vi det ikke saa tydeligt, da vi var Børn, som senere.

De to var meget forskellige. Far var en af de mest geniale Lærere, jeg har kendt. Selv det tørreste Stof kunde han gøre levende og underholdende, og hans Lige til at fortælle Bibel-

historie har jeg ikke kendt. Dersom jeg har lært at gøre et bibelsk Emne levende, har jeg lært det af ham. Sikkert har Mor ogsaa fortalt os Børn, da vi var smaa, om Jesus og de bibelske Skikkelser, men det er altsammen blegnet ved Sammenligningen med Fars Religionstimer. Naar det derimod drejede sig om et Eksempel paa Kristenliv, er det først og fremmest Mor, vi tænker paa.

Vore Forældre var slet ikke grundtvigsk prægede. De boede i mange Aar paa Kertemindeegnen, men de gudelige Forsamlinger der havde de ingen Forbindelse med. Det var en gammeldags Guds frygtighed, vi mødte i vort Hjem, og det var en Selvfølge, at de havde deres bestemte Plads i Kirken hver Søndag, ikke bare da Far var Kirkesanger, men ogsaa i Frederiksborg Slotskirke, hvor han kun yderst sjældent gjorde Tjeneste. Jeg kan ikke sige, at jeg fra min Barndoms Kirkegang har modtaget Indtryk, som jeg erindrer, lige undtagen min Konfirmationsdag, men af Søndag Morgen i vort Hjem har jeg uforglemmelige Indtryk. Og saa af den skønne Kirke med Malerierne med de bibelske Emner — men det er altsaa en anden Historie.

Fars livlige Temperament og hans enestaaende Fortællertalent gjorde ham til en sjældent morsom Mand, men ogsaa til en stor Drillepind. Det gik ikke saa sjældent ud over Mor. Fortalte han noget, som Mor var med i, gjorde han altid Historien saa morsom som muligt, selv om det saa gik ud over den tørre Sandhed, og han kunde godt lide, om Latteren ogsaa kom til at gaa ud over Mor. Vi Børn kunde blive ganske rasende og kunde ikke fatte, at Mor selv deltog i den almindelige Latter i Stedet for at protestere. Navnlig kunde Pigebørnene synes, at det var saa Synd for Mor, og de kælede for hende og søgte at trøste hende paa mange Maader, skønt hun slet ikke havde Trøst behov. Men hun var ikke, som Far, ironisk og skarp, med et skarpt Blik for Menneskers svage Sider og Latterligheder, hun

var tværtimod mildt dømmende og undskyldende. Hun kunde baade smile og le, men med Kærlighedens milde Dom som Baggrund.

Det var derfor ikke underligt, at naar hendes ældste Søn var kommet ud i noget mindre heldigt, og naar han var angst for at bekende det for sin Far, var det helt anderledes at knæle med Hovedet i sin Mors Skød og aabne sig for hende. Den af hendes Børn, som oftest gav Anledning til, at hun maatte gaa i Forbøn hos hans Far, var vist den, der stod hendes Hjerte nærmest, og det har lært ham noget om Guds tilgivende Kærlighed, som vel nok kun selve Livet kan lære en. Saa forskellige de to, Mand og Hustru, var, elskede de hinanden med en Kærlighed, som efter mere end tres Aar staar for en i et uforligneligt Skær af Varme og Dybde.

Efter at deres Forlovelse officielt havde varet i fire Aar — i Virkeligheden seks — fik Far, efter at have været Femtelærer ved Borgerskolen i Kerteminde fra 1871 til 1875, et lille Ene-lærerembede i Midskov paa Hindsholm i Nordfyn, og saa blev de to unge gift. Dog efter megen Betænkelse. Embedet kunde indbringe ca. tusind Kroner om Aaret, men Forudsætningen var, at det til Degnelodden hørende Stykke Jord paa seks Tønder Land gav et tilfredsstillende Udbytte. Far havde ganske vist fra sit Barndomshjem Forstand paa Landbrug, men Mor var altsaa ikke blevet opdraget med Sigte paa at blive Landmandskone, saa hun var meget betænkelig og var bange for, at det var noget letsindigt. Men hendes Mor bebrejdede hende, at hun var saa betænkelig ved at dele ringe Kaar med den Mand hun elskede, og saa blev de da gift den 3. Januar 1876.

Nogen personlig Erindring om, hvorledes denne unge Vendelbopige, maaske lidt forvænt, faldt til blandt de nordfynske Bønderkoner, har jeg ikke, men gennem Aarene, særlig efter hendes tidlige Død, fik vi Vidnesbyrd derovre fra, om hvilken Solstraale der var flyttet ind i den lille Skolebygning med de

mange gule Roser op ad Murene. Fars Kaadhed og Drilskhed kunde vist en Gang imellem være noget paa Grænsen af, hvad Mændene kunde tage, men Mor har til Gengæld haft Evnen til at tage Brodden af, dersom der var nogen. Og hvad Landbruget angaar — et lille Husmandsbrug med fire fem Køer og ingen Hest (der maatte man laane sig frem) — da viste det sig, at det blev drevet som et Mønsterbrug, moderne for sin Tid. Men den unge Skolelærerkone maatte lære mange Ting, ikke bare at malke og den Slags Ting, men ogsaa at behandle Hørren og Ulden, at støbe Lys og hvad der hørte til for tres, halvfjerds Aar siden.

Fire Børn fik de der paa Fyns Land, to Drengene og to Piger, og de havde begge to Forstand paa Børneopdragelse. Mor var en elskelig Blanding af Mildhed og Bestemthed, og hun maa have været en meget dygtig Husmor, for Bønderkonerne kunde lære ikke saa lidt nyt af hende og kappedes om at lave de Retter (og navnlig de Sovser!), som de havde smagt i Skolen. Fynboer har jo Respekt for god Madlavning, men i de Tider havde de der paa Hindsholm ikke meget Begreb om at lave Sovs. Jeg husker endnu med Gysen at være blevet trakteret med særdeles fedt Flæsk med rød Sovs, til dejlig Gaasesteg kendte man kun Sovs i Form af smeltet Fedt.

De to, og ikke mindst Mor, vandt sig Venner for Livet i de ni Aar de var i Midskov, men Embedet var lille, og i 1887 flyttede de til Nyhuse Skole ved Hillerød, dengang blandt de største Lærerembeder med en aarlig Indtægt af ca. to Tusinde Kroner! Vi talte om, hvordan det skulde være muligt at bruge saa stor en Sum, men det viste sig gør ligt. Jeg husker den første Gang, Mor købte Fisk i Nyhuse (vistnok Torsk) og var ved at faa et Tilfælde, da den kostede ikke mindre end 28 Øre Pundet! Det var i det hele taget dyrere at leve under disse nærmest Købstadsforhold end under rene Landforhold. Lærerboligen var (og er) usædvanlig stor, foruden at den er en herlig Barokbyg-

ning, der var dengang en særlig stor Have, som gav ikke faa Ekstraindtægter. Men efterhaanden som Børnene voksede til — og de fik et femte, syntes de begge, at de saa vidt muligt alle skulde læse. Af de to Drengene blev den ældste først Skolemand, senere Præst, den yngste døde som Dommer i Sønderjylland. De tre Piger fik alle Lærerindeeksamen fra Langs Seminarium i Silkeborg, de to blev først Lærerinder, men blev senere gift; af dem lever blot den ældste; den yngste døde af Tuberkulose umiddelbart efter at have taget sin Eksamen.

Det forstaar sig, at for at gennemføre et saadant Opdragelsesprogram maatte man se sig om efter andre Indtægter end Lærerembedets. For Fars Vedkommende betød det Ekstratimer i stor Stil, sidst en Inspektørstilling ved Hillerød tekniske Skole. I Midten af Firserne gennemgik han en Lungehindebetændelse, der varigt skadede hans Lunger og bevirkede hans tidlige Død. For Mors Vedkommende betød det, at hun fik Skoleelever som Kostgængere og altsaa ikke alene et stort Hus at passe, men ogsaa sammen med Far et forøget Ansvar, da dobbelt saa mange Børn nu skulde opdrages. Ogsaa hun sled sig altsaa op for sine Børns Fremtids Skyld. Ingen af os har nogensinde glempt det.

Jeg tror nok, at den selskabelige Omgang, hun nød blandt en Kreds af Intelligensens Damer, passede Mor ganske godt. Det vilde være forkert at beskyldte hende for en Snert af Snobberi. Men i sin tidlige Ungdom var hun nu engang vant til at regnes blandt „de dannede Klasser“, og der var ikke saa lidt af hendes inderste Væsen, der blev frigjort og kunde komme til at gøre sig gældende i den ny Omgangskreds. Hendes Tid tillod hende ikke at være med i Komiteer og den Slags, som jo heller ikke var saa almindeligt for et halvt Aarhundrede siden som nu. Og hun saa til sin sidste Stund sit Hjem som givet hende af Gud som den Opgave, der var hendes her i Livet. Hendes Livsglæde og hendes Glæde over Mennesker udfoldede sig ret i de sidste tolv fjorten Aar af hendes Liv. Og saa husker jeg vel nok mest en

lille Kreds af fattige, som vi fik Besøg af, og som aldrig gik uhjulpne, og i Juleuddelingen blandt Smaafolks Børn i Skolen var hun Sjælen og den stille Magt bag de ydre Rammer.

En mangeaarig Aarebetændelse blev i Sommeren 1899 til den Brightske Syge, en Form for Vattersot. Samtidig havde hun sin Mand uarbejdsdygtig (Tuberkulose), saa hendes to ældste Børn maatte klare henholdsvis Skolen og Husholdningen. Oppe i sin Seng laa hun taalmodigt og dirigerede min Søsters Arbejde, som min Far dirigerede mit. Hun var ikke klar over, at det skulde blive Døden, før til allersidst, da Far kom hjem fra Hospitalet for at sige Farvel til hende. Det skal ikke skjules, at det var svært for hende, da hun forstod, hvor det bar hen. Men hendes Børn fik et levende Billede af, hvordan en troende Kristen kan faa Kraft til at stride ogsaa denne Strid igennem. Med Smil modtog hun Herrens Legeme og Blod, og efter endnu en halv Dags Kamp lukkede hun sine Øjne i sin Mands Arme.

LAURA THALIA LAUESGAARD, f. Bay
* 1839, † 1920

THYRA JENSEN, f. 1865
Forfatterinde

DEN BEDSTE KVINDE, JEG HAR KENDT

AF

THYRA JENSEN

Fra min Ungdom husker jeg et Foredrag om *Martha og Maria*, det blev saa magtpaaliggende for os unge Højskolepiger at faa fastslaet, om vi var en Martha- eller Marianatur. Allerede dengang strejfede den Tanke mig: Min Moder er da *baade* en Martha og en Maria.

Min Morfader, Søkaptajn Niels Hansen Bay fra Rudkøbing, opgav tidligt sit fordelagtige og ærefulde Liv paa Søen, han længtes saa meget efter Hustru og Børn. Først købte han Visenbjerg Mølle paa Fyn — hvor min Moder er født, senere Vinderslevgaard i Jylland, hvor min Moder og hele den store Børneflokk havde en herlig Barndom vel oplært af „dygtige“ Privatlærerinder, hvis Sprogundervisning ofte var udsat for saa haard Kritik af Kaptajn Bay, saa de unge Lærerinder grædende søgte Trøst hos min blide Mormoder, Maria Bay, f. Jørgensen (f. paa Dyrehavegaard ved Nyborg). Pudsigt nok blev det beundret og stærkt fremhævet, at min Moder kunde skrive en hel Side i sin Stilebog med *Spejlskrift*, d. v. s. skrevet omvendt, saa det kun kunde læses foran et Spejl! Min Moder mente, at den Tids Oplysning trods Tegning, Maling og de skønneste Haandarbejder, havde sin store Begrænsning.

Maaske min Morfader havde mere Forstand paa Søen end paa Landbruget, han købte senere en Bondegaard i Grumstrup ved Horsens, hvor hans unge Døtre fik en praktisk Uddannelse i alle huslige Gøremaal.

Min Moder tog Plads som Husjomfru hos sine Forældres Venner, Proprietær Ravns paa Hornumkjær. Her kom hun ind i den unge grundtvigske Vækkelse. Husets Svigersøn *Hans Rosendal*, den senere saa kendte Højskoleforstander, kom hjem med en Kammerat fra Jellinge Seminarium, Sønderjyden *Jørgen Pedersen Lauesgaard*. Han og Laura Bay forelskede sig i hinanden og giftede sig d. 27. Marts 1863.

Min Fader havde faaet Embede i Sillerup i Sønderjylland. Lykken dernede varede kun kort, i 1865 blev min Fader fordrevet af Tyskerne med 24 Timers Varsel, men Ungdomsvennen, Hans Rosendal, delte sin Løn og sit Arbejde ved Borger-skolen i Vejle med sin Ven, indtil min Fader Aaret efter fik Embedet som Lærer og Kirkesanger i Yding (mellem Horsens og Skanderborg).

En Landsbylærers Hustru for et Par Menneskealder siden havde det strengt, en stor Del af den ringe Løn maatte pines ud af Jordlodden. Det hvilede især paa Moder, der var den mest praktiske, Fader gik med Liv, Sjæl og stor Dygtighed op i sin Lærergerning, hvad Moder beundrede ham for. Som Moder til otte Børn havde hun en lang Arbejdsdag, hvor hun som Bibelen's Martha følte, at hun var nødt til at „gøre sig Bekymringer med mange Ting“. Dog mindes vi Børn hende som uendelig mild og kærlig. Hvor var hun dygtig, ogsaa til at planlægge Arbejdet, alt syntes jeg, hun kunde overkomme, om det saa var at undervise Egnens unge Kvinder i smukke Haandarbejder.

Mit første Indtryk af hendes Mariasind var vist, naar en eller anden Kvinde med et bedrøvet Ansigt kom for at tale lidt med Madam Lauesgaard. Hvor travlt hun havde, tog hun sig nu altid Tid. Var der for uroligt mellem de mange Smaabørn, slog hun resolut et Sjal om sig og „fulgte paa Vej“, og det tog undertiden lang Tid. Hvor var hun træt, men som oftest glad, naar hun kom hjem.

Jeg husker især en Nabokone, hvis ældste Søn — Moderens Yndling — var rejst til Amerika. Faderen var jo ikke saa gammel, det var nok for lange Udsigter at vente paa Overtagelsen af Hjemmet. Moderen fik efter Sønnens noget pludselige Afrejse et saa tungt Sind, saa hun fik haardt Brug for min Moders kloge, varme Trøst. Jeg ser endnu efter ca. 70 Aars Forløb min Moder staa ved Vinduet og stirre op mod den halvt udgravede Kæmpehøj, der afgrænsede Synskredsen. Saa hun da Dorthea Sønderskov som en mørk Silhuet mod Aftenhimlen, ja, saa blev alle Marthas Bekymringer og Uro sat paa Plads, for nu var der noget, der var vigtigere.

Og nu var det mig, der stod ved Vinduet og spejdede op mod de to Skikkelser, der Arm i Arm gik frem og tilbage, længe — længe, syntes jeg.

Gik der et Par Aar? Det staar i Taage; men jeg husker, at Moder talte meget om en Familiefest — maaske et Sølvbryllup — hvortil Dorthea endelig maatte være rask og glad. Moder fik Fader til at skrive et Brev til Amerika, det var vigtigt, men der skulde ikke tales om det.

Endelig kom Familiefesten, ogsaa jeg lille Pige var indbudt. Men hvor Moder var urolig, der var nok ikke engang kommet Brev fra Amerika. Vi sad og spiste Suppe, da der pludselig blev stor Bestyrtelse, idet en mægtig stor lukket Vogn pludselig fyldte den lille Gaardsplads. Vi forlod alle Bordet, stormede ud i Gaarden eller besatte Vindueskarmene. Ud af Vognen steg en fornem Dame iført et Silkesjal i de prægtigste Farver og med et Drømmesyn af en Hat, Moder sagde altid, at jeg stod tæt ved Damen og betragtede hende med foldede Hænder.

Hun var lige hjemkommen fra Amerika, hvor hun havde været i over tyve Aar, — hun var bedste Venner med Husets Søn og Svigerdatter og havde indrettet sin længe paatænkte Hjemrejse, saa hun kunde komme til denne Fest med en ganske frisk Hilsen og faa en ligesaa frisk med tilbage.

Hvad hun dog havde med af Gaver — ogsaa til mine Forældre — og Fotografierne af Familien og det førstefødte dejlige, lille Barn, det kunde Dorthea slet ikke slippe af sin Haand.

Min Moder havde store Forhandlinger med Kogekonen, og endelig sad vi atter til Bords. Damen sad mellem min Fader og Dorthea, der blev talt og sunget og raabt Hurra. Men da den eventyrlige Dame var kørt tilbage til Horsens, og jeg holdende mine Forældre i Haanden meget sent gik ned over Marken, sagde Moder glad, men ganske stille: „Nu vil Dorthea blive frisk og glad, nu kan hun undvære mig.“

Min Fader var ikke alene Skolemester, men ogsaa Kirkesanger med Liv og Lyst. Han syntes ikke om, at Moders Travlheden saa ofte var en Hindring for hendes Kirkebesøg.

Jeg husker en Søndag Morgen, hun havde særligt travlt. Om Aftenen var to Høns slagtet. Tidligt Søndag Morgen blev der kogt Suppe med Rødder og Boller paa Suppen. — En af Moders gode Venner, en Husmandskone i Yding laa i Barselseng; nu vilde Moder dele vor Søndagsmiddag med Husmandsfamilien og aflægge dem en lille Visit, inden hun gik i Kirke. Fader var glad og behjælpelig med at bære Maden ind til Byen, der skiltes deres Veje, d. v. s. Moder lovede at skynde sig, saa hun kunde naa at komme i Kirke.

Men da Fader kom hjem, var han i daarligt Humør. Moder havde ikke været i Kirke, derimod kunde Pigen forklare, at hun havde været et meget hurtigt Vend hjemme efter noget Linned. Den unge Hushjælp sørgede jo nok for den vel tilrettelagte Middagsmad, men hvor vi savnede Moder, vi Børn løb ud og ind for at se hen ad Vejen efter hende. Fader var taus!

Endelig kom Moder, vi Børn stormede i hendes Favn, men Fader sagde noget kort, at paa den Maade kunde jo enhver Søndag ødelægges, der var jo bundløst med fattige Hjem!

Moder gav ham venligt og stilfærdigt Ret. Hun var meget træt, men ved Eftermiddagskaffen fortalte hun om Fattigdom-

men og Hjælpeløsheden i det Hjem, der havde fanget hende ind. Hun fortalte saa varmt og saa levende om Rengøring og Søndagsmiddag i det fattige Hjem. Jeg saa godt, at hun spejdede i Faders Ansigt efter lidt Bifald, og da han tilsidst sad med Taarer i Øjnene, rejste hun sig, tog ham om Halsen, kysede ham ømt og — *takkede* ham.

Yding Skole ligger i en Dalsænkning nedenfor Danmarks to højeste Punkter, Yding Østerskov og Ejer Bavnehøj. Ved Tøbrud fossede Vandet ned ad de høje Bakker og gav megen Fugtighed. Moder fik tidligt Gigt og vi Smaabørn havde ofte Bronchitis, især jeg. Sovekamret laa mod Nord og maatte nøjes med lidt Varme fra Dagligstuen. Jeg husker en Vintermorgen, da Moder erklærede, at jeg fremdeles maatte ligge i Sengen, pakkes ind og drikke Hyldethe. Da græd jeg heftigt, beklagede mig over Kedsomheden. Mine Søkende havde ikke Lyst at lege inde hos mig, her var koldt, og selv maatte jeg ligge med Armene under Dynen, jeg var utrøstelig. Da sagde Moder: „Jeg har ikke Tid, Thyra, men jeg bliver alligevel hos dig!“ Kort efter kom hun med sin Rok, „den giver varme Fødder,“ lo hun. Hun sad foran Vinduet, men saadan, at jeg kunde se hende. Udenfor faldt Sneen i fantastiske store Fnug, — hvor var det hyggeligt. Vi sang alle de Morgensange, alle de Vers, jeg kendte, ogsaa sønderjyske Sange. Den Dag lærte jeg Karstensens Sang om det danske Sprog i Slesvig: „Længe nok har jeg Bondepige været.“ Hvor vi lo ad det sidste Vers:

„Dagene skifte nu — Gud ske Lov de skifte.
 Atter i Højelofts Sale tør jeg staa.
 Slag vil end der vanke af tyske Frøkens Vifte.
 Stolt hun end stritter, vil ej afvejen gaa.
 Dog trods al Strit,
 Siger jeg frit:
 Tyske Frøken dances af Dansen om lidt.“

— Min Moder har sikkert den Dag sat adskilligt nødvendigt Arbejde tilside for sin lille Piges Skyld, men Resultatet var det værd. Jeg laa musestille og svedte mig rask.

Efter 70 Aars Forløb er Mindet lige levende, jeg hører Rokken gaa i Takt til Melodierne, ser Sneen falde i store Flager, mens mine Smaasøskende tigger ved Døren om Lov til nu at komme ind i det kolde Sovekammer.

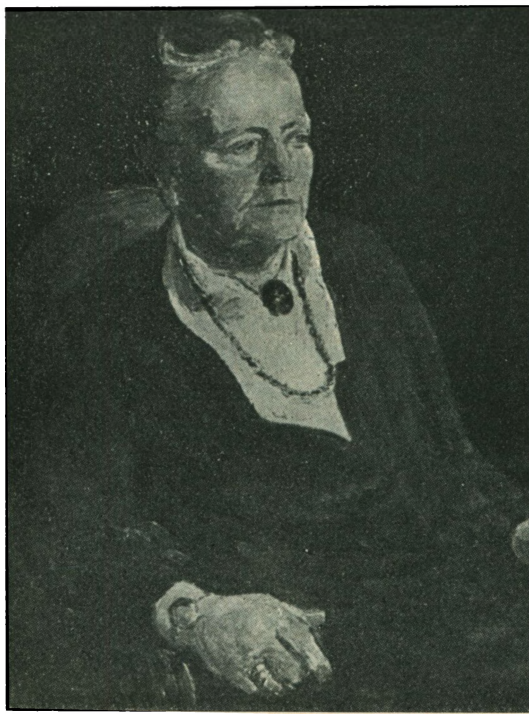
I 50 Aars Alderen fik min søde Moder en haard Sygdom: Ryste-Lammelse. Den slap hende aldrig i de ca. 30 Aar hun endnu fik Lov at leve. Fader og min yngste Søster*) plejede hende med stor Æmhed og Trofasthed. Efterhaanden blev Moder helt værkbruden, hjælpeløs afhængig af sine Omgivelser. Det blev for hele vor Slægt en underfuld Oplevelse at se, hvordan hun tog sin Sygdom. Jeg har aldrig hørt hende klage over sin Skæbne, hun søgte i stor Ydmyghed at lytte sig frem til, hvad Gud vilde sige hende, lære hende gennem det, hun led. „Jeg havde alt for travlt, saa grundigt maatte Gud gøre det, for at faa mig gjort stille,“ sagde hun engang til mig. Ja, stille, mildt dømmende kærlig blev hun, mer og mer til rig aandelig Hjælp for mange; saa stærk i sin Trøst, naar Nøden var stor, saa vi, hendes gamle Børn, ikke betænkte os paa at komme rejsende fra en Kant af Landet til en anden for at lytte til hendes fromme, kloge Raad. Saaledes rejste jeg umiddelbart efter første Samlings Afslutning (det første kirkelige Udvalg Sommeren 1904) direkte til Yding Skole, i Stedet for til mit Hjem paa Lolland. Jeg var kommet i stor Sjæls Uro, jeg kunde ikke hjælpes til Klarhed hverken hos min egen dyrebare Mand, Pastor Frede Bojsen Jensen, eller hos alle de fromme ofte højt begavede Udvalgsmedlemmer. Nu skulde min Moder afgøre, om jeg ikke burde nedlægge mit ærefulde Hverv: „Den første Kvinde i Danmark i en folkevalgt Forsamling.“

*) Kirstine Lauesgaard, der efter Genforeningen sammen med min 82aarige Fader flyttede tilbage til Sillerup.

Hvor var hun stærk — allerede dengang saa legemligt svag. Det blev en Vaagenat i Bøn og i Kamp aldrig til at glemme. Men da Dagen gryede, følte jeg en forunderlig Klarhed, Fred og Styrke, jeg mærkede ikke, at jeg havde rejst hele den foregaaende Dag og vaaget hele denne Nat, jeg var kun fyldt af Tak til *Gud* og til *min gamle Moder*. — Men det var med et andet Sind, jeg senere deltog i det kirkelige Udvalgs Forhandlinger.

Og før næste Slægtled — Børnebørnene — blev hun som en Sagaskikkelse, var det virkelig muligt i saadan Svaghed og Modgang at kunne være spøgeful, sød og morsom, kun ikke paa andres Bekostning, det taalte hun ikke.

Og saa vidste de, at hver Aften maatte hendes gamle Mand hjælpe hende at faa hver enkelt i deres store Slægt nævnet ved Navn og med ind i deres Aftenbøn. For *mig* var hun den bedste Kvinde, jeg har kendt.

*Efter Maleri af Sønesønnen
Morten Jensenius*

JULIE JENSENIUS, f. Johansen
* 1867, † 1936

HERLUF JENSENIUS, f. 1888
Tegner

ET SOLSKINSMENNESKE

AF

HERLUF JENSENIUS

Mor var lærerinde, „skolefrøken“ som det dengang hed, og jeg blev kaldt „frøkenens søn“. „Frøkenen“ var ellers en gift kone, der allerede som 25årig var blevet enke med to smådreng, den ene nyfødt — han døde et par år efter — den anden knap fem år gammel. Sidstnævnte var altså mig.

Fremfor at ligge andre til byrde foretrak mor selv at skabe sig en levevej, fik sat sine drenge i pleje hos sin familie og fulgte sin oprindelige lyst: at læse til lærerinde. Trods et skrøbeligt helbred — hun havde svage lunger — trods store sorger — det var midt under eksamenslæsningen, hun mistede den mindste dreng — og trods meget knappe pengemidler — tilskud fra fars familie og nogle smålegater — gennemførte hun med en energi, alle måtte beundre, sit forehavende, fik en pæn eksamen og kort efter ansættelse som almuelærerinde — som det dengang hed — ved Sundby sogns skolevæsen.

★

Dette er forhistorien, indtil jeg som otte års purk efter i tre lange år at have været i andres varetægt skulde stifte rigtig bekendtskab med den lille energiske dame, som var min mor. I hendes travle læseår var det kun blevet i små søndagsglimt, jeg fik hende at se.

Hvordan var så denne dame? — Hun var sød og sjov, impulsiv og temperamentsfuld og meget lattermild. Ung var hun jo — bare sidst i tyverne, og sindet var barnligt, og det blev det ved med at være hendes dage til ende. Hun var nordisk at skue, ikke ret stor, men rank i holdningen, næsten knejsende.

Vi havde det småt, en lærerindegave var i de dage uhyre beskeden, men vi havde det morsomt. Midt i al morsomheden mærkede jeg dog snart, at det var en fast vilje og en fast hånd, der styrede det lille hjem. Mor pylrede nok om mig, lidt skrantende som jeg var — men forkælet blev jeg ikke. Ulydighed tåltes ikke, og der var ikke noget, der hed at få alt, hvad man pegede på. Tværtimod lærte jeg straks en streng nøjsomhed at kende, både hvad slikkeri, legetøj, lommepenge og fornøjelser angik. — Mor var ikke særlig huslig anlagt, vel mest fordi alle hendes små kræfter måtte bruges til den meget krævende skolegerning. Jeg lærte derfor tidlig at give en hånd med både i køkken og stuer, sy en knap i mine bukser og stoppe en strømpe, alt sammen færdigheder, jeg i mit ægteskab med en særdeles fortræffelig husmor forlængst har glemt.

Men hvad jeg aldrig har glemt fra mit barndomshjem, var mors ukuelige livsmod. Det blev, alt som årene gik, ikke lutter solskinsvejr, der kom til at stråle over det lille hjem på Amager. Mors helbred blev ringere, der kom langvarige sygelejer, hospitalsoophold, bortrejser til rekreativshjem, tider, hvor jeg igen måtte ty til andres pleje, og hvor mors lattermildhed druknede i tårer. Men altid lød det midt i begrædeligheden: „Efter regn kommer solskin!“ Og hvor hun nød solskinnet, når det endelig kom! Sundhed og medgang var ikke noget selvfølgelig hjemme hos os. Den slags var gyldne gaver, som vi dag for dag — så langt disse gaver strakte — måtte skønne på med glæde og tak. Det var mors livsvisdom, en lære, som hendes dreng ikke glemte.

★

Ret tidligt røbede drengen anlæg for tegning, og den lattermilde mor smilte højlydt ad hans barnlige forsøg som karikaturlægger. At der skulde ligge en fremtid i disse barnestreger, faldt hende vist ikke ind. Nogen forbindelse med kunstnere, der kunde have givet deres besyv med, var der ikke, og drengens tegnelærer, der vistnok selv var en skuffet kunstner, frarådede principielt alle at gå kunstnervejen. Fyren selv var i de år nærmest ligeglad og kunde ikke bestemme sig for noget. Og da tiden kom, bestemte den altid praktiske lille dame: „Du skal være lærer.“ Og det blev han så. Men da det unge menneske omsider vågnede op og blev klar over, hvad han vilde, kan det nok være, mor lagde sig i selen, skrev og talte hans sag til højre og venstre og skaffede ham i forbindelse med folk, der kunde råde og vejlede. Og mor levede lykkeligvis længe nok til at se sin dreng godt i vej. Efter regn kom solskin.

★

I sit 69. år døde mor. Ingen, der kendte hende fra yngre dage, vilde have troet, at hun skulde nå så langt op i årene. Det var livsmodet og livslysten, der havde gjort sig gældende.

„Der er gået slid på maskineriet, min dreng,“ sagde hun til mig den sidste tid, „det vil nok ikke mere.“

En enlig lille kvindes kamp for tilværelsen, for sit lille hjem og sin dreng — sorger og skuffelser — en sprudlende livslyst, bestandig stækket af sygdom og atter sygdom — jo, der havde været nok til at slide på „maskineriet“.

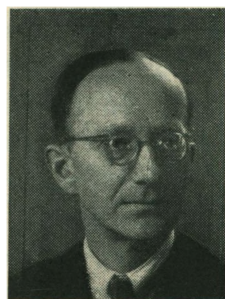
„Farvel, min dreng,“ var hendes sidste ord til mig. Det er dejligt for en voksen mand at blive kaldt „min dreng“ af sin mor. Det er vemodigt at høre det for sidste gang.

En midsommerdag blev mor begravet. Solen skinnede, den sol, hun elskede, og hvis genkomst hun altid, selv når det saa sortest ud, fuldt og fast stolede på.

Efter regn kommer solskin.

MARIE JESSEN, f. Fibiger
* 1859, † 1935

TAGE JESSEN, f. 1898
cand. jur., Redaktør ved
Flensborg Avis

HENDES ÆGTESKAB BLEV RIGT PAA „SKILSMISSER“

AF

TAGE JESSEN

I 1943 kom min Hustru, lille Datter og jeg paa et sidste Paaskebesøg hos min Søster, der ejede en lille Villa („Lille Fjordmark“) lige nord for den — da saavel som nu — ret strengt spærrede Grænse.

„Lille Fjordmark“ ligger ved Kollund med Udsigt over til det under Hitlers Verdenskrig mørklagte Flensborg og umiddelbart øst for Julemærkehjemmet „Fjordmark“ (oprettet i 1937-38), hvor vor Moder, *Marie Jessen*, født *Fibiger*, døde den 7. Junj 1935.

[Vort Paaskebesøg begyndte Onsdag den 21. April. Det var fire Uger før Luftangrebet paa Flensborg den 19. Maj 1943, der kostede 25 Danske — deriblandt femten smaa Børnehav-Elever — Livet. Min Hustru døde om Eftermiddagen paa Sygehuset. Vor lille Pige og jeg, der stod uden Tag over Hovedet, fik samme Aften Lov af Myndighederne til at søge Tilflugt i min Søsters Hus, hvor vi har boet siden da.]

Min Søster viste os under hint sidste Paaskebesøg en Samling Breve, Mor havde skrevet i 1880'erne: hovedsagelig til den kendte Sønderjyde *J. N. H. Skrumsager*, Københoved, der senere blev Formand for „Nordslesvigsk Vælgerforening“. Hans Søn, *Niels Skrumsager*, Visby Hedegaard, havde foræret hende Samlingen i Marts 1943.

Det ældste af Brevene — fra 1883 — var dog ikke stilet til Skrumsager, men til en Ungdomsveninde af Mor. Det var paa 24 Sider og skildrede *Mors første Rejse til Sønderjylland*.

Med dyb Interesse læste min Kone og jeg disse 60 Aar gamle Ark. Man mærkede, at Mor havde haft rigt Udbytte af denne Rundtur i den tabte Landsdel, som skulde blive hendes nye Hjemstavn. Med skarp og ædruelig Iagttagelsesevne skildredes Personer og Forhold. Med Begejstring talte hun om sin „vidunderlige Rejse“.

★

Marie Octavia Fibiger var født den 14. December 1859 i Horsens som næst yngste Barn af Ritmester (senere Oberst) ved Dragonerne *Axel Fibiger*.

Sine sidste Aar tilbragte han i Randers og i København, der blev Mors egentlige Barndomsby. Her boede hun og tre Søstre sammen med deres Moder *Marie Fibiger*, født *Fog*, der var født i Fredericia og tilhørte en nørrejysk Slægt, da Mor den 5. Aug. 1887 ægtede min Far, Redaktør *Jens Jessen*, som hun havde mødt i Flensborg paa sin første Sønderjyllands-Rejse, der snart efterfulgtes af flere.

Slægten Fibiger nedstammer fra tre meklenborgske Brødre, der i Begyndelsen af 1700-Tallet bosatte sig i Danmark, og hvis Efterkommere blev gode Danske. En Stamtavle viser, at min Morfar næppe kan have haft mer end 6 0/100 tysk Blod i Aarerne. Derimod var han halvblods Nordmand. Hans Moder havde det gode norske Pigenavn *Aasen*.

Morfar var en stilfærdig Mand, mærket af Sorgen over 1864. Han taalte ikke godt, at der taltes for meget om Sønderjylland.

Mor saa med andre Øjne paa Landsdelen syd for Kongeaaen og vest for Lillebælt. For hende stod den i Fremtidshaabets Glans. Hun skulde selv blive Sønderjyde, staa ved Fars Side i Kampen og opleve Nordslesvigs Genforening.

Mor gik i *Marie Kruses* Skole. Bestyrerinden var opvokset i Flensborg, Datter til den kendte sydslesvigske Patriot Værkmester Kruse. Mors Historielærer var senere Rigsarkivar *A. D. Jørgensen*.

Selv om han næppe har vakt Mors Interesse for Sønderjylland, — den var der jo i Forvejen — er det muligt, at han har ægget hende til Selvstudium. Tykke Hæfter med Mors tydelige, smukke Skrift i det nu falmende Blæk viser, at hun i sin pureste Ungdom søgte til Bunds i Sønderjyllands indviklede Historie.

Men hun vilde ogsaa lære Landet at kende.

I Sommeren 1883 sejlede hun fra Korsør over Faaborg til Sønderborg. Paa det Tidspunkt var Mor Lærerinde (efter et Kursus ved *N. Zahles* Skole).

Paa Damperen stiftede hun Bekendtskab med Slagtermester *J. P. Reimers* fra Sønderborg, Danskhedens utrættelige Forkæmper paa Als og i Sundeved. I 1888 blev han „Vælgerforeningen“s Formand og i denne Egenskab *J. N. H. Skrumsagers* Forgænger.

Reimers fattede stor Godhed for Mor. Han havde straks opdaget den 23-aarige københavnske Lærerindes Interesse for og ret forbavsende Forhaandsviden om Sønderjylland. Hun gæstede hans Familie og han tog hende med paa Køreture i Sønderborg Amt, deriblandt til Gaarden Nørremølle. Disse Besøg i gode danske Købstadsboeres og Bønders Hjem gav den helt paa egen Haand rejsende unge Pige det mest levende Indtryk af ægte sønderjysk Danskhed.

Ogsaa i Flensborg lærte hun mange Mennesker at kende: den afholdte og elskværdige Rigsdagsmand *Gustav Johannsen*, hans gamle sydslesvigske *Moder*, der talte bedre Tysk end Dansk, men troede fast paa Genforeningen, „Flensborg Avis“s nye Redaktør *Jens Jessen*, fhv. Kollaborator *Monrad* („Sprogforeningen“) og talrige andre. Hun færdedes i Byens smukke Om-

egn, deriblandt paa Fjordens Nordkyst, hvor hun skulde ende sine Dage efter Genforeningen.

Turen gik videre til Tønder Amt og til Haderslev By og Amt. Reimers havde anbefalet Mor til sin Ven Skrumtsager i Københoved lige syd for Kongeaaen. Ogsaa han viste hende storslaaet Gæstfrihed og gav hende rig Lejlighed til at lære gode danske Mænd og Kvinder i Haderslev Amt at kende.

I Haderslev hilste hun bl. a. paa Læge *Madvig*, min Søsters senere Gudfader. Først var han noget reserveret: „Som Datter af Oberst Fibiger er De velkommen i mit Hjem.“ — Det var i 80'erne noget næsten ukendt, at en ung Pige rejste saadan omkring paa egen Haand. Det var lovlig emanciperet efter Datidens Begreber.

Men Mor var Fremskridtskvinde. I København deltog hun i de „liberale“s Møder og Grundlovsfester. Hendes Interesse for Indenrigspolitik traadte dog snart tilbage for det rent nationale. — Mor blev Abonnent paa „Flensborg Avis“. Hun vilde holde et sønderjysk Blad og valgte da det sydligste uden at ane, at hun i 24 Aar efter sin senere Ægtefælles Død skulde være Udgiver af dette Blad, indtil det (i 1930) blev omdannet til et Aktieselskab.

Under et andet Besøg i Flensborg fornyede Mor Bekendtskabet med Far og fik et dybt Indtryk af hans Sorg over Rigsdagsmand *J. P. Junggreens* Død.

Der fulgte nu en efterhaanden livligere Brevveksling mellem mine Forældre, hvorved deres Bekendtskab uddybedes.

★

Deres Ægteskab indlededes under bevægede og usædvanlige Forhold.

I 1886-87 havde Far afsonet en fire Maaneders Fængselsstraf, under hvilken han var blevet underkastet en særlig Disciplinærstraf, fordi han havde nægtet at foretage Tvangsarbejde.

Da han (der jo kun var politisk Fange) nægtede at foretage sin daglige Spadseretur i Fængselsgaarden paa samme Tidspunkt som Kriminalfangerne, kom han overhovedet ikke ud i fri Luft. — Aaret efter fremdrog Gustav Johannsen denne vanærende Behandling i den tyske Rigsdag.

Den 10. Februar 1887 indkaldtes Far til Afsoning af en ny Fængselsstraf. Men tre Dage forinden var han rejst til København paa et Rekreationsophold. I en Skrivelse af 12. Februar meddelte han den prøjsiske Statsadvokatur i Flensborg, at han indtil videre ikke saa sig i Stand til at afsone en ny Straf, men omgaaende vilde meddele Statsadvokaturen dette ved sin Hjemkomst. „Paa mit Kontor i Flensborg vil man under min Fraværelse til enhver Tid være rede til at opgive min nøjagtige Adresse, og eventuelle senere Tilsendelser vil i ethvert Tilfælde komme i mine Hænder.“

De tyske Myndigheder svarede med at udsende *Stikbrev* og indrykke Kundgørelser i Flensborgs tyske Blade.

En ny Retssag bragte den *samlæde* Fængselsstraf op fra 3 til 9 Maaneder. — Dette meddeltes Far gennem det tyske Konsulat i København, der sendte Statsadvokaten i Flensborg Meddelelse om, at den „flygtede“ Redaktør havde faaet Meddelelsen i Hænde. — Hvorpaa de prøjsiske Myndigheder udsendte et nyt „Stikbrev“!

Den 5. August 1887 viedes mine Forældre i Vartov af Pastor *Hostrup*, den kendte Lystspildigter.

De nygifte rejste til Bornholm. — De tog ikke til deres fremtidige Hjem i Flensborg med Toget over Vamdrup, for i saa Tilfælde vilde Far jo være blevet arresteret ved Grænsen.

Derimod sejlede de med Damperen fra Korsør til Kiel. Herfra fortsatte de i lukket Vogn til Flensborg, ledsaget af den fødte Sydslesviger, Muremester *Kruse*, en Søn til Værkmester Kruse i Flensborg og Broder til Mors Skolebestyrerinde i København.

Dagen efter, den 9. Oktober 1887, meldte min Far sig frivilligt til Afsoning af det ni Maaneders Fængselsophold, og Mor sad ene tilbage i hans lille Ungkarlelejlighed.

Det var mine Forældres første „Skilsmisse“. Og der fulgte flere efter.

★

Det var oprivende Aar for mine Forældre i Slutningen af Firserne og Begyndelsen af Halvfemserne.

Min Fars gamle Mor kom engang til Flensborg for at bede ham opgive den tilsyneladende haabløse Kamp, der tærede paa hans i Forvejen svage Helbred.

Men Avisen voksede i Udbredelse fra Aar til Aar. — Det var jo ogsaa derfor, den prøjsiske Statsadvokat i Flensborg under en Retssag fremsatte den Udtalelse: „Det gælder om at gøre den Mand uskadelig — i hvert Fald saa lang Tid som muligt.“

Da en venlig tysk Dame i disse kritiske Aar sagde til Mor: „Kan De ikke faa Deres Mand til at være mere forsigtig, saa at han kan være mere hjemme hos Dem?“ — fik hun det Svar: „Naar min Mand handler ud fra sin bedste Overbevisning, bør jeg ikke holde ham tilbage.“

Ved sin ligevægtige Ro, sin Takt og sine gode Raad, som Far satte megen Pris paa, var Mor ham en god Støtte i Kampaarene.

I November 1900 afsluttede Far sin sidste Fængselsstraf. Han havde da tilbragt tilsammen fire Aar i prøjsiske Fængsler, hvoraf Størstedelen under sit Ægteskab.

Mor fik kun Lov til at beholde sin Ægtefælle i knap seks nogenlunde fredelige Aar. I de sidste fire af disse var han som Rigsdagsmand meget borte fra Hjemmet, hvortil kom voksende Svagelighed og Sygdom.

Efter Fars Død den 22. Juli 1906 skrev Redaktør *Franz v. Jessen* i en smuk Nekrolog de sande Ord: „Denne Mand, der brugte Friheden saa vel, fik Banesaar i tyske Fængsler.“

★

Far var kun 52 Aar gammel, da han døde, og Mor 46 Aar, da hun blev Enke, og dette Afsnit af hendes Liv varede i næsten 29 Aar til hendes stille Død den 7. Juni 1935.

Hvad Fars Bortgang har betydet for hende, kan vist kun de Kvinder og Mænd gøre sig en Forestilling om, der selv er blevet ene i en forholdsvis ung Alder.

Min Søster *Dagmar Jessen* blev en kærlig Trøst, Opmuntring og mageløs Støtte for Mor i de mange Aar, indtil Døden skilte dem ad. Mor havde ogsaa den Lykke at faa en højt elsket Svigerdatter i *Eli Dybdal*, gift *Jessen*, Datter af Lektor *Christian Dybdal* og *Hilda Dybdal*, født *Fritsche*, i Ribe.

Mor tilbragte sine sidste fredfyldte Aar paa sit elskede Landsted „Fjordmark“, som vore Forældre havde købt ved Fjordens Nordkyst i de Aar, da Kollund var en uopdaget Idyl og Jorden kunde faas billigt. Det tjener nu som Rekreatiøns hjem for Børn fra den genforenede Landsdel.

Jeg kunde selvfølgelig fortælle mest om min Mor fra de sidste tredive Aar, men har valgt særlig at mindes den Tid, jeg ikke var til: Ungdommen med hendes Higen efter Sønderjylland og hendes stille Heroisme under de oprivende Kampaar i Firserne og Halvfemserne.

CECILIA KRARUP, f. Hall
* 1850, † 1913

JOHANNES KRARUP, f. 1882
Forpagter, Landstingsmand

„EN GOD MOR DØR ALDRIG“

AF

JOHS. KRARUP

„En god Mor dør aldrig“, siger det gamle Ord, og min Mor staar saa levende for mig i Dag, skønt det er mere end en Menneskealder siden hun døde, at jeg endogsaa nu ganske tydeligt ser den forunderlige, mærkværdige hos alle andre ukendte Intensitet af Kærlighed og Forstaaelse lyse mig i Møde.

„En god Mor dør aldrig,“ hendes Livsgerning lever videre i hendes Børn, der aldrig helt kan unddrage sig hendes Paavirkning eller komme bort fra hendes Indflydelse saasandt som „Barndoms minderne — Minderne hjemmefra — er det Stof, hvoraf Livet formes“, som Peter Howard skriver.

Min Moder var født Helligtrekongersdag 1850. Hendes Far var Tømmergrosserer C. F. Hall i København, og Mormor var født Hasle. Hun voksede op i et lykkeligt Hjem og omtalte især sin Far saa kærligt; han var en dygtig Forretningsmand, var meget stor og anseelig af Vækst og havde Interesse for Heste, en Sans som først Mor og siden jeg tog i Arv efter ham. Mor var kun 18 Aar gl. da hun pludseligt mistede sin Far, men allerede da var hun forlovet med Far, der som ung teologisk Student kom i Hjemmet for at hjælpe hende med Lektielæsningen. Da saa Mormor døde Foraaret 1872 efter paa det omhyggeligste at være plejet af Mor, holdt mine Forældre Bryllup 16. August 1872 og flyttede ind i „Primula“ i Ranum, hvor Far var Kapellan og Lærer ved Seminariet.

Som Præstekone havde Mor altsaa først sit Hjem i Ranum, siden i Horsens i Vendsyssel, i Hasle ved Aarhus og sidst i Nors i Thy. Hasle Præstegaard var min Barndoms Paradis, her har alle Barneminderne deres Rod.

Billedet af min Mor viser i det ydre: En høj, rank Skikkelse med levende, kloge Øjne, kraftige Træk, høj Pande og en lille Konehue over det mørkblonde Haar.

Det indre Menneske gav sig hurtigt til Kende: Naturlig, medfødt Charme, der gjorde det let at omgaas alle Slags Mennesker; udmærkede Evner, som røbede sig paa mange Maader. Mor havde et ikke ringe Talent til at male og tegne, var musikalsk, saa hun ved Klaveret kunde spille alt fra Bladet og meget uden Noder og kunde transponere Melodien til en anden Toneart, der laa bedre for Stemmen. Mor havde Sans for Økonomi, og var en meget dygtig Husmoder, der ikke alene selv kunde lave ganske dejlig Mad (Mors Mad smager ganske vist altid bedst!), men ogsaa lære andre Kunsten. Mor havde en heldig Haand med sine Blomster, der fyldte Vinduerne, og hun forstod med smaa Midler at skabe Hygge i sit Hjem. I sine sidste Leveaar, da Sygdom bandt hende til Hjemmet, udviklede hun som Oversætter et nyt Talent og gav os paa et meget smukt Dansk værdifulde engelske Bøger om Hedningemission f. Eks. Things as they are, der blev meget læst, da de udkom.

Mor var kun 27 Aar, da hun som Husmoder i Horsens Præstegaard maatte lede en stor Landhusholdning, hvad der nok kunde være besværligt for en Københavner! Men Mor gik hen til en dygtig Gaardmandskone og lærte hurtigt, hvordan man bryggede Øl, bagte Rugbrød i den store, murede Bagerovn, hvordan man kærned Smør, lavede Ost, slagtede, saltede o. s. v. Engang klagede hun sin Nød, fordi hun troede, at Pigen ikke malkede godt nok, og Mor kunde jo ikke malke, men fik saa det Raad: Fruen kan tage Strikketøjet og gaa ned i Stalden, mens Pigen malker, saa malker hun nok Kørne rene, og da Mor

gjorde det nogle Gange, blev Malkningen udført, som den skulde.

Med sin stærke Personlighed, livlig og impulsiv som Mor var, havde hun jo ogsaa sine Kanter og kunde nu og da synes streng, men dette gjorde aldeles ikke vor Kærlighed mindre til Mor, og de unge Piger blev i Hjemmet i Aarevis — mon Forklaringen ikke er, at bag det alt, var der et ualmindelig kærligt Hjerte — Amor vincit omnia ☺: Kærlighed overvinder alt. Grethe fra Lemvigegnen, en af vore gamle Piger, forresten hende, der sagde: „Ja, nu er vi kun 22 Søkende, men vi har da været 25!“, skrev til Far nogle Aar efter Mors Død: „Havde hun taget for haardt paa mig, var hun som Præstefrue heller ikke for stor til at lægge sin Arm om min Hals og gøre det godt igen.“

Men den afgørende Streg i min Moders Billede er dog den, der aftegner hendes Gudsforhold.

Min Mor blev omvendt.

Ved at møde Præsterne Busch i Horne og Asschenfeldt-Hansen i Sæby blev Mor ført fra Vantro til Tro, fra et Liv i Verden til et Liv ledet af Gud i Tro og Tjeneste. Mor var da omkring 30 Aar.

Det var en gennemgribende Forandring, typisk for den Tids stærkt pietistisk prægede Indre Mission. Ewig Frelse eller evig Fortabelse var for Mor en Virkelighed. Jeg husker, at Mor har fortalt, at da Børnene var smaa, bad hun Gud, at de maatte blive frelste engang, og bad om, at Gud vilde tage Børnene hjem til sig, mens de var smaa, hvis dette var den eneste Maade, de kunde blive frelst paa.

For en Mor, der elsker sine Børn, som hun elskede os, skal der noget til for at bede en saadan Bøn.

Der var i Mors Liv et før og et nu.

Mor havde før levet i „Verden“, sikkert i alt agtværdigt og rigtigt; hun havde et oprindeligt, fromt Sind og har fortalt, at hun som Barn havde gjort sig til Vane at tænke paa Jesus paa

Korset, naar hun fik grimme, daarlige Tanker, og saa forsvandt de onde Tanker. Det gik Mor som Saulus paa Vejen til Damaskus, at det himmelske Lys fik hende til at standse, vende om og bede.

Mor blev nu bange for „Verden“ og dens Tillokkelser, hun var klar over, at verdslige Fornøjelser: Teater, Selskaber, Kortspil, Dans, ja endog ganske almindelig verdslig Musik var farlig for hende — derfor sagde Mor et afgjort Farvel til al den Slags og lukkede dem ude fra sit Hjem.

Vor Opdragelse var altsaa „snæver“, vor Omgangskreds meget begrænset, vore Forlystelser udenfor Hjemmet faa; men vi følte det ikke som noget Baand, — tværtimod: Faa Børn har vel levet et fornøjeligere Barneliv end de fem Søskende i Hasle Præstegaard. Da vi tre Brødre kom i Aarhus Latinskole, søgte Mor at værne sine Dreng; hendes indtrængende Forbøn for os vil nok vise sig at være det vigtigste, naar alt engang ligger klart for Dagen i Evighedens Lys, men ogsaa i Smaating hjalp hun ved sin forstandige Forstaaelse og ved at give os god Erstatning for de Fornøjelser, som hun efter hele sin Indstilling var nødt til at nægte os. I Stedet for den aarlige Skoleskovtur, hvor det gik noget lystigt — for ikke at sige løssluppet — til, fik vi vor egen Skovtur med Hestekøretøj og gode Madkurve til Lisbjerg Skov; og aldrig vil vi glemme Aftenerne, hvor Mor spillede og hvor vi sammen sang disse indtagende aandelige Sange, som i de Aar blev sunget i de vaktres Kredse.

Det var Sankeys engelske Sange: „De ni og halvfems saa rolig laa“, „Du evige Klippe“, „End er der Rum“. Det var de svenske: „Jeg ved en Kilde“, „Ingen er saa tryk for Fare“. Det var Brorsons: „Overmaade fuld af Naade“ og „Skal fri og frelst vi hist“. Det var Wexels: „Saa vide om Land som Sol monne gaa“, — og enhver af disse er for mig i Dag en kostelig Skat, og de har betydet mere for mig, end jeg kan sige. De har gjort det lettere for mig at tro, de har hjulpet mig, naar det var svært.

Men ingen maa nu mene, at dette pietistiske Syn paa „Verden“ gjorde Mors Kristendom passiv — tværtimod! Den var i høj Grad aktiv. Min yngste Broder husker, at han som 10-12 Aars Dreng fulgte med Mor paa Besøg hos en dødssyg, yngre, meget verdslig Slagter. Da Mor havde talt lidt med den syge, fik min Broder Lov til at synge en lille, kendt Sang: „O, kom dog til Frelseren, tro paa hans Navn“. Det glemmer han aldrig; heller ikke, at da han en Uge senere igen var med Mor hos den syge, at denne da med straalende Øjne sagde Tak for Sangen og saa forresten døde faa Dage efter frimodigt i Tro paa Gud.

Min Mor var næsten altid syg. En meget stor Operation i 1893 for Kræft i Brystet forvandt Mor aldrig helt, og dertil kom Galdestenslidelser og andre Svagheder!

En Dag kaldte Mor mig hen til sin Seng og sagde: Syng lidt for mig min Dreng, syng Sangen: „Vær stille min Sjæl“; og jeg husker endnu, hvor det kneb for mig ikke at græde, da jeg sang Verset:

Vær stille min Sjæl
for Herren din Gud,
han ved, hvad der tjener Dig bedst!
Han fører det saa,
at alle Ting maa
til Gavn dig dog tjene til sidst.

Og det var, som om Mors Smerter blev mindre, mens jeg sang.

Men til Trods for Mors skrøbelige Helbred tog hun dog med stor Iver og med virkelig Dygtighed et kristeligt Arbejde op i Sognet som Fars Hjælper. Hun samlede Børnene til Søndags-skole og de unge Piger til Pigemøder og aabnede Hjemmet, saa det stod til Raadighed for alt kristeligt Arbejde, og udviste en sjældnen og glad Gæstfrihed mod Præster og Missionærer, der kom paa Besøg som Talere i Sognene.

Mors Kristenliv var i særlig Grad præget af Bøn, og det var

ganske naturligt, at det blev hende, der fik danske Kristne med ind i den i engelsktalende Lande kendte Sammenslutning: „En for En“, hvor der arbejdes ved Forbøn. Bøn var for hende en Realitet med en fast Tro paa Gud som Underets Gud.

Da jeg sidste Gang besøgte Mor, og vi talte om hendes nære Død, spurgte jeg, om der var noget, jeg skulde sige fra hende ved hendes Begravelse, og hun bad mig da tale om Ordet i Ps. 6, 10: „Han tager mod min Bøn“, fordi Bøn og forunderlig Bønhørelse var hendes Livs Rigdom.

„En god Mor dør aldrig,“ og skønt jeg nu er 64 Aar gl. og ikke har set Mor i 33 Aar, har hun alligevel Magt over mig og præger mig. Hun gav mig en Bibel i min Haand, da jeg var Dreng, og jeg har læst i den næsten hver eneste Dag siden da. Hun lærte mig at bede og i Dag er Bøn for mig en Nødvendighed og Forbøn en Tjeneste. Hun lærte mig Ansvar for min timelige Gerning, og hendes Formaninger og Opmuntringer er mig en Hjælp i Dag. Hun lærte mig Agurs Bøn fra Ordspr. 30, 8: „Giv mig hverken Armod eller Rigdom, men lad mig nyde mit tilmaalte Brød“, og den tilsvarende Advarsel i 1. Tim. 6, 9-10 om Rigdoms Farer, og det har gjort, at selv om der er gaet mange Penge gennem mine Hænder, har de ikke faaet Magten over mig.

Hun opdrog sine Børn til at lyde, og jeg tænker mig, at dette Imperativ: Du maa — Du maa ikke, har været mig til Hjælp i min Ungdoms svære Kampaar og siden hen, saa der var og er Ting, som man simpelthen ikke *maa* gøre.

Mor hjalp mig frem til Tro, baade ved hvad hun sagde, og ved hvad hun var; og ved de Breve, hun ganske regelmæssigt hver Uge skrev til mig, førte hun mig fremad og befæstede mig i den Kristentro, der er mit Livs Anker.

Det sidste min Mor sagde til mig var: „Johannes, du har aldrig gjort mig andet end Glæde“; og paa samme Maade mindes jeg i Dag min elskede Mor med hel og udelt Glæde og Tak.

BAARET AF GUDSFRYGT OG FÆDRELANDSSIND –

AF

VILH. LA COUR

Det er vist hændt mange Mennesker, at en tilsyneladende betydningsløs Situation fra deres Barndom er blevet staaende i Erindringen med en Styrke og en Klarhed, som de færreste andre. Den kan have været uden ringeste dramatiske Spænding, uden paaviselig Virkning, den kan have været helt og holdent dagligdags — og alligevel dukker Mindet om den stadig frem paa ny. Hvorledes forklare det? Den maa vel have rummet en indre Sandhed om noget, som var uendelig dyrebart, og den maa i et Glimt have afsløret denne Sandhed, saa den siden til Stadighed har levet sit skjulte Liv i Sindet, fyldende det med en Følelse af Rigdom, hver Gang Tanken er faldet derpaa. Men den tager sig saa helt uanselig ud paa Tryk, naar den beskrives som f. Eks. her:

Det var en Sommermorgen ude paa Landboskolen ved Lyngby. Antagelig har det været i 1891, da jeg var syv Aar gammel, og min Verden endnu ikke strakte sig uden for dette mit Barndomshjems store, trygge Havn. Far havde som sædvanligt haft Morgentimen med Eleverne, saa han kunde naa med et tidligt Tog ind til Kontoret i Byen. Han havde skiftet Jakke, fyldt den sorte Portefeuille med de mange „Sager“, som han havde gennemarbejdet Aftenen før, han havde tændt sin Cigar

AGATE LA COUR, f. Barfod
* 1845, † 1929

VILH. LA COUR, f. 1883
Dr. phil., Redaktør

og var i halvt Smaatrav naaet ud i Entreen for at faa fat i Hat og Stok og hurtigst muligt komme til Stationen, hvor Toget ikke tog Hensyn til private Forsinkelser. Skønt — det gjorde det alligevel paa en Maade. Normalure var endnu ikke indført; men vi vidste, at Stationsforstanderen stod med sit Ur i Haanden, naar Afgangstiden var inde, og Togføreren vilde af Sted. „Nej, Kaptajnen er endnu ikke kommet“, mumlede han; „saa maa der mangle et halvt Minut!“

Mor og jeg var gaaet med ud i Entreen for at vinke til Far, naar han forsvandt ned ad Alleen. Han vinkede tilbage — sikkert noget adspredt; for nu myldrede Tankerne i hans Hoved, nu tumlede han med alt, hvad Dagen skulde rumme af Konferencer, Aftaler, Planer, Overvejelser og Beslutninger, naar han kom ind til Palæet, hvor Det kgl. danske Landhusholdnings-selskab havde til Huse, og hvor Far inden Aarets Udgang skulde tage Sæde i Præsidentstolen. Mor vidste, hvor overbebyrdet med Arbejde han var, hvor rastløs, nervøs han kunde virke, fordi Døgnet ikke havde Timer nok til hans Slæb, og hvor træt, udslidt han ofte følte sig uden at øjne nogen Mulighed for at kunne spænde fra. Det var hendes daglige Ængstelse, at han ikke i Længden skulde kunne holde til dette Pres, og det var hendes stadige Bøn, at Vorherre vilde give ham Kræfter og før eller senere lette Arbejdsbyrden for ham, saa han rent bogstaveligt fik Lov til at blive det Hjemmets Midtpunkt, han trods sin Travlhed og sine hyppige Rejser altid havde været i aandelig Forstand. Og nu var det denne Sommermorgen, at den lille ubetydelige Situation indtraf, som brændte sig ind i min Hukommelse, skønt jeg sikkert mange Gange havde oplevet noget, der langt fyldigere havde udtrykt, hvad der gik gennem Mors Sind.

Entredøren er blevet lukket og den svære Egetræsbom skudt for. Og Mor tager mig i Haanden, medens vi sammen gaar ind i Havestuen. Her vælder det klare Sollys ind ad de tre store Syd-

vinduer og tegner gyldne Tavl paa Gulvet. Havedøren staar aaben. Der er saa formiddagsstille, saa uendelig fredeligt og velsignet. Og Mor, som er i sin blaa Morgenkjole, sætter sig paa Stolen ved Vinduet nærmest Entrédøren. Hun tager mig store Dreng paa Skødet og stryger mig over Haaret, medens hun ser sig om i Stuen og ud i den grønne, skyggefulde Have. „Vi har et dejligt Hjem,“ siger hun stille. „Vorherre bevare vores Far baade for det og for os!“

Mon vildfremmede Mennesker kan begribe, at man i mere end et halvt Aarhundrede kan gaa og gemme paa et saadant lille moderligt Hjertesuk? Jeg skal prøve paa at forklare det, saa godt jeg kan.

Mor elskede Landboskolen over alt i Verden. Den havde været hendes faste Borg, omtrent fra det Øjeblik hun ægtede Far. Kun et Par Aar paa Frederiksberg (fra 1884—89) havde hun været revet løs fra denne Plet, og hun var egentlig draget ind til den store By med Lettelse i Sindet, fordi hun havde haabet, at Fars Liv vilde kunne blive mindre uroligt, naar han slap det ansvarsfulde Arbejde ude i Lyngby. Ak, det blev en Skuffelse! Hans Arbejdsmaenge voksede — ganske uanset *hvor* han slog sine Teltpæle ned, og da Meldingerne indløb om den stadige Nedgang, hvori Landboskolen befandt sig efter hans Bortrejse, kunde hverken han eller Mor betvinge deres Lyst til at vende tilbage og faa den stolte Skude, som de i trofast Fællesskab havde bygget i deres Ungdomsaar, bragt paa ret Køl igen. Endelig i 1889 blev Afgørelsen truffet. Far købte yderligere Brede Ladegaard for her at indrette et Mønsterlandbrug, som kunde tjene til Demonstration ved Elevernes Undervisning, og umiddelbart efter Købets Afslutning telegraferede han fra Lyngby til Frederiksberg — han kunde ikke vente, til Toget bragte ham hjem —: „Gud give af sin Naade os Gamle og vore kære Børn Held og Glæde af den store Beslutning, os og vore Medmennesker til sand Lykke og Gavn“. Paa Fars Fødselsdag

— den 8. Juni — vendte vi tilbage til det eneste Sted, hvor vi havde Rod — vort virkelige *Hjem*.

To Dage senere skrev Mor til sine Forældre:

„Hvor skal jeg begynde, og hvor skal jeg ende? Tiden, siden vi skiltes, har været saa rig paa Følelser og Stemninger, de har vekslet saa hurtigt, jeg har mange Gange villet skrive, men saa er der kommet noget, som har forhindret det.

Det var en dejlig Køretur i Lørdags, *vor anden Bryllupsrejse, syntes vi*; men nu havde vi 5 kære Børn med os, hvoraf de tre ældste vist havde haft baade Sind og Hjerte til at bære mig herud, saa forsigtigt kørte de, hver Gang der kom den mindste Sten i Vejen. Og saa mange Spørgsmaal fik jeg fra dem oppe paa Bukken, om jeg kunde taale at køre, om Vognen fjedrede godt, om de ikke kørte for raskt o. s. v. . . . Her er vidunderligt dejligt, saa frodigt og friskt. Vi er alle henrykte over Lejligheden og Haven, Luften og det hele; men der hører næsten Mod til at begynde Husførelsen i dette Hus, hvor saa meget endnu mangler i at være i Orden. Dog, en god Vilje trækker et stort Læs, og den skal det ikke komme til at skorte paa.“

Selv husker jeg tydeligt den sidste Del af Køreturen i Eftermiddagens varme, gyldne Sol. Vi passerede Sorgenfri Skov og havde ikke mange Hundrede Meter igen. Nu drejede vi ned ad den smalle Sidevej ved „Annas Minde“. Om to Minutter vilde vi være hjemme. Den store, tætte Løvkrone derhenne — *det* var Haven! Om et halvt Minut vilde vi være der! Fars og Mors Øjne lyste. Vi svingede til venstre gennem Indkørselen i Naurhækken og op ad Pærealléen. „Saa, nu er vi der!“ sagde Far. „Nu er vi *hjemme!*“ sagde Mor. „Gud ske Lov, at vi blev ført saa langt!“

I de godt 7¹/₂ Aar, Far og Mor endnu delte med hinanden, inden Døden rev ham bort, og hun blev staaende ensom, knuget af Tabet, var Landboskolen Rammen om alt, hvad Hjemlivet

ejede af Varme og Renhed. Men vil man vide, hvad det byggede paa, skal man gaa helt tilbage til de Aar, da Grundlaget for hendes Liv blev lagt — hendes Ungpige dage, da hun i sit eget Hjerter fik Vished for, hvilke Værdier der kunde nære og bære et Menneske, ikke mindst naar et Ansvar som Hustru og Husmor maaske vilde melde sig. Dem slap hun aldrig. Mand, Børn og Opgaver kunde give hende yderligere Modning, udvide hendes Horisont og vise hende Vej til nye aandelige Goder. De kunde ogsaa — efterhaanden som Aarene meldte sig — gøre hendes Sind mere ængsteligt, varsomt og tilbageholdende. Overordentlig meget i den „nye Tid“ fik hun aldrig Føling med og dømte ubeset, og den lange, lange Ensomhed fra Fars Død i 1898 til hendes egen i 1929 var ofte svær for hende at komme igennem. Men saa kunde det hænde, at hun tyede til de gamle Breve fra de lykkelige Ungdomsaar, og i Skæret af dem genoplevede hun, hvad hun egentlig aldrig havde tabt. Hendes Smil, hendes Sans for Humor, hendes levende Interesse for alt omkring hende, som bar Ægthedens og den aandelige Sundheds Træk, røbede, at den lille Agate endnu raadede over en Streng i hendes Sind og fik den til at klinge med en sprød, fin Tone, som ogsaa lod hendes yngste Søn ane noget af det, der var gaaet forud for Samlivet med Far — Barnets og den forventningsfulde unge Piges Aar.

Egentlig huskede Mor vist ikke meget af det, der laa forud for hendes Møde med Far. Hun var kun ti Aar gammel, da han i 1855 kom til København for at høre landbrugsfaglige Forelæsninger paa Polyteknisk Lærestalt, hvor de blev holdt, indtil Landbohøjskolen aabnedes tre Aar senere. Det faldt helt af sig selv, at han straks søgte ud til hendes Hjem paa Frederiksberg, for Farfar og Morfar havde alle Dage staaet hinanden meget nær — de var vokset op i det samme Hjem, da Farfars Mor efter sin første Mands Død ægtede Morfars Far. Naturligvis havde Breveovre fra Skærsø forberedt „Fætter Jørgens“

Komme, og ingen kunde være mere velkommen hos Frederik og Emilie Barfod end Lauritz Ulrik la Cours ældste Søn.

Hvilket Hjem var det ikke, der aabnede sig for ham! En af dem, som ogsaa færdedes i det, Fars senere Medhjælper i Lyngby, J. N. Winther, skrev taknemmeligt om dette „velsignede Mødested for en Mængde unge saa vel af Slægterne Barfod, la Cour, Lønborg, Husum, Rørdam, Birkedal o. s. v. som af disses Venner. Traktementet var timeligt set — tarveligt, aandeligt set — rigt, overdaadigt. Man mødtes af en aandelig Rigdom, en saa hjertevindende Kærlighed, en saa frisk Ungdommelighed, baade hos gamle og unge, en saa from Luftning fra Aandens Verden, at vi syntes, det var som et Paradis paa Jorden“.

Egentlig syntes Farfar paa Skærsø ikke rigtigt om Sønnens Skildringer af den udpræget grundtvigske Tone i det barfodske Hjem. Farfars Kristendom var oprigtig nok, men laa i et andet Leje, opdraget i rationalistisk Forsynstro som han var. Men Far skrev saa jublende om den Oplevelse, det var for ham at følge med Barfods til Grundtvigs egne Gudstjenester i Vartov eller at lytte til den milde, kloge, stilfærdige Husmors, Tante Emilies alvorlige Tale om Livets Ord og Naade. Hun var den, som havde den største Magt over hans Sind. Hendes birkedalske Smil og fine Vid fik altid Lov til at komme til sin Ret, og det blev egentlig *hende*, som blev hans „Gudmor“ — hvad Far aldrig glemte.

Og i Aarenes Løb knyttedes Baandet mellem „Lars og Stine“ paa Skærsø og „Frederik og Emilie“ i København endnu stærkere: tre af de jyske Fætre hjemførte tre af de københavnske Kusiner. Man kan synes, det ikke tydede paa nogen stor Opfindsomhed hos de unge af Slægten la Cour, men der var simpelthen ingen Vej udenom. Kusinerne var ikke alene friske og søde som andre unge Piger, de havde tillige dette Præg af kristen Alvor og dansk Ægthed, som gjorde Udslaget.

Saadan for Fars Vedkommende, da han saa den lille Agate, som han kun flygtigt havde mødt een Gang før. Ganske vist — hun var ikke den, som i et saadant Spørgsmaal handlede overilet, og han havde jo da ogsaa — sytten Aar gammel — Tid nok til at betænke sig i; men for hende stod det altid siden, som havde Sagen været afgjort med det samme. Intet skjult Kæresteri mellem disse Børn — naturligvis! Men alligevel — Hun ventede kun paa at blive „stor nok“, og hun tvivlede aldrig om, at han da vilde komme til hende og sige det, som skulde afgøre hendes Skæbne for hele Livet. Hun skuffedes heller ikke. Før han drog ud i Krigen, havde de — den 7. Marts 1863 — fundet hinanden, og da han vendte hjem, gav de sig til at planlægge Bryllup og Livsgerning.

Hvad var det, som bandt Far og Mor sammen i en urokelig Kærlighed gennem de mange, mange Aar? Først og fremmest var det Fællesskabet i Kristus og Fællesskabet i Danmark. „Torsten“ og „Ellen“ — de brugte sjældent deres virkelige Navne i Ungdomsbrevene til hinanden — kunde *dele*, hvad de satte højest. At Mor var dybt præget af sit Hjem er ikke underligt. Mere forbavsende er det, at denne purunge Pige selv kunde præge sin Far, som dog havde saa mange Aar og Erfaringer forud for hende. Men hun maa have gjort det. Da hun fyldte 39 Aar — den 29. Januar 1884 — skrev Morfar et lille, ubehjælpsomt Digt til hende, der ganske tydeligt siger det:

„Jeg er Guds barn så fuldt som du!“ — så løde
fra barnets mund de ord så jævne, bløde;
seks vintre kun hun talte, men Guds stemme
i ordet var, det ord, jeg ej kan glemme.

Så klart jeg havde følt det ingensinde,
— Gud, lad det aldrig mer mig gå af minde —
at et Guds barn jeg var og *han* min fader,
hvis skammel er utalte stjernerader.

Men *hun*, som gav mig, hvad mig halvt var fremmed,
hun, ved hvis ord jeg gudsforholdet næmmed,
hun var — højlovet Herrens navn skal være! —
 hun var, hun er min datterlil den kære!

Med modernælken ind det ord hun suged,
 som tændte lys, hvor fordem mørket ruged,
 thi Helligånden selv fra lysets kilde
 hen over ordet ånded stråler milde.

Nu mon hun selv en barnemoder være,
 og sine børn hun gi'r den samme lære;
 må fromt de lytte, medens øjne tindre:
 „Vi er Guds børn, ej mer, ej heller mindre!“

Den Gang Mor i barnlig Troskyldighed har sagt de Ord, hvortil Morfar trængte, for at hans Gudsforhold skulde faa den fulde Tryghed — da var hun altsaa kun 6 Aar gammel! Det har været i 1851. Og man forstaar, at hendes egen Fromhed var bygget op i Hjemmet af Mormor. Hvor underligt: den Gang Farfar fik Hjælp i sin aandelige Krise, var det hans fjortenaarige Datter Charlotte, som først af alle bragte ham den. Det har været i 1850. Og hendes egen Fromhed udsprang af den stille Tro, der var Farmors. Sig saa ikke, at det var to fattige Hjem!

Men hvis man nu forestillede sig, at den tidlige Alvor hos Mor svækkede Livslysten, vilde man tage grundigt fejl. Der er vel ingen af de gamle gulnede Breve, som stærkere end hendes giver Udtryk for umiddelbar Glæde — det skulde da være Fars. Hun lægger intet Baand paa sig, naar noget bevæger hende ved Skønhed, Friskhed, Sundhed. Hun gaar aldrig af Vejen for en Spøg. Drøm og Virkelighed lever det frugtbare Samliv i hendes Sind, hvoraf Kræfterne gror. Hun synger. Senere, da der bliver Anledning dertil, rider hun. Vi, som kun

har kendt hende i hendes modne Aar og i hendes Alderdom, da Skrøbelighed og Ængstelse krævede hver sit Skaalpund, har vanskeligt ved at forstaa, at hun som ung var dumdrstig, forvoven, kaad. Men saadan var det. Og saa var hun tillige tapper, taalmodig. Mens Vennen var i Krigen, ventede hun uden Klage paa sin Helt. Han stred jo for det, som hun og han elskede med samme Styrke. Hun opmuntrede, hun takkede. *Alt* havde hun lagt i Guds Hænder — hvorfor saa lade Mismod faa Magt over Sindet?

Saa var det, Far vendte hjem fra Kampen, hædret med Ridderkorset for sin modige Holdning under Stormen paa Dybbølden 18. April. Han var nu 26, hun 19 Aar, og de skulde til at tænke paa Bryllup. Men udygtig vilde ingen af dem gaa ind i et Ægteskab. Altsaa gik Mor i Gang med ovre paa Skærsø at lære grundig Landhusholdning under Farmors aarvaagne Øjne, og Far afrundede sin Uddannelse ved lange Studierejser til Belgien, Holland, Skotland, Irland, England, Frankrig, Schweiz og Tyskland. Hvem kunde lære nok i denne brogede Verden, hvor nye Principper for Jordens Drift og Kvægets Røgt stadig dukkede frem! Først ved Hjemkomsten i 1867 følte han, at han saa nogenlunde havde skaffet sig det nødvendige Overblik. Og saa stød Bryllupet — den 20. September. Som Redaktør af vort førende Landbrugstidsskrift og som Forstander for den Landboskole, han i November aabnede i Nærum, gik han ind til en Gerning, der skulde sætte varige Spor i vort Landbrugs Historie.

Saa umuligt det var for hans Hustru at følge ham i *faglig* Forstand, saa nær og inspirerende stod hun ham i *aandelig*. Hele det folkelige Præg, han gav sin Undervisning, hele hans levende Bevidsthed om, at teknisk Viden var gold, hvis den ikke blev stillet i højere Ideers Tjeneste, ja, hvis den ikke blev *beaandet* af dem, var en Arv fra hendes Hjem, som hun overførte til sit eget. Paa dette Grundlag blev han og hun

Husbonde og Husmor for Kuld efter Kuld af dansk Landbo-ungdom, der søgte faglig Dygtiggørelse og aandelig Vækkelse. Skolen i Nærum var kun en tilfældig Holdeplads paa Vejen. Allerede 1867 blev Grundstenen lagt til Landboskolen ved Lyngby, og Aaret efter stod den færdig til at tages i Brug. Paa de den Gang øde Marker mellem Geels Skov og Sorgenfri Skov, for langt fra dem begge til at ligge i deres Læ og alligevel nær nok til at vække Følelsen af deres Lunhed, gik disse to dygtige, glade og alvorlige Mennesker i Gang med Livets Arbejde — baaret af Guds frygt og Fædrelandssind. Intet Under, at de fik mange Fold igen!

Naar jeg under Besættelsen, da jeg Dagen lang maatte holde mig „under Jorden“, fordybede mig i den store Brevskat fra Fars og Mors Samliv, forstod jeg først fuldt ud, hvad de havde betydet for hinanden. Der var ikke en Krog i deres Sjæle, som de skjulte, der var ikke en Oplevelse, ikke et Haab, ikke en Plan, som de ikke delte. Saa de forskelligt paa et eller andet Spørgsmaal — og det kunde gælde baade Børnene og Fars store Gerning —, drøftede de det i den indbyrdes Kærlighed, som hvilede paa dyb gensidig Agtelse og — først og sidst — paa et rodfast Fællesskab i alt, hvad Aand hedder. Jeg har ofte hørt Folk sige, at Mor betød saa meget for Far. Jeg husker ogsaa, at han selv har sagt det mange Gange. Men ved Brevene *erfarede* jeg Sandheden deraf. Det kunde være praktiske Spørgsmaal, hun raadgav ham i — f. Eks. Spørgsmaal, der vedrørte den store Fædrenegaard Skærsø, som nu han og hans Bror Jacob la Cour ejede sammen —, og det kunde være Problemer, som Lærerkræfterne ved Landboskolen, Indmeldingen af Elever eller Istandsættelser og Udvidelser af Bygningerne rejste. Under Fars hyppige Fravær hvilede ikke saa lidt af Answeret paa Mor, og hun fik Brug for al den praktiske Erfaring, Aarene skænkede hende. Hans Taknemmelighed imod hende var derfor uden Grænser. I det, han længtes saa heftigt efter —

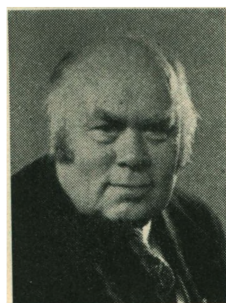
et mindre forceret Tempo, et Hjemliv, der var befriet for Arbejdsjag med opslidende Dage og søvnløse Nætter —, var hunden, der samlede alle hans Tanker — som den Blomstereng, de i deres Ungdom var vandret over og aldrig glemte. Han kunde med et Smil afværge hendes ængstelige Bøn om, at han dog vilde unde sig lidt Ro. Men naar hun om Morgenen kom ind paa hans Kontor, efter at han selv var langt inde i nyt Arbejde, opdagede hun, at han heller ikke i Nattens Timer havde sluppet hende af sine Tanker — paa Skrivebordet kunde der ligge en lille Morgenhilsen til hende — en bestemt Dag blev mindet, et gammelt Brev var fundet frem, inden han havde lagt sig, og Erindringerne havde bragt ham Bud om det største i hans Liv: at hun og han havde elsket hinanden fra de unge, usikre Aar til nu, da Modningen forlængst havde lært dem, at Baandet var uløseligt.

Mor havde i den lange Tid maattet øve sig i Resignationens vanskelige Kunst. Hun var selv kun i ringe Grad skabt til den Kamp og den Uro, der fulgte med Fars myndige Ledelse af det danske Landbrug — ikke mindst i Agrarbevægelsens stormfulde Aar. Hun holdt ham aldrig tilbage; men i sit stille Sind sukkede hun over at se ham saa lidt, at skulle give Afkald paa hans Nærhed, fordi Arbejdet Dag efter Dag tvang ham til at være borte fra Hjemmet. Hun fandt sin Trøst dels i Børnene, indtil de blev voksne og fløj ud, dels i selv at opfylde alle Pligter, der fulgte med Stillingen som Husmor paa en stor Skole. Men først og sidst fandt hun Trøst i Bevidstheden om, at baade hendes eget og hendes Husbondes Liv var forankret i noget, der ikke kunde svigte. Hendes Gudstro var barnlig from, som da hun i længst svundne Dage sagde de forløsende Ord til sin Far, og det var hendes faste Overbevisning, at skulde hun end hernede savne den, hun var bundet til, langt mere end hun i sin Ungdom havde drømt, saa vilde Gud dog give hende tifold igen, naar hun og Far mødtes dør, hvor intet længere kan

skille. Det var ogsaa hendes stadige Tanke, da hun sad ene tilbage. I den Tro sov hun ind. Hun havde fuldført Løbet. Nu stod hun atter ved hans Side. Og det var Vaar med Fuglesang og Blomster i Enge. Og derhenne laa Landboskolen — trofast ventende, trofast favnende. Med Guds klare Sol gennem Vinduerne, med Havens Halvskygge og — ja, saa sandelig, med det velsignede Korsbanner vajende fra Flagstangen! For nu skulde hun og han for tredje Gang bydes velkommen paa det Sted, hvor hvert Træ og hver Busk hviskede om et Liv i Arbejde og Kærlighed.

TINE LARSEN, f. Ledet
* 1859, † 1931

LARS LARSEN-LEDET, f. 1881
Redaktor

HUN VAR ET BETYDELIGT MENNESKE –

AF

LARS LARSEN-LEDET

Min Mors biografiske Data er kun faa, og de er ret ligegyldige: Gaardmandsdatter, Gaardmandskone og selv Gaardjerske — som Tusinder af andre. Men jeg har Lov til at sige, og alle paa min barske og havomsuste Hjemegn vil skrive under paa det: hun var et betydeligt Menneske.

Hun sled og aste fra tidlig Morgen til sen Kvæld, hun styrede sin Gaard med Dygtighed, og hun kæmpede en Periode med Fattigdom og Modgang, men hun var alligevel i Stand til at forny sin Aand, havde alligevel Tid til at følge med i politiske, religiøse og kulturelle Rørelser, og Tid til at dyrke den journalistiske Aare, hun havde taget i Arv fra en Række læsende og skrivende Forfædre.

★

Du skal give Din Mor en Blomst, mens hun lever! Hvor tit forsømte jeg det ikke? Men da hendes Baare en Sommerdag stod midt i Gaarden, omgivet af Slægtninge og Venner i Hundredtal, lagde jeg denne Blomst paa hendes Kiste:

Fra min tidligste Barndom husker jeg hende som en ung, slank og smuk Kone, der just var flyttet over Bækken for at grundlægge det Hjem, der nu i 51 Aar har været hendes. Jeg

husker hende senere, da Sorg og Modgang lagde tunge Byrder paa hendes Skuldre — maaske var det den Periode, der knyttede os tættest sammen. Og senest husker jeg hende som *Bedste*, et mildt og værdigt og beundret Overhovede for en Slægt, der startede med seks Sønner, men efterhaanden forøgedes med seks Svigerdøtre, seksten Børnebørn og et enkelt Oldebarn.

I alle disse Perioder af hendes Liv var hun stadig den samme. Ingen Sorg formaaede at slukke hendes lyse Smil, at knække hendes Mod, at formindske hendes utrættelige Arbejdsevne eller at betvinge den vidt favnende Aand, for hvem intet menneskeligt var fremmed. Og ingen Medgang, ingen Lykke var i Stand til at forstyrre hendes Sinds rolige Ligevægt. Storm eller Solskin — hun var stadig Tine Ledet.

Alle, der her er til Stede, vil vidne, at hun var et betydeligt Menneske. Ikke alene rig paa Kundskab, paa Erfaring og paa Interesser, men rig ved sin Redelighed, sin helstøbte Karakter og sin jævne og sunde Menneskelighed, der aldrig søgte sit eget, aldrig fortabte sig i det uvæsentlige, aldrig delte Folk efter Hartkorn, men altid øvede Ret og Skel og kun hadede eet her i Verden: det uægte, det forlorne, det opstyltede, det usande.

Lykkelige de Børn, Svigerbørn og Børnebørn, der voksede op i hendes Skygge. Ingen af os bærer vore Hjerter paa Læberne — det gjorde *Bedste* ikke heller, og det gør ingen i denne haardføre Egn. Ret tit fik vi derfor ikke sagt, hvad vi skyldte hende. Men en Gang imellem fik vi dog hvisket det frem, og nu ved hendes Baare takker jeg paa Børnenes Vegne og i Vidners Nærvær for det Eksempel, hun har givet os, for de Veje, hun har anvist os, og for den Lykke, der har været os beskaaret ved at eje en Moder, der i sin Person forenede tre Egenskaber, der ikke altid mødes: Godhed, Klogskab og Sindets Storhed.

Da vi for to Aar siden fejrede *Bedste* paa hendes 70 Aars Fødselsdag, og hun stod midt i den store Venneskare, straa-

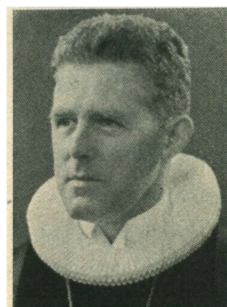
lende af Sundhed og Kraft — da anede ingen, at hendes Livs Lys saa hastigt skulde slukkes. Tværtimod glædede vi os til endnu en Række runde Fødselsdage — helt op til de Hundrede. Men i vor Sorg over hendes altfor tidlige Bortgang, er det os en Trøst, at hun døde lykkelig. I denne Time for en Uge siden, sad jeg en Stund alene ved hendes Leje. Da tog hun min Haand og sagde jævnt og stilfærdigt, at hun havde været glad ved at leve, men at hun var gladere ved at dø og allergladest ved Tanken om at skulle mødes med os igen. Derfor siger vi i Dag ikke Farvel til Bedste. Vi siger: paa Gensyn. *Hendes* lykkelige Smil vil en Dag — den være fjern eller nær — lyse os i Møde fra den anden Kyst, der hvor alle Taager svinder og alle Gaader klares. Tak for denne Sinde, Bedste — og: paa Gensyn!

*

Mangt og meget fandt jeg i min Barndom ubegribeligt. Men det ubegribeligste af alt var, at Samfundet nægtede min begavede og arbejdsomme Mor Stemmeret — den Stemmeret, man som en Selvfølge skænkede et hvilket som helst ugideligt Fjols, blot han var af Hankøn. Jeg lovede med knyttet Næve mig selv, at dette skulde blive anderledes. Og det blev anderledes. Jeg ydede — under Haan og Spot — mit beskedne Bidrag til at knække den voldsomme Modstand, der selv i demokratiske Krese rejste sig mod Kvindens Ligeberettigelse med Manden. Jeg gjorde det i Taknemmelighed mod min Mor, og i samme Aand har jeg set det som en Livsopgave at forkorte Kong Alkohols Tøjrslag, ja helst sætte en Ring i Næsen paa Fyren, saa han ikke skal kaste sin uhyggelige Slagskygge henover andres Tilværelse som i sin Tid over min Mors og min.

AGNES MALMSTRØM, f. Kierkemann
* 1864, † 1935

AXEL MALMSTRØM, f. 1888
Biskop over Viborg Stift

IKKE SYNES, MEN VÆRE

AF

AXEL MALMSTRØM

Naar den indre By i København altid har haft en sælsom Magt over mit Sind, hænger det bl. a. sammen med mine tidligste Barneminder. Selv er jeg født lige udenfor Københavns gamle Volde, men min Moders Hjem laa i Hjertet af den indre By, Købmagergade 57, min Morfaders Ejendom; han var tillige Indehaver af Købmagergades Apotek, der efter hans Død flyttedes til Kulturvet. Min Moder, der saaledes var Københavner med K og var født i det i Danmarks Historie uforglemmelige Aar 1864, havde ligesom min Fader, Grosserer Jens Haagen Malmstrøm, f. 1860, jydsk Blod i sine Aarer, idet begge hendes Forældre var Vestjyder af Rod. Faderen, Apoteker Niels Peter Severin Kierkemann, stammede fra Holstebro; hans Hustru, min Mormoder, Fru Sophie Mathilde Amalie Kierkemann, f. Kolbye, et af de mest uselviske og gæstfri Mennesker, jeg har kendt, var født i Rindum ved Ringkjøbing. Senere i Livet, da jeg gennem min Præstegerning blev knyttet nær til Vestjyderne, forstod jeg, at mange af min Moders skønneste Egenskaber, hendes stilfærdige Ægthed og Trofasthed, hendes Nøjsomhed, Pligtfølelse og Bundethed til Guds Hus maaske ikke blot var gammeldags Karakteregenskaber og solide Vaner, som de kendtes i Datidens gode Hjem, men at de ogsaa kunde føres tilbage til en vestjydsk Slægtsarv.

For min Faders og Moders Vedkommende blev det vistnok Kærlighed ved første Øjekast. Min Farfar var dengang — Efteraaret 1880 — Sognepræst i Humble paa Langeland, og i Anledning af, at Præstehjemmet søgte en Lærerinde til de yngste Børn, kom min Fader 20 Aar gammel op i Apotekerkhemmet paa Købmagergade og saa dér sin vordende Brud, en usædvanlig smuk ung Pige. Store Sorger skulde komme til at gaa hen over den unge Mand; i Januar 1882 mistede han sin Moder, en fin og trofast Kvinde, og selv om de to unge — mine senere Forældre — først i de sidste Uger af 1883 blev officielt forlovede, to Maaneder efter den 56-aarige Sognepræst H. P. Malmstrøms Død, vidste i hvert Fald min Farfar, hvor det bar hen i Forholdet mellem de to unge, og glædede sig meget derover. Da min Moder paa den Tid var Lærerinde i Tullebølle Præstegaard, ligeledes paa Langeland, mødtes de to unge flere Gange ved min Farfars Sygeleje, og da en Nabopræst for sidste Gang tog Sognepræsten i Humble til Alters, var min Moder med i den lille Sørgekare.

I min Faders Optegnelser — „Tanker i en stille Time“ — har han talt om den Forlovelsestid, som han og hans senere Ungdomsbrud oplevede; de Linier fortjener at gengives her: „Et rigt og straalende Solskin blev kastet ind over mit Liv gennem den skønne Tid: Kærlighedens Vaar! Hvor syntes Livet herligt at leve, og hvor mange uskyldige Glæder bragte disse uforglemmelige Aar mig dog ikke! Lykkeligt det Menneske, i hvis Lod det falder at opleve en saadan Tid, hvor to Hjerter slaar hinanden varmt og kærlighedsfuldt i Møde, og hvor Øjnene taler Hjertets Sprog! Endnu ligger Støvet paa Sommerfuglens Vinger, saa længe ens hemmelige Tanker og Higen frem for alt gaar ud paa at se om end blot et Glimt af den elskede Skikkelse og at udfinde Veje til — uset af andre — at berede Hjertets udkaarne Veninde en eller anden lille Glæde, Opmærksomhed eller Overraskelse. Aldrig, aldrig udslettes

disse velsignede Minder af Erindringen, og kun een Gang i et Menneskeliv — i Ungdommens Aar — gennemlevs saadanne Tider i uskyldig Fryd og Glæde. Herren være inderlig takket for alt dette.“

Den 23. November 1887 fejredes Brylluppet i Vor Frue Kirke i København, den ogsaa i Apoteker Kierkemanns Slægt mindere Kirke, Helligdommen, hvor jeg selv er døbt, og hvor jeg senere som Præst skulde opleve 11 rige Aar —, og fra Kirken tog Brudeparret sammen med en stor Skare af Slægt og Venner ud til den kgl. Skydebane, hvor saa mangen Fest i Brudens Slægt var fejret før. Var end denne Festsdag uforglemmeligt straalende for min Fader, kastede Tabet af hans Forældre dog dybe Skygger ind over hans følsomme Sind; min Moder havde dog allerede da paa mange Maader røbet sin sjældne Evne til at bære andres Byrder. Hendes Brudgoms Smerte var hendes egen, og med Forventning drog de ind i deres eget unge Hjem. Faa Uger efter Brylluppet fik min Fader Prokura i sin Onkel Grosserer Chr. Hellesens Brandforsikringsfirma, hvis Eneindehaver min Fader var fra 1908 (Firmaet Hellesen og Malmstrøm).

I mangt et Ægteskab blev Hverdagen graa, men vi fire Søskende, der nu for 12 Aar siden mistede vor Fader og Moder — det var sindbilledligt, at de døde med 3 Maaneders Mellemrum — har, saa at vi aldrig kan glemme det, og saa at det blev en Inspiration paa vor Vej — set ind i den Virkelighed, at den unge Kærligheds Lykke kan holde sig uplettet frisk op under de graa Haar.

Da Martin Luthers Datter fik sit eget Hjem, sagde han til hende: „Min kære Datter, du skal omgaas med din Mand saaledes, at han inderlig længes, naar han paa Hjemvejen faar Øje paa Husets Tag.“ Min Moder forstod paa en vidunderlig Maade op gennem Aarene at bevare sit Trylleri, saa at Fader inderlig længtes til Hjemmet efter endt Arbejdsdag. Fader var ret i sit

Es, naar han i sin hyggelige Stue fandt nye Rigdomme hos sin kære Dickens, men den selvfølgelige Forudsætning for at faa den fulde harmoniske Glæde ud af en saadan Aften maatte være, at Moder var i hans Nærhed.

En Ven af Hjemmet sagde engang om mine kære Forældre: „de to er overfor hinanden, som om de var blevet forlovede for fjorten Dage siden,“ og da havde de været gift i 40 Aar. Min Moders Øjne blev svage i de sidste af hendes Leveaar, og Alderen satte — om end først meget sent — sit Præg paa hende, men for min Fader blev hun ved at være hans Ungdoms Brud, og da Døden var kommet, var det, som om al Ungdommens Skønhed vendte tilbage, blot i forklaret Skikkelse.

Min Moder elskede det stille Liv indenfor Hjemmets Vægge. Hun var ofte tilbageholdende overfor andre og havde vanskeligt ved at aabne sig for fremmede, men gav sig selv helt til dem, der stod hendes Hjerte nær. Dette Offersind, som først Fader og senere vi fire Børn oplevede, vil man altid mindes — med sønlig Ærbødighed og inderlig Taknemmelighed. Et rigtigt Hjem skal jo forstaas indefra; Paulus's Ord om at „Kærligheden søger ikke sit eget“, stod sin Prøve i vort Barndomshjem. Da min Broder — nuværende Direktør Johannes Malmstrøm — paa sin Bryllupsdag talte for sit Barndomshjem, sagde han bl. a.: „Af Moder lærte jeg Offersind, d. v. s. selv har jeg ikke lært det, men jeg jager efter det, efter at jeg har set det saa smukt praktiseret i Moders Liv. Det er sikkert Moder meget imod, at jeg overhovedet nævner det, men det sætter jeg mig ud over for en Gangs Skyld. Jeg synes nemlig, at naar ens Moder Aar ud og Aar ind tredive Aar igennem ikke har bestilt andet end at ofre sig for en paa alle Punkter uden at trættes, og uden nogensinde at tale om det, saa er det godt, at der ind imellem kommer Stunder, hvor man ikke kan andet end prise den Kærlighed, som man har solet sig i gennem de mange Aar. Du gik saa stille med det, kære Moder, men du maa ikke tro, vi

derfor oversaa det. Tak for tusind Ofre du har bragt for min Skyld. Nu ser jeg først, hvordan hele dit Liv i Grunden var eet stort Offer.“

Der var den Ejendommelighed ved Moder, at ganske stilsfærdig blev alt gjort, som om det ikke var noget videre, selv om det var nok saa nøjsommeligt. I de mangfoldige Sygdomsperioder, som vi Børn under Opvæksten maatte igennem, sad Mor i utallige Nattetimer ved vor Seng. Nu de mange Aar efter ser vi, at det, baade naar vi var syge, og naar vi var raske, var vort Barndomshjems Lykke, at Mor altid var der.

I nogle Aar stillede Hjemmets snævre Opgaver saa store Krav til hende, at det kneb med at faa Tid til at dyrke Musik og Læsning, men det hører ellers til de fine Træk ved min Moders Skikkelse, at hun satte noget ind paa at være tro mod den Kulturarv, som hun havde med fra sit Barndomshjem med den Horisont, der prægede det. Hun elskede Naturen, og naar hun mangan Morgen fulgte Fader gennem Ørstedsparken paa Vej til hans Kontor, kunde hun ligesaavel som Fader fryde sig over Fuglenes Sang og Blomsternes Skønhed, og to længere Italiensrejser hørte til hendes Livs festligste Oplevelser. Min Moder elskede fra sine tidligste Ungdomsaar Adam Oehlenschlägers Digtning, særlig hans Tragedier, men var ogsaa glad for at følge med i den moderne Litteratur. Med stor Glæde tænkte hun altid tilbage paa rige Timer i det kgl. Teater; hun følte, at hun skyldte den danske Nationalscene saare meget: en uddybet Sans for ægte Skønhed, for det danske Sprogs Vellyd og for Menneskelivets Mangfoldighed. Min Moder var gennemmusikalsk. Vilhelm Herold, Helge Nissen og Margrethe Lendrop havde skænket ogsaa hende uforglemmelige Operaaftener, ligesom Hans Beck og Valborg Guldbrandsen med det kgl. Kapels Musik havde kastet Fest ind over mangan en Aften, f. Eks. naar „Napoli“ opførtes. Inden for Skuespillet stod særlig Emil Poulsen i Mindets Glans for hende, naar han

som Shylock i „Købmanden i Venedig“, som unge Ekdal i „Vildanden“, som Ambrosius i Molbechs Skuespil eller som Prinsen i „Der var engang“ — gjorde Menneskeskikkelser levende paa uforglemmelig Maade. Moder bibragte os Børn Sans for alt, hvad der er ædelt, og lærte os at skelne mellem godt og ondt, mellem det, der rummede virkelige Værdier, og det, der kun er Blændværk.

Min Moder havde i det meste af sit Liv kæmpet med Hovedpine og Søvnløshed, og dertil kom i de senere Aar hyppige Galdestensanfald og Hjertesygdom. Men da saa vi ikke blot Moder som en Helt bære sine Lidelser, men ud af sin dybe Kærlighed fik hun Kræfter til at holde Modet oppe i min kære Fader, som let satte sin Frimodighed til i Tider, hvor det kunde se ud til, at Moders Kræfter kunde ebbe ud.

Men begge kendte de Vejen til Gud. Det var deres Livs største Rigdom. Min Moder hørte ikke til dem, der talte meget om sit Gudsforhold, hun havde som saa mange indenfor den Generation svært ved at finde Udtryk for det, der boede i hende, men vi vidste, at det at tjene Gud var hendes inderste Higen, og da Fader var død, mærkede vi som aldrig før, at Bøn bar ogsaa hende, at Jesus var hendes Frelser og eneste Fortrøstning, og gennem hele vor Barndom og Ungdom saa vi Far og Mor Søndag efter Søndag finde hen i Guds Hus og oftere og oftere til Nadverbordet. Min Moders Glæde var næsten overvældende stor, da hun den 25. Oktober 1916 saa sin førstefødte Søn i Ribe Domkirke blive ordineret til Præstetjeneste og senere som Præst faa sin Gerning ved Vor Frue Kirke i København i den for hende saa minderige Kirke. Snart efter Brylluppet havde mine Forældre løst Sognebaand til daværende residerende Kapellan ved Garnisons Kirke, Hans Mathias Fenger, Hjemmenes Talsmand fremfor nogen Præst i Datidens København, og de fulgte ham med Glæde til den festlige Holmens Kirke, men i Ricards Johanneskirkeaar var de glade, naar

Fenger og Ricard ikke prædikede samtidig til Højmesse. Mine Forældre lærte mig, at en Søndag uden Kirkegang ikke er nogen rigtig Søndag, og naar Far hver Aften for Mor læste et Stykke af Bibelen foruden en Salme og sluttede med Herrens Bøn, indoptog vi det i vort Sind, at en Dag maa slutte med Gud, som den maa begynde med Gud.

Ikke synes, men være. Vi Søkende kom ofte til at tænke paa det Ideal i Forbindelse med vor Moder. Den, der har haft en saadan Moder, har daglig set ind i et Sandhedens Rige, som vil forpligte Livet igennem.

SOPHIE FREDERIKKE ANDERSEN, f. Rasmussen
* 1838, † 1912

SIGRID NEIENDAM, f. 1868
fhv. Skuespillerinde ved Det kgl. Teater

„JEG ER SOM I HANS FORGAARD“

AF

SIGRID NEIIENDAM

Da Mor blev begravet ved Juletid 1912, bragte Danmarks daværende Statsminister, Klaus Berntsen, hende paa Regeringens Vegne en varm Tak for, hvad hun havde været for mange Tusinde Elever gennem 30 Aar paa Rødkilde Højskole, hvor Far var Forstander. Der laa en rig folkelig Udvikling bag denne Tak. Mor havde oplevet Grundlovens, Højskolebevægelsens og Venstrepartiets Sejr.

Hun kom til Verden i et beskedent Lærerhjem ovre i Jylland, mens Sjette Frederik stod for Styret, og hun kaldtes Sophie Frederikke efter hans Dronning. Hendes Uddannelse blev Landsbyskolens almindelige, men hun havde stærke Kræfter, Klogskab og Beherskelse forenet med dyb Kristentro. Af Format var Mor noget af en Sagakvinde, og som Højskolemor fik hun Lejlighed til at paavirke mange Mennesker. Selv havde hun seks Børn, hvoraf en Søn døde som lille.

Med praktisk Virkekraft fyldte hun sin Plads i den store Højskole, saa at man altid mærkede hendes Tilstedeværelse baade paa Skolen og i Hjemmet. Om jeg saa maa sige, hun var „født“ Opdrager og som saadan aldrig sentimental. Var der en og anden Unode hos os, som skulde ryddes bort, tog hun paa den med fast og sikker Haand — som Lægen, der renser Saaret,

før det forbindes. Det var svært nok for os altid at forstaa, end-sige paaskønne, hendes Fasthed; vi opfattede den sommetider som Haardhed. Men det var forkert. Mor havde et rigt og varmt Hjertelag, var langsynt i sin Opdragergerning og bejlede aldrig til vor Hengivenhed i Øjeblikket — derfor opnaede hun den fuldt og helt og bevarede den ubeskaaret til det sidste.

Hun var ikke fremtrædende i sit Væsen, traadte for Eks. aldrig op ved nogen offentlig Lejlighed, men forstod alligevel udmærket at gøre sig gældende og lod sig ikke skubbe til Side. Hendes Meninger om Tilværelsens forskellige Spørgsmaal var altid udprægede og farvet af hendes Overbevisning og Personlighed. Man fik aldrig det kendte, usikre Svar: Det ved jeg ikke! — af hende. Kom vi til hende med Bøn om gode Raad, mærkede vi, hvor erfaringsrig hun var, hvor meget hun havde lært i Livets Skole, og vi oplevede, hvordan hendes Erfaringer i Tidens Løb havde gennemtrængt hendes Væsen; hendes Livs-syn og hvert Ord, hun sagde, var præget deraf.

Paa den anden Side var der noget færdigt, næsten ensidigt ved hende. Hun stod fast paa sine Meninger, holdt paa sine Domme og havde svært ved at sætte sig ind i en anden Tankegang end den, der var hende tilvant — eller rettere: som hun havde levet sig ind i. Mor var altid oplagt til Samtale, men jeg tror, det var hende en større Tilfredsstillelse at udvikle sine egne Synspunkter end at lytte til andres. De sande Livsværdier var for hende af aandelig Art.

Som ung Pige paa femten Aar var jeg forelsket i en ung Mand — men han saa ikke til den Side, jeg stod. Jeg betroede Mor min ulykkelige Kærlighed, og hun sagde blot: „Vær du glad over, at der ingen er, som ved det“ — et Svar, der hjalp for-træffeligt. Praktisk og modig var hun i al sin Færd. En fattig Familie, hvor Konen næsten var blind, og hvor de tre Børn gik for Lud og koldt Vand, var blevet fuld af Utøj, saa der var dybe Saar i deres Hoveder. Da Mor hørte det, spurgte hun vore Køk-

kenpiger og vor Avlskarl, om de vilde hjælpe hende. Det svarede de Ja til. Mor samlede Linned og Tøj; Familiens Klæder blev vasket, Huset skuret — det varede en hel Dag. I en Uge tog Mor Børnene daglig hen i vor Badstue, hvor hun selv rensede dem, og saa fik de et ordentligt Maaltid ovenpaa. Manden sagde til Mor: „Ja, Fru Andersen, om De havde givet mig tusind Kroner, var der aldrig kommet det Resultat.“ Den ældste Pige lærte snart at hjælpe Moderen — og det hjalp for Livstid.

Mange mindes Mor endnu. Bygmester Joliannes Olsen i Slagelse, en gammel Elev, skrev for et Par Aar siden til mig: „Højskoletiden var vidunderlig, rig paa herlige Oplevelser. En Ungdomstid saa skøn, at man maa ønske en saadan for sine egne Børn. I første Række maa jeg tænke paa Deres prægtige Hjem, Deres Far og Mor. Der var en egen Stemning og Duft over den store Dagligstue, naar Deres Mor sad med alle Pigerne om sig, og der blev læst højt af en Bog. Jeg skylder Deres Far og Mor saa meget — mon man egentlig nogensinde har faaet sagt dem rigtig Tak? Der er noget skønt ved, naar Menneskers Liv er levet saadan, at det stadig kan have Værdi for andre, og at det kan blive ved med at være et lysende Eksempel.“

Desværre fik vi ikke malet noget Portræt af Mor, men det gengivne Billede er tegnet af Albert Gottschalk en Aften paa Rødkilde, naar Mor som sædvanligt lagde sin Kabale. Det er kun en Skitse, men den ligner udmærket. Han har faaet Roen og Tænksomheden med.

Man oplever ikke saa sjældent, at Pædagoger forsømmer deres egne Børn. Saaledes ikke med Mor. Hun havde Kærlighed og Omhu nok til os alle, trods det store Arbejde, hun daglig gav Højskolen. Jeg er glad ved, at hun fik et Otium, inden hun 74 Aar gammel gik bort. I de sidste Aar kunde hendes Børn være noget for hende og paa den Maade sige hende Tak for alt, hvad hun havde betydet for os. Da hun laa paa sit

Dødsleje, og vi stod samlet om hendes Seng og gerne vilde beholde hende, sagde hun: „I maa ikke holde paa mig, for det er Vorherres Mening, at jeg skal dø. Saa jeg har bare bedt om at være i hans Aand, og det føler jeg, at jeg er — ja, jeg er som i hans Forgaard!“

„JEG HAR ET BILLED, MOR, AF DIG“

AF

MADS NIELSEN

Jeg har et Billed, Mor, af dig
helt fra dit Pigesinds April.
Skønt blegt og falmet finder jeg
endnu dit unge lyse Smil.

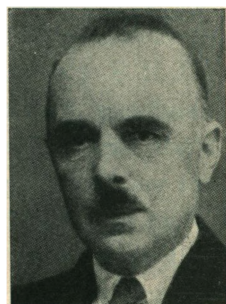
I Smedegaarden i Vester Velling voksede fem Døtre op, fem muntre unge Piger, født omkring Midten af forrige Aarhundrede. Mads Smed var en munter Mand, glad ved Fest og lys af Sind. Hans Kone, Malin, var mild og alvorlig, god i dette Ords aktive Betydning. Begge var de Pligtmennesker, dygtige i deres Gerning, ærbødige overfor Livets Værdier.

Smedegaarden laa midt inde i Byen, paa den anden Side Gadekæret laa Præstegaarden, og der havde altid været livlig Forbindelse mellem de to Hjem. I to Hundrede Aar havde Søn fulgt efter Fader i den gamle firlængede Gaard, hvoraf nu kun det lave Stuehus staar tilbage. I en af Bindingsværk Stolperne er indskaaret et Navnetræk og et Aarstal. Øverst staar der † J. H. S. † derunder P. M. S. ANNO 1725. Der hørte et større Landbrug til Gaarden, og i Smedjen var der flere Svende. Mads Smeds Hjøljer var kendt over mange Kirkesogne, saa det var ikke nogen helt ringe Virksomhed.

Det var et livligt Sted at vokse op i. I Smedjen kom Sognets Folk ikke alene for at faa Hestene skoet og Redskaberne gjort i Stand eller fornyede; men ogsaa for at hente Post og drøfte

NIELSINE NIELSEN BONDE, f. Madsdatter
* 1853, † 1921

MADS NIELSEN, f. 1879
Apoteker, Forfatter

Sognets og Verdens Problemer. Foruden at være Landmand og Smed var Mads tillige Brevsamler og Dyrslæge. I Gaarden var aabent Hus. Ved Højtiderne, Daab og Bryllup og Begravelse, staldede Folkene fra Sognets Yderkanter ind i den gæstfrie Gaard. Smeden var altid parat til en Snak, og Malin var god at gaa til med Sorger og Glæder. Inde i det lavloftede Sovekammer har mangt bekymret Sind aabnet sig og faaet Hjælp i Vanskelighederne.

Der var mange Bøger i Smedegaarden, morsomme Naturhistorier fra Syttenhundredtallet, Dyrslægebøger og historiske Værker. Indre Missionstidende blev holdt fra Begyndelsen, og „Tidsskrift for Husmænd“ udgivet af Lærer P. Nielsen, der startede den første Husmandsskole i Nabobyen Torup, hørte ogsaa til Læsningen der i Hjemmet. I dette Hjem groede de fem unge Piger til, opdragne til Nøjsomhed, Flid og gammel-dags Guds frygt.

Mor var den næst yngste, født 1853.

Den Gang holdt man sig til sin Hjemstav. Mor var den eneste, der havde været borte fra Sognet, inden hun blev gift. Hun opholdt sig nogle Maaneder i Randers. 1877 blev Mor gift med Kristen Bonde, ældste Søn fra Sognets største Gaard. De havde leget sammen som Børn, fulgtes ad i Skole og til Præst, og det havde ligesom været en Selvfølgelighed for dem begge, at de skulde blive ved at følges Livet igennem. Efter Brylluppet overtog de Smedegaarden. Selve Smedjen var solgt, da Mads Smed døde 1875; men det varede ikke længe, inden de byttede Gaarden bort med en større, som min Farfader ejede i Nabo-sognet Langaa.

Der fik Mor saa sin Livsgerning.

Med Dygtighed og Energi gik hun op i sin nye Opgave som Husmoder i den store Gaard. Og der var nok at tage fat paa, baade ude og inde. En Bondegaard var den Gang som en Verden for sig, og i mange Henseender selvforsynende. Der bryg-

gedes og bagtes, slagtedes og saltedes. Der støbtes Lys og skættedes Hør. Røgt af Smaakræ hørte ogsaa Kvindesiden til. Der var Faareklipping, Karten og Spinden foruden Arbejde i Mark og Eng ved Høst og Høslet.

Jeg var den første af de syv Børn, og jeg husker endnu fra mine første Aar Mor fuld af Skælmeri. Hun og Far var som to nyforlovede. I Mørkningen havde Mor endnu Tid til at fortælle Eventyr og gamle Beretninger. Hun fortalte mig om Karl af Rise og liden Kirsten og om Jordan rundt i 80 Dage, som hun havde set paa Teatret i Randers og som havde gjort stærkt Indtryk paa hende. Det var det eneste Teaterstykke Mor fik at se i sit Liv.

Men der kom andre Dage, der lagde et Tryk over Hjemmet. De kom ud i store økonomiske Vanskeligheder. De daarlige Tider for Landbruget, Uheld med Besætningen, Tab paa Kautitioner. Far havde meget svært ved at sige nej til nogen, der bad. Den voksende Børneflokk. Seks Dreng og en Pige — og Fars meget Arbejde uden for Hjemmet. Han var i mange Aar Sogneraadsformand og havde flere offentlige Hverv. Alt dette tog paa Mor. Der var altfor meget, hun skulde tage sig af, baade ude og inde. Hun kunde ikke tage sin Opgave let. Pligtmand som hun var, blev Dagene et uafbrudt Slid for hende. Arbejdet skulde gøres, først maatte der sørges for alt og for alle andre. Sig selv tog hun intet Hensyn til. Hun havde Ansvaret baade overfor Gaarden og overfor Gud. Han havde givet hende Evnen — den betroede Talent — som skulde nyttiggøres, og han havde sat hende paa den Plads, hvor hendes Troskab skulde staa sin Prøve.

Mor levede i Virkeligheden, hun satte sig ikke hen for at minde, hvordan det havde været og drømme om, hvordan det kunde være. Livet var som det var, altid Nutid, altid med nære Krav. Dagens Gerning skulde gøres, og slog dens Timer ikke til maatte Nattens tages til Hjælp.

Livet var Virkelighed; men det virkeligste af alt, det faste og blivende var Gud. Det vidste hun fra sit Hjem, det havde hun altid vidst; men en Gang er Gud alligevel bleven virkelig for hende paa en ny og stærk personlig Maade. Hvordan og hvornaar ved jeg ikke. Det var hendes Hemmelighed; men jeg mindes som Dreng at have hørt hende sige, at hun kunde nævne Dag og Time, da det skete.

Din Kristendom var ikke let,
— en Kirkesti, et Søndagsdigt;
men den var i hvert Aandedræt
Udholdenhed og Hverdagspligt.

Hvor var det trods alt et lykkeligt Hjem vi Børn voksede op i, og det vil bestandigt — maaske mere og mere jo ældre vi bliver — staa for os som det helt rigtige Hjem, det tryggeste Sted i Verden.

Hvor levede I lykkeligt sammen, skønt I var saa forskellige. Far Stemningsmenneske, lysseende med vid aandelig Synskres. Han saa ikke saa nøje paa det dagligdags; for dig Mor var det netop der man skulde sætte al sin Energi ind. Far saa fra oven paa Livets Foreteelser; du gik paa Jorden, og der skulde du gaa, om den saa var gloende.

Hvor travlt Mor end havde, tog hun sig altid Ro til at læse et Kapitel daglig i sin Bibel; efter Middagen naar de andre hvilede eller om Aftenen naar de var gaaet i Seng. Og betegnende nok var det det gamle Testamente, Mor læste i. Der var i det hele taget noget gammeltestamentligt, lovmæssigt over Mors Gudsforhold. Stræber alvorligt har Jesus sagt, var et Ord, hun ofte vendte tilbage til.

Bekymrede Mor, du syntes aldrig du naaede saa meget, som du skulde.

De faa Breve du har skrevet til dine Børn, var skrevet ud af

en varm Kærlighed; men de var fulde af Bekymring, baade for dig selv og os andre, at vi ikke skulde naa Maalet.

Mor kunde virke kølig og kritisk. Hun havde et skarpt Blik for alt, hvad der var uægte og overfladisk; men denne Indstilling, den Frygt for at hun selv og andre ikke tog Livet alvorligt nok, ikke var det, de syntes at være, var blot Konsekvensen af hendes uangribelige Tro paa den Gud, der klart og bestemt talte til hende gennem Bibelordene. Der var hans Vilje og Vejledning, og den skulde følges paa Trods af den hele Verden. Var hendes Kristendom snæver og ensidig, saa gav den hende en uovervindelig Styrke og Fasthed i alle Livets Forhold.

Men bag denne Skal var Mor det kærligste Menneske. Alt hvad der gjorde Mennesker ondt ramte hendes eget Hjerte, og der var ikke det, hun ikke kunde gøre, for at hjælpe andre. Og hvor var Mor dog ungdommelig af Sind, aaben overfor Livet og modtagelig for alt nyt, naar det bare ikke greb forstyrrende ind i hendes Gudsforhold.

Det var ejendommeligt, at Far, der kom saa meget ud og saa meget friere paa Livet, var den mest konservative. Han vilde have sin sorte Krave paa og Tøjet syet som det altid var bleven syet hos den gamle Skræder, der gik paa Omgang i Gaarden. Der skulde meget til, for at faa Far til at indlade sig paa at spise Mad, han ikke kendte; men Mor var levende interesseret i alt, hvad der kom frem. Klæder, Mad, Møbler. Jeg husker fra min Barndom, hvor Mor spurgte ud, naar Far havde været ude mellem fremmede. Hvad de fik at spise, hvordan Møblerne var og meget andet, som Far ikke evnede at svare paa.

Hvor kunde den gamle Varme i hendes Sind pludseligt et Øjeblik bryde igennem og give sig rørende, paa en Gang kejtede og yndefulde Udtryk.

Ikke mindst overfor os Børn var Mor kritisk og vagtsom. Hun roste sjældent. En af mine Brødre har fortalt mig, at en af

de stolteste Dage i hans Liv var, da Mor sagde om et Arbejde, han havde udført, „Det har du rigtignok gjort godt“.

Da mine Forældre var lidt over tres Aar, afstod de Gaarden og flyttede til en ugift Søn i Skern. Det er ogsaa et Bevis paa Mors aabne Sind, at hun, som siden hun blev gift aldrig havde tilbragt en Nat udenfor Langaa og for hvem en Rejse til Randers var en stor Begivenhed, straks følte sig hjemme og tog fat i de nye Omgivelser. Maaske følte hun det ogsaa som en Befrielse at slippe for Ansvaret og Arbejdet paa Gaarden. Hun førte Hus for min Broder. Her var Arbejdet overkommeligt og ingen økonomiske Bekymringer. Jeg tror, Mor følte sig hjemme i Skern. Her var en stor Menighed og en stopfyldt Kirke om Søndagen. Her havde hun Tid til at læse og følge med i Kristeligt Dagblads Føljeton uden stadig at tænke paa, om der ikke var noget hun forsømte.

En Mand, de boede i Hus med, skriver om Mor: „Jeg mindes hende med Glæde som den stille gudhengivne Kvinde, glad og travlt optaget af sin Gerning, glad ved sin Mand og sine Børn, glad ved at gøre sine Medmennesker godt.

1921 blev Moder heftigt syg. Ved Undersøgelsen konstateredes Kræft i Livmoderen. Da min Broder kom ind til hende, sagde hun grædende: „Nu skal jeg saa dø;“ men straks tog hun sig sammen og sagde ligesom undskyldende sin Svaghed: „Jamen det gør da heller ikke noget.“ Jeg husker, da jeg første Gang kom til Skern efter at Mors Sygdom var konstateret. Jeg var meget beklemt ved Tanken om, hvordan det Møde vilde falde ud. Inde i den solfyldte Stue kom Mor mig i Møde, sirlig, duftende af Renhed med et lille genert Smil og bød mig Velkommen. Der var intet at mærke paa hende; men da jeg gik med hende ude i Køkkenet, sagde hun stille: „Det er sært at gaa herhjemme og have faaet sin Dødsdom.“ Mere blev der ikke talt om den Ting.

Lægen havde foreslaaet at prøve en Radiumbehandling paa

Rigshospitalet. Skønt vi ikke havde stor Tillid til det, mente min Broder, det skulde prøves. Vi tænkte, Mor vilde være ængstelig ved det; men hun sagde blot: „Det skal I gøre, som I synes.“

Mor, der som ældre Mennesker den Gang havde Linned liggende til Jordefærden, sagde til min Søster: „Det maa vi nok hellere tage med.“ „Nej, vi haaber da, du kommer tilbage til os.“ Og det kom hun.

Hun var kommen med Sovevogn om Natten, og min Broder, der var ude for at hente hende, saa hende glad og spændstig komme ud af Waggonen. Min Broder stod paa første Perron, da Toget kørte ind paa tredje, og imellem dem holdt et Tog parat til at køre bort, Mor havde ikke Tid til at vente, hun entrede igennem en Pakvogn og spurgte straks: „Hvor er Far,“ men da hun hørte, han var rejst bort nogle Dage før, var det som Spændstigheden gled af hende. De var hurtig talt de Dage, de havde været borte fra hinanden. Hun kom nemlig hjem før det var Bestemmelsen, saa Far havde taget en Tur til sin Hjemegn. Der skulde gaa en lille Maaned inden næste Behandling, og aldrig havde Mor været saa fuld af Liv og Interesse som i disse Dage. Da min Broder en Dag foreslog hende en Biltur ud i det blaa med et Par af hendes gode Venner, glædede hun sig som et Barn, der staar foran en stor Oplevelse.

Fra det sidste Ophold i København kom hun ikke levende hjem.

Min Søster, der paa det Tidspunkt var Lukassøster i København, besøgte hende saa ofte hun kunde. En Aften bad Mor hende læse i Biblen, og da hun gik, sagde hun stille: „Nu vilde jeg gerne dø.“

Næste Morgen blev der ringet, at Mor ud paa Natten pludseligt var død.

Til Slut et Par karakteristiske Træk.

I et Julebrev fra 1895, den første Jul jeg var hjemmefra som

Elev paa Apoteket i Herning, skrev Mor: „Saa sender vi dig det rene Tøj tilligemed et Par Muffediser og lidt hjemmebagt Julegodt. Der er ogsaa lidt i en Papirpose, som jeg tænkte du kunde give Anders Poulsens Børn (gamle Ungdomsvenner fra Langaa), hvis du synes. Jeg vilde gerne, du skulde have haft en lille Julegave, men vi har ikke Raad til det.“

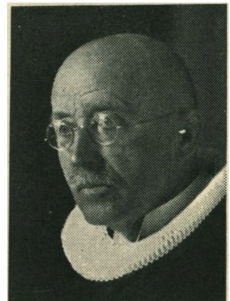
Da mine Forældre i 1916 var flyttet til Skern, var Mor og min Broder ude at købe Gardiner til den nye Lejlighed. Mor vilde, de skulde tage det med hjem, men Manufakturhandleren sagde, de skulde nok bringe det, og det holdt min Broder med ham i. Da de var kommen ud paa Gaden, sagde Mor: „Du er vel ikke bleven storagtig nu du tjener Penge, det kunde vi da godt have baaret selv.“ Saadan var Mor.

5. Aug. 1921 blev Mor begravet fra Langaa Kirke og Aaret efter døde Far. De to ligger nu i Familiens Gravsted sammen med deres yngste Søn. Han var Filolog og Lærer med en meget lovende Fremtid, men blev brutalt slaaet ud af Sygdom. Efter et aarelangt svært Sygeleje døde han en straalende Død. Paa hans Gravsten staar efter hans eget Ønske: En Mand Gud var god imod.

Lille bekymrede Mor. Du slap vel gennem Livet og bevarede Troen til det sidste. Din Færden og din Forbøn har været et Værn om dine Børn Livet igennem.

VINCENTIA CHRISTIANE NORDENTOFT THOMSEN, f. Michelsen
* 1839, † 1914

JOHANNES NORDENTOFT, f. 1868
Provst

EN STAMMEMODER

AF

JOHS. NORDENTOFT

„Selv om en Moder kunde glemme,
hvad hun bar under sit Hjærte,
en Kvinde sit diende Barn —“

Dengang da min Mors Mor laa paa sit Dødsleje — og der er jo dem, som netop dér ser mere end andre — sagde hun som et af sine sidste Ord til sin Datter Vincentia, min Mor: „Du er en Stammemoder!“ Og denne Forudsigelse kom til at gaa i Opfyldelse. De elleve Børn fra Brabrand Præstegaard og deres Børn og Børnebørn ved det i alt Fald.

Men først lidt om Stammemoderens egen Afstamning og tidlige Ungdom. Hendes Farfader, Hans Christian Michelsen var Præst ved Holmens Kirke og døde i 1835. Han spillede som ung Student en vis Rolle i den saakaldte „Posthusfejde“ 1793, der omtales af Henrik Steffens i hans „Was ich erlebte“, og som er udførligere skildret i Carl Bruuns Trebindsværk om København (III S. 892 fig.). Begyndelsen til den var — i Følge Familietraditionen, der i det væsentlige stemmer med Carl Bruuns Beretning — et Sammenstød med en Løjtenant von Römeling, der paa Købmagergade puffede Student Michelsen i Rendestenen, skønt han havde Fortovsret, hvorefter Studenten bemægtigede sig Løjtenantens Sabel og brækkede den i Stykker. Nogle Soldater kom til fra den ene Side, Studenterne fra Regensen, der ringede Storm med deres Lovsangsklokke, (som

de til Straf mistede), fra den anden. Løjtenanten var imidlertid tyet ind paa Postgaarden, og Folkemængden udenfor raabte for-gæves: „Slaa en Konvolut om ham og send ham ud til os!“ Til-sidst blev Hestgarden kommanderet ud og fik Røret dæmpet, inden Skibstømmerne fra Nyboder, Studenternes Venner, som var ilet til med deres Økser, fik Brug for dem. Hele Historien var iøvrigt kun et enkelt Udslag af Uviljen mod den dengang tyskprægede Hær (tysk Kommando m. m.) og dens Officerer med „de røde Fjer“.

En vis Kampglæde hos nogle af Studentens Efterkommere formenes at skrive sig „atavistisk“ fra ham. Iøvrigt blev han fuldstændig frifundet af den nedsatte Undersøgelseskommision.

Hans Søn Frederik Nicolaj *Severin Michelsen*, der 1873 døde som Sognepræst i Dover og Venge ved Skanderborg, var i 1836 blevet gift med *Anine Augusta Gottlieb*. Hendes Far Vincens Gottlieb, der oprindelig var Søofficer, ligger begravet i Vrensted, hvor han døde hos sin Svigersøn Præsten. Hendes Broder J. L. Gottlieb, var Chef for Fregatten „Jylland“ i Slaget ved Helgoland 9. Maj 1864. I nogle efterladte Optegnelser, skrevne engang under et langt Sygeleje, har min Moder givet et saare skønt Billede af *sin* Mor. Nogle Linier deraf skal gengives her: „Ingen var saa god som hun, saa smuk, saa varmhjærtet og deltagende, saa gæstfri og gavmild . . . Alle Livets harmoniske Toner fandt en Sangbund i hendes Sjæl . . . Jeg husker hendes natlige Vuggesange for de smaa Søskende, hvoraf nogle var til Melodier, som jeg aldrig siden har hørt fra andre Læber. Jeg holder selv af at nynne dem i de ensomme Nattetimer for mine Børn og synes da at høre hendes Stemme gennem min.“

De første 12 Aar af sit Liv tilbragte Mor i Agerholm Præstegaard, Øster- og Vestervandet Sogn, nord for Thisted, i en ejendommelig og storladen Natur, der gjorde et dybt Indtryk paa Barnesindet. „Lykkelige, lykkelige Barndomstid! Klitterne min-

des jeg, hvor vi fra de højeste Toppe saa Solen synke i Havet, saa Skibene drage til fremmede Lande; Klitterne med det dybe, klare, hemmelighedsfulde Vandhul omgivet af grønne Siv, hvori jeg indbildte mig, at en Undine boede. Jeg mindes, at jeg endog en Tid flettede Flaader af Sivene og satte dem ud paa Vandet, ladede med Ribs, Blaabær og lignende. Alt som et Offer til Undinen! „Da var jeg ung og saa liden“ . . . Over Heden gik vi Pigebørn i Rad og Række, mens vi sang Visen om den vilde Verner Ravn eller om Hr. Villemand og hans Mø; og Vinden, som løftede vort Haar, susede saa fuld af Hemmeligheder fra den Verden, vi ikke kendte, men som vi ventede engang vilde aabne sig for os i fortryllende Herlighed, og hvori vi skulde møde alt, hvad der var stort og skønt, skulde beundre det, elske det, gribe det.“ . . . „Hvad bestilte I Børn saa om Vinteren?“ spørger mine smaa. — O, saa havde vi en dejlig Storstue, hvor vi, naar Vejret var slemt, holdt vore Turneringer. Mig havde jeres Bedstefader lavet et dejligt Skjold af Pap, hvorpaa der var en springende Guldløve i rødt Felt. . . . Vi udførte med stort Alvor Scenen mellem Grev Gert og Niels Ebbesen, og jeg mindes at have set Begejstringstaarer i Niels Ebbesens Øjne, da han „slog op med hviden Haand og undsagde Grev Gert.“

Da Mor var i Konfirmationsalderen, blev hendes Far forflyttet til Vrensted og Tise i Vendsyssel: „Vi flyttede om Natten og kørte langs Havet i Havstokken. Jeg husker endnu den underlige Fornemmelse og Stilheden. Jeg tror nok, vi tænkte paa Kvægsand, der jo skal kunne opluge een helt og holdent.“

Som ganske ung Pige kom Mor til København for at gaa paa Kursus der. Hun boede hos en Onkel paa Fasangaarden i Frederiksberg Have, som jo dengang laa et godt Stykke udenfor Byen. En Kusine til hende var gift med Digteren Carl Ploug, en anden med Billedhuggeren Vilhelm Bissen (d. y.), og gennem dem fik hun Adgang til at se og høre meget, der baade gav Interesser og Kundskaber.

I Krigsaaret 1864 blev *Vincentia Christiane Michelsen* gift med *Peder Nordentoft Thomsen*, en Gaardmandssøn fra Thistedegnen, hvis gode Evner Stedets Præst, min Morfader, var blevet opmærksom paa, og som derfor var blevet sat i Latinskole. Han var nu konstitueret som Sognepræst i Brabrand og Kasted ved Aarhus, en Konstitution, der kom til at vare i ti Aar. Da Forholdene endelig blev ordnede, søgte og fik Far Embedet som Sognepræst for Brabrand og Aarslev. Nu er det jo ikke *hans* Billede, der skal males her, men til Forstaaelse af min Mors Liv og Udvikling, kan det dog vist have sin Ret at gengive Biskop Brammers Paategning paa hans Ansøgning: „Ansøgeren er mig særdeles nøje og særdeles fordelagtig bekendt. Jeg anser ham for een af de dygtigste, nidkæreste og tillige frommeste og samvittighedsfuldste Præster i Stiftet, hvem jeg derfor vover særdeles at anbefale til Deres Majestæts aller-naadigste Opmærksomhed.“

Det var den 26. April 1864 mine Forældre havde Bryllup, og Begyndelsen paa deres Ægteskab var egentlig dramatisk nok. Dybbøl var faldet otte Dage før, Tyskerne rykkede nordpaa, og det var ikke helt sikkert, at man kunde komme igennem, de fire Mil der var fra Dover Kirke til Brabrand Præstegaard. En god Ven, der havde været Forlover og nu sad paa Bukken af den gammeldags Kalesche, kom pludselig for Skade at trykke Glasruden, bag hvilken Brudeparret sad, i Stykker. Han havde i Mørket opdaget en Række tyske Vedetter paa begge Sider af Vejen. Det beroligede imidlertid noget, da de ikke raabte an, men viste sig at være — et Geled af stynede Pile paa et Dige.

Det varede dog ikke længe, før de unge Præstefolk fik Indkvartering. Men Far forlangte Orden og Mandstugt i sin Gaard og fik den. „Der Pastor ist ein strenger Mann aber gerecht,“ fortælles det, at de tyske Soldater sagde om ham. Han gav dem en rimelig Betaling for det Brænde de savede.

Mine Forældre var saa forskellige, som to Mennesker vel kan

være. Far var en Ildsjæl, en stærk og afgjort Personlighed. „*En Mand og en Kristen*“ var den korte Biografi, som Mor, da hun var blevet forlovet, gav af ham i et Brev til en Veninde. Aldrig gik han paa nogen Slags Akkord med Uretten, veg ikke et Haarsbred fra det, der var hans dybeste Overbevisning; ganske fri for Menneskefrygt som han var. Men hans Fejl var ogsaa aabenlyse; det er de ærliges jo gærne. Og denne Mand, der stod overfor Gud med den dybeste Ydmyghed og overfor Mennesker, især de fattige og ringe, med en stor Kærlighed — i *hans* Sind kunde der saa alligevel, sammen med dette, være noget strengt og til Tider ogsaa noget, der kunde flamme ubehersket op. Men den var dog rigtig, den Karakteristik, som hans Hustru engang skrev bag paa et Billede af ham:

„Vægteren paa Varden staar,
stod der alt fra Ungdomsaar.
Herrens Frygt var for ham da
Kilden, Visdom vælded' fra.
Gid i mange Bække smaa
Strømmen viden om maa gaa,
Børnene i Arv den faa.“

Og kort før sin Død skrev Mor i et Brev til sine Efterladte: „Sørg ikke over mig. Det har længe været mit højeste Ønske at findes moden til at gaa hjem og samles med Fader.“

Hvordan var saa *Mors* Karakter? I en Poesibog skrev Mor engang til een af sine Døtre: „Sagtmodig og stille — alt godt at ville — er Lykken i Livet — den være dig givet!“ Og ved hendes Jordefærd fra Brabrand Kirke havde den nye Sognepræst med sikker Forstaaelse til sin Tekst valgt Apostelen Peters Ord om de Kvinder, „hvis Hjertes skjulte Menneske“ har „den sagtmodige og stille Aands uforkrænkelige Prydelse“. Og Peter føjer til: „Dette er meget værd i Guds Øjne.“ — Barndomsaarenes muntre Kampglæde og Ungdomstidens ideale

Længsler mod al Livets Fylde og Herlighed blev der lagt Sor-dine paa af Arbejde, Ansvar og Pligter, men den stille Aands uforkrænkelige Væsen blev mere og mere kendeligt, alt som Tiden skred.

Af ganske afgørende Betydning blev her den klare kristne Erkendelse og Tro, hvortil Far hjalp hende frem allerede i deres Forlovelsestid. Der var personlig Erfaring derom og Livets Stad-fæstelse deraf, naar hun en Snes Aar senere, da hendes ældste Søn som Student var rejst til København, skrev til ham:

„Kom tilbage, som Du os forlod:
Barn i Sind, men klar og stærk i Tanke.
Om din Barnetro lad alt sig sanke,
den er dog vor Styrkes dybe Rod.“

Uden denne Rodfæstethed havde al Skønhedsglæde, al Higen mod høje Maal, al Vilje til Renhed og Sandhed næppe affødt andet end en vemodig og vag Religiositet, et Stemningsliv uden Bærekraft til Dagens Strid og Livets Byrder. Dem lærer man at kende, naar man er Mor til elleve Børn. Saa kommer man mere end een Gang til paa personlig Maade at forstaa Paulus' Ord til Galaterne: „Mine Børn, som jeg atter føder med Smerte.“ — Nej, naar det for Alvor gælder, saa forslaar det, man i gamle Dage kaldte Æsthetikken (Oehenschläger blev Professor i Æsthetik), ikke. Saa kendes man ved Grundtvigs Dom over Fantasilivet:

„O, skuffende Drøm!
Du skinnende Boble paa Tidernes Strøm!
Forgæves dig Skjalden med Mund og med Pen
af glimrende Skygger vil skabe igen.
Naar Skyggen er ligest^{)}*), da hulke de smaa,
som stirre derpaa.“

^{*)} ligner bedst.

Derfor kom Shakespeare og Schiller da ogsaa til at staa ret uforstyrrede i Bogskabet i Dagligstuen (i alt Fald indtil Børnene ikke mere var Børn og selv fandt Vej til dem), men Bibelen lukkede sig vidaaben og Thomas a Kempis „Christi Efterfølgelse“ og Drummonds „Naturens Liv i Aandens Verden“ blev Yndlingslæsning.

Naar der da *var* Tid til at læse. For Arbejdet med at sørge for Føde og Klæder til den store Børneflokk i Præstegaarden, hvortil der hørte Avling og altsaa ogsaa Folkehold, stillede store Krav. Nu var det ganske vist lettere dengang at faa god Hus-hjælp, end det er nu, men Ledelse og Tilsyn maatte der jo dog til i saa stor en Virksomhed. Og vi Børn fra Brabrand Præstegaard lærte at forstaa, med hvor stor Ret Luther tog „gode Tyende“ med i sin Forklaring af, hvad der skal forstaas ved dagligt Brød.

Mor var iøvrigt baade flittig og dygtig i sit Hus. Selvom hun altid blev ved med at føle sig stærkt draget mod Bøgenes Verden og maatte staa paa Vagt mod sig selv for ikke at fordybe sig i dem, saa kaldte baade Pligt og Nødvendighed til Arbejde. Drømmerskens Tid var forbi. Der skulde syltes og slagtes, kærnes og bages, stoppes og lappes. De mindre Børns Tøj — og sin Mands Pibekraver — syede hun selv. Endda blev der Tid til at hjælpe med de danske Stile og de fremmede Sprog. Det skyldtes i ikke ringe Grad hende, at hendes seks Drengene alle kom ind i Aarhus Latinskole. Den daglige Husførelse var jævn, men Kosten god til at vokse ved. „Sæt det paa Maden og ikke paa Klæderne!“ sagde en gammel Herregaardsfrue engang, og dette gode Raad blev fulgt. Men ved festlige Lejligheder var Far og Mor enige om, at saa skulde det være festligt. Og Mor kunde godt lide at prøve noget nyt. Ved et Selskab serverede hun engang en Bederyg, der havde ligget et Stykke Tid i Eddike og Blod. Det medførte interesserede Forespørgsler om, hvor hun havde faaet det udmærkede Dyr fra! Nede i een af Stue-

husets Kældere blev der dyrket Champignons. Ude i Haven var Aspergesbedene Mors særlige Felt. Mellem dem er der ført mange Samtaler paa Tomandshaand om de store Spørgsmaal. Tomater var oprindelig kun Prydplanter med deres røde „Kærlighedsæbler“, men Ejnar Prip lærte ved sit første Besøg Mor, at de ogsaa var gode til andet. I den saakaldte Køkkengaard fik Mor stillet en Rygetønde op og hængte Pølser og Flæsk ind i den, medens et barnligt Publikum sang om ham, der stod „i Røg og Damp“.

Men det, som satte de dybeste Spor i vort Barnesind, var nu ikke den Slags Ting. Det var heller ikke de mange Gæster i Jule- og Sommerferier, skønt det var herlige Mostre og Morbrødre, der kom paa Besøg. Nej, det var Hjemlivet under de daglige Forhold og mest af alt det „Aftensæde“, som Grundtvig mindedes Magen til fra sin Barndoms Præstegaard. Om der i *den* ogsaa var Duft af „Potpourri“, vides ikke, men den Blanding, Mor lavede af tørrede Rosenblade og Lavendelblomster (mon de ikke var strøede ned med Salt?), og som blev lagt paa den varme Kakkellovn — hvilken liflig Duft fyldte *den* ikke Dagligstuen med? Om Kap med de stegte Æbler, der sydede samme Steds! Og naar saa Skæret fra Ilden, dette hemmelighedsfulde, ja helt trolddomsagtige Element, som den var for de Barneøjne, der stirrede ind i den, naar dette Skær med skiftende Skygger og Lysreflekser faldt hen over Billederne paa Væggene — ja, hvor *er* et moderne Varmeapparat ikke livløst og kedeligt i Sammenligning dermed. Og naar saa Mor, paa Opfordring, fortalte om „da Mor var lille“, eller af sig selv satte sig hen til Klaveret og dæmpet spillede og sang „Paa Sjølund's fagre Sletter“ og andre af de Sange, hun havde kendt og levet med, da hun var ung, saa kan man jo godt kalde det Romantik, men man maa blot ikke tro dermed at have deklasseret det. Hvis da ellers Goldschmidt har Ret i sin korte Definition af Romantikken som „*To Verdener*“. Ubevidst bundfældede det sig i Barnesindet, at

der var andre Værdier end dem, der kan maales og vejes. Og naar saa Far kom ind fra sit Studereværelse og Folkene op fra Folkestuen til Aftenandagt, saa var der ingen Disharmoni mellem det, der var gaaet forud, og det der nu lød gennem de hellige Ord og Salmesangen. Ikke en Smule mere, end der er mellem Foraarsregn over Muldjorden og det Frø, der saas i den.

Det Sted, hvor Far og Mor i 46 Aar (1864—1910) havde deres Hjem, var og er ualmindelig smukt. Brabrand Præstegaards Have strækker sig ned til Engen og Engen til Søen, paa hvis modsatte Bred Konstantinsborgs Skov ligger. Over Søen kom Gøgen Sommerdage flyvende og kukkede i Haven. Over Søen byggede Fuldmaanen sin gyldne Bro. Og i lange Vinternætter med streng Kulde hørtes der undertiden Brag, der betød, at nu slog Isen en Revne fra den ene Ende af Søen til den anden. — Det tidlige kristne Gennembrud havde saavist ikke givet noget snævert og mørkt Syn paa Livet hverken for Fars eller Mors Vedkommende. Navnlig var Mor saa afgjort fra sin Barndom af og hele sit Liv igennem i Besiddelse af en vaagen Sans for Naturens Skønhed og hemmelighedsfulde Rigdom. Men nu, saadan som vi, hendes Børn, kendte hende, nu var der ikke mere Tale om nogen Undine; nu klang Tonen fra Brorsons „Op al den Ting, som Gud har gjort, hans Herlighed at prise“, klart igennem.

Far døde i November 1910. Og Mor gav mig hans Præstekjole, idet hun paa sin stille Maade sagde: „To Tredjedele af hans Aand!“ (Jævnfør 2. Kong. 2, 9 om Arven efter Elias). Det føjede sig saadan, at Mor kunde blive boende i det gamle Hjem til Sensommeren næste Aar. Da var det svært for hende at skulle skilles fra det skønne, elskede og minderige Sted. „Jeg synes, jeg har mine Hjerterødder i Muldjorden her!“, sagde hun en Dag. Og een af de sidste Aftener før hendes Bortrejse samlede hun de Børn og Børnebørn, som kunde være til Stede, nede i

Engen og lod dér tænde et Baal, hvorpaa den Vugge, alle hendes Børn havde ligget i, gik op i Luer. Den skulde ikke paa Auktion.

Godt to Aar tilbragte Mor saa i København hos sin yngste Datter, skrøbelig af Helbred, som hun havde været det det meste af sit Liv, men stadig „lysvaagen for alt stort og skønt heneden“ og altid mild og god. Men en Nat fik hun en Hjærneblødning og en Lammelse, var selv klar derover — „det var som om en fremmed Haand rørte ved mig“ — men vilde ikke vække sin Datter eller vor trofaste gamle Pige Edla, der havde været hos hende i 30 Aar. Først næste Morgen fik de det at vide.

I Løbet af et Par Uger gik saa hendes Livs Lys langsomt og stille ud. „Jeg har forlænget mit Ophold herovre,“ skrev et af hendes Børn, „da jeg ikke har kunnet rive mig løs. Mor er den mest ideelle Patient, hvad Taalmodighed og Medgørlighed angaar. Hun er Blidheden og Yndigheden selv.“ — Og noget af det sidste, hun sagde, var: „Du, som Kalken for os drak, Jesus, Jesus, evig Tak!“

Til Slut skal saa hendes egne Ord, hvormed hun i sin Tid, erindrende, talte om sin Mors Liv og Død, nu lyde her om og til hende selv:

„Dine Fejl og Svagheder har jeg ondt ved at mindes, de er blegede hen og har aldrig været andet end en svag Skygge, der fulgte dit klare Væsen. Nu er Du ganske frigjort fra Synden, thi Du er jo død fra den og fra os. Som dit Liv var i Harmoni, var din Død det ogsaa; den var som Efteraarssolskinnet, som „den liflige Aftenrøde“. Saaledes døde Du, og salige, salige er de døde, de, som dø i Herren!“

„ET JÆVNT OG MUNTERT, VIRKSOMT LIV“

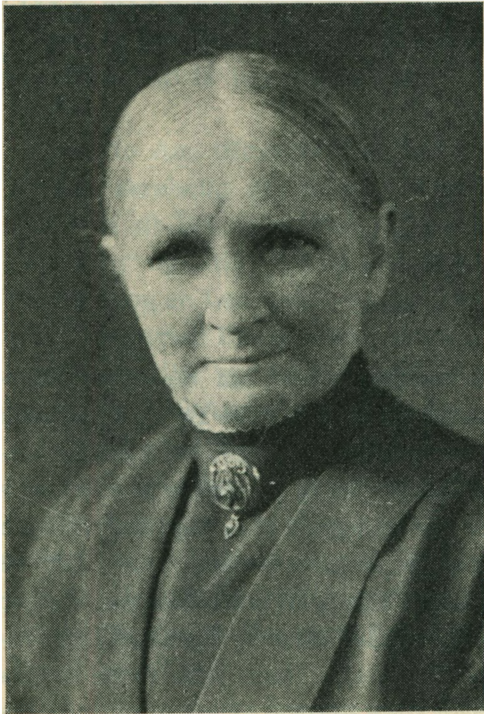
AF

JENS ROSENKJÆR

Mors Historie er en Hverdagshistorie; om en fynsk Husmandsdatter, som blev plantet om til den store By og tilpassede sig dens Kaar uden at tabe Rodfæstet; som blev en sjælden omhyggelig Kone for sin Mand og en aldrig svigtende Mor for sine ni Børn — alt under meget jævne, jeg vil ikke sige fattige, men dog smaa økonomiske Kaar. Mor lever endnu; hun blev 88 i Sommer; hun har sit eget lille Hjem, hvorfra hun nøje følger med i hvad der sker i hendes lille Verden, Børnenes, Børnebørnenes og Oldebørnenes Tilværelse; men hun følger ogsaa med i, hvad hun gennem Avis og Radio faar Besked om ude fra den store Verden; har en af os ikke hørt Radioavis eller Vejrmedling, kan vi trygt ringe til hende og faa Besked. Til sidste Jul ønskede hun sig noget mere at læse i og især vilde hun gerne have noget af Jakob Knudsen.

Vi Børn kan næsten ikke forstaa, at hendes Kræfter har kunnet holde til alt det, hun har kunnet; især fra hun blev Enke allerede i 1907, for fyrretyve Aar siden; jeg, der var den ældste, var ganske vist 23 Aar, men ikke færdig med min Læsning; og min yngste Bror var dengang ikke to Aar gammel. — Men vi ser hende i Dag stadig passe sit lille Hjem og deltagende følge med i alt det, der gror frem i hendes store Familie. —

Mor er født i et lille vestfynsk Husmandshjem, et meget jævnt, meget virksomt og gammeldags fromt Hjem. Jeg kender af Oplevelse det gamle Sted i Egemosedam i Søllested Sogn —

JOHANNE ROSENKJÆR, f. Jensen

* 1859

JENS ROSENKJÆR, f. 1883

Magister, Afdelingschef ved Stats-
radiofonien

jeg voksede op der, sammen med en lidt yngre Bror, og sammen med Mor selv, hendes Forældre og Søskende, medens hendes Mand læste til Lærereksamen paa Blaagaard Seminarium i København. Mor var ude at tjene fra hun fjorten Aar gammel blev konfirmeret — og til hun en halv Snes Aar efter flyttede hjem igen som gift Kone. Hun havde i Aarene imellem haft fire forskellige Pladser; jeg ved — fordi jeg engang imellem træffer nogle af dem, som var Børn i disse Hjem — hvor nær hun var knyttet til i hvert Fald et Par af dem.

Min Far, Hans Nielsen Rosenkjær, var nogle Aar ældre end Mor; han var født i Landsbyen Kirke-Søby, som laa ikke langt fra Egemosedam. Han var ældst af otte Sønner, som alle var vokset op i og havde lært det Væveri, som deres Far drev i ret stor Stil. Jeg husker tydeligt hvor spændende det var at se de mange Væve i den gamle Væverstue, ikke mindst den store Garnvindemaskine, som gik fra Gulv til Loft, og som vi Børn legede i som i en Karrusel. Men som Maskinerne tog til, gik det daarligt med Væveriet; de fleste af Sønnerne forlod det, Far ogsaa; han, som var rig paa Fantasi, paa Videbegærlighed og Evne til at se — prøvede forskelligt Landarbejde; tilsidt gav han sig til, et Par og tredive Aar gammel, gift og med to Børn, at læse til Skolelærer, som nævnt paa Blaagaard Seminarium i København. Da han var færdig med sin Læsning (som havde kostet ham en efter Forholdene ret betydelig Gæld), samledes vor lille Familie igen, først i Emdrupborg udenfor København, hvor han en kort Tid var Højskolelærer, derefter i selve den store By, hvor han blev Lærer paa Raadmandsgades Kommuneskole, der laa paa det dengang yderste Nørrebro. Selv flyttede vi ind i en lille Toværelsens Lejlighed i en stor Arbejderejendom i Aalykkes Passage, ikke langt fra det, vi dengang kaldte Rabarberlandet. I mange Aar boede Familien, som voksede jævnt, i Sidebygningen; i de sidste Aar i en lidt større Lejlighed i Forhuset.

Den efterhaanden store Familie, seks Dreng, tre Piger, stillede sine store Krav til Mor — i og for sig store nok. Men hun maatte tage sig Tid til mer end Hjemmet. Far var nødt til at forøge sine Indtægter, og han paatog sig kort efter at vi var flyttet ind i det store Hus at bestyre det for Ejeren, var nærmest Vicevært for Ejendommen med dens mere end 80 Familier. Og i dette Arbejde var Mor en dygtig Hjælper. Det var en mærkelig Verden, den store Arbejderkaserne. Det var det sociale Spørgsmaal lige ind paa Livet, netop som Kaarene var dengang, i 80'erne og 90'erne. Der var Fattigdom og ogsaa Nød; der var over det alt en mærkelig og betagende Solidaritet, en Fællesfølelse mellem de mange; der var mærkelige Skæbner iblandt Beboerne; og jeg overdriver ikke, naar jeg siger, at mange af dem kom i mine Forældres Hjem og fik Raad og Hjælp i den ene eller den anden Retning. Der var en ejendommeligt Stemning over det store Hus; Ejeren, en gammel Grosserer Fries, gjorde meget for sine Lejere; og en Del arrangerede Far og Mor. Saadan fandt Far en Fastelavnsmændag paa, at alle Børnene i Huset, et Hundrede Stykker, skulde have Chokolade — Kopper blev laant, Mor kogte Chokolade og bagte Kager i sit Køkken (andre af Husets Koner hjalp hermed); og i Hold paa tyve kom Børnene, op ad Hovedtrappen, ned ad Køkkentrappen —.

Der blev i det hele bagt meget i Mors Hjem — og er blevet det indtil det sidste Aar. Det var et Led i den gamle Tradition, hun havde med sig fra Fyn. Lillejuleaften blev der bagt Sigtebrød og Franskbrød i saa store Mængder, at der var nok indtil Helligtrekongersaften; i al den Tid blev der ikke spist Rugbrød. Saadan havde Hjemmet mange faste Skikke, der gav smaa og store Minder for os Børn — og for en Del andre. Det skete ikke sjældent paa Skolen, hvor Far var Lærer, at han vækkede en søvrig Mælkedreng og sendte ham hjem til Mor med et lille Brev: „Giv ham en Rundtenom af dit Franskbrød med Smør.“

Der var i det hele nok at gøre for en Mor under disse Forhold — meget mere end vi Børn naturligvis dengang forstod.

Men trods al hendes Travlhed med de rent huslige Ting tog hun ivrigt Del i endnu en Virksomhed, idet hun hjalp Far med noget, der mere og mere fyldte al hans Fritid, nemlig hans geologiske og arkæologiske Sysler. Allevegne, hvor der i København og i Byens Omegn blev foretaget Udgravninger, var han paa Færde; og han tog ofte Prøver med sig hjem af de Jordlag, man naaede ned til. Disse Jordprøver blev slemmet og undersøgt i Mors lille Køkken; hun hjalp selv med dertil om Aftenen, hjalp ham med at finde Plantefrø o. a. i disse Prøver. En Nutidens Husmoder vilde vist have sig frabedt dette Roderi i sit Køkken og Stue; for Mor var det ganske naturligt. Hun imødekom sin Mands Interesse og hele meget impulsive Natur, saa langt hun paa nogen Maade kunde. Ønskede han hende med paa en Tur, til et Møde eller andet, og hun stod med sit Arbejde, Vask, Syltning, Syning — saa standsede hun det og gik med ham. For kort Tid siden sagde hun til sin ældste Datter, da lignende Problemer kom paa Tale: „Det skal man, man skal følge sin Mand, naar han ønsker det, og være med i hans Interesser.“ Det var hende en Lov. Far paaskønnede det ogsaa; ogsaa paa den Maade, at han ikke sjældent kom hjem med noget, han havde købt til hende; det var ikke altid lige det, hun ventede; engang havde han købt Stof til en graa Kjole til Mor — det var lidt af en Overvindelse for hende at faa det syet; hun gik ellers altid i sort.

Men hun sørgede ikke mindre for sine mange Børn. Jeg glemmer aldrig hendes smaa Aftenbesøg paa Borchs Kollegium, hvor jeg som ung Student var flyttet ind. Saa kom hun med en Kurv, fuld af gode Sager fra sit Køkken, for at jeg kunde faa lidt i mit ellers lidt magre Madskab. —

Saaan gik en Række travle, i det store og hele lykkelige Aar. Økonomisk var det aldrig mere end lige til — og da min

Far døde i 1907, efter længere Tids Sygdom, var det ikke blot et tungt Slag for Mor, som baade holdt meget af ham og beundrede ham stærkt; det blev ogsaa økonomisk meget svært for hende. Og saa kom dertil Opdragelsen af de mange store og smaa Børn — det mindste var, som nævnt, ikke to Aar. Der var ogsaa Tider, hvor det hele kunde se ud til at vokse hende over Hovedet; men hun havde et næsten ufatteligt Forraad af baade legemlige og sjælelige Kræfter — og det gik. Aarene randt, Børnene voksede til og kom godt i Vej, hver paa sin Vis.

I den Tid, der saa fulgte, blev Mor ikke skaanet for Sorger; to af Sønnenne døde — og andet kom, som Livet bringer os Mennesker. Men hun bevarede, ogsaa naar det var de haardeste Slag, der ramte hende, altid sit Sinds Ligevægt og gav sig meget sjældent over i Klage. Barndomshjemmets enkle Tro var hendes store Styrke. En Datter kunde med Rette sige, at det var som om Rynkerne glattedes ud i Sorgens Tid.

Mor vil stadig bevare sit eget Hjem, med de gamle Ting, hun holder af og som har saa mange Minder. Hun præger det helt, ogsaa med sin egen stilfærdige Stolthed. Men hun har lige til den allersidste Tid altid været til Hjælp, naar nogen af hendes trængte; og altid været den nærmest, som trængte mest. Hun tvinger sig aldrig paa, hverken i de ydre Ting eller naar det gælder Fortrolighed. Hun er mindst af alt en krævende Mor — det vil alle vi mange, som er hendes store Flok af Børn, Svigerbørn og Børnebørn, være enige om. Mor er taknemlig for hvert Besøg hun faar; men hun siger aldrig: „Det er længe siden —“; hun er glad, naar man betror hende noget, hun er god at faa Raad hos, men hun er det mindst fordrende Menneske, man kan møde. Hun forstaar hver enkelts Ret til at være sig selv. Og klager en eller anden af os over, at dette eller hint er svært, ikke til at holde ud, saa kan Mor ofte svare: „Jeg forstaar godt, at det er svært for dig; men man kan og maa nu holde til saa meget —.“

Det har hun selv i Sandhed ogsaa kunnet; i sjælden Grad har Mor for os alle været Eksemplet paa den, som har forstaaet at leve „et jævnt og mildt og virksomt Liv“ — et Liv, som gav andre, hendes nærmeste, og mange, hun kom i Berøring med, mangfoldigt at takke for.

VILHELMINE STEINCKE, f. Hansen
* 1854, † 1941

K. K. STEINCKE, f. 1880
fhv. Minister, Direktør, M. L.

VILJESTÆRK, LADET MED ENERGI

AF

K. K. STEINCKE

Min Moder kom til Verden i en velstillet Haandværkerfamilie i en lille Provinsby 1854, altsaa i den forrige Mellemkrigsperiode. Denne var mere frugtbar end den sidste, idet hun var Barn Nr. 14 af samme Moder, der dog opgav Aanden efter Nr. 15. Stedmoder slap hun for, idet en Snes Aar ældre Søster opgav sin egen „Lykke“ for at opdrage Søskeneflokken, hvilket skete i Tugt og Herrens Formaning med det Resultat, at min Moder blev udpræget konservativ, gennemmoralsk og en alvorlig Kristen, hvilket igen førte til, at hun med en enestaaende Taalmod og Gudhengivenhed bar alle Prøvelser, ogsaa Sygdom. I hele min Barndom laa hun idelig til Sengs, mistænkt for „Brystsye“, men hvis det *var* Lungetuberkulose, tog Sygdommen i hvert Fald et ualmindeligt langsomt Forløb, idet hun blev omtrent 88 Aar og altsaa var et udmærket Eksempel paa Sandheden i den Erfaring, Sv. Leopold har gjort, at „Menneskene, skønt de fuldt og fast tror paa det næste Livs uforstyrrede Velvære, dog meget nødigt opgiver denne Tilværelses uomtvistelige Elendighed“.

I saa Henseende var det hende en stor Hjælp, at hun var viljestærk, ladet med Energi og med et ukueligt Humør, der ogsaa godt kunde tiltrænges, da min Fader var hendes erklærede Modsætning, temperamentsmæssig set. Thi i Livsyn var

der fuld Overensstemmelse, og Ægteskabet var lykkeligt, skønt de havde været forelskede i hinanden fra Børn, og ingen af dem havde kendt andre, hverken før, under eller efter Ægteskabet, noget, der i de Tider kunde forekomme.

Deres fælles Gudstro, Konservatisme og Retsindighed ledede deres fælles Vej; han var den bedst begavede, hun den klogeste, han lidt for godtroende, hun ikke let at narre, han følsom og ærekær, hun tilsyneladende ligeglad, men bestemt og „beregrende“, han udpræget følelsesbetonet, hun ligevægtig ud fra sit sikre kvindelige Instinkt, han langt mere vidende, hun langt mere praktisk. Hvad siger ikke Otto Weiss: I et Hjem, hvor begge Parter har lige meget at sige, der regerer Kvinden. Det var i et saadant Hjem, et Overlærer-, men ingenlunde Overklassehjem, jeg voksede op under relativt velstillede, men hæderlige Forældres Varetægt, „strengt“ opdraget og vænnet til Nøjsomhed, Lydighed og ikke mindst Orden, takket være min Moders aldrig svigtende Paapasselighed.

I sine omfattende Optegnelser om mine gode og mindre gode Handlinger indtil mit 7. Aar beder hun, der dengang ofte var sengeliggende, den gode Gud om at maatte leve endnu nogle Aar, til hendes to Drenges bedre kunde undvære en Moders Omsorg og Pleje. Den gode Gud bønhørte hende og lod mig nyde godt af hendes utrættelige Omsorg, til jeg var fyldt 61!!

I alle disse Aar og navnlig efter at hun ved min Faders Død havde faaet sin egen lille Lejlighed ovenover min, fulgte hun mig paa min bugtede Livsbane med en aldrig svigtende Interesse, og skønt hun havde endnu mindre Forstand paa end Interesse for „Politik“ og offentligt Liv, søgte hun ogsaa paa disse Omraader at følge mig, forstaa mig og lære af mig, idet hendes Stolthed over Sønnen dog lejlighedsvis i høj Grad modificeredes ved hendes provinsielle Omhu for hans Rygte, hendes kvindelige Mistænksomhed overfor Offentlighed og hendes velsignede Nøgternhed i Bedømmelse af Presse og Medmennesker.

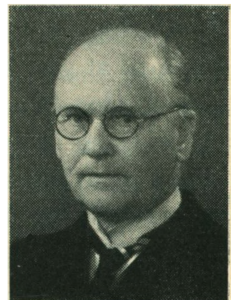
Paa Grund af min store Travlhed i hendes 20 sidste Leveaar saa hun meget mindre til mig, end hun fortjente, men søgte til Gengæld at indpode sine gyldne Leveregler i mine Børn, hvem hun — trods sine strenge Principper — forguede, saa deres Fader til Tider kunde blive helt misundelig. Heller ikke *min* Opdragelse forsømte hun nogensinde, selvom hun som Regel indskrænkede sig til spredte Randbemærkninger eller til Fodnoter til mine Artikler, Kroniker og de talrige Avisudklip om mig, som hun gennemgik med minutøs Omhyggelighed, lige indtil hun 3 Dage før sin Død bad mig undskylde, at hun var for træt til at læse mere.

Hun saa altsaa i de senere Aar alt for lidt til mig eller jeg til hende, men een Ting forlangte hun kategorisk. Medens hun tilsyneladende og ofte til min Ærgrelse fandt min Karrière selvfølgelig og min utrættelige Flid en naturlig Arv fra mine Forældre, specielt min Fader, kom hun sig aldrig af sin Forundring og Stolthed over, at hendes Dreng „kom hos“ Kongen, og hun forlangte derfor altid dels et personligt Fremmøde hos hende, dels et udførligt Referat af, hvad der var gaaet for sig ved de kongelige Tafler, og hvad de kongelige Personer af Hunkøn var iført, hvilket det efter Omstændighederne voldte mig betydelige Vanskeligheder at udrede til hendes Tilfredshed.

Mærkværdigt nok og ikke helt retfærdigt var det, at hendes sidste Ord til mig i dette Liv lød: „Hvorfor er I saa onde ved mig.“ Det lignede hende ellers ikke, men havde sin naturlige Forklaring, idet jeg for at mildne hendes Døds kamp fik Doktoren til at give hende en Morfinindsprøjtning, og ved Stikket i Armen slog hun sine stærke brune Øjne op, saa paa mig for sidste Gang og udtalte de citerede Ord, dog heldigvis uden at slippe min Haand. Hun var „et almindeligt Menneske“, men ualmindelig og til sin sidste Blodsdraabe sin Drengs Moder — *min Mo'r!*

MAREN SØRENSEN, f. Jensen
* 1849, † 1939

S. H. SØRENSEN, f. 1880
Sognepræst, Formand for Det danske
Missionselskab

ALT AF NAADE

AF

S. H. SØRENSEN

Der er to Kvinder, som hver for sig har betydet mere for mig, end noget andet Menneske. Det er min gode Mor, som bar mig under sit Hjerte og siden fulgte mig med Forstaaelse og Forbøn, til hun 90 Aar gammel lukkede sine Øjne i Tro paa sin Frelser. Og saa er der min elskelige Hustru, som nylig er gaaet hjem til Herren efter gennem 35 Aars Samliv at have bragt mig mer, end jeg kan sige.

Nu er det Mor, det gælder. Jeg skulde fortælle lidt om min Mor. Men hvor skal jeg begynde og hvor skal jeg ende. Det kan jo kun blive nogle faa spredte Træk.

Lad mig da først nævne hendes Arbejdsglæde. Da Far og Mor som nygifte flyttede til Farup Sogn ved Ribe, havde de det meget smaat. Det blev bedre siden hen, men aldrig anderledes, end at de altid maatte leve under meget beskedne Kaar. Det meste af Tiden havde de en lille Landejendom med fire Køer og en Hest. Her maatte de besørge alt uden fremmed Hjælp. Derfor blev der ogsaa meget for Mor at gøre. Det staaer nu i Mindet for mig, som om Mor altid havde travlt. Der var Hjemmet, som skulde passes. Der var Høns og Kalve, som skulde tilses. En Tid bagte Mor alt det Brød, vi brugte, bryggede vort Øl og vævede vort Tøj. Og Mor var glad i sin Travlhed. Jeg kan endnu høre Klangene af hendes Stemme, naar hun

en Morgen satte sig til Væven og sang: Gaa da frit enhver til sit og stole paa Guds Naade.

Travlheden fik imidlertid aldrig Lov til helt at tage Magten i vort Hjem. Der blev Tid til andet end det daglige Arbejde. Mor fik Tid til at læse, til at besøge og modtage Naboer og Venner og til at give sig af med sine Børn. Der blev efterhaanden en Flok paa fem, og paa et vist Tidspunkt var vi hjemme alle. Naar jeg nu bag efter tænker paa den Opdragelse, vi fik, maa jeg undres over den mærkelige Blanding af Strenghed og Mildhed, hvormed Mor handlede med os. Jeg tror nok, at vi Børn fik en strengere Opdragelse, end det er almindeligt. Mor stillede store Krav til os, og naar hun havde sagt noget, var der kun eet at gøre, at adlyde. Der var ingen Vej uden om. Men Mor var altid retfærdig i sine Krav og i sin Straf. Jeg mindes kun eet Tilfælde fra min Barndom, hvor jeg følte mig uretfærdigt behandlet. Og saa var Strengheden altid parret med stor Godhed og Mildhed. Mor vidste ikke alt det gode, hun vilde gøre for os. Hun kæmpede og stred for at skaffe os, hvad vi trængte til. Hun undte os gerne Leg og Morskab sammen med andre Børn, ja kunde selv lege med. Og hun sørgede for at Misfor nøjelse og Uoverensstemmelser kom ud af Verden hurtigst muligt. Jeg tror nok at dette milde Væsen, efter som Aarene gik, fik Overhaand. Jeg har hørt Børnebørnene tale om, hvor kærlig hun var over for dem.

Lad mig slutte dette Afsnit om hendes Opdragergerning med et lille Træk, som sidder brændt ind i mit Sind. Det var en Eftermiddag, jeg kom hjem fra Skole. Jeg tænker, at jeg har været 10 Aar. Jeg havde med i min Skoletaske et Blad, som Landposten havde afleveret i Skolen. Og nu var der sket det slemme, at Bladet undervejs var bleven plettet og medtaget. Da jeg afleverede det, prøvede jeg at dække over det ved en Usandhed. Saa gik jeg ud. Men lidt efter kaldte Mor paa mig. Hun havde opdaget, hvordan det hang sammen. Aldrig glemmer jeg

det, som nu skete. Henne ved Sovekammervinduet sad Mor og græd. Og saa talte hun strengt og mildt om det forfærdelige, at jeg havde prøvet paa at lyve for min Mor.

Der er et Ord af Paulus, som saa tit bliver levende for mig, naar jeg tænker paa mit Barndomshjem. Det er Ordet om Guds-frygt med Nøjsomhed. For det var de to Ting, som satte Præget paa det Hjem. Hvor var de nøjsomme, de to som byggede det sammen. Og hvor havde oprigtig Guds frygt en stor Plads i Hjemmets Liv. Og det var Mor, som her var den mest aktive.

Mor var bleven omvendt som ganske ung Pige. Da hun som nygift flyttede til Farup, syntes hun ikke ret der var nogen, som hun kunde dele sit aandelige Liv med. Der var ingen, som helt forstod det, der rørte sig i hende. Saa kom hun i Forbindelse med en Kvinde i Nabsognet. Hun var ganske vist Baptist, og Mor og hun maatte igennem en haard Dyst om Barnedaaben. Men da det var sket, blev de enige om at lade det Spørgsmaal hvile. Og saa blev de til Hjælp for hinanden. Siden hen skete der det, at der kom noget af en Vækkelse i Sognet præget af Indre Mission. Der blev i hvert Fald en Kreds af en halv Snes Familier, som dannede et Samfund. De hjalp hinanden saa godt de nu kunde. De samledes rundt i de forskellige Hjem til Samtale-møder. Og siden købte de en Kro lige ved Siden af Kirken og fik den lavet om til Missionshus. Alt dette kom til at præge min Barndom. Mine Forældres Venner blev mine Venner, og mange af dem var udmærkede Mennesker, som det var en Berigelse at være sammen med. Mor var en af Pillerne i Kredsen. Hun var vist nok den, der længst havde været et troende Menneske og kunde tit sige det afgørende Ord, naar en eller anden Ting var paa Tale.

Det var imidlertid inden Hjemmets fire Vægge, vi Børn især mødte Mors oprigtige Kristentro. Hun var ikke nogen Mødekristen i dette Ords daarlige Betydning. Det kunde kendes i det daglige Liv, hvem det var, hun vilde tjene.

Jeg har sommetider sagt, at jeg i dobbelt Forstand skylder Mor mit Liv. Det var i hvert Fald hende, der kom til at præge mit aandelige Liv mere end nogen anden. Det var en Skolekammerat, som hjalp mig igennem til frimodig Tro og siden hen har jeg naturligvis modtaget kristelig Paavirkning fra mange forskellige Sider. Mænd som Ricard og Busch har betydet umaadelig meget for mig. Og dog er der for mig ingen Tvivl om, at Præget for Livet fik jeg fra mit Barndomshjem især fra min Mor.

Hun lærte mig at bede. Det gjorde hun i bogstavelig Forstand, da hun, mens jeg var lille, foldede mine Hænder og lærte mig min Aftenbøn. Og det gjorde hun især ved sit Eksempel. Vi Børn forstod, at hun havde det saaledes, at hun bar alting frem for Gud i Bøn, stort og smaat, lyst og mørkt. Maa jeg atter her nævne et lille fordringsløst Eksempel. Det var en Søndag Formiddag. Far var i Kirke. Mor var ene hjemme med nogle af os Børn. Saa trak der et voldsomt Uvejr op. Det tordnede og lynede meget kraftigt. Rundt om i Horisonten kunde vi se adskillige Ildebrande. Vi Børn blev grebet af en stor Angst. Saa samlede Mor os om sig, knælede ned med os og bad, gav vort Hjem og os selv i Guds gode Haand. Det hjalp. Da jeg som Student drog ind til København, sagde hun til Afsked: Saa mødes vi hver Dag for Naadens Trone, og jeg er vis paa, at hun har overholdt sin Del af denne Overenskomst.

Mor var ogsaa den første, der lærte mig noget om Bibelens Rigdom. Hun elskede sin Bibel, især det nye Testamente. Ved den daglige Husandagt foretrak hun at læse et Kapitel af N. T. frem for et Stykke i en Andagtsbog. Derved kom vi N. T. igen og atter. Jeg husker endnu det slidte Exemplar, hun brugte. Hun læste naturligvis ogsaa sin Bibel paa anden Maade og havde efter Haanden erhvervet sig en stor Indsigt i dens Tanker. Derfor var det ogsaa lige til hendes sidste Dage en Berigelse at tale med hende om et eller andet Ord fra Bibelen.

Da jeg begyndte min Forkyndergerning, var der ingen, hvis Bedømmelse jeg værdsatte højere end Mors.

Saa tænker jeg paa hendes redelige kristne Færd. Mor var naturligvis ikke fejlfri. Langt fra. Hun havde blandt andet et meget hastigt Sind, saa hun let kom til at forløbe sig i Samtaler med Mennesker. Men hun var ogsaa rede til at erkende det og bede om Forladelse, naar hun havde gjort noget galt. Og det skulde helst ske med det samme. Jeg ser hende for mig tage Tøjet paa og vandre af Sted til en af vore Naboer, som hun mente, hun havde krænket.

Heller ikke glemmer jeg hendes Forhold til dem, som bad om Hjælp. Vort Hjem laa ved Alfjarvej. Der var mange af Landevejens Sønner, som bankede paa hos os og ønskede Mad eller Pengehjælp. Mor holdt ikke af, at nogen af dem skulde gaa helt uhjulpen fra vor Dør. Det kunde jo være, sagde hun, at nogen af mine kunde komme til at staa ved en eller anden Dør med Bøn om Hjælp.

Men alligevel var det vel mest aandelig Hjælp, hun gav Mennesker. Mor hørte ikke til dem, der førte gudelig Tale ved enhver Lejlighed eller aflagde et kristeligt Vidnesbyrd for ethvert Menneske, hun traf. Men naar Lejligheden var der, kunde hun aflægge et meget kraftigt Vidnesbyrd, og de syge og døende vidste nok, hvem de skulde sende Bud til, naar de trængte til Hjælp. Mor har siddet med Guds Ord ved mange Sygelejer.

Da Far og Mor var bleven ældre, afstod de deres Ejendom til en Søn og købte et lille Hus oppe i Nærheden af Kirken. Her havde de let ved at komme i Guds Hus, og her boede de ogsaa lige ved Siden af Missionshuset og i Nærheden af en god Datter og Svigersøn. Siden da Far var død og nævnte Datter og Svigersøn havde afstaaet deres Gaard, fik Mor Ophold og Pleje hos dem.

Naar jeg i disse sidste Aar besøgte Mor, var der en Ting, som gjorde stærkt Indtryk paa mig. Hun længtes saa meget efter

Hjemlov. Paa en Maade havde hun det udmærket. Hendes Helbred, der i tidligere Tid tit havde været skrøbeligt, blev egentlig bedre i hendes Alderdom. Hun bevarede sine Aandsevner usvækket. Hun var omgivet af Mennesker, hun holdt af. Og saa var der alligevel noget uroligt over hende. Hun følte, at Opbruddets Tid var for Haanden. Hun længtes hjem. Bestandig var det Omkvædet: Jeg haaber snart, min kære Frelser vil tage mig hjem til sig. Og saa kom det. Gud gav hende en stille fredfyldt Død uden længere Tids Sygdom. Hun blev begravet paa Farup Kirkegaard ved Siden af Far. Paa deres Gravsten staar de tre Ord: Alt af Naade. Mor valgte dem, da Far var bleven begravet. Det havde hun vidnet for os, mens vi havde hende i Live. Det samme Vidnesbyrd lyder os nu i Møde fra hendes Grav. Og vi, hendes Børn, vil sige det samme, naar vi mindes, hvad hun var for os.

Alt af Naade.

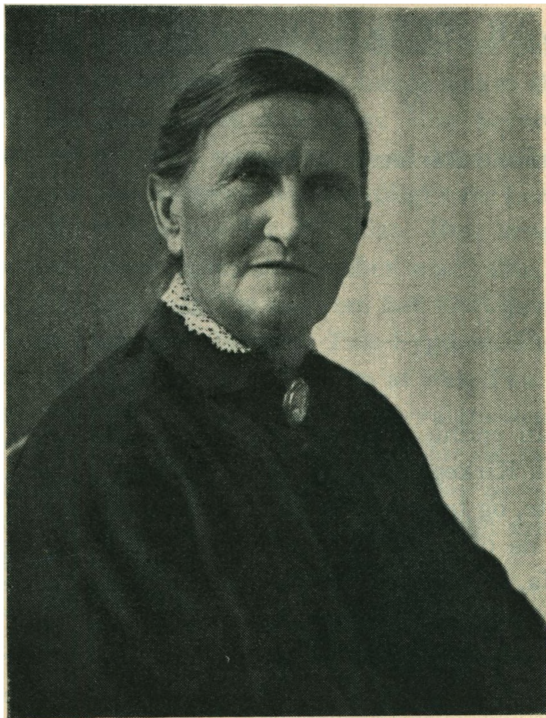
HUN VAR STÆRK OG GOD

AF

INGEBORG REFSLUND THOMSEN

I Aabenraa har man endnu ikke saa travlt. Der gaar Folk hyggeligt omkring paa Kirkegaarden og ser til Gravene, ogsaa til Venner og Bekendte, og taler lidt til dem og mere om dem. I Krigsaarene, da stod de ofte ved de engelske Flyvergrave, og jeg hørte dem sige: „Ja, er det ikke en stor Synd, de kønne unge Folk, men her skal de ligge i Fred, det skal vi nok sørge for.“ Der ligger et gammelt Gravsted lige ud til Hovedvejen, ja, der ligger hun, siger Folk, hun sagde altid: „Aa, gaa sagtens ikke mig forbi, naar I kommer paa Kirkegaarden.“ Og derfor havde hun nok selv udsøgt sig Hjørnet lige ved Alfarvej. Naar Folk gaar forbi min Fars og Mors Grav, ved jeg nøjagtig, hvad de siger: „Han var en herlig Mand, Hans Peter Hanssen,“ og saa smiler de, og saa nikker de „ja, og hun var en god Kone, Fru Hanssen.“

Det var hun, fordi hun havde det medfølelse Sind, fordi hun hjalp Folk tilrette uden først at konstatere, at de ikke var, som de burde være. Nu hedder det „De Gamles Hjem“, med Guldbogstaver over Døren og Vejen er kantet med Blomster, dengang var det Fattiggaarden, graa ude og inde. Armhusfolkene, gamle og sløje som de var, blev altid sendt i Byen med Pindebrænde, de skubbede den store Trækvogn op ad Persillegade forbi vort Hus og vore Vinduer. Mor nikkede altid venligt til dem, og hvor ofte har vi ikke hentet Mor ud paa Forstuen, naar

HELENE HANSSEN, f. Iversen
* 1860, † 1935

INGEBORG REFLUND THOMSEN, f. 1891
Amtmandinde, Medlem af Landstinget

de kom ved Døren. De lovede hende Ærteris og fik et Par „Groschen“. Det gik ikke saa godt med de Ærteris, men det kom ikke andre ved, derimod skulde Mor nok fortælle, naar tumbe Andersen havde holdt Ord. Han var en degraderet Underofficer, der ikke havde kunnet bære den Forsmædelse, sagde man. Og naar Meynbergs Luise kom og sagde: „Jeg har lagt i Sengen af Faulencia i 8 Dage,“ ja, saa blev det lidt belønnet, skønt hun nok ogsaa i Dag duftede lidt af de vaade Varer. Naar min Mor mødte et fattigt Barn og kunde kende vort Tøj, og det viste sig, at en af os paa egen Haand havde givet det Tøj bort, som vi nødigt vilde gaa i selv, saa var hun nærmest rørt. Hun havde en aaben Haand overfor dem, der led Nød, jeg kan ikke lide Stakkelhadere, sagde hun.

Et lille godt Barn var hun ikke, en sød ung Pige var hun ikke, en glad og munter ung Kone var hun ikke, en blid gammel Dame heller ikke. Hun var alle Dage strid, en stærk Personlighed, selvgjort og selvhjulpen. Som Barn havde hun kun Lyst til at lege og læse, i en Tid, da der krævedes Lydighed og Arbejdsomhed. Det bragte hende i Konflikt; hun var mere Dreng og optaget i Drengenes Leg og i deres Ekspeditioner. De store Søstre var efter hende, de vilde sætte hende i Arbejde, og hun vilde og kunde heller ikke sy, hun vilde helst læse; naar hun endelig var inde, prøvede hun at skjule sig med en Bog i Hjørnet bag Sekretæren. I Skolen hjemme i Ullerup var der kun én Skolestue og én Lærer; der stred Lærer Hansen med 70 Børn, lige fra de smaa 6 Aars Piger til de store Knægte, der røg Tobak, alle blev de undervist sammen. Det var smaat med Lærdommen.

For en Pige var det huslige Arbejde dengang en Selvfølgelighed, min Mor havde ikke megen Lyst til det. Gaardmandsbørn maatte ogsaa tidlig ud at tjene; min Mor blev Mejerske, det var haardt Arbejde dengang. Det lykkedes hende som 17aarig at komme paa Askov Højskole; senere tog hun en hus-

lig Plads hos en Askov-Lærer, og efter nogle Aars Forløb blev hun Vinterelev paa Askov. Det er den Uddannelse, hun har faaet, og dog var hun mere belæst og mere vidende og boglig dannet end de fleste.

I 12 Aar stødte hun sig omkring i forskellige Pladser; Gaarden hjemme var brændt, hendes ældste Bror havde overtaget den og bygget den op. Forældrene sad i en lille Aftægt. Lyspunkterne var Tiden som Lærerinde ved en Barneskole, en Fri-skole, og som Gymnastiklærerinde paa Vejstrup Højskole. Ved „Fyns Tidende“ var Mor ogsaa ansat en Tid. Men de fleste Ungdomsaar tjente Mor i strenge Pladser, malkede og kernede og spandt og skulde lystre, hvad der aldrig har behaget hende. I de bedste grundtvigske Hjem tjente hun, men heller ikke der skulde en Pige interessere sig for de Problemer, der var oppe i Tiden; hvor vilde hun gerne høre, hvad Husbond og Karlene talte om om Aftenen, men Pigerne blev anbragt i den anden Ende af Stuen, de skulde spinde, og Spinderokken overdøvede Mændenes Samtale.

Hun følte sig ensom i det fremmede; glad og munter og sorgløs var hun ikke. Hjemme havde de helt andre Tanker om, hvordan hun skulde følge med Hans Peter, som hun tidlig var bleven forlovet med. Hun skulde være Gaardmandskone, og saa kunde man ikke lære nok; selv grublede hun mere over, hvordan bliver jeg ham jævnbyrdig i Viden og Udvikling, saa jeg kan hjælpe ham. Tidlig var de klar over og enige om, at de vilde tjene Danskheden, og det vilde hun ruste sig til. De var saa forskellige, som nogen kan være; men helt fra de unge Dage fulgte hun Far og spurgte ikke om sit eget.

Den lange Forlovelsestid fik omsider Ende og med ægte grundtvigsk Idealisme begyndte de deres Ægteskab. Naar Far frivilligt vilde give Afkald paa Fødegaarden „Nørremølle“, saa kunde Mor let det, hun var alle Dage saa lidet afhængig af ydre Kaar.

De tænkte vist ikke meget over, hvor fattigt de begyndte deres Ægteskab, med en fast Indtægt paa 600 Mark, og det politiske Arbejde vilde Far ikke tage Betaling for. At hygge i et Par smaa Stuer, kunde ikke være hende nok. Far blev Sekretær for den nyoprettede Vælgerforening, der kom til at betyde saa meget, fordi den organiserede Danskheden over hele Nordslesvig, og Mor blev en tro Tjener i dette Arbejde. Det var hende, der skrev de mange Breve til de nye Tillidsmænd, hende, der til enhver Tid vidste Besked. Og skønt hun havde smaa Børn, fik hun lavet en Børnebogsamling hjemme hos sig, og førte Bog over 300 Børn, som hun hjalp med at vælge de rette Bøger.

I 1893 købte Far Dagbladet „Hejmdal“ og flyttede fra Sønderborg til Aabenraa, hvor mine Forældre boede paa samme Sted i over 40 Aar. Det er en stor Lykke, at have det samme Barn-domshjem altid og ikke flytte fra By til By, fra Lejlighed til Lejlighed. Min Mor gik aldrig til i alt det, hun skulde staa i. Ni Børn var vi, og Far var ikke meget hjemme. Tidlig blev han valgt ind i den preussiske Landdag, senere i den tyske Rigsdag, ved Tysklands Sammenbrud i 1918 havde han været Nordslesvigs Talsmand i Berlin i 23 Aar. Utallige var de Møder, Far holdt baade nord og syd for Kongeaen, og forud for de politiske Valg, da stod Huset paa gloende Pæle. Mor maatte hjemme passe alt det, Far ikke kunde naa. Bladet skulde vi leve af, og det var smaa Forhold dengang, da Folk truede med at afbestille Bladet, naar Abonnementsprisen blev forhøjet med 25 Penning. I mange Aar førte Mor Bøgerne og læste hver Dag Korrektur paa Bladet. Hun fulgte nøje med i alt og havde rede paa alt, naar Far kom hjem. Folk gik ud og ind hjemme. Far blev søgt som Raadgiver i de mærkeligste Anliggender, store og smaa, hun holdt alle Traade i sin Haand, indtil Far kom hjem. Mor havde saa mange af Mandens bedste Egenskaber og saa faa af Kvindens Svagheder. Raadgiver for Far var hun ikke,

han var jo selv overalt Raadgiver. Men hun kendte ham saa nøje, og selv om hun i sit stille Sind beundrede ham, saa kendte hun hans Svagheder og var en vaagen Kritiker, hendes kritiske Sans var saa stærk. Hun fulgte ham nøje og løftede Pegefingeren, naar han var for godtroende og optimistisk, hun havde det stærke Instinkt. Ganske upaavirkelig udefra, Ros eller Dadel, hun gik efter sit eget Hovede og sin egen Overbevisning og havde altid en fast Mening om Tingene. I Modgang var hun stærk, i Medgang sagde hun ofte: pas paa, du ikke ender i Muddergrøften!

De var saa vidt forskellige, Far og Mor. Far kendt overalt, elsket og beundret, lys og frejdig og fremsynt, veltalende som faa. Mor var kun kendt af dem, der kom paa Hejmdal. Hun var altid hjemme og tog ikke med ud, der holdt hun sig stiv, hun gik ikke ud. Jeg ved aldrig af, at hun har været til et Kaffeselskab eller haft Damer bedt til Kaffeselskab. Det var ikke noget Offer, men saadan levede nu hun. Hjem til Sundeved en Eftermiddag naar Brødre eller Svogre havde Fødselsdag, videre drev hun det ikke. Men hentes med to Heste, vilde hun, det var hendes største Glæde, at se paa to blanke Hesterygge. Som ung havde Mor selv brudt Broerne af til de meget faa nære Venner, hun havde, hun maatte følge Far, og det optog hende helt. Hun havde ikke Veninder og trængte ikke til andres Selskab, Kone-Anliggender interesserede hende saa lidt. Hun var saa mærkelig afklaret og selvstændig i Sind og Tanke. Far var fornøjelig, festlig, flot, Mor var spartansk i al sin Færd. En god Kop Kaffe satte hun Pris paa, men ellers fandt hun det upassende at interessere sig for Mad. Hvis vi efter en Fest spurgte hende: Hvad fik I?, saa kunde hun godt svare: Aa, vi fik en lille tynd Bomuldsserviet, saa husker jeg ikke mere, eller hun kunde sige: Ja, vi fik en dejlig stor Damaskes Serviet.

Mor dyrkede sine egne Interesser de lange Vinteraftener, naar Far var i Berlin og Børnene i Seng. Hun var en Samler.

Hun forvandt aldrig, at hendes Barndomshjem med Rub og Stub brændte, og Slægtens Spor og Eje udviskedes. Hjemmefra havde hun som enhver god Bondedatter Sans for fint Linned og gediegent Sølvtoj, men hun havde ogsaa mange „gamle Sager“, som man sagde dengang. Hylder og Skabe fyldtes med gamle Kander og Skaale, det var hendes Glæde at gaa paa Auktion og finde de sjældne Ting. Det havde hun alligevel Penge til, men Forholdene var jo ikke som idag, hvor det er en kostbar Passion, at samle paa Antikviteter. Dengang var det saadan lidt komisk, at ville have alt det gamle Ragelse. Mor havde en Møntsamling, og hver Gang, Far kom hjem fra Udlandet, bragte han hende et fremmed Guldstykke. Mere besværligt blev det for ham, at finde det rette Frimærke, thi efterhaanden som Guldet forsvandt, skulde det være et sjældent Frimærke, og det gik jo ikke stille af, hvis han havde ladet sig narre eller havde købt det forkerte. Mors Frimærkealbum kom ikke frem om Dagen, thi ingen maatte pille ved det, men om Aftenen, da sad hun og saa forelsket i det og ordnede de nye Fund med stor Sirlighed.

Mor var flittig, hun gravede i Haven og passede selv sine mange sære Husdyr.

Mor interesserede sig for Grønland, for Mylius Erichsen og Knud Rasmussen, hun havde alle deres Bøger, fint indbunden i Hajskind. Hun læste mange Kunstbøger, men det blev ved Drømmen, at faa Kunstværkerne at se, Far delte jo ikke disse Interesser. Hun længtes efter, at den Dag skulde komme, da vi ikke længere behøvede at være saa politiske, men kunde tale om Kunst og Videnskab og Digtning.

Mor havde en lille beskeden Livrente paa 1000 Mark, ved Genforeningen blev den skaaret ned til 333 Kroner. „Saa har jeg da til Tobak og mine Frimærker,“ sagde hun. Hun røg mange og store Cigarer, i en Tid, hvor det var ret upassende. Det var hendes Søstre en Torn i Øjet, Lene, nu maa du lægge Cigaren,

nu kommer Fru N. N., sagde de, men engang blev Mor vred og sagde: kan hun sidde med et stort Overskæg, saa kan jeg vel sidde med en Cigar!

De mange Børn og forskellige Børn, de skulde, saavidt det stod til hende, have en lykkelig Barndom. Jeg tror, Mor tænkte, der kommer den Tid, da vi ikke kan staa ved Børnenes Side i Sorg og Nød, saa skal de i hvert Fald kunne tænke tilbage paa en lykkelig Barndom. De maatte til daglig opdrage hinanden og lærte tidlig at staa paa egne Ben. Mor spurgte ikke saa meget, hun vilde ikke vide alt, hun kendte os godt nok. Hos os raabte Børnene ikke gennem Stuerne: Er Mor hjemme? Hun var der altid og Tid til os havde hun altid. Jeg tænker med Taknemmelighed tilbage paa, at Far og Mor ikke krævede Fortrolighed af os. De var forstaaende og gode, naar vi havde noget paa Hjerte og trængte til deres Bistand. Uden mange Ord forstod Mor os, og uden alt for mange Ord hjalp hun os, ingen langtrukne Bebrejdelser, ingen trættende Formaninger, et Klap var det højeste Kært tegn, Mor kyssede os aldrig. Vi kunde lege med hvem vi vilde, vi skulde være Børn, fri for Pligter udenfor Skoletiden, thi hun havde selv som Barn sukket under Pligterne. Mor var ikke saa bange for, om Kammeraterne nu var de helt rigtige, om Paavirkningen nu ogsaa var god nok. Vore Kammerater elskede Mor, hun talte ikke videre med dem, men de var altid velkommen, der var ikke noget med Gulve, man ikke maatte gaa paa, og støje maatte de sikkert ogsaa. Og hun var saa retfærdig, sagde de. Der var en Enke i vort Nabolag, der havde en flink ung Søn. En Dag kom hendes Bekendte og sagde, Christian burde ikke lege med den og den, der lærte han ikke noget godt, hun svarede: Ja, men maaske kan de lære noget godt af ham! Saadan kunde min Mor ogsaa have svaret, selv om vi vist ikke var berømt for vor Dyd.

Vi var ikke altid tilfreds med Stadsen, vi var syv Piger, og Tøjet gik i Arv, Stoffet var for godt. Forklæderne var saa

umoderne, forvadskede og falmede, Strømperne var stoppet altfor nidkært. Men tilsidst maatte Mor give sig over, de yngste tog Magten fra hende, og Far holdt jo med dem, der gerne vilde være lidt fine. Til Kejserens Fødselsdag og Sedandagen var de tyske Børn i Søndagstøjet, enkelte danske Børn tog et halvsnavset Forklæde paa den Dag, det maatte vi ikke. Forklædet skulde være rent, naturligvis ikke hvidt, for det hørte Søndagen til. Vi gik i tysk Skole og havde danske og tyske Veninder, det gik i al Fredsommelighed, men ingen fandt paa at tale Tysk i vort Hjem. Mor underviste os ikke i Dansk, det var der hverken Ro eller Tid til, vi fik fat i hver en Avis, saasnart vi kunde stave.

Vor Barndoms Glans og Glæde, den skabte Far. Det var ham, der bragte den nye Sommerhat fra Berlin, som Veninderne næsten kunde misunde os, ham, vi kunde takke for de fine Forklæder med Spidser og Falbelader, der skjulte vore Hængekjoler. Det var Far, der sang for de smaa og fortalte Eventyr for os større. Alle Billedbøger og Bøger kom fra Far. Solen skinner og Blomsterne ler, sagde han, og saa tog han os med ud i Naturen, paa straalende Ekspeditioner, enten det gjaldt at finde Mikkel Ræv, plukke Hindbær eller Nødder. Han tog os med ud at rejse, og hvor kunde han skabe en Forventningens Glæde! Far var Festarrangør hjemme, den glade Giver, der havde samme Glæde ved at købe Gaver og give Gaver. Mor holdt sig tilbage, jeg tror, oprindeligt var det bevidst, fordi vi ikke skulde føle og lide under, at vor Far var saa lidt hjemme.

Der var ikke stor Aldersforskel paa de yngste Børn og de første Børnebørn. I Krigsaarene 1914—18 maatte Mor ogsaa være Mor for Børnebørnene. Men redeligt sagde hun, opdrage dem kan jeg ikke mere, men jeg skal nok være god mod dem. De voksne Børns Anliggender, Forlovelse og Giftermaal, blandede hun sig ikke i. Mor var vist en ideel Svigermor, thi hun kom aldrig i de gifte Børns Hjem. Til Fødselsdage og i Sygdom,

men ellers aldrig. Hun gav ingen Forklaring herpaa, saadan var det, og anderledes blev det ikke, det var ens for os alle. Mange af os Søskende blev gift hjemme i Aabenraa, vi mødtes altid hjemme hos Mor hver Onsdag Formiddag. Naar vi bad Mor om et Raad, fik vi det, men ellers gav hun sig ikke af med at give Raad. Vore Sorger kendte hun ogsaa uden Ord.

Det levende, urolige Hus, hvor der altid var Husrum og Hjerterum, blev efterhaanden mere stille. Far og Mor var alene. Mor blev aldrig en gammel Dame, der talte om Sygdom og Sparsommelighed og Kakkelovnen, skønt hendes Kakkelovn røg alle Dage. Hendes Verden blev aldrig lille og trang. Mor sad nu ofte alene ved det runde Bord, med Aviserne paa Bordet, en Bog, en Kaffekop og en Cigar. Hun ængstedes over Fars legemlige Skrøbelighed, der ikke passede til hans levende Aand og urolige Hjerte. Hun vaagede over, at den Dag ikke skulde komme, da Folk vilde sige: Nu bliver Hans Peter Hanssen ellers gammel, hun sagde saa smukt: Nu maa vi lade de Unge komme til og vi maa se at møde Alderdommen med Værdighed.

Nogle Dage før Mors Død kom der en gammel Kone med et Par smaa Blomster i Haanden. Vi kendte hende ikke. Det var Mors Barndomsveninde, deres Veje skiltes, da hun for over 50 Aar siden blev gift med en Mand, der var lidt tysk. Da forstod jeg, at Barndomstiden, dens Glæde og dens Tyngsel, kan vi aldrig slippe. Og er den et Solskin, bliver den ved at lyse over os ogsaa i vor sidste Stund.

Far og Mor døde inden de blev gamle, midt i deres Livsgerning. Mor blev begravet Lillejuleaften 1935 og Far Pinselørdag 1936. De havde trofast fulgtes ad gennem et langt Liv, kosteligt, fordi det havde været Møje og Arbejde, og kosteligt, fordi deres Ungdomsdrømme, deres Manddomsgerning kronedes med Held. Fordi vi kom tilbage til Danmark.

„UD AT GØRE MENNESKER GLÆDE“

AF

E. PONTOPPIDAN THYSSEN

4. Februar 1879 sad en ung Pige i Lyngby og skrev, stærkt bevæget, et Brev til sin Søster. Hun begyndte: „Hvordan staar Myrten, og kan jeg stole paa, at Laura — saadan hed Søsteren — vil binde min Krands.“ Det højst vigtige, hun maatte fortælle sin elskede Søster i dette Brev, var, at hun var blevet trolovet med Skolebestyrer Anders Ditlev Thyssen i Lyngby. Hun fortæller videre, hvordan dette med Trolovelsen er kommet, og siger, at „hendes Fæstemand er mild, kærlig og besindig, stille og sagtfærdig i sit Væsen og Tale, og saa er han god og sand og ærlig, for han er kristen. Og saa ved han alting og kan fortælle mig alting“.

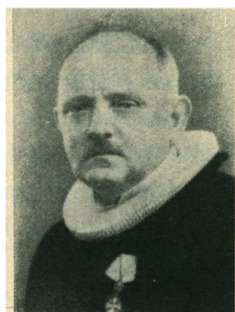
Dette nyforlovede Par blev mine Forældre. —

Min Mor var født i Skelskør 1849, d. 10. Februar. Hun var den ældste af 5 Søsken og Datter af Købmand M. Telling og Hustru Charlotte, f. Schrøder. Hendes Fader drev en Tid en ret stor Forretning med Levnedsmidler, men han døde tidligt, og min Mormor, som nu sad alene med de 5 Børn, hvoraf de fleste var smaa, formaaede ikke at drive Forretningen videre. Hun maatte opgive den og ernærede sig en Tid ret kummerligt, bl. a. ved at holde Skole for Smaabørn.

Mor kom som den ældste tidligt hjemmefra, først hos sin Moster, Enkefru Friis, som efter sin Ægtefælles tidlige Død, —

PETRA LOUISE THYSSEN, f. Telling
* 1849, † 1934

ERIK PONTOPPIDAN THYSSEN, f. 1881
Stiftsprovst, Haderslev

han var Forpagter under Grevskabet Bregentved og omkom ved en Kørselsulykke straks efter Brylluppet — var blevet Oldfrue paa Bregentved Slot. Hun blev derefter „ung Pige i Huset“, som det dengang hed, i Dalby Præstegaard hos Pastor Olsens, og i dette Hjem kom hun til at være i over 10 Aar, først i Dalby og derefter ved Pastor Olsens Død i Lyngby, hvortil Enkepastorinde Olsen flyttede. Hun kom til at staa i et meget hjærteligt Forhold til Fru Olsen, som ganske betragtede hende som en Datter.

Min Mormor var en noget tung Natur, og Mor havde som Slægtsarv en Del af dette Tungsind, men samtidigt var hun et saare hjærtevarmt Menneske med en dyb Trang til at møde og vise Kærlighed. Og hendes Tilbøjelighed til at se tungt og bekymret paa Livet afbalanceredes af en dyb religiøs Trang, som gennem hele hendes Liv forankredes i sand og levende Kri-stentro.

Ved Flytningen til Lyngby fik hun den kendte og udmærkede grundtvigske Præst Peter Rørdam til sin Præst, og han fik megen Betydning for hendes modtagelige Sind. I en Dagbog fra disse Aar kommer hun atter og atter tilbage til, hvor Rørdams Prædikener optager hende. Hun citerer lange Afsnit af dem og er Gud dybt taknemmelig for, hvad Han gennem Rørdam stadig giver hende af Hjælp til Frimodighed og Svar paa Problemer og Bekymringer, som beskæftiger hende. Men ogsaa Kapellanen, den inderlige og stilfærdige Haar, og Pastor Heiberg, senere Præst i Helsingør, hørte hun med Glæde, og det, hun betror sin Dagbog om, hvad hun i det hele faar ud af at søge Guds Hus, høre hans Ord og knæle ved Nadverbordet, vidner om et ydmygt og redeligt Menneske, der forstaar ikke blot at høre, men som Jomfru Maria at bevare Ordet og overveje det i sit Hjærte.

For Enkefru Olsen var Moders Forlovelse med Far noget af en sorgblandet Glæde. Hun syntes, at denne hendes mange-

aarige gode Medhjælper var blevet hende ganske uundværlig, samtidig med at hun af Hjærtet undte hende „en egen lykkelig Arne, et Hjem, hvor hun kunde lyse op ved sin trofaste Hjærtlighed og sin sjældne Gave til at gøre det hyggeligt“, som hun skrev til en Datter. Og hun fortsætter: „Vi voksede saaledes sammen, at vi har delt alt, ja alt med hinanden, saa du vil forstaa mit dybe Savn.“

Mine Forældre blev viet i Lyngby Kirke 28. Mai 1879 af Pastor Rørdam. Hans Text var Ordet fra Hebr. 3, 4: „Hvert Hus beredes af nogen, men den, som har beredt alle Ting, er Gud.“ Mor har ofte nævnet dette, ligeledes, at der i en Sang til Brylluppet stod et Ord, som hun gerne vilde skulde være et Løsen for hendes Liv. Det lød: „Ud at bringe Mennesker Glæde!“ Og baade med Hensyn til at stole paa, at Gud skal alting mage, baade i Storm og Stille, og i dette at prøve at være noget til Glæde og Gavn for andre naaede Moder vidt.

En stor og krævende Opgave gik den unge Fru Thyssen ind til ved sit Giftermaal; først og fremmest som Stedmoder til to smaa Børn, en Dreng paa 6 og en lille Pige paa 3 Aar. Hendes Gerning for disse to smaa moderløse er i Sandhed forbilledlig. Selv fik hun tre Sønner, men i vort Hjem er Ordet Halvbroder eller Halvsøster aldrig blevet anvendt. Vi var een Søkendeflok. Mor holdt „den første Mor“s Minde højt i Ære og vilde, at hendes Børn aldrig maatte glemme deres Mor. Ved mine Forældres Sølvbryllup holdt min ældste Broder afd. Skolebestyrer Hans Thyssen en Tale, som meget glædede Mor. Hun har nedskrevet noget deraf. Han sagde bl. a.: „Vi Børn vidste aldrig, at vi har haft en anden Moder end Dig. Den første Mor, hvis Billede hang inde hos Far, og hvis Grav vi var med Dig oppe at pynte hver Lørdag, var noget stort og helligt, en, vi skulde se og elskes af i Guds lyse Himmel; men vi savnede intet; vi havde jo Dig. Du var en god Mor, ens mod os alle fem. Jeg husker saa mange Ting, smaa og store, ogsaa at jeg engang

kom fra en Studenterhjems-Skovtur med alle mine Kammerater og Pastor Steindal Kl. 12 om Natten. Vi var kommet for sent til det sidste Tog. Og du stod op og lavede Plads til os alle til at sove, og næste Dag, min Fødselsdag, beholdt Du alle, som kunde blive til Chokolade! Saadan var Du altid. Vi stolede saa trygt paa Dig! Og nu siger vi Dig og Far Tak for det dejlige Hjem, vi har faaet og endnu har.“

Men foruden Omsorgen for sine Børn maatte Mor ogsaa tage sig af en stor Flok Skoleelever, idet det med de trange Kaar, som den frie private Skole dengang havde, var nødvendigt at drive Skolen ogsaa som Kostskole. Op mod en halv Snes Elever boede hos os, og det betød ikke blot meget Arbejde, men ogsaa megen ansvarsfuld Omsorg for disse Drengene. Desuden maatte Moder tage ikke saa faa Skoletimer i de smaa Klasser, ligesom der boede nogle af Skolens Lærere og Lærerinder hos os. Det blev en stor Husstand paa op mod en Snes Personer, og man forstaaer let, hvilke Byrder det maatte lægge paa Husmoderens Skuldre; det afgang af hende, hvorledes alt skulde klares baade praktisk og økonomisk. Men Mor havde baade Hjærtelag og Forstand dertil og en udpræget pædagogisk Evne. Naar hun sagde: „Saadan gør man ikke“ eller „Saadan siger man ikke“, saa var det sagt, og Indvendinger kunde ikke tænkes. Og dog blev det aldrig til Disciplin, men til fri og glad Lydighed, thi det følte grandt, at der bag Kravet kun laa Kærlighed og Retfærdighed, og der blev aldrig gjort Forskel.

En lille Aftenscene fra Hjemmets Vinteraftener skal her medtages. Lektierne er til Side, og man samles efter Aftensmaaltidet i Spisestuen. Der bindes Børster, skæres ud eller tegnes. Mor sidder midt for Langsiden af det lange Spisebord og læser højt: Gøngehøvdingen, Landmandsliv, Ingemanns Romaner eller Dickens. Der er aabne Ører. Tiden gaar altfor hurtigt. Kl. 9 lukkes Bogen, selv om det hænder, om end sjældent, at Mor giver efter, naar det lyder: „Uh, det er saa spændende,

her kan vi da ikke standse.“ Og saa faar vi et Kapitel til. Saa kommer Far, og vi synger Aftensang. Der var en egen Stemning og Hygge over disse Læseaftener.

Moder havde sin Hensigt med disse Aftener. Det var ikke blot Underholdning; hun vilde kalde gode Interesser frem hos os. Fra Bøgernes Blade skulde gode Forbilleder stige frem. Og vi skulde lære at elske Danmark. Thi Moder havde et varmt dansk Hjærte. Hun levede med i alt, hvad der angik vort Folk, ganske særligt havde Sønderjyderne hendes Hjærte. Da jeg som Student første Gang var ved Dannevirke, tog jeg et lille Stykke af Valdemarsmurens Munkesten hjem til hende. Jeg husker, med hvilken Glæde hun modtog denne „Gave“. Den fik sin Plads i Vindueskarmen ved hendes Sybord, og et lille Dannebrogssflag blev stillet paa dette „Stykke Dannevirke“. Min Moder kunde aldrig opgive Haabet om, at Sønderjylland skulde komme tilbage til Danmark, og det skulde være helt ned til Dannevirke eller Ejderen. Det var hende en Fryd, at Nord-slesvigerne paa saa stolt en Maade stemte sig hjem til Danmark d. 10. Februar, netop paa hendes Fødselsdag. Hendes Ildhu for Sønderjylland gav sig ogsaa et ejendommeligt Udtryk i hendes sikre Tro paa, at jeg skulde blive Præst blandt Sønderjyder. Da jeg i 1933 blev kaldet til Sognepræst ved Ansgars Kirke i Odense, klager hun i Dagbogen og skriver: „Saa kom Erik til Odense; det var ikke mit Ønske. Jeg havde kun eet: Sønderjylland. Derom havde jeg bedt, og dertil havde jeg givet ham, længe før han blev Præst, og længe før der var nogen menneskelig Sandsynlighed for, at det kunde ske. Men det skete det vidunderlige, at de kom hjem, og nu var det nærvæd. Haderslev! indstillet som Nr. 1, ligestillet med Provst Hjortkjær. Hvorfor skete det ikke??“

Min Moders store Ønske og inderlige Bøn gik jo alligevel i Opfyldelse, da jeg i 1940 blev Stiftsprovst Hjortkjærs Eftermand som Sognepræst i Gl. Haderslev og Stiftsprovst i Haders-

lev Stift, og saaledes fik den Gerning blandt Sønderjyder, hvortil hun havde bestemt mig. Men da var min Moder ikke mere paa denne Jord. Men maaske hun trods Død og Grav har glædet sig over det. Hun havde den Opfattelse, at vore kære afdøde undertiden af Gud fik Lov til at følge deres kære, naar det gjaldt vigtige Afgørelser.

Mor hadede al national Slaphed og Selvopgivelse, hvor det gjaldt vort Fædreland. Hun var Fyr og Flamme for Bevarelsen af de vestindiske Øer, da Regeringen i 1916 ønskede at sælge dem. Det var ikke blide Ord, hvormed hun betegnede Salgstilhængerne. Hun skriver til mig bl. a.: „Gør, hvad du kan for at redde vort gode Navn. Vi *kan* styre dem, og vi *skal*. Lad os gøre godt, hvad vi har forsømt. Her er jo Penge nok, mer end nok til at ødelægge Sjæle. Lad os bruge nogle af dem til at gøre vor Uret god igen mod dem derovre og saa selv se at finde tilbage til vor gamle Nøjsomhed og Arbejdsomhed. Og vi finder nok en Mand, som er god nok til at gøre det rette derovre. Vi kan jo bede derom.“

Hun var med sit idealistiske Syn bange for alt det, der kunde føre til Selviskhed og Jordbundethed. Da der under forrige Krig var Udsigt til, at mine Forældre kunde faa en betydelig Sum Penge for nogle Aktier, de havde i A/S „Vesterhavet“, som likvideredes, skriver hun til mig: „Ved Du, jeg er bange for de mange Penge, som alle snakker op om, at vi maaske skal have. Jeg har aldrig ønsket dem; jeg synes Ansvarer er for stort. Penge er en farlig Magt, ingen, som ikke har prøvet det, ved, om han kan bestaa den Prøve. Og tænk, hvorledes Paulus atter og atter advarer mod Pengebegærligheden!“

I Aaret 1900 flyttede mine Forældre fra Lyngby til Nordby paa Fanø, idet Far blev opfordret til at søge Stillingen som Overlærer paa Realskolen i hans Fødeby. Det var en stor Forandring; for Moder, som var Øbo, kunde Længslen efter Sjællands blide Skønhed til at begynde med gøre sig gældende,

men hun kom dog til at holde meget af Fanøs Klitter, Sand og Strand, og vi Børn mindes med Glæde vort dejlige Hjem i Nordby og de vidunderlige Ferier, vi tilbragte der.

I 1920 tog Far sin Afsked fra Overlærerembedet, og Hjemmet flyttede tilbage til Lyngby, hvor mine Forældre købte en lille Villa paa Sorgenfrivej nær ved den gamle for dem saa mindre Kirke. Moder forstod ogsaa der at indrette et meget hyggeligt „Alderdomshjem“. Vor trofaste huslige Hjælper gennem et Par Menneskealdre, Frk. Andrea Olsen, fulgte med, og Mor var saare taknemmelig over hendes mageløse og uselviske Tjeneste. Mange gode og rige Dage oplevede de i Lyngby. Størst var vel Guldbryllupsdagen 28. Mai 1929, hvor vi Børn og mange Slægtninge og Venner samledes om Guldrudeparret og sagde dem Tak for et langt Livs Kærlighed og Trofasthed. „Det var en Glædes- og Takkefest. Hvem har det ogsaa saa godt som vi, som er blevet skaanet saa vidunderligt for alle store Sorger,“ skriver Mor i en lang Omtale af denne straalende Dag.

Store Sorger mødte dem dog i disse Aar. Moder mistede sin elskede Søster Laura Schaumburg-Müller, som hun siden sin Barndom og Livet igennem havde været knyttet saa inderligt til. Og i 1932 kostede et vanskeligt Benbrud Far et 4 Maaneders Sygehusophold paa Gentofte Amtssygehus. Det var svært for Moder at maatte undvære Far denne lange Tid. Hun spørger: Hvorfor? Vi havde det saa godt, og vi sagde ogsaa Tak derfor. Hvad skulde vi lære? Gud, lad det ikke være forgæves!

Sværest var det dog for Mor, da Far lukkede sine Øjne 13. Oktober 1933, 84 Aar gammel. Mor tog det saa kønt og tappert. Hun syntes, at Begravelsesdagen blev en Højtidsdag, som Lyset fra Evighedens Strande sendte sine Straaler over. Men Hjemlængslen kom dog til at præge hendes sidste Dage, de ti Maaneder hun overlevede sin elskede Husbond. Hun, som en gang havde været saa smuk og statelig, blev lille og sammen-sunken, men „Mildhedsmajestæten“ var over hende, og en

sand Kristens Hjærtedefred fyldte hende. Mest syslede hun med de Salmevers, som taler om de kristnes Hjemgang.

Det var f. Eks. Grundtvigs Salme, som hun nedskriver ved Paasketid 1934:

Kærlige Frelser! End kalder du mig, din Røst og din Trøst
er de rette,
 Ungdom og Styrke fortryller ej dig, du kalder de gamle
og trætte.

Det faldende Løv du kalder fra Støv,
 og fører dit Følge i lysende Fjed til Liv og til Fred.

Ogsaa andre skønne Vers trøster hende, og den 85aarige paa-
 minder sig selv gennem nogle Linier, hun har fundet:

Gud er Kærlighed, — elsk Ham!
 Gud er Kærlighed, — lyd Ham!
 Gud er Kærlighed, — tjen Ham!
 Gud er Kærlighed, — lign Ham!

Og saa fandt hendes gamle trofaste Hjærte Fred en Søndag
 Morgen, d. 5. August 1934. Og d. 8. August stod vi Børn, Svi-
 gerbørn og Børnebørn og mange Venner omkring hendes blom-
 stersmykkede Grav, og mens vi sang:

Kristne! hvilken Morgenrøde,
 mange mørke Timer værd
 naar vi, levende og døde,
 samles med vor Herre kær
 skal i Himlens Glans og Ære
 evig hos vor Frelser være
 love Gud med Englerøst!
 Husker, det er Herrens Trøst!

tænkte vi Børn med Tak til Gud paa det velsignede Hjem, som Far og Mor havde beredt os, et kristent Hjem med al den Rigdom og det Ansvar, som ligger deri.

„Ud at gøre Mennesker Glæde“, det Ord lød til vor elskede Moder paa hendes Bryllupsdag, og hun tog det som et Kald fra Gud, og han hjalp hende til paa en dejlig Maade at følge Kaldet.

ENERGI – ARBEJDE – BØN

AF

FREDERIK TORM

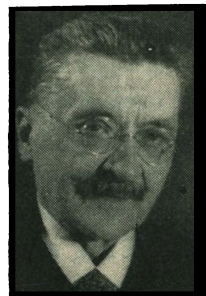
En god Mo'er og en god Hustru hører til de allerbedste Gaver, som kan skænkes os i Livet. Jeg har haft den ufortjente Lykke at faa begge disse Gaver til Del.

Min Mo'er hørte til Slægten Zoëga. Hun blev født paa Herregaarden Holkenhavn, hvor min Bedstefader dengang var Forpagter. Han blev senere Forpagter paa Herregaarden Böstrup. Mo'er er vokset op i et lykkeligt og velstaaende Hjem. Hun og hendes Søstre opfriskede ofte de lyse Minder, især om de store Haver, hvori deres Lege fik en eventyrlig Ramme. I Landbrugs-krisen i Halvfemserne blev min Bedstefader draget med ind i Katastrofen, da to Venner, som han var gaaet i Kaution for, maatte gaa fra deres Gaarde. Han og hans trofaste Hustru maatte opløse Hjemmet, og Børneskaren maatte spredes, og de henvistes til at sørge for sig selv. Da viste det sig, at baade de Gamle og de Unge var bygget af det Tømmer, som holder i Modgangens Tider. Ogsaa min Moder bestod Prøven. Hun tog fat med godt Humør. Nogen Tid efter kom hun i Huset hos Bankdirektør i Flensborg, Emanuel Torm. Her lærte hun min Fa'er at kende, daværende Skibsfører Ditlev Torm, som kom hjem efter omtrent femten Aars Omstrejfen paa Sømandsfærd i alle Egne af Verden. Han var dengang 32 Aar gammel. Paa et Besøg hos sine Slægtninge i Flensborg lærte han Mo'er at

ELISE TORM, f. Zoëga

* 1846, † 1918

FREDERIK TORM, f. 1870

Dr. theol., Professor

kende, som kun var 22 Aar. Da hun giftede sig med ham, kom hun paa en endnu vanskeligere Prøve end før i Livet.

Thi samme Dag, som Brylluppet stod, rejste hun afsted med ham fra Flensborg til Hamborg, hvor de gik ombord i Briggen Alice, hvis Kaptajn Fa'er var, og som skulde ud paa Langvejsfærd til Østasien. Rejsen gik direkte til Macassar, hvortil Sejladsen varede fem Maaneder. Dengang gik jo Vejen Syd om Afrika. Ved Kap Gode Haab oplevede hun en frygtelig Storm. I et Brev skriver hun herom: „Naar man i en frygtelig Storm befinder sig paa det store Verdenshav, indser man allersnarest, hvor ringe vor egen Kraft er. Naar vi ikke havde Gud at holde os til, vilde vi heller ikke kunne være saa rolige og tilfredse under saadanne Omstændigheder. Jeg var ved Kap saa vidt, at jeg troede fuldt og fast, at Skibet vilde gaa under, og at alle med det samme skulde opluges. Men Du maa ikke tro, at jeg et eneste Øjeblik var bange.“ Og hun samler sit Indtryk af den hele Rejse i de Ord: „Hele Rejsen har, selv i det allersletteste Vejr, været lutter Solskin og Glæde, og jeg er ikke bange for at gøre mange lignende Rejser.“

Man ser, at Mo'er bestod Prøven som Sømandshustru. Dette kan maaske illustreres endnu bedre ved det Brev et Par Aar senere, hvori hun fortæller sin Svigerinde om min Fødsel. Jeg kom til Verden ombord paa Briggen, da den laa i Tschifu Havn. „Det gik for sig den 24. August om Morgenen Kl. 4. Du vil maaske forbauses ved, at vi slet ingen Hjælp havde. Og at støkkels Ditlev (d. v. s. min Fa'er) derfor havde travlt, kan Du vistnok tænke Dig. Den Doktor, som var i Tschifu, kunde jeg nemlig ikke lide, og jeg kunde derfor ikke udholde Tanken om at skulle bruge ham.“ „Gud ske Lov blev alting lykkeligt og vel overstaet. Og Du vilde vist være blevet forbauset over, med hvilken Færdighed Ditlev vaskede og klædte det lille nyfødte Væsen paa; thi vi kunde ikke engang faa en Amme ombord, som vi havde sidste Gang i Hongkong, da

der nemlig altid i Tschifu Havn er lidt Sø, saa at Skibet bevæger sig en lille Smule, og da de gamle kinesiske Kvinder ingen Søhelte er, turde de altsaa ikke udsætte sig for Søsyge. Du kan altsaa se deraf, at vi var aldeles overladt til vore egne Kræfter, da ovenikøbet vor kinesiske Barning havde faaet den lyse Ide at desertere den Nat, saa vi ikke engang havde nogen til at passe Tulle (d. v. s. min to Aar gamle Søster Charlotte). Det lille Skind var saa forskrækket, og saa snart den lille nyfødte begyndte at skrike, stemte hun i af alle Kræfter.“

Efter denne lille levende Skildring af min Indtræden i Verden, fortæller hun i samme Brev videre: „Den ellefte Dag derefter om Morgen Kl. 6 gik vi igen til Sø og var saa uheldige, saa snart vi kom udenfor, at faa et forfærdeligt Vejr, baade Storm og Regn. Tulle fik Diarrhoe og var i allerhøjeste Grad urimelig, og da Ditlev hele Tiden maatte være paa Dækket, fandt jeg det fornuftigst at gaa til Køjs med begge Børnene. Min Køje er heldigvis saa stor, at det nok kan lade sig arrangere. Naar der bliver sat et Bræt for, kan vi alle tre ligge lunt og godt.“

Da jeg som ældre efter en Slægtnings Død fandt disse Breve fra min Moder, forstod jeg, hvorfor Fa'ers Skibsførerkammerater fra Tiden i Østasien altid lovpriste min Mo'er som Sømandshustru. Naar andre skandinaviske Kaptajnsfruer kom derud, rejste de i Reglen lige saa hurtigt hjem; de kunde ikke forsone sig med de Kaar, som blev budt dem. Men min Mo'er var lykkelig ved at have sit Hjem i en lille Kahyt, og hun tænkte altid tilbage paa den Tid med stor Glæde.

Og hun lærte meget derude. Hun lærte de forskellige Mennesker at kende. Og hun lærte at slutte Fragter, saa hun, da Fa'er blev Skibsreder paa Landjorden, kunde blive ham en god Arbejdsfælle. Hun ydede ham en virkelig betydelig Hjælp. Paa Fa'ers 70 Aars Dag fremhævedes det i Bladene, f. Eks. i Dansk Søfartstidende, „at han i sin Redervirksomhed har haft en

omhyggelig og flittig Medhjælper i sin Hustru.“ Efter Fa'ers Død sagde hun næsten hele dette Arbejde fra sig, men beholdt i nogle Aar et lille Dampskibsselskab, Selskabet Nauta, som hun ledede som Danmarks første kvindelige Skibsreder.

Gennem alt dette ses, at min Mo'er havde en ikke ganske almindelig Løbebane. Hun havde oplevet meget og kunde fortælle paa interessant Maade derom i sine Ungdomsbreve. Hun modnedes meget derigennem. Men maatte ikke alt dette tage en stor Del af hendes Kræfter bort fra Hjemmet?

Mine tre Søskende, som alle tre er døde nu, vilde sikkert alle som een svare lige som jeg, at vi som Børn havde det bestemte Indtryk, at vi havde hende helt. Det hænger vist sammen med, at hun altid var helt, hvor hun var. Hun var med i alle Ting i sit Hjem — de mindste som de største.

Vi havde altid det Indtryk, naar vi gik til Mo'er om et eller andet, at hun havde Tid til at høre paa os. Og det blev ved langt ud over Barneaarene. Hun forstod os, ogsaa da vi blev voksne. Jeg selv blev i Hjemmet, bortset fra halvtredje Aars Ophold i Udlandet, lige til jeg blev Docent ved Universitetet. Og der var ikke noget Tidspunkt, hvor jeg ikke saa hen til Mo'er som til min bedste Raadgiver og Ven. Jeg undrede mig over hendes omspændende Interesser. Ligesom hun helt fulgte Fa'er i hans Gerning og hans Interesser, saaledes fulgte hun ogsaa os i vort helt forskelligartede Arbejde. Vi havde som Børn ikke mange Legekammerater; vi kom nemlig sent i Skole; vi fik vor første Undervisning i Hjemmet. Det varede for mit Vedkommende, til jeg tolv Aar gammel kom i Metropolitan-skolen. Vort Hjem var saa at sige vor hele Verden. Vi Børn brød os ikke meget om Børneselskaber. Vi syntes, at Hjemmet rummede alt for os. Her herskede altid en vid Horisont. Det skyldtes Mo'er og hendes Søster, vor dygtige Lærerinde.

Det var Mo'er, som lærte mig, at Arbejdet er en Glæde. Hvor var hun selv flittig og arbejdsom! Der var ikke noget Arbejde,

som hun ikke selv tog fat i. Det gjaldt om at spare. Naar Fa'er tjente til Livets Ophold paa fjerne Rejser, nænnede hun ikke at bruge mere end højst nødvendigt, for at han kunde tjene lidt op, saa han engang kunde blive hjemme. Og de første Aar paa Landjorden var det haardt nødvendigt at spare, indtil han kom rigtigt i Gang. Hun fungerede som Hjemmets Vaskekone, syede alt Tøjet, ogsaa Drengetøjet, til vi var tolv-tretten Aar gamle. Men vi mærkede aldrig noget til, at det faldt hende svært. Det var gennem sit Eksempel, ikke blot ved Ord, at hun lærte os Arbejdets Glæde.

Paa samme Tid havde hun en forunderlig Evne til at lære os at forstaa den Glæde, som det rummer at være god. Det skete ikke gennem kategoriske Bud. Der blev talt ud med os om alt. Hun vilde ikke blot gøre os lydige, — men hun vilde, at vi selv helt skulde forstaa, at dette baade var nødvendigt og tillige det lykkeligste. Og paa lignende Maade søgte hun at vække vor Uvilje mod, hvad der var daarligt og urent. Hun vilde gøre os Kampen mod Fristelserne lettere.

Der blev ikke anvendt strenge Opdragelsesmidler. Det var hendes Natur imod. Jeg mindes ikke at have set hende ude af Ligevægt. Hun kendte ikke til Hidsighed. Og alligevel blev det ikke til Forkælelse, saa vidt jeg kan skønne. Dertil var hun altfor bestemt. Hendes Ord stod ved Magt, — men alting gik alligevel saa stiltfærdigt. Naar der ofte tales om „Scener“ i et Hjem, — saa kender jeg ikke det mindste til noget saadant. Det eneste Straffemiddel var, at vi fik Tid til at tænke os om.

Altid var hun rede til Hjælpsomhed i Slægtens og Vennernes Kreds. Var der Sygdom eller noget andet i Vejen, var hun altid paa Pletten. Og ofte søgte de Raad hos hende. Hun havde et Forraad af naturlig Visdom — erhvervet i Ungdomsdagene.

Havde Mo'er da ingen Fejl? Jo, naturligvis. Hun var selv klar over, at hun overfor Gud var en hjælpeles Synder. Men saa er der heller ikke mere at sige om den Ting. Der var i hvert

Fald ikke noget iøjnefaldende, — ikke noget som bed sig fast i Hukommelsen.

Vi Børn anede tidligt, at hun hentede sin Kraft gennem Bønnen. Engang fik jeg dette bekræftet. Jeg havde lagt Mærke til, at hun hver Aften, lige inden hun gik i Seng, gjorde sig en Tur ind i Dagligstuen og var en Tid alene derinde. Det hændte en Aften, jeg vilde hente noget derinde, at jeg uden at tænke over det busede paa og gik derind. Da saa jeg hende i Natkjole knælende i Bøn. Jeg vil ikke prøve paa at sige noget om, hvad det Syn har betydet for mig. Det er mere, end jeg selv ved. Men det var ganske sikkert ikke tilfældigt, at Gud førte mig ind i den Stue.

Lad mig fortælle om en anden Oplevelse! Min Broder døde 32 Aar gammel Natten til Juleaftensdag. Selve Juleaften førte vi hans Kiste hen i St. Jacobskirken Kapel. Saa gik vi hjem og tændte Juletræ — ganske som vi plejede. Ved Juletræet foreslog Mor, at vi skulde synge: „Du, Herre Krist“. Jeg ser endnu min Mo'ers Ansigt levende for mig, som hun den Aften stod dér, frejdigt syngende denne Salme af inderste Sjæl.

Jeg takker Gud for min Mo'er. Hun og min Hustru har skænket mig den Lykke til enhver Tid i mit Liv at have et Hjem i Ordets dybeste Betydning, lige fra den spædeste Barndom til Dagen idag, — og dog saaledes at Hjemmet til enhver Tid pegede ud mod al Verden og opad mod det himmelske Hjem.

ELISABETH NIELSEN, f. Pedersen Torpe
* 1870, † 1943

CHR. TORPE, f. 1893
Redaktør

EN KYNDIG RAADGIVER I LIVET

AF

CHR. TORPE

Der er et Billede af min Mor, som altid staar for mig og stærkt skiller sig ud fra alle andre: Hun havde i sine unge og yngre Aar et stort, mørkt, bølgende Haar med nogle viltre Krøller ved Tindingerne, og det var i mine Drengenaar Dagens fredeligste Time, naar Mor, efter at Formiddagens Travlhed i Huset var forbi, og der var vasket op efter Middagsspisningen, gjorde sig i Stand til Eftermiddagens og Aftenens stilfærdige Sysler. Jeg ser hende komme fra Soveværelset, hvor hun havde klædt sig om, stille sig foran Spejlet i Dagligstuen og rede sit store Haar. Jeg ser hendes let tilbagelænedes Stilling, hver Bevægelse af Haanden, der førte Kammen gennem Haarfylden, hvorledes de rappe Fingre helt mekanisk snoede en tyk Fletning, som derefter blev drejet i en Knude i Nakken, holdt sammen med store Haarnaale af en Slags, som man vist ikke kender mere. Haaret blev strammet godt tilbage over Hovedet, Krøllerne holdt mest muligt i Ave; men jeg syntes, det klædte Mor bedre, naar Haaret lidt efter lidt ligesom løftede sig lidt foran, og Krøllerne igen gik deres egne vilde Veje, trodsende Kammens Tugt.

Naar Mor stod der foran Spejlet, hvilede Verden i sig selv. Og jeg fandt, at min Mor var en smuk Kone. Jo, netop Kone, for skønt hun kun var omkring de 30 i den Tid, der her staar saa levende for mig, saa havde hun som den Tids Kvinder, i alt Fald paa Landet, allerede i det ydre overgivet sig til Alderen

og Koneværdigheden, gjorde intet kunstigt Forsøg paa at fastholde Ungdommen. Har man i det hele taget nogen Erindring om sin Mor som ung? Naturligvis var der Forskel paa hende og de helt gamle Koner. Men de var ogsaa meget gamle! Jeg er den ældste i Børneflokket, og min Mor var ganske ung, da hun blev gift. Men saa meget jeg end ofte har forsøgt at kalde et Billede frem af hende, hvor hun var helt ung, eller staar som saadan for min Erindring, saa er det dog aldrig helt lykkedes. Det ældste lidt vage Billede, jeg husker af hende, er fra en Høstdag paa Skoleloddet. Jeg har været 4—5 Aar. Hun gik med stor Høsthat i lyse Klæder og bandt Neg. Hvorfor denne Situation har sat sig fast i min Erindring, ved jeg ikke. Jeg forbinder den ikke med nogen bestemt Begivenhed. Har der været en Ynde og Skønhed over hendes Skikkelse og Bevægelser, som har prentet sig uudsletteligt i mine Øjne? Eller har jeg bare set hende i et Glimt og helt ind i Hjertet følt Trygheden ved hendes Nærværelse? Hun *var* ung dengang, omkring de 25. Men Billedet flimrer i et kort Nu og er saa atter borte. Det staar ikke roligt og klart som Erindringsindtryk fra senere Perioder, men gaar paa en mærkelig Maade over i andre Billeder — vist rettere sagt i et Standardbillede af hende. Trods alle de Enkeltbilleder, som min Erindring fastholder af min Mor fra Drengesaarene og min tidligste Ungdom, løber de dog alle mere eller mindre sammen i et ligesom generaliseret Billede: *Min Mor!* Saadan som jeg opfatter hende ikke blot rent haandgribeligt som et levende og virksomt Menneske, og Gud ske Lov for det, men som et Begreb. Min Mor gennem et langt Liv fra det første, jeg erindrere om hende, og indtil hun blev en hvidhaaret gammel Dame, lige mild og myndig. Jeg syntes egentlig: paa en vis Maade mere frigjort og yngre, end hun tidligere havde virket. Hendes Livsvilkaar havde den længste Tid været nøjsomme og beskedne, ja, fattige; men hun hørte til dem, der bar med Smil sin Byrde — uden alt Pjankereri, med smilende Alvor, vil jeg sige. Hun

frembød et Billede af ophøjet Afklaring i Aarene før sin Død, 73 Aar gammel.

Men hvorfor kan jeg ikke se hende staa bøjet over min Vugge, straalende af ung Moderlykke? Da havde jeg endnu ingen Sorger voldt hende, omend velsagtens allerede Bekymringer. Saadanne er vist altid fra første Færd blandet i Modrens Glæde over Barnet. Maaske er denne Trang til at have oplevet min Mor helt fra første Færd i nogen Grad en egoistisk Følelse, der har meldt sig, efter at jeg selv har faaet Børn og altsaa maa gøre mig klart, at de ingen Erindringer har om deres Mor og Far netop fra den Tid, der for En selv staar i saa lykkeligt et Skær; da man modtog dem som en kostelig Gave og med en Følelse af at bære skørt Porcellæn i sine Hænder, uforstyrret af al Pædagogik og lignende senere Viderværdigheder, en klar og ren Glæde.

Vistnok gik det først helt op for En, at man havde en Mor, da man første Gang led Hjemveens svare Kvaler, i hvert Fald forstod man det paa en ny og stærk Maade. Det var tidligt for mit Vedkommende. Fra jeg var 6-7 Aar tilbragte min næstældste Bror og jeg altid Sommerferierne eller Høstferierne, som de hed, hos vore Bedsteforældre, og mens Dagene formede sig i ubekymret Nydelse af Gaarden og alle dens Begivenheder, de hyggelige Stuer, Haven, den vide Udsigt over Østersøen, saa kunde det jo nok knibe lidt for os to Smaaafyre hen under Aften. Aftenen efter den lyse Dag var uvægerligt forbundet med Vemoden. Jeg husker dog kun een Aften, hvor Panikken helt greb os. Anledningen er glemt, men i hvert Fald: vi stortudede begge, nægtede at gaa i Seng og hidsede gensidig hinanden op til et Krav om øjeblikkelig at blive transporteret de fire, fem Mil, der var hjem til Far og Mor. Mon jeg nogensinde før i mit Liv har følt mig i større Nød, end da Farfar tilsidst tabte Taalmodigheden og bragte os til Sengs? Farfar og Farmor sov i den ene rummelige Alkoveseng, min Bror og jeg i den anden. Under

mægtige Dyner græd vi os i Søvn. Og mon ikke den bedste-faderlige Magtanvendelse efterlod lidt Bitterhed i Sindet, som det tog temmelig lang Tid helt at slette ud? Længslen efter Hjemmet, efter Moderen først og sidst, var en saa hjertegribende Følelse, at den Magt, der lagde sig derimellem, følte som en fjendtlig og ond Foreteelse. Men Orden maatte der jo raade i Huset.

Og saa husker jeg lyse Sommermorgener, Mandagmorgener, hvor jeg efter Week-end Besøg hjemme paa Cykle maatte vende tilbage til Kostskolen. Skulde jeg have cyklet om Aftenen, naar Dagen døde i Tusmørket, vilde det have taget alt mit Mod. Nu nød jeg denne *sidste* Aften intensivt, Øjeblik efter Øjeblik, og lagde mig lykkeligt i min egen Seng hjemme hos Mor. Det gik lettere i den gryende Morgen med at skulle drage af Sted igen. Udstyret med forskellige hjemmegjorte Lækkerier til Ugens Forbrug begav jeg mig ud paa den fire Mil lange Vej, de Tidens daarlige Grusveje. Min Mor fulgte mig udenfor Porten. Saalænge jeg kunde se hende, vendte jeg mig ustandseligt om og vinkede. Mange Aar efter har hun fortalt mig, at naar jeg var forsvundet bag Hans Peter Nielsens Sted, gik hun ind i det over Kælderen højt liggende Spisekammer, derfra kunde hun gennem Vinduet se mig, naar jeg nogle Minutter senere spurte op ad Niels Jørgen Nielsens Banke. De mange Aar efter bevægede det mig dybt, at saaledes havde Mor, saa langt hendes Øje rakte, fulgt mig ud i Verden. Saa fik jeg altsaa at vide, at hun med sit Sind og sin Tanke havde fulgt mig endnu længere, end Øjet saa mig. Det havde jeg naturligvis altid vidst. Men min gamle Mors lille Tilstaaelse var mere værd, end om jeg havde kendt det altid, at saaledes fulgte min Mor mig, saalænge jeg var at øjne, bare i et Glimt paa en Bakketop mod den lyse Himmel. Jo, Himmelen var næsten altid lys i disse Sommermorgener. Raadyrene græssede paa de dugvaade Marker mellem Marienborgs Skove, og Fasanerne gik paa Vingerne

eller pilede bort i Græsset, et Sommermorgenbillede, jeg aldrig glemmer, og som stedse har draget mig mod Skoven og dens Dyr; mine Forfædre var desuden Forstmænd, langt tilbage indvandrede sydfra bærende Navnet Brehm (eller Brem). Een Gang husker jeg dog, at Regnen styrtede ned. Med tungt Hjerte drog jeg af Sted. Vejret har altid haft megen Indflydelse paa mine Sindsstemninger. Og halvvejs fremme mod Maalet vendte jeg om og kørte hjem igen. Jeg husker godt, at jo nærmere jeg kom Hjemmet efter at have vendt den fremmede Skole Ryggen, var jeg mindre og mindre sikker paa, at jeg bar mig rigtig ad, og baade i min Fars og Mors Øjne saa jeg en Bekræftelse paa, at min Adfærd var forkastelig; men jeg undskyldte mig med, at alt mit Tøj, baade det, jeg var klædt i, og det, jeg havde i en Pakke paa Cyklen, var gennemvaadt.

Min Mor var ingenlunde stolt af, at jeg ikke havde haft Nerver til at gennemføre Turen. Det forstod jeg, og jeg havde ingen rigtig Glæde af denne Flugt fra Dagens Pligter tilbage til Hjemmet. Min Mor var en Kvinde, som havde et solidt Haandelag overfor Livet. Hun afskyede at synes mere, end hun var, men det, hun var, det var hun til Gengæld ogsaa helt og fuldt. Hertil og ikke længere kom man med hende! Hun havde et skarpt Blik for Skaberi og Forlorenhed, som hun foragtede, og hun kunde baade meget aabent og fint indpakket give Udtryk for denne Foragt alt efter Situationen. Overfor fremmede kunde hun „lukke sig inde“ paa en ejendommelig Maade. Jeg vil tro, at mange har haft svært ved at komme hende paa nært Hold, og at adskillige er blevet overraskede, naar de pludselig opdagede, at denne alvorlige, tilsyneladende vege og næsten selvudslettende Kvinde havde sine meget solide og særdeles velunderbyggede Meninger og med stilfærdig men stor Myndighed prægede vort Hjem. Endnu mere forbausede blev de maaske, hvis de lærte hende rigtig at kende og saa, at hun i Families og Venners Kreds kunde føre an i munter Skæmt, var

aaben og umiddelbar. Min Far var meget borte om Aftenen, optaget af offentlige Anliggender, og naar vi Børn samledes i Dagligstuen om Mor, som sad omgivet af Dynger af Strømper, der skulde stoppes, eller Tøj, der skulde lappes, forstod hun at sætte os i Gang med Leg og frydede sig, naar vi selv lod vor Fantasi finde paa nye Lege; men mest af alt forstod hun at samle os om sine Beretninger fra „gamle Dage“, sin egen Barndom eller hvad hendes Mor havde fortalt hende om Mennesker og Begivenheder, der laa endnu længere tilbage i Tiden. Hun havde en solid og nøgtern, men yderst fængslende Fremstillingsevne med sikker Sans for Pointe og Humor, først og sidst dog for Livets Realiteter og for den Lære og Moral, der kunde uddrages af de gamle Beretninger. Min Mor var dybt religiøs, men tilhørte ingen Retning. Hun staar for mig i sin stilfærdige og dog myndige Kristentro som Indbegrebet af alt, hvad der er *højkirkeligt*. Hun var en stærk Kvinde, der kunde bære tunge Sorger, og kun de udvalgte blev indviet i, hvad hun saa følte.

Saalænge hun levede, tyede vi Børn med Glæde og Tryghed til hende. Hun var en kyndig Raadgiver paa Livets Vej, og hun gjorde velovervejet og tænksomt, hvad hun kunde, baade da vi var Børn og blev Voksne, for at fjærne Hindringer, der frembød sig for os. Hun havde en stærk Slægtsfølelse, og det var for hende en *selvfølgelig* Ting, at Ferierne tilbragte vi i Barndomshjemmet. Hun og vi glædede os lige stærkt til Sommerferien og Juleferien. Hun gjorde Krav paa os, og vi kom gerne. En Juleaften andre Steder end i Tjørnemark var utænkelig.

Undertiden tror jeg, hun følte, der var Træk i mig, som var hende fremmede. For lidt Torpe og for meget Brehm? Og dog stod vi hinanden saa uendeligt nær. Jeg ligner vist mest min Far. Men min Mor var den stærkeste!

ET MENNESKE MED ET KÆRLIGT, LEVENDE SIND

AF

CHR. WINTHER

„Hvis Du gaar hen og bliver en daarlig Fyr, saa er det i hvert Fald ikke dine Forældres Skyld!“ Det blev en Gang sagt til én af mine Kammerater. Da jeg hørte Udtalelsen, tænkte jeg paa, at det kunde i Grunden ogsaa siges til mig selv. Det staar mig klart, netop nu da jeg er bleven gammel, hvor uendelig meget jeg skylder mit Hjem, baade i aandelig og i timelig Henseende.

Dets Billede fulgte mig og stod for mit indre Øje, da jeg tidligt kom hjemmefra, og det følger mig endnu.

Det var et Lærerhjem paa Landet, og det et af de rigtige, omgivet af en Kreds af Slægtninge, som vi Børn saa op til, men tillige havde det en tryk Plads midt i Befolkningen og ejede dens fulde Tillid.

Jeg tror, at det giver en god Start for Livet at gaa ud fra et saadant Hjem, hvor man har siddet paa Skolebænk med Landsbyens Børn fra de mindre og større Hjem i Sognet, og hvor de ydre Kaar var saaledes tilmaalt, at man tidligt fik sine Pligter at varetage i Stald og Mark og Have. Derved kom Barndommens Land til at ligge paa det jævne midt i en Virkelighedens Verden, der stillede sine bestemte Krav, men ogsaa gav sunde Glæder og gavnlige Interesser.

Naar jeg skal skrive nogle Mindeord om min virksomme Mor, der i betydelig Grad kom til at præge dette Hjem, glider min

FREDERIKKE WINTHER, f. Ottesen
* 1837, † 1913

CHR. WINTHER, f. 1865
Provst, fhv. Sognepræst ved Frederikskirken i København

Fars Billede ganske uvilkaarligt ind ved Siden af hendes. Var de end forskellige, kom de til at udfylde hinanden og til at skylde hinanden overordentlig meget, baade personligt og i det Arbejde, som de delte fuldt ud.

Min Mor var nok i aandelig Henseende meget afhængig af Far, støttede sig til hans grundfæstede Tro og havde stor Respekt for hans større Viden og for hans Dygtighed som den samvittighedsfulde Lærer.

Men hun havde i Naturgave faaet et livsglad Sind og en Evne til med klart Instinkt og umiddelbar Forstaaelse at ordne en Situation. Undertiden i Alvor og ofte med en spøgende Bemærkning, der altid var godmodig, kunde hun ramme Sømmet paa Hovedet og finde ind til Sagens Kerne.

Hun havde en sund Dømmekraft angaaende praktiske Ting, og derved blev hun, for os at se, en uundværlig Hjælp for sin Mand og sit hyggelige Hjem.

Der var noget frejdigt over hende, og hun ejede et smittende Lune, der glædede mange. Men med sit livlige Sind forbandt hun paa naturlig Maade en betydelig Bærekraft. Det viste sig, da vor eneste lille Søster døde, 10 Aar gammel, efter et langvarigt, smertefuldt Sygeleje.

Da stred Mor for at holde Far oppe, hendes Sorg var ikke mindre dyb, hvilket jeg fik Vidnesbyrd om; men hun kunde opmuntre og finde Raad. Og det lykkedes igen at faa et Hjem, hvori der boede megen god Glæde, og som var bleven et dyrebart Minde rigere.

Jeg kom til at sidde ved begge mine Forældres Dødsleje. Da min Far laa stille hen, og hans gode Sygeplejerske og jeg vekslede nogle stiltfærdige Ord om, at Mennesket spaar, men Gud raader, og vi troede, at han var langt borte, sagde han højt og klart til vor Forundring: „Menneskets Hjerte optænker sin Vej; men Herren stadfæster hans Gang. Saadan staar der skrevet, Christian.“ Det var hans sidste Ord til mig.

Min Mor overlevede ham et Par Aar og fik ogsaa en stille Bortgang.

Hendes Præst talte ved hendes Baare over Salmeverset:

Syng, saa alle det kan vide,
at kun de, som ærligt stride,
vil vor Herre kendes ved
nu og i al Evighed.

Han skildrede hende som et Menneske med et kærligt, levende Sind, der havde „stridt ærligt“.

Dette skulde være et lille Billede af det Hjem, hvor „jeg har Rod, hvorfra min Verden gaar“.

MIN MOR

40 KENDTE DANSKE MÆND OG KVINDER FORTÆLLER OM DERES MOR

★

Den danske Mor. Af <i>Ernst Fr. Hansen</i>	5
<i>Holger Andersen</i> : Et Forbillede paa Viljen til Danskhed (Cathrine Andersen, f. Reiff)	11
<i>Erik Appel</i> : Til megen Hvile blev min Mor ikke skabt (Sofia Appel, f. Hansen)	15
<i>Johs. Barkholt</i> : Et jævnt Menneske, der fyldte en stor Plads i den Verden, der blev hendes (Andrea Barkholt, f. Lykkegaard)	23
<i>C. Bartholdy</i> : Hendes inderste Kraft var fra Gud (Christiane Marie Bartholdy, f. Gad)	31
<i>J. Christian Bay</i> : Mine Minder er gennemvævet af hendes kære Røst — (Doris Oline Jørgine Bay, f. Christiansen)	39
<i>Axel Beck</i> : Et Liv i Selvfornægtelse (Nina Charlotte Beck, f. von Staffeldt)	49
<i>Vagn Bennike</i> : National Selvopgivelse var hende inderligt imod (Estrid Bennike, f. Høgsbro)	59
<i>Anton Berntsen</i> : Jeg velsigner hendes Minde (Ane Laursen, f. Nielsdatter)	67
<i>Erik Bertelsen</i> : Hun kom aldrig til at holde af Havet (Kristine Louise Vilhelmine Bertelsen, f. Jørgensen)	73
<i>Anna Bloch</i> : Hun skulde ikke have haft mig (Margrethe Lindemann, f. Gylding)	81
<i>Jørgen Bukdahl</i> : Men Støvet kan bære — (Else Marie Pedersen, f. Jørgensen)	85
<i>C. P. O. Christiansen</i> : „Som Føl for Plov“ (Hansine Ostenfeld Christiansen, f. Ostenfeld)	103
<i>Aksel Dahlerup</i> : Det stærkeste Menneske jeg har kendt (Elisa Dahlerup, f. Henning-Hansen)	111

<i>Margrethe Scharling Dragsdahl: Længsel efter Mor tier vel aldrig</i> (Elisabeth Marie Scharling, f. Tuxen)	117
<i>Aage Falk Hansen: Minder og Tanker paa Moders Dag</i> (Laura Hansen, f. Outzen)	129
<i>V. Fibiger: Jeg takker Gud for hende</i> (Mathilde Nicoline Fibiger, f. Friederichsen)	133
<i>H. Fuglsang-Damgaard: Et Liv i Arbejde</i> — (Bodil Marie Fuglsang Damgaard, f. From)	139
<i>Kai Hammerich: Slægt skal følge Slægters Gang</i> (Vivi Hammerich, f. v. d. Recke)	147
<i>M. Hartling: Uforglemmelig og uerstattelig</i> (Kristiane Madsen, f. Nielsdatter)	151
<i>Marius Jacobsen: Grøn var min Barndoms Dal</i> (Marie Jacobsen, f. Laub)	159
<i>Edv. Jensen: Den Magt, Mors Navn har</i> (Larsine Jensen, f. Pedersen)	165
<i>Kr. Jensen: En ung Moder</i> (Amalie Elisabeth Jensen, f. Ifversen)	173
<i>Thyra Jensen: Den bedste Kvinde, jeg har kendt</i> (Laura Thalia Lauesgaard, f. Bay)	183
<i>Herluf Jensenius: Et solskinsmenneske</i> (Julie Jensenius, f. Johansen)	191
<i>Tage Jessen: Hendes Ægteskab blev rigt paa „Skilsmisser“</i> (Marie Jessen, f. Fibiger)	195
<i>Johs. Krarup: „En god Mor dør aldrig“</i> (Cecilia Krarup, f. Hall)	203
<i>Vilh. la Cour: Baaret af Guds frygt og Fædrelandssind</i> (Agate la Cour, f. Barfod)	209
<i>Lars Larsen-Ledet: Hun var et betydeligt Menneske</i> (Tine Larsen, f. Ledet)	223
<i>Axel Malmstrøm: Ikke synes, men være</i> (Agnes Malmstrøm, f. Kierkemann)	227
<i>Sigrid Neiendam: „Jeg er som i hans Forgaard“</i> (Sophie Frederikke Andersen, f. Rasmussen)	235
<i>Mads Nielsen: „Jeg har et Billed, Mor, af dig“</i> (Nielsine Nielsen Bonde, f. Madsdatter)	239
<i>Johs. Nordentoft: En Stammemoder</i> (Vincentia Christiane Nordentoft Thomsen, f. Michelsen)	249
<i>Jens Rosenkjær: „Et jævnt og muntert, virksomt Liv“</i> (Johanne Rosenkjær, f. Jensen)	259

<i>K. K. Steincke: Viljestærk, ladet med Energi (Vilhelmine Steincke, f. Hansen)</i>	267
<i>S. H. Sørensen: Alt af Naade (Maren Sørensen, f. Jensen)</i>	271
<i>Ingeborg Refslund Thomsen: Hun var stærk og god (Helene Hanssen, f. Iversen)</i>	277
<i>E. Pontoppidan Thyssen: „Ud at gøre Mennesker Glæde“ (Petra Louise Thyssen, f. Telling)</i>	287
<i>Frederik Torm: Energi — Arbejde — Bøn (Elise Torm, f. Zoëga)</i>	297
<i>Chr. Torpe: En kyndig Raadgiver i Livet (Elisabeth Nielsen, f. Pedersen Torpe)</i>	305
<i>Chr. Winther: Et Menneske med et kærligt, levende Sind (Frederikke Winther, f. Ottesen)</i>	311

MIN MOR

40 kendte danske Mænd og Kvinder
fortæller om deres Mor

★

BOGEN INDEHOLDER BIDRAG AF FØLGENDE:

Fhv. Præsident *Holger Andersen* * Domæneforpagter *Erik Appel*,
M. F. * Boghandler *Jobs. Barkholt* * Sognepræst *C. Bartholdy*
* Overbibliotekar, Dr. *J. Christian Bay* * Fhv. Sognepræst
Axel Beck * Generalmajor *Vagn Bennike* * Forfatteren *Anton*
Berntsen * Forfatteren *Erik Bertelsen* * Skuespillerinde *Anna*
Bloch * Forfatteren *Jørgen Bukdahl* * Højskoleforstander
C. P. O. Christiansen * Redaktør *Aksel Dablerup* * Pastorinde
Margrethe Scharling Dragsdahl * Sekretær *Aage Falk Hansen*
* Fhv. Minister *V. Fibiger*, M. F. * Biskop, Dr. theol. *H. Fugl-*
sang-Damgaard * Kommandørkaptajn *Kai Hammerich* * Un-
dervisningsminister *M. Hartling* * Kgl. Kammersanger *Marius*
Jacobsen * Højskoleforstander *Edv. Jensen* * Fhv. Sognepræst
Kristian Jensen * Forfatterinden *Thyra Jensen* * Tegneren *Her-*
luf Jensenius * Redaktør *Tage Jessen* * Forpagter *Johannes*
Krarup, M. L. * Dr. phil. *Vilb. la Cour* * Redaktør *Lars*
Larsen-Ledet * Biskop *Axel Malmstrøm* * Fhv. Skuespiller-
inde *Sigrid Neiiendam* * Forfatteren, Apoteker *Mads Nielsen* *
Fhv. Provst *Johannes Nordentoft* * Magister *Jens Rosenkjær* * Fhv.
Minister *K. K. Steincke*, M. L. * Sognepræst *S. H. Sørensen* *
Amtmandinde *Ingeborg Refslund Thomsen*, M. L. * Stifts-
provst *Erik Pontoppidan Thyssen* * Professor, Dr. theol. *Frede-*
rik Torm * Redaktør *Chr. Torpe* * Fhv. Provst *Chr. Winther*